

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΝΕΟΤΕΡΗ ΙΣΤΟΡΙΑ»

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Τα Συντάγματα της Επτανήσου Πολιτείας- εξέλιξη, διαμόρφωση, ιστορικές,
πολιτικές και κοινωνικές επιδράσεις.

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Στυλιανός Παυλάτος

Αθήνα, 2022

Τριμελής Επιτροπή:

1. Λούβη Ευαγγελία (επιβλέπουσα)
2. Μπαλτσιώτης Λάμπρος
3. Χριστόπουλος Δημήτρης

Copyright © Στυλιανός Παυλάτος, 2022

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

Στη Μαρίνα, στη Ντένια, στο Νίκο.

«Ἐξεπλάγην ἀπό τό μαγικό θέαμα ἐκείνης τῆς φύσεως
καθ'ὃ οὐρανός τε καί γῆ καί θάλασσα
ἐπεδείκνυνον διαυγέστερον τό λευκόφαιον χρῶμα.»

Antoine-Vincent Arnault

Περίληψη

Θέμα της παρούσης αποτελούν τα συνταγματικά κείμενα που σχεδιάστηκαν κατά το βραχύ βίο της Πολιτείας με τον τίτλο «Πολιτεία των Επτά Ιονίων Νήσων». Η δημιουργία του κράτους αυτού επήλθε με την μεταξύ των μεγάλων δυνάμεων της εποχής, Ρωσίας και Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, συναφθείσα Συνθήκη της Κωνσταντινουπόλεως. Τα ιστορικά γεγονότα τα οποία οδήγησαν στη δημιουργία του κράτους αυτού υπήρξαν πυκνά, όπως πολλές και πολύπλοκες υπήρξαν οι διεργασίες που οδήγησαν στην κατάρτιση των συνταγματικών αυτών κειμένων. Ακολουθώντας τις πολιτικοκοινωνικές εξελίξεις της εποχής, επιχειρείται, σε συνδυασμό με αυτές, η παρουσίαση των εν λόγω κειμένων, και ταυτόχρονα γίνεται αναφορά στην περί της ένταξης των κειμένων στη συνταγματική ιστορία προβληματική.

Abstract

The focus of this study are the constitutional documents that were created during the short life of the state with the title "State of the Seven Ionian Islands". The creation of this state occurred after the conclusion of the Treaty of Constantinople between the great powers of the time: Russia and the Ottoman Empire. The historical events that led to the creation of this state were intense, as were the many and complex processes that led to the drafting of these constitutional documents. Following the political and social developments of the time, we attempt the presentation of these documents and at the same time the reference to the problematic inclusion of such texts in the constitutional history.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Εισαγωγικά, σελ. [6](#)
- Εισαγωγικό διάγραμμα, σελ. [10](#)
- Κεφάλαιο 1. Το πέρας των Γάλλων, μια παρακαταθήκη ελευθερίας, σελ. [13](#)
- Κεφάλαιο 2. Η έλευση των Ρωσοτουρκικών δυνάμεων και η Συνθήκη της Κωνσταντινουπόλεως, σελ. [21](#)
- Κεφάλαιο 3. Ο πρώτος συνταγματικός σχεδιασμός, σελ. [27](#)
- Κεφάλαιο 4. Το σχέδιο των Αντιπροσώπων, μια ανομιμοποίητη υποκατάσταση, σελ. [33](#)
- Κεφάλαιο 5. Το Βυζαντινό Σύνταγμα, μια επιστροφή του παρελθόντος, σελ. [39](#)
- Κεφάλαιο 6. Οι προσπάθειες εφαρμογής ενός μη εφαρμόσιμου Συντάγματος, σελ. [42](#)
- Κεφάλαιο 7. Τα νησιά εν μέσω Θυέλλης, σελ. [47](#)
- Κεφάλαιο 8. Η είδηση του νέου Συντάγματος εν μέσω ταραχώδους κλίματος, σελ. [51](#)
- Κεφάλαιο 9. Η ανάδυση ενός νέου συνταγματικού σχεδίου, σελ. [57](#)
- Κεφάλαιο 10. Το σχέδιο της Εντίμου Αντιπροσωπείας, σελ. [62](#)
- Κεφάλαιο 11. Το τέλος των συνταγματικών σχεδιασμών της Εντίμου Αντιπροσωπείας και το κύκνειο άσμα της, σελ. [66](#)
- Κεφάλαιο 12. Η Κεφαλονιά και η Λευκάδα στη δίνη των γεγονότων ξανά, σελ. [70](#)
- Κεφάλαιο 13. Η άφιξη του Αυτοκρατορικού Αντιπροσώπου και οι πρώτες ενέργειες για την διοικητική οργάνωση, σελ. [73](#)
- Κεφάλαιο 14. Η επίσκεψη ενός Γάλλου συνταγματάρχη, οι διοικητικές εξελίξεις και η περιοδεία του Αυτοκρατορικού Αντιπροσώπου στα Νησιά, σελ. [77](#)
- Κεφάλαιο 15. Οι τελικές προετοιμασίες για το νέο Σύνταγμα, σελ. [82](#)
- Κεφάλαιο 16. Το Σύνταγμα του 1803, σελ. [85](#)
- Κεφάλαιο 17. Τα Επτάνησα μετά τη θέσπιση του Συντάγματος του 1803, σελ. [96](#)
- Κεφάλαιο 18. Προς ένα ακόμη Σύνταγμα, σελ. [100](#)
- Κεφάλαιο 19. Το Σύνταγμα του 1806, σελ. [103](#)
- Κεφάλαιο 20. Το τέλος της Επτανήσου Πολιτείας, σελ. [106](#)
- Επίλογος, σελ. [108](#)
- Βιβλιογραφία, σελ. [112](#)

Εισαγωγικά

Στην πολύπλοκη και πολυσύνθετη σύγχρονη εθνική μας ιστορία, καταρτίστηκαν διαφορά συνταγματικά κείμενα, τα οποία υπήρξαν προϊόντα των εκάστοτε πολιτικοκοινωνικών καταστάσεων και των επιδράσεων ποικίλων παραγόντων. Τα πρώτα Συντάγματα του Επαναστατημένου Έθνους, θεσπίστηκαν σχεδόν αμέσως με το ξέσπασμα της Ελληνικής Εθνικής Επανάστασης. Την 1^η Ιανουαρίου του 1822 ψηφίστηκε από την Α' Εθνική Συνέλευση που συνήλθε στο χωριό Πιάδα, κοντά στην Αρχαία Επίδαυρο, αποτελούμενη από 60 «παραστάτες» προερχόμενους από τις απελευθερωμένες περιοχές της χώρας¹, [το Σύνταγμα της Επιδαύρου](#), το «Προσωρινό Πολίτευμα της Ελλάδας», όπως τιτλοφορείται, που αποτέλεσε και το πρώτο Σύνταγμα της επαναστατημένης χώρας. Ακολούθησαν σύντομα τα συντάγματα του [Αστρους](#) το 1823 και της Τροιζήνας το 1827². Και τα τρία αυτά πρώτα συντάγματα θεωρούνται παράγωγα της λαϊκής βούλησης καθότι υπήρξαν αποτέλεσμα λαϊκών διεκδικήσεων³, εκπηγάζοντα από την επιθυμία του ελληνικού λαού για ελευθερία και ανεξαρτησία. Στο τρίτο δε εξ αυτών, στο [Σύνταγμα της Τροιζήνας](#), όπως ορίζεται ρητά στο άρθρο 5, η λαϊκή αυτή κυριαρχία αποτελεί και την πηγή κάθε εξουσίας: «η κυριαρχία ενυπάρχει εις το Έθνος. Πάσα εξουσία πηγάζει εξ αυτού και υπέρ αυτού»⁴. Με αυτά τα Συντάγματα, θεωρείται συνήθως ότι ξεκινά η ελληνική συνταγματική ιστορία⁵.

¹ Βλ. Νίκος Αλιβιζάτος, *Το Σύνταγμα και οι εχθροί του στην Νεοελληνική Ιστορία*, Πόλις, Αθήνα, 2011, σελ. 42

² Για σύντομη περιγραφή αυτών των συνταγμάτων βλ. «Τα Συντάγματα της Εθνεγερσίας – Α' Ελληνική Δημοκρατία (1821-1827)» στο <https://www.syntagmawatch.gr/my-constitution/syntagmata-ethnegersias/>

³ Σπύρος . Βλαχόπουλος, Ευάνθης Χατζηβασιλείου, *Διλήμματα της Ελληνικής Συνταγματικής Ιστορίας*, Πατάκη, Αθήνα, 2018, σελ. 42

⁴ Για τη σχέση των όρων «έθνος» και «λαός» βλ. μεταξύ πολλών Τριανταφυλλιά Παπαδοπούλου, *Συνταγματικό Δίκαιο*, Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις, 2015, σελ. 17

⁵ Προηγήθηκαν τα κατά τόπον «πολιτεύματα», που ιδρύθηκαν με την έναρξη του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα του 1821, όπως η «Μεσσηνιακή Γερουσία», ο «Οργανισμός της Πελοποννησιακής Γερουσίας», «η Βουλή της Θετταλομαγνησίας», ο «Οργανισμός της Γερουσίας της Δυτικής Ελλάδος» και η «Νομική Διάταξις της Ανατολικής Χέρσου Ελλάδος» ή «Οργανισμός του Αρείου Πάγου, Γερουσίας της Ανατολικής Ελλάδος», αλλά ήταν τοπικής εμβέλειας και σκοπό είχαν την κατά τόπο προσωρινή διοικητική οργάνωση. Προέβλεπαν δε τη σύσταση Εθνικής εμβέλειας Βουλής, της «Βουλής του Έθνους». Το Σύνταγμα της Επιδαύρου αποτελεί την πρώτη προσπάθεια πολιτειακής ρύθμισης σε εθνικό εύρος. Για σύντομη περιγραφή βλ. <https://www.hellenicparliament.gr/Vouli-ton-Ellinon/To-Politevma/Syntagmatiki-Istoria/>

Το πραγματικά χρονικά πρώτο όμως επί ελληνικής γης Σύνταγμα, υπήρξε αποτέλεσμα εντελώς διαφορετικών διεργασιών που έλαβαν χώρα δύο και πλέον δεκαετίες πριν το Σύνταγμα της Επιδάουρου. Πρόκειται για το Σύνταγμα του 1800, το αποκαλούμενο «Βυζαντινό», το οποίο καταρτίστηκε με βάση τη Συνθήκη της Κωνσταντινουπόλεως, η οποία συνήφθη μεταξύ Ρωσίας και Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, την 21 Μαρτίου του 1800. Κατά το σύνταγμα αυτό, τα νησιά του Ιονίου, Κέρκυρα, Παξοί, Λευκάδα, Ιθάκη, Ζάκυνθος και Κύθηρα, οργανώνονταν ως ανεξάρτητο ομοσπονδιακό κράτος, με την ονομασία «*Πολιτεία των Επτά Ιονίων Νήσων*». Το κράτος αυτό, ετίθετο υπό την επικυριαρχία της Υψηλής Πύλης, προς την οποία θα κατέβαλε φόρο υποτέλειας και αναγνώρισης της επικυριαρχίας αυτής.

Κατά τη βραχεία διάρκεια του κρατιδίου αυτού- ο βίος του θα έληγε με την έλευση στην Κέρκυρα του γαλλικού στρατού τον Αύγουστο του 1807-καταρτίστηκαν και άλλα συνταγματικά κείμενα, στα οποία, υπό την επήρεια των κοινωνικοπολιτικών συνθηκών και υπό τις ισχυρές επιδράσεις των κυριάρχων δυνάμεων, Υψηλής Πύλης και Ρωσίας, επιχειρήθηκαν αναθεωρήσεις και προσαρμογές.

Υπό τις σύγχρονες μας περί των Συνταγμάτων κατηγοριοποιήσεις, αναδύεται η προβληματική περί του εάν τα συνταγματικά αυτά κείμενα της Επτανήσου Πολιτείας, διαθέτουν τα χαρακτηριστικά του Συντάγματος ως έννοιας συναρτώμενης με την εθνική κυριαρχία και ανεξαρτησία, καθώς, εν αντιθέσει προς τα πρώτα ελληνικά εθνικά συντάγματα, στα οποία επιγραμματικά αναφερθήκαμε, δεν αντλούν την ισχύ και τη νομιμοποίησή τους από τη συντακτική εξουσία του λαού, αλλά αποτελούν ρυθμιστικές, οργανωτικές διατάξεις, προερχόμενες έξωθεν⁶.

Συναφώς, εφόσον ο Συνταγματισμός, προσδιορίζεται ως «... παγκόσμιο κίνημα κοινωνικής και πολιτικής κριτικής, που σπαργανώθηκε στην κοιτίδα του διαφωτισμού, ωρίμασε στα κοινωνικοπολιτικά προτάγματα της αμερικανικής (1776) και της γαλλικής επανάστασης (1789) και είχε αίτημα, αρχικά τον περιορισμό της εξουσίας του μονάρχη και μεταγενέστερα, την οριοθέτηση κάθε κρατικής εξουσίας με την θέσμιση

⁶ Προερχόμενες «από “πάνω” και από “έξω” και όχι “από κάτω” ούτε “από μέσα”», όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο Αντώνης Μανιτάκης, βλ. «Η εξαρτημένη από διπλωματικές συμφωνίες μετάβαση από το Παλαιό βενετικό καθεστώς της διοικητικής αυτονομίας στην εθνική και δημοκρατική ενσωμάτωση», Εισαγωγικά Κείμενα στο Αλίκη Νικηφόρου (επιμ.) *Συνταγματικά Κείμενα των Ιονίων Νήσων*, Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων, σελ. 23

συντάγματος, που κανονιστικά θα την οργάνωνε και θα την προσδιόριζε»⁷, το Σύνταγμα αποτελεί προϊόν κινηματικών διεκδικήσεων. Διεκδικήσεων με αιτήματα που άπτονται της οργάνωσης και του περιορισμού της κρατικής εξουσίας, άρα και της οριοθέτησης της ισχύος της απέναντι στους διοικουμένους από αυτήν πολίτες, ως εκ τούτου αποβλέπει και στη διαφύλαξη και προστασία των δικαιωμάτων των τελευταίων.

Προϊόν και απαύγασμα του συνταγματισμού το Σύνταγμα, αποτελεί άλλωστε νομοθετικό κείμενο που διατυπωμένο πανηγυρικά φέρει τις ιστορικές φορτίσεις του έθνους κράτους εντός του οποίου θεσπίζεται. Είναι προϊόν της ιστορίας και σύμβολο της κυριαρχίας του⁸.

Υπό νομική έννοια, το Σύνταγμα αποτελεί σύστημα κανόνων δικαίου και τον ανώτερο σε ισχύ νόμο, με τον οποίο ρυθμίζονται κυρίως η οργάνωση και λειτουργία ενός κράτους, η σχέση μεταξύ πολιτικής εξουσίας και πολιτών, και η σχέση του με τα άλλα κράτη⁹.

Υπό αυτές τις έννοιες, τα Συντάγματα της Επτανήσου Πολιτείας, αποτελούνται ιδιότυπα προϊόντα επιβολής των βουλήσεων των τότε μεγάλων δυνάμεων και της διευθέτησης των μεταξύ τους σχέσεων, και όχι λαϊκών κινημάτων, εθνικών εξεγέρσεων ή επαναστατικών διεργασιών, δεν μπορούν ίσως να καταταγούν εύκολα στις γνωστές κατηγορίες του ελληνικού ή ξένου συνταγματισμού¹⁰.

Θεσπισμένα άλλωστε εκτός του πλαισίου των επαναστατικών γεγονότων και εκτός της ελληνικής εθνικής επικράτειας, όπως αυτή προέκυψε μετά τα γεγονότα αυτά, καθώς ως γνωστόν τα Επτάνησα ενσωματώθηκαν στον εθνικό κορμό το 1864, δεν συνεχονται «κατ' ευθείαν» με τις εθνικές μετά την Ελληνική Επανάσταση εξελίξεις, ως εκ τούτου και απευθείας με την ιστορία του ελληνικού συνταγματισμού.

Εντούτοις, αποτελούν συντάγματα, έστω τυπικά, του πρώτου μετά την Άλωση ελληνικού κράτους, καθώς, παρά τις κυριαρχικές εξαρτήσεις τους, κατά το 1800 «τα νησάκια του Ιονίου Πελάγους ενωμένα με δεσμούς ομοσπονδιακούς, προβάλλουν –

⁷ Βλ. Σαράντης Ορφανουδάκης Σ., *Η υπεροχή του Συντάγματος έναντι του Νόμου, ως απαύγασμα του Συνταγματισμού*, εκδόσεις Σάκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, σελ.2

⁸ βλ. Α. Μανιτάκης, «Η εξαρτημένη από διπλωματικές συμφωνίες μετάβαση...», ο.π., σελ. 23

⁹ Βλ. Ευάγγελος Βενιζέλος, *Μαθήματα Συνταγματικού Δικαίου*, τόμος 1, Εκδόσεις Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη, 1991, σελ. 34

¹⁰ *ibid*

ύστερ' από τόσους αιώνες – ένα μικρό καινούργιο ελληνικό κράτος μες στη σκηνή του κόσμου»¹¹.

Διαθέτουν δε, τα Συντάγματα της Επτανήσου Πολιτείας, χαρακτηριστικά που καθιστούν ελκυστική τη μελέτη τους καθώς και την αντιπαραβολή τους με τα κλασικά πρότυπα συνταγματισμού, όχι μόνο εκ του ιστορικού τους ενδιαφέροντος, δεδομένου ότι λ.χ. «το αποκαλούμενο βυζαντινό Σύνταγμα αποτελεί για την ελληνική συνταγματική ιστορία μοναδική ιστορική μαρτυρία σύνδεσης με το φεουδαλικό πολιτειακό παρελθόν των μεσαιωνικών πόλεων και τρόπων μετάβασης σε μια μορφή συνταγματικής οργάνωσης που να ανταποκρίνεται στις πολιτειακές αναγκαιότητες μιας εθνοκρατούμενης νεοτερικότητας»¹², αλλά και εκ του ότι σε αυτά βρίσκονται, έστω εν σπέρματι, επιδράσεις των ιδεών του ευρωπαϊκού διαφωτισμού. Ενίοτε δε, οι επιδράσεις αυτές διαφαίνονται εντυπωσιακά, παρά το πρώιμο της εποχής τους, όπως στις κατοχυρώσεις θεμελιωδών δικαιωμάτων του Επτανησιακού Συντάγματος του 1803. Είναι δε ιδιαίτερα εντυπωσιακό το γεγονός ότι, στο Σύνταγμα αυτό, με την κατοχύρωση της «συνταγματικής ευγένειας», στην οποία και θα γίνει αναφορά παρακάτω, διανοίγονταν ιδιότυπως οι δυνατότητες συμμετοχής στην άσκηση της πολιτικής εξουσίας πέραν των παραδοσιακώς κατεχόντων τίτλους ευγενείας. Και έστω και αν αυτές οι δυνατότητες προσδιορίζονταν κυρίως από την οικονομική επιφάνεια, δεν παύει οι ρυθμίσεις αυτές να συνιστούν μια έστω εν αρχή διεύρυνση, μια διάνοιξη των εξουσιαστικών στεγανών «προς τα κάτω». Επίσης, το Σύνταγμα του 1803, αποτελεί ένα εξαιρετικό παράδειγμα αποτύπωσης της θεωρίας των θεσμικών αντιβάρων¹³, σε τέτοιο βαθμό που να δυσχεραίνεται η κρατική λειτουργία¹⁴.

Τα συντάγματα δε αυτά, έστω κι αν, προσαρμοσμένα στις βλέψεις των μεγάλων δυνάμεων, στόχευαν πρωτίστως να εξυπηρετήσουν κυριαρχικές ανάγκες, ικανοποιούσαν παράλληλα, έστω προσχηματικά, το αίτημα των Επτανησίων για αυτοδιοίκηση. Επομένως περιείχαν, έστω στοιχειωδώς, έστω και μόνο εν σπέρματι,

¹¹ Όπως όμορφα αναφέρει ο ιστορικός της Επτανήσου Πολιτείας, Ερμάννος Λούντζη, βλ. Ερμάννου Λούντζη, *Επτάνησος Πολιτεία*, μτφρ. Αβιγαΐλ Λούντζη Νικοκάβουρα, Κέρκυρα 1968, σελ. 48

¹² Βλ. Α. Μανιτάκης, «Η εξαρτημένη από διπλωματικές συμφωνίες μετάβαση...», ο.π., σέλ. 24

¹³ «checks and balances»

¹⁴ Βλ. «σε τέτοιο μάλιστα βαθμό ώστε, λόγω ακριβώς της συνεπούς εφαρμογής στην πιο ακραία εκδοχή και λόγω των ατελεύτητων αμοιβαίων ελέγχων των κρατικών οργάνων, να παραλύει ένα άλλο κρίσιμο συνταγματικό μέγεθος, η αποτελεσματικότητα της κρατικής δράσης», όπως αναφέρει ο Σ. Βλαχόπουλος, βλ. Σ. Βλαχόπουλος, Ε. Χατζηβασιλείου, *Διλλήματα της Ελληνικής Συνταγματικής Ιστορίας*, ο.π., σελ. 44

και τις αντίστοιχες εκ των Επτανησίων αξιώσεις. Έτσι, φαίνεται ότι το συνταγματικό καθεστώς της περιόδου εκείνης «αποτελεί το πρώτο μεγάλο και θετικό βήμα της Επτανήσου προς την κατεύθυνση και της Ανεξαρτησίας και της Πολιτικής Δημοκρατίας»¹⁵.

Όλα αυτά, φανερόνουν ότι τα κείμενα αυτά διαθέτουν στοιχεία δια των οποίων «συνομιλούν» με το συνταγματισμό, στοιχεία ικανά να τα καταστήσουν σημαντικό τμήμα της συνταγματικής μας ιστορίας, στοιχεία οπωσδήποτε πολύ ενδιαφέροντα για την προσέγγιση του κοινωνικοπολιτικού πλαισίου της εποχής.

Επί τη βάσει αυτού του ενδιαφέροντος, και εκ της ιδιοτυπίας των συνταγματικών αυτών κειμένων, που ελκύει, κατά τη γνώμη μας, ιδιαίτερα την ερευνητική περιέργεια, τα Συντάγματα αυτά της Επτανήσου Πολιτείας, αποτέλεσαν το θέμα της παρούσας, η οποία, όπως προκύπτει και εκ του τίτλου της, επιχειρήθηκε να τα προσεγγίσει σε συνδυασμό με τις συνθήκες που τα γέννησαν και τα διαμόρφωσαν.

Για την προσέγγιση του θέματος η παρούσα αναπτύσσεται σε είκοσι ένα κεφάλαια, ως εξής:

Εισαγωγικό περίγραμμα.

- Το πρώτο κεφάλαιο της εργασίας αυτής, με τίτλο «Το πέραςμα των Γάλλων, μια παρακαταθήκη ελευθερίας», αναφέρεται στην περίοδο της κυριαρχίας των δημοκρατικών Γάλλων στα Επτάνησα, στις προσπάθειες διοικητικής οργάνωσης των νησιών, στα προβλήματα που ανέκυψαν, και στην επίδραση των φιλελεύθερων ιδεών που διαδόθηκαν με την παρουσία τους.
- Την κυριαρχία των Γάλλων διαδέχτηκε αυτή των ρωσοτουρκικών δυνάμεων. Στις αρχικές ενέργειες των νέων κυριάρχων αναφέρεται το δεύτερο κεφάλαιο, με τίτλο «Η έλευση των Ρωσοτουρκικών δυνάμεων και η Συνθήκη της Κωνσταντινουπόλεως». Εκεί περιγράφονται και οι διαπραγματεύσεις μεταξύ των δύο μεγάλων αυτών δυνάμεων, Ρωσίας και Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, για το διακανονισμό του καθεστώτος που θα επέβαλαν στα νησιά. Επίσης, το ίδιο κεφάλαιο αναφέρεται στο περιεχόμενο της Συνθήκης της

¹⁵ Όπως αναφέρει ο Γ.Δ.Δασκαλάκης, βλ Βλ. Σ. Βλαχόπουλος, Ε. Χατζηβασιλείου, *ibid*, σελ.47

Κωνσταντινουπόλεως, η οποία συνήφθη μεταξύ των δύο αυτοκρατοριών, και η οποία εντέλει καθόρισε το πολιτειακό καθεστώς των Επτανήσων.

- Το τρίτο κεφάλαιο, με τίτλο «Ο πρώτος συνταγματικός σχεδιασμός», αναφέρεται στις διεργασίες για το σχεδιασμό Συντάγματος που κατέληξαν στην ψήφιση του πρώτου συνταγματικού σχεδίου, το οποίο κατήρτισε ο εναντίος αριστοκράτης Άγγελος Όριο.
- «Το σχέδιο των Αντιπροσώπων, μια ανομιμοποίητη υποκατάσταση», είναι ο τίτλος του επομένου κεφαλαίου που αναφέρεται στις διεργασίες για την έγκριση του Συντάγματος της νέας Πολιτείας από τις κυρίαρχες Αυλές, στις μεθοδεύσεις των αντιπροσώπων της Επτανήσου στην Κωνσταντινούπολη, καθώς και στις πανηγυρικές τελετές που έλαβαν χώρα μετά την έγκριση του Συνταγματικού σχεδίου το οποίο ονομάστηκε «Βυζαντινό», και ήταν διαφορετικό από το αρχικώς εγκεκριμένο από την Επτανησιακή Γερουσία.
- Παρουσίαση του Βυζαντινού Συντάγματος, το οποίο κατόπιν μεθοδεύσεων αντικατέστησε το αρχικό σχέδιο, αυτό του Συντάγματος του Όριο, γίνεται στο Πέμπτο κεφάλαιο, που φέρει τον τίτλο «Το Βυζαντινό Σύνταγμα, μια επιστροφή του παρελθόντος».
- Στο έκτο κεφάλαιο, με τίτλο «Τα νησιά εν μέσω Θυέλλης», περιγράφονται οι κοινωνικές αναταραχές που ελάμβαναν χώρα στα νησιά, ιδίως στα μεγαλύτερα, ενόσω διεξάγονταν στην Κωνσταντινούπολη οι διεργασίες για την έγκριση του Συντάγματος.
- «Η είδηση του νέου Συντάγματος εν μέσω ταραχώδους κλίματος», είναι ο τίτλος του εβδόμου κεφαλαίου που, σε συνέχεια του προηγούμενου, αναφέρεται στο συνεχώς εντεινόμενο ταραχώδες κλίμα που επικρατούσε στα νησιά, όταν κατέφθασε η είδηση περί του Βυζαντινού Συντάγματος.
- Στο όγδοο κεφάλαιο, με τίτλο «Οι προσπάθειες εφαρμογής ενός μη εφαρμόσιμου Συντάγματος», περιγράφονται οι διεργασίες για την εφαρμογή του Βυζαντινού Συντάγματος, εν μέσω των αναταραχών οι οποίες συνεχίζονταν στα νησιά, κυρίως δε στην Ζάκυνθο και στην Κεφαλονιά με μεγάλη ένταση. Η εφαρμογή του Συντάγματος αυτού, το οποίο αποτελούσε μια προσπάθεια επιστροφής στο αριστοκρατικό παρελθόν, προσέκρουε ιδίως στο γεγονός της αλλαγής των κοινωνικών δεδομένων, που, εντέλει,

καθιστούσαν μάλλον ανέφικτη την αποδοχή του στην περιοχή των Επτανήσων. Ιδιαίτερο ρόλο διαδραμάτισε στα γεγονότα αυτά, η συμμετοχή του Ιωάννη Καποδίστρια, ο οποίος αντικατέστησε τον πατέρα του Αντώνιο-Μαρία Καποδίστρια στη θέση του ενός εκ των δύο Αυτοκρατορικών Επιτρόπων, εντεταλμένων από την Υψηλή Πύλη, για την εφαρμογή του Συντάγματος. Στο κεφάλαιο αυτό, αναφέρονται κάποιες εντυπωσιακές ενέργειες του μετέπειτα Κυβερνήτη της Ελλάδος, οι οποίες καταδεικνύουν ίσως και τις χαρισματικές πολιτικές του δυνατότητες.

- «Η ανάδυση ενός νέου συνταγματικού σχεδίου», είναι ο τίτλος του ενάτου κεφαλαίου, στο οποίο εξιστορούνται τα γεγονότα που οδήγησαν στη δημιουργία σώματος πολιτών με την ονομασία «Εντίμος Αντιπροσωπεία», το οποίο έθεσε υπό αμφισβήτηση την υφιστάμενη διοικητική οργάνωση και εντέλει προέβη στην αυθαίρετη κατάργησή της.
- «Το σχέδιο Συντάγματος της Εντίμου Αντιπροσωπείας», αποτελεί το υπό τον τίτλο αυτό δέκατο κεφάλαιο, στο οποίο γίνεται η παρουσίαση του ομώνυμου συνταγματικού σχεδίου, με το οποίο επιχειρήθηκε η διεύρυνση των συμμετεχόντων στις πολιτικές διαδικασίες, διατηρώντας, εντούτοις, κλειστό τον κύκλο των εισερχομένων σε αυτές.
- Στο ενδέκατο κεφάλαιο, με τίτλο «Το τέλος των συνταγματικών σχεδιασμών της Εντίμου Αντιπροσωπείας και το κύκνειο άσμα της», περιγράφονται τα γεγονότα που οδήγησαν στη διάλυση του Σώματος αυτού και στην παταγώδη αποτυχία των αντιπροσώπων του που, κατόπιν της τελευταίας αποφάσεώς του Σώματος, εστάλησαν στις αυλές των μεγάλων δυνάμεων προς υποβολή των αιτημάτων του.
- Οι εξελίξεις στα δύο νησιά, εξελίξεις που αποτελούν συνέχεια των γεγονότων και των αναταραχών που περιγράφηκαν στα προηγούμενα κεφάλαια, αποτελούν το θέμα του δωδέκατου κεφαλαίου με τίτλο «Η Κεφαλονιά και η Λευκάδα στη δίνη των γεγονότων ξανά».
- Το δέκατο τρίτο κεφάλαιο, με τον τίτλο «Η άφιξη του Αυτοκρατορικού Αντιπροσώπου και οι πρώτες ενέργειες για την διοικητική οργάνωση», αναφέρεται στις αμέσως μετά την άφιξη του διορισθέντος από τον Ρώσο Αυτοκράτορα Πληρεξουσίου Μοτσενίγου ενέργειες, για την επίτευξη της

ειρήνευσης και της διοικητικής διοργάνωσης, αλλά και της ισχυροποίησης της ρωσικής κυριαρχίας στα Επτάνησα.

- Το δέκατο τέταρτο κεφάλαιο, με τίτλο «Η επίσκεψη ενός Γάλλου συνταγματάρχη, οι διοικητικές εξελίξεις και η περιοδεία του Αυτοκρατορικού Αντιπροσώπου στα νησιά», αναφέρεται στην απροσδόκητη επίσκεψη στη Ζάκυνθο ενός Γάλλου Συνταγματάρχη ονόματι Σεβαστιάνι και στις επιδράσεις αυτής της επισκέψεως. Επίσης αναφέρεται στη συνέχιση των διοικητικών διοργανωτικών διεργασιών εκ μέρους του Αυτοκρατορικού Πληρεξουσίου και στο ταξίδι του στα άλλα νησιά του Ιονίου. Στο ταξίδι αυτό συνοδεύτηκε και από τον Ιωάννη Καποδίστρια, ο οποίος συνέβαλε και πάλι ουσιαστικά στις οργανωτικές εξελίξεις.
- Στις τελικές διεργασίες για την ψήφιση νέου Συντάγματος και στις εισηγήσεις που έλαβαν χώρα κατά τις τελικές για το θέμα αυτό συνεδριάσεις, εστιάζει κυρίως το δέκατο πέμπτο κεφάλαιο, με τίτλο «Οι τελικές προετοιμασίες για το νέο Σύνταγμα», προετοιμασίες οι οποίες κατέληξαν στη θέσπιση του Συντάγματος του 1803.
- «Το Σύνταγμα του 1803», είναι ο τίτλος του επομένου κεφαλαίου, όπου και η παρουσίαση του αποτελούμενου από 212 άρθρα, ιδιαίτερα εκτενούς συνταγματικού αυτού κειμένου.
- Το δέκατο έβδομο κεφάλαιο, με τίτλο «Τα Επτάνησα μετά τη θέσπιση του Συντάγματος του 1803», περιγράφει τις διαδικασίες, νομοθετικές και διοικητικές, προς εφαρμογή του νέου Συντάγματος, αλλά αναφέρεται και στις εξωτερικές εξελίξεις, οι οποίες, για μια ακόμη φορά, θα επικαθόριζαν την τύχη των Επτανήσων.
- Στις υποκινούμενες από τον Αυτοκρατορικό Πληρεξούσιο διεργασίες για τη θέσπιση ενός ακόμη Συντάγματος και στις παραμέτρους που επέδρασαν στο σχεδιασμό του σχεδίου Συντάγματος του 1806, αναφέρεται το δέκατο όγδοο κεφάλαιο, με τίτλο «Προς ένα ακόμη Σύνταγμα».
- «Το Σύνταγμα του 1806», προϊόν των διεργασιών και των εξελίξεων στις οποίες το προηγούμενο κεφάλαιο αναφέρθηκε, αποτελεί το περιεχόμενο του δεκάτου ενάτου κεφαλαίου, με τον εν λόγω τίτλο, όπου παρουσιάζεται το τελευταίο συνταγματικό κείμενο που σχεδιάστηκε στη διάρκεια του βίου της

Επτανήσου Πολιτείας. Το Σύνταγμα αυτό απέβλεπε στην ολοκληρωτική πρόσδεση του μικρού Κράτους στο άρμα της Ρωσίας.

- Το εικοστό και προτελευταίο κεφάλαιο, που τιτλοφορείται «Το τέλος της Επτανήσου Πολιτείας», αναφέρεται στα εξωτερικά γεγονότα τα οποία εντέλει επέφεραν αιφνιδίως το τέλος του βίου της μικρής αυτής και βραχύβιας Πολιτείας.
- Τέλος, στον Επίλογο παρατίθενται, απόψεις και συμπεράσματα, αρυόμενα από αυτή τη διερεύνηση.

1. Το πέρασμα των Γάλλων, μια παρακαταθήκη ελευθερίας.

Στις 29 Ιουνίου του 1797, εποχή κατά την οποία στα Επτάνησα επικρατεί «τό μαγικό θέαμα εκείνης τῆς φύσεως καθ' ὃ οὐρανός τε καί γῆ καί θάλασσα ἐπεδείκνυνον διανγέστερον τό λευκόφαιον χρῶμα»¹⁶, στις τέσσερις το απόγευμα, με επικεφαλής τις αρχές του τόπου, πλήθη κόσμου είχαν ξεχυθεί στους δρόμους και στις πλατείες, φέροντας στο στήθος το «τρίχρωμον δημοκρατικό παράσημον»¹⁷, πανηγυρίζοντας και ζητωκραυγάζοντας, ενώ οι καμπάνες χτυπούσαν χαρμόσυνα, μουσικές παιάνιζαν¹⁸, «Φωναί αγαλλιάσεως και αλαλαγμού-ζήτω η δημοκρατία, ζήτω η ελευθερία-αντηχούσαν πανταχόθεν»¹⁹. Το νησί της Κέρκυρας υποδεχόταν με ξέφρενο ενθουσιασμό τα γαλλικά στρατεύματα που μόλις είχαν αποβιβαστεί εκεί²⁰.

¹⁶ Έτσι περιγράφει τις πρώτες του εντυπώσεις από το Ιόνιο ο Antoine-Vincent Arnault, Γάλλος φιλόλογος και δραματουργός, μέλος της γαλλικής αποστολής στα Επτάνησα, στον οποίο ο Βοναπάρτης ανέθεσε τη στρατηγική οργάνωση των νησιών, αποδίδοντας του το βαθμό και της αποδοχές του αρχηγού μεραρχίας, και την εντολή να μελετήσει τις συνθήκες των νησιών, να ενημερώνει δι αλληλογραφίας το Βοναπάρτη, να επιμελείται της σύνταξης των προκηρύξεων με τη δυνατότητα, σε περίπτωση που χρειαστεί, να διοριστεί υπό του διοικητή τον γαλλικών δυνάμεων στρατηγού Gentilli, αρχηγός της διοικήσεως του τόπου, βλ. Γ.Ε. Μαυρογιάννης, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων αρχομένη τω 1797 και λήγουσα τω 1815*, τόμος Α, Αθήνα, 1889 σελ. 67 και Εμμανουήλ Ροδοκανάκης, *Ο Βοναπάρτης και αι Ιόνιοι Νήσοι*, Κέρκυρα, 1937, σελ.51.

¹⁷ την κονκάρδα με τη σημαία της Γαλλίας. βλ. Π.Χιώτης, *Σειρά ιστορικών απομνημονευμάτων*, τ.3, Καραβία Δ. Ν. - Αναστατικές Εκδόσεις, 2008, σελ.573

¹⁸ Ε. . Ροδοκανάκης, *Ο Βοναπάρτης και αι Ιόνιοι Νήσοι*, ο.π. σ. 56, Γ. Ε.Μαυρογιάννης, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων* τ. Β, ο.π.σελ.76, Ελένη Κουκκου, *Ιστορία των Επτανήσων από το 1797 Μέχρι την Αγγλοκρατία*, Παπαδήμα, Αθήνα 1999, σελ.46

¹⁹ Π.Χιώτης, *Σειρά ιστορικών απομνημονευμάτων*, τ. τρίτος, ο.π. σελ. 574.

²⁰ Για την περιγραφή των εορτασμών κατά την άφιξη των Γάλλων βλ. Γ.Ε. Μαυρογιάννης, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, τ.Α, ο.π. σελ.76, Π.Χιώτης, *Σειρά ιστορικών απομνημονευμάτων*, τ.3, ο.π. σελ.573, Ε. Κούκκου, *Ιστορία των Επτανήσων ο.π.*, σελ. 46, Ε. Ροδοκανάκης, *Ο Βοναπάρτης και αι Ιόνιοι Νήσοι*, ο.π, σελ.51.

Στην υποδοχή αυτή πρωτοστάτησε ο ηλικιωμένος πρωτοπαπάς Γεώργιος Μάντζαρος Χαλικιόπουλος, ο οποίος, προσφέροντας στον επικεφαλής των γαλλικών δυνάμεων στρατηγό Gentilli ένα αντίτυπο της Οδύσσειας του Ομήρου²¹, απευθύνθηκε στους Γάλλους λέγοντας: «Γάλλοι, θα βρείτε σ' αυτό το νησί ένα λαό αμαθή από τις επιστήμες και τις τέχνες που δοξάζουν τα έθνη. Μη σταθείτε σ' αυτό. Θα ξαναγίνει στο μέλλον ο,τι υπήρξε και στο παρελθόν. Μάθετε να τον εκτιμάτε, διαβάζοντας αυτό το βιβλίο».

Στη συνέχεια, οι διακηρύξεις του Gentilli δια προκηρύξεως προς τους κερκυραίους²², η οποία τοιχοκολλήθηκε αμέσως με την άφιξή του, στην οποία δηλώνονταν οι προθέσεις των Γάλλων για καθιέρωση της δημοκρατίας στα νησιά και κατάργηση του παλαιού καθεστώτος, για συνθήκες ισότητας και αδελφότητας, αλλά και υποσχέσεις για επαναφορά της υπόδουλης Ελλάδος στην παλιά της δόξα «όπως αναφανώσι και αύθις εν αυτή αι αρεταί των Μιλτιάδων και Θεμιστοκλέων»²³, επετύγχαναν το στόχο τους. Κολακεύοντας²⁴ τους κατοίκους του νησιού με την επίκληση του ένδοξου ιστορικού τους παρελθόντος και προτάσσοντας την ελευθερία ως υπόσχεση, ενέτειναν τον ενθουσιασμό του πλήθους. Οι κερκυραίοι έβλεπαν πλέον στους δημοκρατικούς Γάλλους τον τερματισμό της μακρόχρονης ενετικής κυριαρχίας, της συνυφασμένης με την καταπίεση και την υποταγή στην

²¹ Το γεγονός της προσφοράς του εν λόγω βιβλίου αμφισβητείται καθώς, όπως αναφέρει η Ε. Κουκκου, (Ε. Κουκκου, ο.π. σ.46) ο Κερκυραίος λόγιος Αρλιώτης που υπήρξε αυτόπτης μάρτυρας των γεγονότων, δεν αναφέρει τίποτε για την προσφορά του βιβλίου. Την προσφώνηση αυτή των Γάλλων από τον πρωτοπαπά , Γεώργιο Χαλικιόπουλο Μάντζαρο, καθώς και την προσφορά του βιβλίου, αναφέρει ο Βοναπάρτης σε επιστολή του προς το Διευθυντήριο (βλ. Εμμ. Ροδοκανάκης, *ibid.* σελ. 55, Π.Χιώτης, *Σειρά ιστορικών απομνημονευμάτων*, τ.3, ο.π.σελ. 574, Γ. Μαυρογιάννης, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, τ.Α, ο.π., σελ. 77)

²² γραμμένης στα γαλλικά, στα ιταλικά και στα ελληνικά

²³ Για το κείμενο της προκήρυξης Βλ. Γ. Μαυρογιάννης, *ibid* σελ.76 και Π.Χιώτης, *Σειρά ιστορικών απομνημονευμάτων*, τ.3,ο.π., σελ. 573

²⁴ Η γνώμη που πραγματικά σχημάτισαν οι Γάλλοι με την άφιξή τους για τους κατοίκους της Κέρκυρας καθώς και οι πραγματικοί σκοποί της προκηρύξεως του Gentilli αποτυπώνονται σε επιστολή του Arnauld, ο οποίος ήταν και ο συντάκτης της προκηρύξεως αυτής, προς τον Βοναπάρτη, στην οποία αναφέρει «Συμφώνως μετά τοῦ ἀξιότιμου Γεντιλλύ συνέταξα τήν ὁποίαν φρονοῦμεν νά δημοσιεύσωμεν κατά τήν ἐπιβίβαση ἡμῶν. Ἐν αὐτῇ προσεπάθησα νά ἐνώσω τό ὕψος τοῦ λόγου μετά πλείστης ὁσής ἀφελείας. Οἱ Ἕλληνες μεθ' ὧν πολιτευόμεθα δέν εἶναι οὔτε Εὐριπίδεις οὔτε Πλάτωνα. Λέγεται μάλιστα ὅτι εἶναι λίαν ἀπλοῖκοι ἄνθρωποι». Βλ. Γ. Μαυρογιάννη, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, ο.π. σ. 76. Παρομοίως, όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται σε επιστολή γάλλου αξιωματούχου, οι αφιχθέντες γάλλοι, διαπίστωναν μετ' εκπλήξεως ότι «τά φῶτα δέν εἶναι ποσῶς διαδεδομένα μεταξύ τῶν συγχρόνων ἐλλήνων. Ἐκτός τῆς πόλεως εὐρίσκει τίς σπανίως ἄνθρώπους γνωρίζοντας ἀνάγνωσιν καί γραφήν», βλ. Ε. Ροδοκανάκης, *Ο Βοναπάρτης και αι Ιόνιοι Νήσοι* ο.π., σελ. 68

αριστοκρατική τάξη και τα δεινά που συνεπαγόταν για τους πολλούς αυτή η υποτέλεια.

Στο κλίμα αυτό, υπέφωσκε και η ελπίδα για απαλλαγή της Ελλάδας από τον οθωμανικό ζυγό, που θα επερχόταν στο πλαίσιο των νέων περί ελευθερίας ιδεών, υπό την ηγεσία του Βοναπάρτη ως ενδόξου απελευθερωτή, ο οποίος, σύμφωνα με τις αντιλήψεις αυτές, αφού θα κατελάμβανε τα Επτάνησα θα εξορμούσε από κει προς απελευθέρωση και της ηπειρωτικής Ελλάδος²⁵.

Παρομοίως, ενθουσιώδους υποδοχής έτυχαν οι Γάλλοι και στα άλλα νησιά του Ιονίου στα οποία τάχιστα ο Gentilli έστειλε στη συνέχεια, ναυτικές και στρατιωτικές δυνάμεις. Στο ίδιο πνεύμα και εκεί οι διακηρύξεις των Γάλλων προς τους Επτανησίους, στις οποίες υποσχόταν ελευθερία, αυτοδιοίκηση και δικό τους σύνταγμα, καθώς και υποστήριξη από τη Γαλλική Δημοκρατία, διαδίδοντας ταυτόχρονα ασυγκράτητα τις νέες επαναστατικές αρχές στους ενθουσιώδεις κατοίκους.

Εν μέσω της διάδοσης από τους Γάλλους των περί δικαιωμάτων του ανθρώπου ιδεών, του ενθουσιασμού που αυτές ενέπνεαν, και του χλευασμού του παλιού καθεστώτος της αριστοκρατίας που είχαν υποδαυλίσει, έλαβαν χώρα και πομπώδεις εκδηλώσεις²⁶.

Έτσι, στις 5 Ιουλίου, στην κεντρική πλατεία της Κέρκυρας, υπό τους ήχους παιανίζουσας μουσικής και εν μέσω γαλλικών σημαιών, ύμνων- μεταξύ των οποίων και ο Θούριος του Ρήγα καθώς και η Μασσαλιώτιδα- δαφνοστόλιστων σκηνικών, κωδωνοκρουσιών, στρατιωτικών παρελάσεων, κανονιοβολισμών, θεατρικών δρωμένων, αλαλαγμών, «οίνου, άρτου και κρεάτων»²⁷, φυτεύτηκε το δέντρο της ελευθερίας και παραδόθηκε στην πυρά η σημαία του Αγίου Μάρκου. Την επομένη,

²⁵ Βλ. Ε. Κούκκου, *Ιστορία των Επτανήσων*, ο.π., σελ. 48

²⁶ κατ' απομίμηση αυτών που έλαβαν χώρα στη Βενετία μετά την κατάλυση του αριστοκρατικού καθεστώτος, όπου ο Ναπολέοντας, επιθυμώντας να αποστερήσει τη βενετική αριστοκρατία από τα σύμβολά της, επέβαλε το συμβολικό κάψιμο της Χρυσής Βίβλου των ευγενών, την καταστροφή των εμβλημάτων του δόγη, ακόμη και την απομάκρυνση του αγάλματος του φτερωτού λέοντα, συμβόλου του Αγίου Μάρκου και των τεσσάρων χάλκινων αλόγων που μεταφερμένα ως λάφυρα από την Κωνσταντινούπολη το 1204 κοσμούσαν την Εκκλησία του Αγίου Μάρκου, τα οποία επιστραφήκαν το 1815 όταν η Βενετία πέρασε σε αυστριακή κυριαρχία. βλ. Α. Διαλέτη, *Ιστορία της Βενετίας...*, ο.π., σελ. 70

²⁷ Όπως αναφέρει ο Π. Χιώτης, *Σειρά ιστορικών απομνημονευμάτων*, τ.3, ο.π. σ. 585

την ίδια τύχη είχαν η Χρυσή Βίβλος και τα εμβλήματα, τα παράσημα, τα διπλώματα, οι τίτλοι και τα οικοσήμα της ενετικής αριστοκρατίας.²⁸

Παρόμοιες εκδηλώσεις σύντομα έλαβαν χώρα και στα άλλα νησιά.

Στην έλευση αυτή των Γάλλων προσέβλεπαν οι διαφορετικές κοινωνικές τάξεις²⁹ για τους δικούς της η κάθε μια λόγους. Οι κατώτεροι οικονομικά και μη έχοντες καμία απολύτως πρόσβαση σε προνόμια και αξιώματα, ήλπιζαν στην απελευθέρωση τους από τους ευγενείς και ισχυρούς, διαπνεόμενοι, εκτός από προσδοκίες για καλύτερευση της κοινωνικής και οικονομικής τους καταστάσεως, και από εκδικητικές τάσεις προς τους μακροχρονίως κυριαρχούντες ευγενείς. Η μέση τάξη, η οποία, με έρεισμα την οικονομική της ισχύ προσδοκούσε τη δική της συμμετοχή στα εξουσιαστικά αξιώματα, απέβλεπε παράλληλα στον υποβιβασμό της ισχύος των ευγενών. Τέλος, οι ευγενείς συμμετείχαν (ή υποκρίνονταν ότι συμμετέχουν) του γενικότερου ενθουσιώδους κλίματος, καθώς, ερειδόμενοι στη μάθηση και στην κατάρτιση την οποία διέθεταν, στη ρητορική δεινότητα και, εξ αυτών, στην υπεροχή τους έναντι των άλλων τάξεων, θεωρούσαν βέβαιο ότι και πάλι θα κατελάμβαναν τις παραδοσιακές εξ αυτών ασκούμενες εξουσίες³⁰.

Στη συνέχεια, όμως, βαθμιδών, η δυσареσκεια θα αντικαθιστούσε τον ενθουσιασμό. Η δε προπαγάνδα των ευγενών, οι οποίοι δεν έπαψαν να διεκδικούν την παλιά τους ισχύ, θα επέφερε τις δικές της συνέπειες, ώσπου, εντέλει, το μένος κατά των Γάλλων θα αντικαθιστούσε τις ελπίδες και το μίσος τις προσδοκίες.

Στις αιτίες αυτής της μεταστροφής συγκαταλέγονται οι προκλήσεις των Γάλλων κατά του βαθιά ριζωμένου στους νησιώτες θρησκευτικού συναισθήματος, η

²⁸ Ε. Κούκκου, *Ιστορία των Επτανήσων* ο.π. σ. 47, Π. Χιώτης, *ibid*, σελ.585, Γ. Μαυρογιάννης, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, ο.π., σελ. 89

²⁹ Για την διαίρεση των τάξεων επί ενετοκρατίας, η οποία αποτελούσε μικρογραφία εκείνου που ίσχυε στη μητρόπολη, στη Βενετία Βλ. στο Ε. Κούκκου, *Ιστορία των Επτανήσων*, ο.π, σ. 19, στο κεφάλαιο με τίτλο «κοινωνική οργάνωση των νησιών επί ενετοκρατίας». Για μια σφαιρική προσέγγιση των ταξικών διαιρέσεων στη Βενετία βλ. Ανδρονίκη Διαλέτη, «Κυβερνώντες και κυβερνώμενοι: ιδεολογία, πολιτική ισχύς και κοινωνικές ιεραρχίες στη μητρόπολη και στην αυτοκρατορία» στο Α. Διαλέτη κ.ά, *Ιστορία της Βενετίας...*, ο.π. , σελ. 74-107

³⁰ Βλ. Γ. Μαυρογιάννης, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, τ.Α, ο.π., σελ. 77. Υπήρχε βέβαια μια μεγάλη μερίδα κερκυραίων που δεν συμφωνούσε διόλου με τα πραττόμενα, και η οποία απέκρυπτε τις διαφορετικές της προσδοκίες, μη ταυτίζοντας διόλου τις μελλοντικές του βλέψεις με την κατάλυση των παλιών δομών. Ήταν κυρίως αυτοί, που, όπως παραπάνω ελέχθη, ευελπιστούσαν και προσέβλεπαν στη συνέχιση της κυριαρχίας τους, ταυτιζόμενοι μόνο επιφανειακά και πρόσκαιρα με τις διακηρύξεις των Γάλλων. Ως εκ τούτου, δυσανεστούνταν και οργίζονταν με τις ύβρεις, τις επιθέσεις και τους χλευασμούς κατά της ευγενείας, ανησυχώντας ιδιαιτέρως και απεχθανόμενοι τέτοιες έντονες κατά της αριστοκρατίας πράξεις. Γ. Μαυρογιάννης, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, τ.Α, ο.π. σ. 89, Π. Χιώτης, *Σειρά ιστορικών απομνημονευμάτων*, τ.3, ο.π., σελ. 589.

οικονομική αφαιμάξη των ντόπιων χάριν των αναγκών των γαλλικών στρατευμάτων- καθώς οι Γάλλοι είχαν έλθει στα νησιά με πλήθος υποσχέσεων αλλά άνευ χρημάτων- οι ληστρικές απαιτήσεις των στρατιωτικών για τη διάθεση καταλυμάτων, επίπλων, και σκευών από τους πολίτες, ακόμη και από τις εκκλησίες³¹, προκειμένου οι πρώτοι να διαβιούν όσο το δυνατόν ανετότερα, τα κατασταλτικά μέτρα που λαμβάνονταν προκειμένου να ελεγχθούν οι εκδηλώσεις δυσaráσκειας- εξικνούμενα, ιδίως κατά την περίοδο της προσέγγισης του ρωσοτουρκικού στόλου στο Ιόνιο, έως την επιβολή δημεύσεων και θανατικών ποινών³²- και βεβαίως η υποδαύλιση του κατά των Γάλλων μίσους δια της προπαγάνδας των ευγενών και των ρώσων πρακτόρων που δρούσαν στα νησιά. Όλα αυτά, αλλά κυρίως οι διεργασίες μεταξύ των μεγάλων δυνάμεων έδωσαν σύντομο τέλος στη γαλλική παρουσία.

Εντούτοις, το πέρασμα των Γάλλων στα νησιά άφησε πίσω του σημαντική παρακαταθήκη.

Οι Γάλλοι κατήγγησαν τις διακρίσεις μεταξύ ευγενών και μη ευγενών, πράγμα που αποτέλεσε «μέγα βήμα πρὸς τὴ κοινωνικὴν καὶ πολιτικὴν ἀνάπλαση τῆς χώρας»³³. Αμέσως, με τη συγκρότηση των διοικητικών αρχών από τους Γάλλους, καίτοι αυτές δεν εξελέγησαν από το λαό, συμπεριελήφθησαν σε αυτές πρόσωπα απ' όλες τις κοινωνικές τάξεις.

Οργάνωσαν τα δικαστήρια κατά τόπον και αρμοδιότητα, εισάγοντας στη λειτουργία τους δικαιοκρατικές αρχές, πρωτοποριακές για την εποχή, βάσει των οποίων διαφυλάσσονταν τα δικαιώματα των διαδίκων και των κατηγορουμένων. Παρ' ότι δεν αποτόλμησαν να καθιερώσουν το θεσμό των ενόρκων, θεωρώντας τον πολύ τολμηρό για τα κοινωνικά δεδομένα των νησιών³⁴, θέσπισαν εντούτοις ρυθμίσεις προς διασφάλιση της ακεραιότητας των δικαστικών διαδικασιών και της αμεροληψίας των δικαστών, όπως την εκλογή των δικαστών δια ψηφοφορίας από τους δήμους, και την επιβολή ποινών στους δικαστές σε περίπτωση διαπιστωθείσας μεροληψίας υπέρ

³¹ Βλ. Π. Χιώτης, *ibid*, σελ. 633

³² Μεταξύ των επιφανών κερκυραίων άλλων των οποίων δημεύτηκε η περιουσία ήταν και ο Αντωνομαρία Καποδίστριας, πατέρας του μετέπειτα κυβερνήτη της Ελλάδος και ο κύριος εμπυχωτής της κατά των Γάλλων αντιστάσεως, ο οποίος και καταδικάστηκε ερήμην του σε θάνατο καθώς είχε καταφέρει να αποδράσει. Βλ. Γ.Μαυρογιάννης, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, τ.Α, ο.π. σελ.228

³³ Όπως γράφει ο Γ. Μαυρογιάννης, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, ο.π., σελ.257

³⁴ Βλ. Ε. Ροδοκανάκης, *Ο Βοναπάρτης και οι Ιόνιοι Νήσοι*, ο.π., σελ. 63

οικονομικά ισχυροτέρου³⁵. Η οργάνωση αυτή της δικαιοσύνης αντικατέστησε επαχθείς ενετικούς θεσμούς, όπως την τρομοκρατική λειτουργία του «Δικαστηρίου των Δέκα»³⁶. Σταμάτησε δε τις μακρόχρονες εκκρεμοδικίες, χαρακτηριστικό των ενετικών χρόνων. Η προσφυγή στα εφετεία, η οποία ήταν επί της ουσίας απαγορευτική για τους οικονομικά ασθενέστερους επί ενετοκρατίας καθότι απαιτούσε τη μετάβαση στην ενετική μητρόπολη όπου και η έδρα των εφετείων, κατέστη πλέον απολύτως εφικτή καθώς συνοδευόταν από ελάχιστη μόνο δαπάνη³⁷.

Οι Γάλλοι, ρύθμισαν πλήθος οργανωτικών θεμάτων, όπως η τακτοποίηση των αρχαιοφυλακείων, η διοργάνωση αγροφυλακής, πολιτοφυλακής, υγειονομείων και λιμεναρχείων³⁸. Οργάνωσαν και απελευθέρωσαν το εμπόριο, το οποίο επί ενετοκρατίας περιοριζόταν από πλήθος όρων και δασμών λειτουργούντων υπέρ της μητροπόλεως.

Έσπευσαν επίσης να οργανώσουν την επί ενετοκρατίας εντελώς παραμελημένη παιδεία. Ευθύς με τη εγκατάστασή τους, άρχισαν τις προσπάθειες για την εκμάθηση των γραμμάτων στους στερούμενους μορφώσεως κατοίκους των νησιών καθώς επί ενετοκρατίας η παιδεία αποτελούσε προνόμιο μόνο των ευγενών. Ιδρύθηκαν δημόσια και εθνικά σχολεία, διατέθηκαν στο κολλέγιο του Παρισιού τριάντα θέσεις για την εκπαίδευση νέων από τα νησιά, ιδρύθηκε δημόσια βιβλιοθήκη αποτελούμενη από 4.000 τόμους και δημόσιο τυπογραφείο, στο οποίο και επανεκδόθηκε ο Θούριος του Ρήγα. Συστάθηκε επίσης Πατριωτική Εταιρία δημοσίας εκπαιδεύσεως προς διάδοση των νέων επαναστατικών ιδεών³⁹.

Παρά το γεγονός, λοιπόν, ότι οι προσπάθειες αυτές των Γάλλων δεν ήταν δυνατό να επιφέρουν ολοκληρωμένα αποτελέσματα, καθώς το πέρασμά τους από τα νησιά υπήρξε σύντομο, η προσφορά τους εντούτοις υπήρξε σημαντικότερη. Όπως

³⁵ Π. Χιώτης, *Σειρά ιστορικών απομνημονευμάτων*, τ.3, ο.π., σελ. 602

³⁶ Περί της ποινικής δικαιοσύνης κατά τους αιώνες της Βενετικής Αυτοκρατορίας βλ. Ανδρονίκη Διαλέτη- Γιώργος Πλακωτός, «Καθημερινότητα, ταυτότητες και τα όρια του επιτρεπτού: ιδιωτικός και δημόσιος βίος», στο Ανδρονίκη Διαλέτη κ.α, *Ιστορία της Βενετίας και της Βενετικής Αυτοκρατορίας*, Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις, 2015. Για το Συμβούλιο των Δέκα βλ. σέλ. 210

³⁷ Ε. Ροδοκανάκης, *Ο Βοναπάρτης και οι Ιόνιοι Νήσοι*, ο.π., σελ. 63

³⁸ Π. Χιώτης, *Σειρά ιστορικών απομνημονευμάτων*, τ.3, ο.π., σελ. 602

³⁹ Για τις προσπάθειες των Γάλλων για προαγωγή της παιδείας βλ. Ε. Ροδοκανάκης, *Ο Βοναπάρτης και οι Ιόνιοι Νήσοι*, ο.π. σ. 99, Ε. Κουρκου, *Ιστορία των Επτανήσων*, ο.π. σελ 50, Γ.Ε. Μαυρογιάννης, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, τ. Α, ο.π., σελ 119, Χιώτης, *Σειρά ιστορικών απομνημονευμάτων*, τ.3, ο.π., σελ 628

αναγνώριζε και ο μη συμπαθών το Βοναπάρτη Ιωάννης Καποδίστριας αργότερα, σε επιστολή του προς τον Υπουργό Εξωτερικών της Αγγλίας Λόρδο Κάστελρη το 1815, «οι ευγενείς οικογένειες των Ιονίων άρχισαν επιτέλους να ομιλούν την εθνική γλώσσα του λαού, οι διοικητικές πράξεις και τα επίσημα έγγραφα γράφονταν στην ελληνική, και τα πατριωτικά αισθήματα των κατοίκων καλλιεργήθηκαν»⁴⁰.

Το σημαντικότερο κομμάτι της παρακαταθήκης αυτής ήταν ίσως οι περί ελευθερίας ιδέες που οι Γάλλοι ενέσπειραν, ιδέες την ορμή των οποίων, όχι μόνο στα Επτάνησα αλλά σε όλη τη Ευρώπη, παρά τη σφοδρή πολεμική που υπέστησαν⁴¹ καμιά δύναμη δε φαινόταν ικανή να ανακόψει. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει για τις ιδέες αυτές κι ο Κολοκοτρώνης στα απομνημονεύματά του, «η Γαλλική Έπανάσταση κι ό Ναπολέων, έκαμε, κατά τή γνώμη μου, νά ανοίξουν τά μάτια τοῦ κόσμου. Πρωτότερα τά έθνη δέν έγνωρίζοντο, τούς βασιλείς τούς ένόμιζον ως θεούς τής Γῆς, καί ὅ,τι καί ἄν έκαμναν, τό έλεγαν καλά καμωμένο»⁴².

Παράλληλα, η ρήξη με το πολύχρονο ενετικό παρελθόν, που επέφερε το πέραςμα των Γάλλων από τα Επτάνησα, ρήξη κοινωνική και πολιτική, αποτέλεσε καθοριστικό παράγοντα για τη διαμόρφωση κοινής μεταξύ των Επτανησίων εθνικής συνείδησης⁴³. συνείδησης, εντούτοις, όχι αποκεκομμένης από τον εθνικό κορμό της υπόδουλης

⁴⁰ Βλ. Ε. Κούκκου, *ibid*, σελ. 51. Εν αντιθέσει, για τους Ενετούς τα σχόλια του μετέπειτα κυβερνήτη της Ελλάδος ήταν δυσμενέστατα. Όπως έγραφε προς τον Λόρδο Κάστελρη «[η] Ενετική Πολιτεία εκυβέρνα τας Ιονίους νήσους με το σύστημα της διαφθοράς, οι αντιπρόσωποι εκλέγοντο εκ της κλάσεως των ευγενών αρχόντων, ήτις ήτο η ευκαταφρονεστέρα, αμαθεστέρα και η μάλλον διεφθαρμένη δι' ανηθικότητα και ελεεινότητα...». Συνεχίζοντας δε, περιέγραφε με μελανά χρώματα την κατάσταση της Παιδείας κατά την ενετοκρατία γράφοντας ότι «[η] Ένετική Γερουσία ούδέποτε συνεχώρησεν νά συστηθῶσι σχολεία δημόσια εἰς ταύτας νήσους. Μόνο εἰς τήν πρωτεύουσαν καί τό πανεπιστήμιον Παταβίου οἱ ἰθαγενεῖς τῶν Επτανησίων ἔπρεπε νά πορευθῶσιν ὅπως εκπαιδευθοῦν. Πλήν μᾶλλον κατά προνόμιον Μακιαβελικόν ἡδύναντο αὐτοί νά λάβωσι διπλώματα τῆς ἐπιστήμης τοῦ δικαίου καί τῶν ἄλλων σχολῶν, ἄνευ του νά διατρέξωσι πρότερον τακτικήν τινά σπουδήν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ...», βλ. Κείμενα Ι. Καποδίστρια, Διακόσια χρόνια από τη γέννησή του, ΟΕΔΒ, Αθήνα 1976, σελ. 23

⁴¹ Ιδέες «οι οποίες ηττήθηκαν μόνο στα πεδία των μαχών», όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Νίκος Αλιβιζάτος, βλ. το Σύνταγμα και οι εχθροί του, ο.π, σελ.34

⁴² Θ. Κολοκοτρώνης, Διήγησις συμβάντων της ελληνικής φυλής από τα 1770 έως τα 1836 (1851), τόμ. Γ', σελ. 61.

⁴³ Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Δημήτριος Αρβανιτάκης, «η ρήξη με το παρελθόν ...εννοήθηκε κατά βάση ως κοινωνική και πολιτική, ή, για να το πούμε αλλιώς, διευκόλυνε τη διαμόρφωση συνείδησης εθνότητας του Ιονίου με έντονα κοινωνικά και εξεργά πολιτικά χαρακτηριστικά. Ο τόπος του Ιονίου είδε για πρώτη φορά τον εαυτό του ως σύνολο-ως σύνολο γεωγραφικό, που όμως είχε διαμορφώσει κοινή ταυτότητα, κοινά χαρακτηριστικά, λόγω της μακραίωνης ένταξής του στο ίδιο πολιτικό πλαίσιο-αυτό της Κυριαρχίας». Βλ. Δημήτριος Αρβανιτάκης, «Από τις αυτοκρατορίες στα έθνη-Εννοιολογήσεις της ρήξης στο Ιόνιο των αρχών του 19^{ου} αιώνα» στα Πρακτικά Επιστημονικής Ημερίδας για τα 200 χρόνια από την εγκατάσταση των εφοριών της Φιλικής Εταιρίας Στην Επτάνησο, 30/11/2019, Κέρκυρα, 2021, σελ. 41

στους Οθωμανούς χώρας⁴⁴, αλλά συμπορευόμενη. Τότε, μετά την άφιξη των Δημοκρατικών Γάλλων στα νησιά είναι που οι Έλληνες «συνέλαβον τήν ιδέαν της ἀναστάσεως της Ελλάδος. Τότε ἤρχισαν ἐν Ἑπτανήσῳ πολλοί νά διαμορφώνωσι μιάν πολιτικὴν ἐθνικὴν συνείδησιν εἰς τό αἶσθημα μιᾶς κοινῆς πατρίδος, αἶσθημα τό ὅποῖον μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἦτο μόνον ἠθικόν καί φιλολογικόν. Ἐκ τῆς Ἑπτανήσου ἤρχισεν ἡ νέα πολιτικὴ ἑλληνικὴ ζωή», όπως επισήμανε ο Σπυρίδων Βιαζής⁴⁵.

Το πέραςμα των Γάλλων από τα νησιά άλλωστε, ενέπνευσε και αναπτέρωσε ελπίδες στον υπόδουλο ελληνισμό και χαιρετίστηκε από τους λόγιους καθοδηγητές της ελευθερίας με ενθουσιασμό. Όπως από τον Αδαμάντιο Κοραή⁴⁶, ο οποίος, κατά την άφιξη των δημοκρατικών γάλλων στα Επτάνησα, έγραφε προς τους Επτανησίους, που τους αποκαλούσε «ελευθέρους ἑλληνας του Ιονίου Πελάγους»⁴⁷, καλώντας τους «ν' ἀποδειχθῇτε ἐφάμιλλοι πρὸς τοὺς ἀρχαίους ἔλληνας, οἵκειοποιούμενοι πρὸς τὴν παλαιὰν ἑλληνικὴν καὶ πρὸς τό ἴδιωμα τῶν ἐλευθερωσάντων ὑμᾶς Γάλλων».

Παρομοίως, άλλοι κάτοικοι της υπόδουλης χώρας, όπως οι Μανιάτες είδαν στο Βοναπάρτη το μελλοντικό απελευθερωτή και έστειλαν μηνύματα προς αυτόν για να τους εντάξει, παρομοίως με τα Επτάνησα, στα απελευθερωτικά του σχέδια⁴⁸.

Τέλος, ας σημειωθεί ότι επί Γάλλων δημοκρατικών, για πρώτη φορά τα Ιόνια Νησιά τέθηκαν υπό συνταγματική νομοθεσία, καθώς το πρώτο πραγματικά σύνταγμα που τέθηκε σε ισχύ σε αυτά ήταν το γαλλικό Σύνταγμα της 5^{ης} Καρποδώρου του Γ' έτους της Γαλλικής Δημοκρατίας (22ας Αυγούστου 1795)⁴⁹. Το Σύνταγμα αυτό εφαρμόστηκε στα νησιά μετά τη Συνθήκη του Campo Formio (17 Οκτωβρίου του 1797), καθώς αυτά περιήλθαν στη συνέχεια στη Γαλλική Δημοκρατία. Σύμφωνα με

⁴⁴ Άλλωστε, ο ίδιος ο Βοναπάρτης και η Γαλλική προπαγάνδα απευθυνόταν συχνά από κοινού στους κατοίκους του Ιονίου και στους υπόλοιπους ἑλληνες. Ενδεικτικά, βλ. προκήρυξη του Βοναπάρτη για την κατάκτηση της Μάλτας όπου ανέφερε «Ἕλληνες- Γάλλοι [του Ιονίου] Ἕλληνες του Μοριά, απόγονοι των Ηρώων της Αρχαιότητας, ανταποκριθείτε στο κάλεσμα της Ελευθερίας, που απλώνεται στις ακτές σας», Βλ. στο Δ. Αρβανιτάκης «Από τις αυτοκρατορίες στα έθνη...», ο.π., σελ. 45

⁴⁵ Βλ. στο Δ. Αρβανιτάκης «Από τις αυτοκρατορίες στα έθνη...», ο.π., σελ. 47

⁴⁶ Για μια σφαιρική ανάπτυξη των θέσεων του Κοραή σχετικά με τα Επτάνησα βλ. Γιώργος Τόλιας, «Κοραΐς και Επτάνησα: αποδοχή και ενδοιασμός των ιδεολόγων», στο *Επτάνησος Πολιτεία (1800-1807): τα μείζονα ιστορικά ζητήματα* (επιμέλεια Α. Νικηφόρου), εκδόσεις Γ.Α.Κ. – Αρχαία Νομού Κέρκυρας, Κέρκυρα 2001, σελ. 75-101

⁴⁷ Βλ. Γ. Μαυρογιάννης, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, τ. Α, ο.π., σελ. 152

⁴⁸ ibid

⁴⁹ Βλ. «Εισαγωγικά Κείμενα» στο Α. Νικηφόρου (επιμ.) *Συνταγματικά Κείμενα των Ιονίων Νήσων*, ο.π., σελ. 62

το άρθρο 6 του Συντάγματος αυτού «οι Γαλλικές αποικίες αποτελούν αναπόσπαστα μέρη της Δημοκρατίας και είναι υποκείμενες στον ίδιο συνταγματικό νόμο»⁵⁰, ενώ σύμφωνα με το άρθρο 7 εφαρμόζοταν στις αποικίες η ίδια διοικητική διαίρεση όπως και στη μητροπολιτική Γαλλία. Υπό αυτές τις συνταγματικές προβλέψεις εφαρμόστηκε η διοικητική οργάνωση των νησιών, τα οποία αποτέλεσαν γαλλικές επαρχίες⁵¹.

2. Η έλευση των Ρωσοτουρκικών δυνάμεων και η Συνθήκη της Κωνσταντινουπόλεως.

Καθώς το πέραςμα των Γάλλων έληγε με την κατάληψη της Κέρκυρας από το ρωσοτουρκικό στόλο, νέες ελπίδες αναπτερόνονταν στους Επτανήσιους με την καινούργια κατάσταση. Ελπίδες που καλωσορίστηκαν με πανηγυρισμούς και ζητωκραυγές κατά την υποδοχή των Ρώσων από τους Κερκυραίους, όταν, στις 5 Μαρτίου του 1799, ο ρωσικός στρατός- όπως πριν από είκοσι περίπου μήνες ο γαλλικός- γινόταν δεκτός με ενθουσιασμό από τους κατοίκους της Κέρκυρας, ως απελευθερωτής από τη γαλλική κυριαρχία. Πρωτοστατούντος μάλιστα του ίδιου μέγα πρωτοπαπά της νήσου Γεωργίου Μάντζαρου Χαλικιόπουλου, και παρουσία όλου του κλήρου και των αρχόντων, το καταστόλιστο με ρώσικες σημαίες νησί⁵², εν μέσω τυμπανοκρουσιών και κωδωνοκρουσιών, υποδεχόταν με ενθουσιασμό το

⁵⁰ Βλ. Ελένη Λεοντίνη, «Τα συνταγματικά κείμενα της Ιονίου Πολιτείας και η Έννοια της Ελευθερίας», στα *Πρακτικά του Συνεδρίου Επτάνησος Πολιτεία, 1800-1807, 200 χρόνια από την ίδρυσή της (1800-2000)*, Αργοστόλι, 28-31 Οκτωβρίου 2000, Αργοστόλι, 2003, σελ. 434

⁵¹ Η διοικητική αυτή οργάνωση, προέβλεπε τρεις Νομούς. Το νομό Κερκύρας που περιελάμβανε την Κέρκυρα, τα νησιά Παξοί και Αντίπαξοι, τους Οθωνούς, και τις ηπειρωτικές κτήσεις του Βουθρωτού και της Πάργας. Το νομό Ιθάκης με τα νησιά Κεφαλληνία, Λευκάδα, Ιθάκη, και τις ηπειρωτικές κτήσεις Πρέβεζας και Βόνιτσας. Και το νομό Αιγαίου Πελάγους με τα Κύθηρα και Αντικύθηρα, τη Ζάκυνθο και το Δραγαμέστο. Κάθε νομός διοικείτο από πενταμελή νομαρχιακή επιτροπή στην οποία παρίστατο και Γάλλος εκπρόσωπος. Υποδιαιρείτο δε κάθε νομός σε «καντόνια», ήτοι σε δήμους ή επαρχίες, με επικεφαλής κατά τόπον δημοτικά συμβούλια, επταμελή ή εννεαμελή, αναλόγως του αριθμού των κατοίκων. Στα νησιά διέμενε μια γαλλική στρατιωτική μεραρχία διαμερισμένη στους τρεις νομούς. Τριμελής επιτροπή, ορισμένη από το Γαλλικό Διευθυντήριο, ανελάμβανε εν ονόματι της Γαλλικής Δημοκρατίας την έκδοση διαταγμάτων, κανονισμών και νόμων και την εποπτεία των υγειονομικών, δικαστικών, αστικών διοικητικών και εκπαιδευτικών διαδικασιών. Βλ. Γ. Μαυρογιάννης, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, τ. Α, ο.π., σελ. 118, & Π. Χιώτης, *Σειρά ιστορικών απομνημονευμάτων*, τ.3, ο.π., σελ. 627

⁵² Πρέπει να σημειωθεί ότι οι τουρκικές δυνάμεις οι οποίες μαζί με τις ρωσικές κατέλαβαν τα νησιά δεν έτυχαν διόλου θερμής υποδοχής από τους κατοίκους. Η πόλη της Κέρκυρας ήταν γεμάτη μόνο ρωσικές σημαίες διότι η ημισέληνος δεν ήταν διόλου συμπαθής. Ο δε ενθουσιασμός των κατοίκων απευθυνόταν μόνο στους Ρώσους. Βλ. Γ.Ε.Μαυρογιάννης, *ibid*, σελ.255

ναύαρχο Ουσακώφ- όπως είχε υποδεχτεί είκοσι μόλις μήνες πριν τον στρατηγό Gentilli και την ακολουθία του. Την προηγούμενη μέρα, επάνω στη ρωσική ναυαρχίδα «Άγιος Παύλος» είχε υπογραφεί η συνθηκολόγηση των Γάλλων, οι οποίοι, σύμφωνα με τις υποσχέσεις των Ρώσων θα μεταφέρονταν στην Τουλόν όπου και θα αφήνονταν ελεύθεροι⁵³.

Οι Ελπίδες αυτές των Επτανησίων είχαν τραφεί από διασπαρθείσες υποσχέσεις, μεταξύ των οποίων και αυτές του Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, του οποίου η πνευματική εξουσία έχαιρε μεγάλου σεβασμού από τους κατοίκους των νησιών. Με εγκύκλιό του που μοιράστηκε σε αμέτρητα αντίτυπα στα νησιά προετοιμάζοντας την έλευση των Ρώσων, ο Πατριάρχης καταφερόταν έντονα κατά των αντιμοναρχικών ιδεών της Γαλλικής Επανάστασης και παράλληλα εξήπτε το θρησκευτικό πνεύμα κατά των «πλανηθέντων από τον διάβολο» Γάλλων, όπως τους χαρακτήριζε, στων οποίων τις ψυχές αυτός «ἔχυσε δαψίλως τόν ἰόν τῆς ἀποστασίας πρὸς τόν θεόν». Υποσχόταν δε ο Πατριάρχης στους νησιώτες «πλήρη ἐλευθερία εἰς τό νά ἐκλέξητε ὅποιον τρόπον διοικήσεως θέλετε κρίνει εὐλογον πρὸς τό συμφέρον τῆς πατρίδος σας, ἢ τόν τρόπον δηλαδή τῆς ἀριστοκρατικῆς κυβερνήσεως τῆς Ραγούσης, ἢ ὅποιον ἄλλον τρόπον βουλευθῇτε»⁵⁴. Λίγες ημέρες πριν, είχε, επίσης μέσω ρώσων πρακτόρων, διακινηθεί επιστολή του Ουσακώφ, με την οποία δινόταν υποσχέσεις στους νησιώτες για ελευθερία και αυτοδιοίκηση μετά την απαλλαγή τους εκ του «απίστου ἔθνους των Γάλλων», από το οποίο έσπευδαν «ὁ ἡμέτερος κυρίαρχος Αὐτοκράτωρ καί ἡ Ὑψηλή Ὁθωμανική Πύλη, ἀμφοτέροι ἐμπνεόμενοι ὑπό θείου ζήλου» να τους απελευθερώσουν⁵⁵.

Αναμενόταν, λοιπόν, πλέον η υλοποίηση των υπεσχημένων.

Αμέσως μετά την εγκατάσταση των νέων κυριάρχων άρχισε η προσπάθεια νέας διοικητικής οργάνωσης. Τοποθετήθηκαν προσωρινές διοικήσεις στα νησιά συγκροτούμενες από μέλη της τάξεως των ευγενών αλλά και των αστών, της λεγόμενης μέσης τάξεως, καθώς ο Ουσακώφ, κατανοώντας αρχικά την ανάγκη

⁵³ Όπως και έγινε. Στο τέλος του Μαρτίου του 1797 η Γαλλική φρουρά αναχωρούσε από την Κέρκυρα επιβιβαζόμενη επί ένδεκα εμπορικών σκαφών τα οποία συνόδευε ρωσική κορβέτα. Βλ. Ε. Ροδοκανάκης, *Ο Βοναπάρτης και αι Ιόνιοι Νήσοι*, ο.π., σελ. 188

⁵⁴ Βλ. Π. Χιώτης, *Σειρά ιστορικών απομνημονευμάτων*, τ.3ο.π., σελ. 682

⁵⁵ Για τις προκηρύξεις του Πατριάρχη και του Ουσακώφ, Βλ. Ε. Κούκκου, *Ιστορία των Επτανήσων*, ο.π. σελ. 60, Βλ. Γ. Ε. Μαυρογιάννης, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, τ. Α, ο.π., σελ. 195, Π. Χιώτης, *Σειρά ιστορικών απομνημονευμάτων*, τ.3, ο.π., σελ. 682

εξισορρόπησης μεταξύ των ευγενών και της τάξεως των αστών δεν επιθυμούσε να ενδώσει πλήρως στις αποκλειστικές απαιτήσεις των πρώτων, οι οποίες είχαν επιστρέψει ενδυναμωμένες, ούτε να απογοητεύσει εντελώς την μεσαία αυτή τάξη, η οποία άλλωστε διόλου δεν προθυμοποιείτο να τεθεί ξανά στο περιθώριο⁵⁶.

Παρά ταύτα, στις 10 Μαρτίου συνεκλήθησαν, μετά από πρόσκληση των Ρώσων, μόνο οι οικογένειες των ευγενών της Κέρκυρας προκειμένου να εκλέξουν αντιπροσώπους τους, εκ των οποίων στη συνέχεια θα αναδεικνύονταν τα μέλη της διοικητικής των Νήσων επιτροπής. Τα μέλη που αναδείχθηκαν από τη διαδικασία αυτή ήταν οι Αντώνιος- Μαρία Καποδίστριας, Στάμος Χαλικιόπουλος, Αντώνιος Πιέρης, Δόριας Προσαλέντης, και Αντώνιος Λευκόκιλος⁵⁷. Στις 13 Μαρτίου, η επιτροπή αυτή προσκάλεσε άπαντες τους ευγενείς της πόλεως τους συμπληρώσαντες το εικοστό πρώτο έτος της ηλικίας τους, να συγκροτήσουν το Γενικό Συμβούλιο. Κι ενώ οι παλιές ταξικές διαιρέσεις κατελάμβαναν πάλι το κοινωνικό πεδίο και το παλιό καθεστώς επιστρέφοντας ενισχυμένο προέβαλε δυναμικά τις απαιτήσεις του, έμενε να ανακοινωθεί η μορφή του πολιτεύματος στο οποίο τα νησιά θα υπόκειντο.

Η κατάσταση όμως του πολιτεύματος, πέρα από υποσχέσεις, είχε αποτελέσει αντικείμενο διαφιλονικιών μεταξύ των δύο συμμαχικών δυνάμεων πολύ πριν αυτές καταλάβουν τα Επτάνησα. Καθώς τα νησιά αυτά *«αναπτύσσονται κατά μήκος της Βαλκανικής σαν μια πολεμική νηοπομπή με τη σημαία του Αγίου Μάρκου στην πρόμνη»*,⁵⁸ και της εξ αυτού ιδιαίτερης στρατηγικής τους σημασίας⁵⁹, το κάθε μέρος

⁵⁶ Η ταξική συνείδηση των αστών είχε ενδυναμωθεί μετά το πέρασμα των γάλλων και της εξ αυτών φιλελεύθερες διακηρύξεις, βλ. Ε. Κούκκου, *Ιστορία των Επτανήσων*, ο.π. σελ. 50, Γ. Μαυρογιάννης, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, τ. Α, ο.π., σελ. 264, Π. Χιώτης, *Σειρά ιστορικών απομνημονευμάτων*, τ.3, ο.π., σελ. 733.

⁵⁷ Βλ. Γ. Μαυρογιάννης, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, τ. Α, τ.3, ο.π., σελ. 264

⁵⁸ Όπως χαρακτηριστικά γράφει ο Fernand Braudel αναφερόμενος στα Ιόνια Νησιά και στα νησιά της Δαλματίας Βλ. Fernand Braudel *Μεσόγειος*, Μτφρ. Κλαίρη Μητσοτάκη, Μ.Ι.Ε.Τ, Αθήνα 2005, τ. Α, ο.π, σελ. 182

⁵⁹ Σημασία που είχε αντιληφθεί πολύ καλά ο Βοναπάρτης. Γι αυτό και οι πείσμονες προσπάθειές του για την επ' αυτών κυριαρχία κατά τις διαπραγματεύσεις της Συνθήκης του Campo Formio. Όπως έγραφε ο Βοναπάρτης στην από 16η Αυγούστου 1797 επιστολή του προς το Διευθυντήριο *«[η] Κέρκυρα, Ζάκυνθος και Κεφαλληνία, είναι δι' εμάς μάλλον διαφέρονται ή άπασα όμοι ή Ίταλία. Νομίζω ότι εάν αναγκασθώμεν να εκλέξωμεν συμφέρει ήμιν ν' αποδώσωμεν τήν Ίταλία εις τόν αυτόκράτορα, να τηρήσωμεν δέ τά τέσσαρας νήσους, αίτηνες αίσονται πηγή πλούτου και εύημερίας δια τό ήμέτερον έμπόριο. Τό τουρκικόν κράτος καταρρέει όσημέραι· κατέχοντες δέ τάς νήσους εκείνας δυνάμεθα ή να στηρίξωμεν αυτό έφόσον είναι τοῦτο έφικτόν ή να λάβωμεν τή μερίδα μās άπ' αυτού»* βλ. Γ. Μαυρογιάννης, ο.π. σ. 64. Γι αυτό και μετά την περιέλευση των νησιών υπό γαλλική κυριαρχία με την εν λόγω συνθήκη, ο Βοναπάρτης έγραφε στον υπουργό των Εξωτερικών της Γαλλίας ότι *«αποκτούμε το πιο πολύτιμο για μας μέρος της Βενετίας»* βλ. .Ε. Κούκκου, ο.π. σ.48, Για μια σύντομη αλλά περιεκτική εξιστόρηση των διαπραγματεύσεων

διεκδικούσε να επιβάλει τον πολιτικό σχηματισμό που θα εξυπηρετούσε καλύτερα τις δικές του βλέψεις.

Εκ μέρους της Τουρκίας είχαν προταθεί τρία διαφορετικά ενδεχόμενα:

- Να ανατεθούν τα νησιά σε μία τρίτης κατηγορίας δύναμη όπως ήταν το βασίλειο της Νεαπόλεως
- Να αποτελέσουν ιδιαίτερη δημοκρατία
- Να αποτελέσουν πριγκιπάτο, υπό την επικυριαρχία της Υψηλής Πύλης⁶⁰.

Φυσικά, η προκρινόμενη εκ της Πύλης λύση ήταν η τρίτη. Πιστεύοντας ο Σουλτάνος ότι ο Ρώσος Αυτοκράτορας επ' ουδενί θα αποδεχόταν την ανάθεση της ηγεμονίας των νησιών σε καθολικό ηγεμόνα, αλλά και ότι η δημοκρατία ως καθεστώς δεν θα του ήταν αρεστή, ευελπιστούσε στην αποδοχή αυτής της τρίτης λύσεως. Αυτή όμως για το Ρώσο Αυτοκράτορα ήταν και η πλέον ανεπιθύμητη. Έτσι, αντίθετα με τις υποθέσεις του Σουλτάνου, ο Ρώσος ηγεμόνας πρότεινε την δεύτερη λύση καθώς «οἱ κάτοικοι τῶν Ἰονίων Νήσων, ἔχοντες ὑπὸ τὰ ὄμματά των τό παράδειγμα τῆς Δημοκρατίας τῆς Ραγούζης, εὐτυχοῦς καί ἡσυχου τόσων αἰώνων, θά ἐπρωτίμουν ἀναμφιβόλως τό πολίτευμα τοῦ ὁποίου ἡ μορφή καί τὰ πλεονεκτήματα εἶναι γνωστά», όπως έγραφε σε σχετικό προς το Σουλτάνο υπόμνημά του⁶¹.

Μετά από επίμονη αντιπαράθεση μεταξύ των δύο ηγεμόνων, κατά την οποία ο Ρώσος αυτοκράτορας είχε με απόλυτο τρόπο καταλήξει ότι «ποτέ ἡ κυβέρνησίς του δέν θά ἐβεβήλωνε τάς πολιτικές της συναλλαγάς, ἐπαναφέρουσα καί ἐπανεγκαθιστῶσα τάς ἀποκρουστικές ἀρχας βαρβάρων ἐποχῶν», όπως δηλωνόταν μέσω του επιτετραμμένου του στην Κωνσταντινούπολη Βασιλείου Τομάρα, το Σεπτέμβριο του 1799⁶², ο Σουλτάνος, εντέλει, συμφώνησε στην υποστηριζόμενη από την ρωσική πλευρά λύση⁶³.

μεταξύ Βοναπάρτη και Αυστριακών που κατέληξαν στη συνθήκη του Campo Formio βλ. Γ. Μαυρογιάννης, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, ο.π., σελ. 106- 108

⁶⁰ Βλ. Ε. Ροδοκανάκης, *Ο Βοναπάρτης και οι Ιόνιοι Νήσοι*, ο.π., σελ. 192

⁶¹ *ibid*

⁶² Βλ. Ε. Ροδοκανάκης, *Ο Βοναπάρτης και οι Ιόνιοι Νήσοι*, ο.π., σελ. 193 και Γ. Μαυρογιάννης, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, τ. Α, ο.π., σελ. 278

⁶³ Η αιτία που ο Ρώσος Αυτοκράτορας, τόσο απολυταρχικός στη συμπεριφορά του εντός της επικρατείας του υποστήριξε ενθέρμως ένα φιλελεύθερο καθεστώς για τα νησιά έχει αποτελέσει αντικείμενο υποθέσεων. Πιθανόν, όπως έχει υποστηριχτεί, να προσέβλεπε στο γεγονός ότι υπό καθεστώς δημοκρατίας, στο οποίο δεν ήταν συνηθισμένοι οι κάτοικοι, θα προέκυπταν επιπλοκές, ταραχές και αναστατώσεις, οι οποίες θα του παρείχαν τα προσχήματα για μελλοντικές προς αποκατάσταση της τάξεως παρεμβάσεις, εκδοχή που υποστηρίζει ως

Με το άρθρο 1 της Συνθήκης της Κωνσταντινουπόλεως⁶⁴, λοιπόν, η οποία υπογράφηκε την 15^η Μαρτίου 1800, «*Ἡ ΑΥΤΟΥ ΜΕΓΑΛΕΙΟΤΗΣ ὁ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡΑΣ πασῶν τῶν Ρωσιῶν, λαμβάνοντας ὑπόψη ὅτι οἱ πρώην βενετικές Νῆσοι, ἐξαιτίας τῆς γειτνίασης τους μέ τήν Πελοπόννησο καί τήν Ἀλβανία, ἔχουν ἰδιαίτερη σημασία γιά τήν ἀσφάλεια καί τήν ἡρεμία τῶν ἐδαφῶν τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, συγκατατέθηκε νά συγκροτήσουν αὐτές μία Πολιτεία, ὅμοια μέ ἐκείνη τῆς Ραγούζας, ἥ ὁποία θά εἶναι ὑπό τήν Ἐπικυριαρχία τῆς Ὑψηλῆς Πύλης καί θά κυβερνᾶται ἀπό τοὺς Προκρίτους καί Ἐπιφανεῖς τοῦ Τόπου. Ἡ ΑΥΤΟΥ ΜΕΓΑΛΕΙΟΤΗΣ ὁ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡΑΣ πασῶν τῶν Ρωσιῶν, δεσμεύεται ὅσον ἀφορᾷ στὸν ἴδιο καί στοὺς διαδόχους του, νά ἐγγυᾶται τήν ἐδαφική ἀκεραιότητα τῆς Πολιτείας, καθὼς καί τήν τήρηση τοῦ Συντάγματος πού θά γίνεῖ ἀποδεκτό καί θά ἐπικυρωθεῖ ἀπὸ τοὺς δύο Ὑψηλοὺς συμβαλλομένους, ἀφοῦ προηγουμένως θά τό ἔχουν ἐγκρίνει, ὅπως ὁμοίως θά ἔχουν ἐγκρίνει καί τὰ διαρκῆ προνόμια πού θά παραχωρηθοῦν στήν Πολιτεία. Ἡ ΑΥΤΟΥ ΜΕΓΑΛΕΙΟΤΗΣ ὁ ΟΘΩΜΑΝΟΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡΑΣ καί οἱ Διάδοχοί του, ὡς Ἐπικυρίαρχοι τῆς προαναφερομένης Πολιτείας, δηλαδή ὡς Κύριοι, Ἡγεμόνες καί Προστάτες της - καί ἐπειδὴ ἡ Πολιτεία εἶναι ὑποτελὴς στήν Ὑψηλὴ Πύλη, πράγμα πού σημαίνει ἐξαρτημένη, ὑπόλογος καί προστατευόμενη της- θά τηροῦν μέ θρησκευτική εὐλάβεια τὰ καθήκοντα προστασίας πού ἀπορρέουν ἀπὸ τήν Ὑψηλὴ Πύλη πρὸς ὄφελος τῆς Πολιτείας».*

Ἦδη, ὁμως, ἀπὸ το πρώτο αὐτὸ ἀρθρο, διαφαίνεται ὅτι ἡ Πύλη κατάφερε τὴν ἐπίτευξη τῶν ἐπιδιώξεών της, καθιστώντας τὸ νέο κράτος ὑποτελὲς σὲ αὐτήν. Ὅχι ὁμως ἐξ ολοκλήρου, καθὼς ἡ οργάνωσή του προβλέπεται νά γίνεῖ σύμφωνα με τὰ ισχύοντα γιὰ τὸ κράτος της Ραγούσας. Ἡ ὑποτελία αὐτὴ τοῦ νέου κράτους ἐπισφραγίζεται με τὴν προβλεπόμενη στὸ πέμπτο ἀρθρο τῆς συνθήκης υποχρέωση καταβολῆς φόρου πρὸς τὴν Τουρκία ἐκ ποσοῦ ἐβδομήντα πέντε χιλιάδων πιάστρων ἀνὰ τριετία. Παράλληλα, ὁμως, με τὸ ἴδιο ἀρθρο, ἡ νέα Πολιτεία αποκτὰ δική της στρατιωτικὴ ἀμυνα καὶ τὴν πλήρη διοίκηση τῶν οχυρωματικῶν της εγκαταστάσεων. Μόνο πρὸς ἐνίσχυση τῶν νησιῶν ἀπέναντι σὲ πιθανοὺς κινδύνους καὶ [ε]πειδὴ ...οἱ νῆσοι δὲν διαθέτουν ἐπαρκεῖς δυνάμεις γιὰ νά προφυλαχτοῦν ἀπὸ ὅλα τὰ πιθανά

πιθανότερη ὁ Ε. Ροδοκανάκης, βλ. Ε. Ροδοκανάκης, *Ο Βοναπάρτης καὶ αἱ Ἰόνιοι Νῆσοι*, ο.π., σελ. 192. Βλ. σχετικὰ καὶ Ε. Κούρκου, *Ἱστορία τῶν Ἑπτανήσων*, ο.π., σελ.62

⁶⁴ Βλ. Κείμενο τῆς Συνθήκης στὸ Αλίκη Νικηφόρου (ἐπιμ.) *Συνταγματικά Κείμενα τῶν Ἰονίων Νήσων*, ο.π., σελ. 375-380

άρνητικά συμβάντα της παρούσας πολεμικής σύρραξης» επιτρέπεται στις συμμαχικές δυνάμεις η είσοδος στρατευμάτων και στόλου, «υπό τήν προϋπόθεση ὅτι κάθε φορά θά ἔχει προηγηθεῖ ἡ ἔγκριση τῆς πολιτείας», τα οποία μετά το τέλος των εχθροπραξιών οι δύο δυνάμεις θα αποσύρουν «χωρίς προφάσεις και αναβολές». Επίσης, με το έβδομο άρθρο, «[ἡ] Ὑψηλή Πύλη ὑπόσχεται ὅτι τά πολεμικά της πλοῖα δέν θά παραβιάζουν τά χωρικά ὕδατα τῶν Νήσων παρά μόνο σέ περίπτωση ἐκτάκτου ἀνάγκης καί στήν περίπτωση ὅμως τῆς ἐκτάκτου ἀνάγκης θά προειδοποιεῖ τήν προαναφερόμενη Πολιτεία καί τό Προξενεῖο της στήν Ὑψηλή Πύλη καί θά ἐπιτρέπεται στά πολεμικά πλοῖα τῆς τελευταίας νά προσορμίζονται στούς λιμένες τοῦ Τόπου, ἐφόσον θά ὑπόκεινται στούς κανόνες τῶν λοιμοκαθαρτηρίων καί τίς ὑπόλοιπες ὑγειονομικές τούς διατάξεις».

Πραγματοποίηση σημαντική όμως των επιδιώξεων της Πύλης, επιτυγχάνεται και με το ὄγδοο άρθρο, κατά το οποίο «τά ἡπειρωτικά ἐδάφη τῆς Πρέβεζας, τῆς Πάργας, τῆς Βόνιτσας καί τοῦ Βουθρωτοῦ, ὅπως καί οἱ περιοχές πού ἐξαρτῶνται ἢ βρίσκονται πλησίον τους, ἀποσπάστηκαν μέν ἀπό τή Βενετία, ἀλλά, ἐπειδή γειτονεῦουν μέ τήν Ἀλβανία θά προσαρτηθοῦν στήν Ὑψηλή Πύλη, στήν ὁποία καί θά ἀνήκουν ἀπό δῶ καί στό ἐξῆς». Ἔτσι, μετά ἀπό πολλά χρόνια «συμπόρευσης» ἐπί ενετοκρατίας, τα ἐδάφη αὐτά ἀποκόπτονταν ἀπό τον κορμό των Ἰονίων, ἀκολουθώντας πλέον δική τους διοικητική πορεία⁶⁵. Παρά ταῦτα, στο ἴδιο ἀρθρο παραχωρεῖται πλήρης θρησκευτική ἐλευθερία στους κατοίκους των περιοχών αὐτών. Καί ναι μεν προβλέπεται ἡ τοποθέτηση ενός Διοικητικοῦ Αξιοματούχου ἀπό τήν Πύλη, ο ὁποῖος θα ἔπρεπε υποχρεωτικά νά εἶναι Μωαμεθανός, ἐντούτοις, «με δεδομένο ὅτι πολλοί υπήκοοι της Πολιτείας των Ἐπτὰ Νησιῶν ἔχουν ἰδιοκτησίες στις περιοχές αὐτές, ἡ Ὑψηλή Πύλη... δεσμεύεται νά ορίσει τόν βαθμό του ἀξιοματούχου της, τή φύση των δικαιοδοσιῶν του, ὅπως ἐπίσης καί τόν τόπο διαμονῆς του καί ὅλα αὐτά με τή σύμφωνη γνώμη της Κυβέρνησης της προειρημένης Πολιτείας». Επίσης, με τόν ἴδιο ἀρθρο, παρομοίως με τα ἰσχύοντα στις Ἡγεμονίες της Μολδοβλαχίας, ἀπαγορεύεται ἡ ἀπόκτηση στις περιοχές αὐτές ἐγγείων ἰδιοκτησιῶν καί κατοικίας ἀπό Μωαμεθανούς. Τα δε περί ἀστικών καί κληρονομικῶν δικαιωμάτων ἰσχύοντα παραμένουν ἀμετάβλητα. Ὅσον ἀφορᾷ τις φορολογικές πρὸς τήν Πύλη υποχρεώσεις των κατοικούντων στις περιοχές αὐτές

⁶⁵ Για τήν περαιτέρω τύχη των ἡπειρωτικῶν κτίσεων βλ. Εὐτυχία Κοσμάτου, «Ἡ τύχη των βενετικῶν ἡπειρωτικῶν κτίσεων», στο *Ἐπτάνησος Πολιτεία (1800-1807): τὰ μείζονα ἱστορικά ζητήματα* (ἐπιμέλεια Α. Νικηφόρου), ο.π., σελ. 61-72

«ραγιαδών», όπως τους χαρακτηρίζει το δέκατο άρθρο, προβλέπεται, στο άρθρο αυτό, η καταβολή φόρου ίδιου ύψους με αυτό που κατέβαλαν στην πρώην Βενέτικη Πολιτεία, απαλλασσόμενοι εντούτοις από την καταβολή του κατά τα δύο πρώτα έτη καθώς «*υπέστησαν κάθε είδους καταπίεση κατά την περίοδο της κατοχής τῶν Γάλλων, καί ἐπειδὴ δεινοπάθησαν ἀπὸ τὴς συμφορῆς τοῦ πολέμου*».

Αυτή η αμφιταλάντευση, μεταξύ ανεξαρτησίας και υποτέλειας, καταδεικνύει ίσως και τις πραγματικές προθέσεις των συμμάχων για προστασία «*τῆς ἀσφάλειας καί τῆς ἡρεμίας τῶν ἐδαφῶν τῆς Ὑψηλῆς Πύλης*», όπως αναφέρεται στο πρώτο άρθρο της Συνθήκης, από τον κίνδυνο που συνιστούσε η γειτνίαση των νησιών με αυτά⁶⁶. Προστασία που ενισχύεται με την προσάρτηση των ηπειρωτικών κτήσεων εξ ολοκλήρου στην Πύλη.

Με τις ρυθμίσεις αυτές, φαίνεται ότι επιδιώκονταν η συμβιβαστική γεφύρωση μεταξύ των αντιτιθεμένων βλέψεων των συμμάχων, με την δημιουργία ενός ημι-κυριάρχου κρατικού μορφώματος που θα παρουσιαζόταν και προς τους Επτανησίους ως υλοποίηση των περί ανεξαρτησίας υποσχέσεων.

Αμέσως μετά την υπογραφή της Συνθήκης αυτής ο Επιτετραμμένος της Ρωσίας στην Κωνσταντινούπολη Βασίλειος Τομάρας, έσπευσε να την αναγγείλει με επιστολή του στον προοδευόντα της Γερουσίας Σπυρίδωνα Θεοτόκη. Ο Θεοτόκης, για να αποφύγει αντιδράσεις από το λαό, καθώς η Ρωσία αθετούσε της υποσχέσεις της και παρέδιδε τα νησιά σε φορολογική υποτέλεια στην Πύλη, με τεχνάσματα προσπάθησε να συγκαλύψει την ακριβή της μορφή⁶⁷.

Παράλληλα όμως με τις μεταξύ Πύλης και Ρωσίας διεργασίες, ελάμβαναν χώρα στα Επτάνησα άλλες.

3. Ο πρώτος συνταγματικός σχεδιασμός.

Τη 24 Απριλίου 1799 οι δύο ναύαρχοι, Ουσακώφ και Καδήρ Μπέης, επικεφαλής των ρωσικών και των τουρκικών δυνάμεων αντίστοιχα, δημοσίευσαν εγκύκλιο με την οποία ανακοίνωναν ότι τα Επτάνησα θα αποτελούσαν ενιαίο κράτος, υπό κεντρική

⁶⁶ Βλ. και Σαράντης Ορφανουδάκης, «Συνταγματικά κείμενα των Ιονίων νήσων: μελέτημα», στο *Συνταγματικά Κείμενα των Ιονίων Νήσων*, ό.π., σελ. 33.

⁶⁷ Βλ. Ε. Κούκκου, *Ιστορία των Επτανήσων*, ο.π., σελ. 75 και Γ. Ε. Μαυρογιάννης, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, τ. Α, ο.π., σελ. 303, Ε. Λούντζη, *Επτάνησος Πολιτεία*, ο.π., σελ. 44

κυβέρνηση- τη Γερουσία- η οποία θα είχε έδρα την Κέρκυρα. Η Γερουσία αυτή θα συγκροτούνταν από ορισμένους κατά αριθμό αντιπροσώπους των Επτά Νησιών. Τα μεγαλύτερα νησιά, Κέρκυρα, Κεφαλληνία και Ζάκυνθος, θα συμμετείχαν με τρεις αντιπροσώπους έκαστο, η Λευκάδα με δύο και οι Παξοί, Ιθάκη και Κύθηρα με έναν το κάθε νησί. Οι αντιπρόσωποι αυτοί,⁶⁸ θα εκλέγονταν με μέριμνα των προσωρινών διοικήσεων των νησιών και των κατά τόπον προυχόντων.

Στις 24 Μαΐου 1799⁶⁹, η προσωρινή αυτή Γερουσία εγκαθιδρύθηκε. Πρόεδρός της διορίστηκε από τον Ουσακώφ ο εγκατεστημένος στη Λευκάδα ενετός ευγενής Άγγελος Όριο (Orio)⁷⁰, ο οποίος είχε βοηθήσει τους συμμάχους στην κατάληψη του νησιού, κερδίζοντας έτσι τη συμπάθεια και την εμπιστοσύνη του Ουσακώφ.

Κύριο έργο της Γερουσίας θα ήταν η σύνταξη νέου Συντάγματος με προσωρινό- έως την έγκριση του οριστικού- χαρακτήρα. Η κατάρτιση του Συντάγματος αυτού ανατέθηκε από τον Ουσακώφ στον Όριο.

Παράλληλα άρχισαν να συνεδριάζουν τα Γενικά κατά τόπον Συμβούλια.

Κατά την πρώτη του συνεδρίαση, το Γενικό Συμβούλιο της Κέρκυρας έσπευσε να λάβει τρεις αποφάσεις σύμφωνα με τις οποίες ορίστηκε να λιτανευθεί με κάθε μεγαλοπρέπεια το σκήνωμα του Αγίου Σπυρίδωνος για την προστασία του στην απελευθέρωση των νησιών από τους Γάλλους, να εκδηλωθεί δημόσια ευγνωμοσύνη προς τις συμμαχικές δυνάμεις που απελευθέρωσαν τα νησιά, και να εκδηλωθούν οι ευχαριστίες προς τους δύο αρχηγούς του συμμαχικού στόλου, Ουσακώφ και Καδήρ Μπέη. Το δε Γενικό Συμβούλιο Ζακύνθου ψήφισε να σταλούν εγκώμια και ευχαριστίες στον Βασιλιά της Αγγλίας και να προσφέρουν στο ναύαρχο Νέλσον- επικεφαλής των ναυτικών δυνάμεων κατά τη Ναυμαχία του Αμπουκίρ⁷¹, κατά την

⁶⁸ που θα έπρεπε να είναι «πρόσωπα έντιμα, ικανά και επιφανή», κατά ερμηνεία του «πρόκριτοι και επιφανείς» που προέβλεπε το άρθρο 1 της Συνθήκης της Κωνσταντινουπόλεως, βλ. ο Γ.Ε. Μαυρογιάννης, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, τ.Α, ο.π., σελ. 266

⁶⁹ Βλ. Π. Χιώτης, *Σειρά ιστορικών απομνημονευμάτων*, τ.3, ο.π., σελ. 733

⁷⁰ Ο Άγγελος Όριο, βενετός στην καταγωγή, υπήρξε πρώην αξιωματικός του ενετικού ναυτικού και πρώην Προβλεπτής των Ενετών στην Κεφαλληνία. Ο Όριο είχε μονίμως εγκατασταθεί από καιρού στην Λευκάδα, και είχε αποκτήσει ως προίκα από γάμο του με ελληνίδα μεγάλη κτηματική περιουσία. Βλ. Γ. Ε. Μαυρογιάννης, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, τ.Α, ο.π., σελ. 267

⁷¹ Στη Ναυμαχία του Αμπουκίρ ή Ναυμαχία του Νείλου, συγκρούστηκαν οι δυνάμεις του Ναπολέοντα με το Βρετανικό Βασιλικό Ναυτικό κατά την οποία ηττήθηκαν οι Γάλλοι. Το γεγονός ανέστρεψε τη δυναμική των δύο δυνάμεων καθιστώντας πλέον κυρίαρχη δύναμη στη μεσόγειο τη Βρετανία. Βλ. περιγραφή των γεγονότων στο Μαυρογιάννης, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, τ. Α, ο.π., σελ. 164

οποία επήλθε η πανωλεθρία του γαλλικού στόλου που ακολούθως διευκόλυνε τους συμμάχους να καταλάβουν τα Επτάνησα- βαρύτιμο σπαθί και στραταρχική ράβδο⁷².

Εν τω μεταξύ, ο Όριο προέβη στη σύνταξη και υποβολή σχεδίου Συντάγματος αρχικά στον Ουσακώφ, ο οποίος, μη συμφωνώντας εξ ολοκλήρου με το σχεδιασμό του Όριο, συγκρότησε επιτροπή για να το εξετάσει και να το τροποποιήσει⁷³. Μετά από μικρές τροποποιήσεις, το σχέδιο υπεβλήθη στη Γερουσία η οποία και το ψήφισε.

Το σχέδιο⁷⁴ αυτό, που έφερε τον τίτλο «*Προσωρινό Σχέδιο Διακυβέρνησης τῶν πρώην Βενετικῶν Νήσων, ποῦ ἀπελευθερώθηκαν ἀπό τοὺς Γάλλους, καθὼς καὶ ἡ ἐντολὴ τῆς ἐφαρμογῆς του σέ αὐτές*», αποτελούμενο από 30 άρθρα, βασιζόταν στο ενετικό πολιτικό σύστημα, καθώς επανέφερε τα μεγάλα συμβούλια των ευγενών ως ανώτερες κατά τρόπον αρχές, τα «*Γενικά Συμβούλια των Νήσων*», όπως τα χαρακτηρίζει.

Παρά ταύτα, ενέτασσε στη διοίκηση την μέση τάξη κάνοντας ρητή αναφορά σε αυτή ευθύς από το πρώτο άρθρο, όπου ορίζεται ότι «*[τ]α προαναφερθέντα Συμβούλια θά πρέπει τό συντομότερο νά συνέλθουν σέ ὁλομέλεια συμπεριλαμβάνοντας στό Σῶμα τους τή Δεύτερη Τάξη...*». Η τάξη αυτή ορίστηκε ως «*το σύνολο των Χριστιανικῶν Οικογενειῶν που ἔχουν ἐνταχθεῖ στον Αστικό τρόπο ζωῆς, ἔχουν καθαρό ἐτήσιο εἰσόδημα ἰσοδύναμο τουλάχιστον με ἑκατό βενετικά φλουριά στην Κέρκυρα, ἐξήντα στην Κεφαλονιά και τη Λευκάδα, σαράντα στα Κύθηρα και τους Παζούς και τριάντα στην Ιθάκη, δεν ασκούν Χειρωνακτικά Επαγγέλματα και ο Αρχηγός της κάθε οικογένειας ἔχει ἀρχίσει να συμμετέχει στην πολιτική ζωή του τόπου*».

Επίσης⁷⁵, προέβλεπε τη συμμετοχή στα Συμβούλια μελών από «*ὅλες τίς χριστιανικές οἰκογένειες, οἱ ὁποῖες κατοικοῦν τουλάχιστον δεκαπέντε ἔτη στίς Νήσους, ἔχουν ἀστική παιδεία καί ἕνα καθαρό ἐτήσιο εἰσόδημα ἑκατόν ὀγδόντα βενετικῶν φλουριῶν*». Όσοι εισέρχονταν στα συμβούλια θα αποκτούσαν τίτλο ευγενείας, και θα γραφόntonταν στη Χρυσή Βίβλο.

⁷² Για τις αποφάσεις αυτές των τοπικών συμβουλίων Βλ. Ε. Λούντζη, *Επτάνησος Πολιτεία*, ο.π. σ.22 και Ε. Κούκκου, *Ιστορία των Επτανήσων*, ο.π., σελ. 64

⁷³ Βλ. Ε. Λούντζη, *Επτάνησος Πολιτεία*, ο.π., σελ. 24

⁷⁴ Βλ. το κείμενο του σχεδίου του Συντάγματος, στο *Συνταγματικά Κείμενα των Ιονίων Νήσων*, ό.π., σελ. 663-όπου παρατίθεται στα ιταλικά και σελ. 674-680, στην ελληνική. Βλ. σχολιασμό του στα Γ. Μαυρογιάννης, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, τ. Α, ο.π., σελ. 267-269, Π. Χιώτης, *Σειρά ιστορικών απομνημονευμάτων*, τ.3 ο.π., σελ. 734-736, Ε. Κούκκου, *Ιστορία των Επτανήσων*, ο.π., σελ. 65-68 και Ε. Λούντζης, *ibid*, σελ. 23-26

⁷⁵ στο τρίτο άρθρο

Ακόμη, εισήχθη η δυνατότητα να γίνουν μέλη των συμβουλίων οι έχοντες «διακριθεί για προτερήματα που απαιτούν επιβράβευση ...στο πλαίσιο της ενθάρρυνσης των αρετών των συνυφασμένων με τη χριστιανική υπόσταση»⁷⁶, ήτοι οι «επ' αρετή και παιδεία διακρινόμενοι»⁷⁷, ο τίτλος ευγενείας των οποίων όμως δεν ήταν κληρονομικός.

Από τα Γενικά Συμβούλια θα εκλεγόταν η Γερουσία που είχε τη νομοθετική και εκτελεστική εξουσία των νησιών. Για τη συγκρότηση της Γερουσίας θα εκλέγονταν τρία μέλη για το καθένα από τα μεγάλα νησιά, Κέρκυρα, Ζάκυνθο και Κεφαλληνία, εκ των οποίων τα δύο θα έπρεπε να προέρχονται από τους παλιούς ευγενείς και ένα από τους νέους, της μεσαίας τάξεως, από τη Λευκάδα δύο μέλη εκ των οποίων ένα από κάθε τάξη, και από τα άλλα νησιά ένα μέλος αδιακρίτως τάξεως.

Ως έδρα της Γερουσίας ορίστηκε η Κέρκυρα, οι δε αρμοδιότητες της Γερουσίας συνίσταντο στην λήψη αποφάσεων για ο,τι αφορά «στην Πολιτική, στην Οικονομία και στο Στρατό καθώς και για οποιοδήποτε άλλο θέμα, εξαιρουμένων εκείνων που αφορούν στην Αστική και Ποινική Δικαστική Δικαιοδοσία στην οποία η Γερουσία δεν θα έχει καμία συμμετοχή»⁷⁸. Ο εκάστοτε πρόεδρος της Γερουσίας ήταν και ο αρχηγός του κράτους.

Στα μεγαλύτερα νησιά Κέρκυρα, Κεφαλληνία και Ζάκυνθο⁷⁹, η απονομή της δικαιοσύνης ανατίθετο σε σαράντα δικαστές που θα εκλέγονταν από τα Γενικά Συμβούλια. Αυτοί θα διαχειρίζονταν τη δικαιοσύνη και εξ αυτών θα σχηματίζονταν Ελάσσονα Συμβούλια (conclave), τα οποία και θα εξέλεγαν όλους τους υπαλλήλους του κράτους. Από το Γενικό Συμβούλιο θα εκλέγονταν οι έξι πρόεδροι κάθε Ελάσσονος Συμβουλίου. Οι Δικαστές κατανέμονταν κατά δικαστική αρμοδιότητα ως Αστικοί Δικαστές Συνοπτικών Διαδικασιών⁸⁰, Ποινικοί Δικαστές Συνοπτικών Διαδικασιών⁸¹, Δικαστές Πρωτοβάθμιων Αστικών, Πρωτοβάθμιων Ποινικών, Εφετειών και Τελεσιδίκου Δικαστηρίου⁸² για τις Αστικές και Ποινικές υποθέσεις. Όλοι οι δικαστές θα επανεκλέγονταν ετησίως. Οι δικαστές αυτοί, όπως και οι

⁷⁶ με το πέμπτο άρθρο

⁷⁷ όπως τους αναφέρει ο Γ. Μαυρογιάννης, βλ. *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, τ. Α, ο.π., σελ. 269

⁷⁸ στο έβδομο άρθρο

⁷⁹ σύμφωνα με το δέκατο άρθρο,

⁸⁰ Ειρηνοδίκες, βλ. *Συνταγματικά Κείμενα των Ιονίων Νήσων*, ο.π, σελ. 676

⁸¹ Πταισματοδίκες, *ibid.*

⁸² Αναιρετικό δικαστήριο, *ibid.*

επιχώριες αρχές δεν θα μισθοδοτούνταν καθώς, όπως προέβλεπε το άρθρο 13 του σχεδίου, τα αξιώματά τους «χαίρουν μεγάλης εκτίμησης διότι θά ύπηρετοῦν ἀνιδιοτελεῶς τὴν Πατρίδα».

Ορίσθηκε δε ρητῶς⁸³ ὅτι σε ὅλα τα νησιά οι δικαστικές αποφάσεις θα ἔπρεπε να συντάσσονται στην ελληνική γλώσσα.

Παρά τη διαφαινόμενη⁸⁴ ἀπὸ τα παραπάνω, «διάκριση» της δικαστικής λειτουργίας ἀπὸ την κεντρική κυβέρνηση, η Γερουσία κατὰ το σχέδιο αὐτὸ ἐμπλέκεται και στην δικαστική δικαιοδοσία, ὅπως στο δωδέκατο ἀρθρο ὅπου προβλέπεται ὅτι «η Γερουσία ἔχει τη δυνατότητα να εγκρίνει Δικαστές Συνοπτικῶν Διαδικασιῶν για τις περιοχές των Νήσων στις οποίες θα το κρίνει απαραίτητο». Η Γερουσία ἔχει ἐπίσης στη δικαιοδοσία της την «Υψηλή Αστυνομία», που με τριμελή σε κάθε νησί δικαστήρια ασκεί την κατὰ τὸπον ἐξουσία της. Η Υψηλή Αστυνομία⁸⁵, ὀφείλε «νά ἐντοπίζει μέ σπουδή τυχόν κινδύνους καί, στή συνέχεια, νά τούς γνωστοποιεῖ στή Γερουσία ... Σέ περίπτωση σημαντικοῦ καί κατεπείγοντος περιστατικοῦ, τό δικαστήριο αὐτό θά λειτουργεῖ ὡς ἀπλό ἀνάχωμα ἀπέναντι στόν κίνδυνο· προκειμένου ὅμως νά λάβει ἀποφάσεις σέ μιὰ τέτοια περίπτωση θέ συνέρχεται ἀπό κοινοῦ μέ δύο τοῦλάχιστον πρόεδρους τοῦ Ἐλάσσονος Συμβουλίου· ἀκόμα ὅμως καί γιά ἀποφάσεις στοιχειώδους προφύλαξης, θά εἶναι πάντοτε ὑπόλογο ἐνώπιον τῆς γερουσίας».

Περί της νομοθετικής λειτουργίας, στο σχέδιο ορίζεται ⁸⁶ ὅτι «η Γερουσία θα εἶναι αρμόδια για την ἔγκριση των «Κοινοτικῶν Νόμων κάθε νήσου, οι οποίοι εἶχαν προταθεῖ ἀπὸ τα ἀντίστοιχα Κονκλάβια, ὑπὸ την προϋπόθεση ὅτι ἀποσκοποῦν στο συμφέρον της. Η Γενική Νομοθεσία, ὕστερα ἀπὸ ἓνα ἔτος θα πρέπει να εγκρίνεται κατόπιν ψηφοφορίας ἀπὸ την πλειοψηφία του κάθε Γενικοῦ Συμβουλίου και στη συνέχεια θα δημοσιεύεται ἀπὸ τη Γερουσία ».

Σχετικά με την οικονομική διαχείριση⁸⁷, το κάθε νησί θα διέθετε δικό του ταμεῖο ἀλλά η Γερουσία θα ἐνέκρινε ὅλα τα τακτικά και ἐκτακτα ἐξόδα του νησιού. Τα χρηματικά πλεονάσματα των κατὰ τῶπων ταμείων θα μεταφέρονταν στο κεντρικό ταμεῖο του κράτους που θα ἦταν στην Κέρκυρα.

⁸³ με το εικοστό τέταρτο ἀρθρο

⁸⁴ στο ἑβδομο ἀρθρο

⁸⁵ σύμφωνα με το δέκατο πέμπτο ἀρθρο

⁸⁶ στο δέκατο ἑβδομο ἀρθρο

⁸⁷ στο δέκατο ὄγδοο ἀρθρο

Η δυνατότητα αναθεώρησης του Συντάγματος⁸⁸, αποτελούσε αρμοδιότητα της Γερουσίας, η οποία «*θά φρόντιζε νά προστίθεται στό παρόν Σύνταγμα ότιδήποτε θεωρηθεῖ ώφέλιμο γιά τήν Πατρίδα, ἔχοντας ώς στόχο νά ἐφαρμόζεται τό συγκεκριμένο σχέδιο σέ ὅλες τίς νήσους*».

Από αυτές τις διασταυρώσεις τοπικών εξουσιών και Γερουσίας και από το συνολικό σχεδιασμό, πρόεκυπτε ομοσπονδιακό σύστημα οργάνωσης με αλληλεπιδρόμενες εξουσίες αλλά και συγχαιόμενες λειτουργίες. Τα μέλη των Ελασσόνων Συμβουλίων λ.χ. ήταν Δικαστές, αλλά και αρμόδιοι για την άσκηση της τοπικής εκτελεστικής εξουσίας, ενώ διέθεταν επίσης νομοθετικές αρμοδιότητες, καθώς εισηγούντο νομοθετήματα στα Γενικά Συμβούλια. Η δε νομοθετική δικαιοδοσία, ασκούμενη κατά τόπον, τελούσε υπό τον τελικό έλεγχο της Γερουσίας. Ο έλεγχος των δικαστικών διαδικασιών, όπως αναφέρθηκε, θα ασκείτο μεν κατά τόπον αλλά διασταυρούμενος με την υπό της Γερουσίας ασκούμενη δικαιοδοσία, η δε κατά τόπον οικονομική διαχείριση τελούσε επίσης υπό την εποπτεία της Γερουσίας.

Εν τούτοις, οι αλληλεπιδρόμενες αυτές εξουσίες μπορούν να ιδωθούν και ως ένα σύστημα αλληλοελέγχου καθώς, λ.χ. στην προβλεπόμενη, κατά το δέκατο έβδομο άρθρο, νομοθετική διαδικασία, καμία εκ των δύο εξουσιών, τοπική ή κεντρική, δεν φέρει την αποκλειστικότητα της νομοθέτησης, αλλά αυτή τίθεται υπό μια ροή διαδικασιών κατά τις οποίες συμμετέχουν αμφότερες. Ήτοι, την προτασιακή επ' αρμοδιότητα της κάθε Νήσου διαδικασία, ακολουθεί η αποφασιστική –εγκριτική της Γερουσίας, η οποία ακολουθείται από την εγκριτική των κατά τόπον Συμβουλίων.

Με τις προβλέψεις του σχεδίου αυτού, ενδεχομένως υπό τις επιδράσεις του πρόσφατου γαλλικού παρελθόντος και των ιδεών που αυτό ενέσπειρε⁸⁹, η μεσαία τάξη αποκτούσε ρητώς πλέον πολιτικά δικαιώματα, και μάλιστα εκτεινόμενα στο μέλλον καθώς, όπως το τρίτο άρθρο προέβλεπε, τα Γενικά Συμβούλια παρέμεναν για την εισδοχή νέων μελών, εφόσον πληρούνταν οι προϋποθέσεις, «*για πάντα ανοιχτά*».

Εντούτοις το πολίτευμα παρέμενε αριστοκρατικό. Και μάλιστα, οι τίτλοι ευγενείας επεκταθήκαν ακόμη και στα νησιά Ιθάκη και Παξούς, όπου δεν υπήρχαν επί ενετοκρατίας, ενώ με το νέο σχεδιασμό τα νησιά αυτά αποκτούσαν χρυσή βίβλο και

⁸⁸ σύμφωνα με το εικοστό ένατο άρθρο

⁸⁹ Βλ. και Ζωή Μιχαλοπούλου, *Ο Επτανησιακός Συνταγματισμός στα Χρόνια της Αγγλοκρατίας, Διδακτορική Διατριβή*, ΑΠΘ, Τομέας Δημοσίου Δικαίου και Πολιτικής επιστήμης, 2014, σελ. 45

αριστοκρατικά συμβούλια⁹⁰. Επίσης, η νέα ευγένεια υστερούσε της παλιάς καθώς στα συμβούλια, όπως φαίνεται από τα παραπάνω άρθρα, υπερτερούσαν κατά κανόνα αριθμητικά οι παλιοί ευγενείς.

Χαρακτηριστικό επίσης του σχεδίου, είναι ότι η διοίκηση τίθετο σε πλήρη αυτονόμηση καθώς σε καμία κρατική λειτουργία δεν υπεισέρχεται η παρέμβαση ξένης δυνάμεως. Βέβαια, το σύνολο του σχεδίου θα έπρεπε να τύχει πρώτα της εγκρίσεως των Αυλών της Ρωσίας και της Κωνσταντινουπόλεως, προκειμένου να πάψει να αποτελεί «σχέδιο επί χάρτου» και μόνο προσωρινώς εφαρμόσιμο σχεδιασμό, και να καταστεί Σύνταγμα. Προς τούτο, στο τριακοστό, και τελευταίο άρθρο του⁹¹, το σχέδιο προέβλεπε την αποστολή στις Αυλές της Ρωσίας και της Κωνσταντινουπόλεως εκλεγμένης από τη Γερουσία αντιπροσωπείας, η οποία και θα υπέβαλε, μετ' ευχαριστιών προς τους ηγεμόνες για τη «μεγάλη τους γενναιοδωρία», το σχέδιο Συντάγματος προς έγκριση.

Κατ' εφαρμογή του άρθρου αυτού, με ψήφισμα της Γερουσίας στις 9 Ιουνίου του 1799, συγκροτήθηκε αντιπροσωπεία προερχόμενη κατά ίσο αριθμό από τις δύο τάξεις, ευγενών και αστών, και αποτελούμενη από τέσσερις εκπροσώπους της Κέρκυρας, δύο από το καθένα από τα νησιά Ζάκυνθο, Κεφαλλήνια και Λευκάδα, έναν από τα Κύθηρα και έναν από την Ιθάκη⁹².

4. Το σχέδιο των Αντιπροσώπων, μια ανομιμοποίητη υποκατάσταση.

Η απόφαση αυτή για τη συγκρότηση της αντιπροσωπείας με τα συγκεκριμένα πρόσωπα, ελήφθη υπό την επίδραση σημαντικών συγκρουσιακών γεγονότων.

Τα γεγονότα αυτά ξεκίνησαν όταν ο Ουσακώφ θέλησε να επιβάλει τη συγκρότηση της αντιπροσωπείας μόνο από την κερκυραϊκή κυβέρνηση. Ο Ουσακώφ στήριζε την απόφασή του αυτή σε μόλις ληφθείσα επιστολή του Μεγάλου Βεζίρη Γιουσούφ Χαγιά Πασά, η οποία απεστάλη σε απάντηση της ευχαριστήριας προς την Πύλη

⁹⁰ Βλ. Ε.Κούκκου, *Ιστορία των Επτανήσων*, ο.π., σελ. 66

⁹¹ Το τριακοστό άρθρο ήταν αρχικώς το τελευταίο του Σχεδίου. ύστερα από την παρέμβαση του Ουζακώφ προσετέθη το 31^ο άρθρο που αφορά τα Τελεσίδικα Δικαστήρια της Λευκάδας, των Κυθήρων, της Ιθάκης και των Παξών, όπως σημειώνεται σε επί του σχεδίου ενδθαμ'4σως των δύο άρθρων προσθήκη. Βλ. σχέδιο στο *Συνταγματικά Κείμενα των Ιονίων Νήσων*, ο.π., σελ. 679

⁹² Βλ. Ε. Λούντζη, *Επτάνησος Πολιτεία*, ο.π., σελ. 28

επιστολής του Γενικού Συμβουλίου Κερκύρας⁹³. Με την επιστολή αυτή του Μεγάλου Βεζίρη- εν μέσω διαβεβαιώσεων για την προστασία της οποίας θα έχαιραν τα νησιά από την Υψηλή Πύλη, συγχαρητήριων, κολακειών και επαίνων για την απαλλαγή των νησιών «*ἐκ τῆς δυσώδους ἀκαθαρσίας τῶν γάλλων*», και παραινήσεων όπως οι νησιώτες «*ζήλω καὶ ἔργῳ νά ἐκδηλώσωσιν εἰλικρίνειαν καὶ εὐθύτητα ψυχῆς*» προς την Υψηλή Πύλη, ἡ ὁποία «*δέν θέλει ἀπολείψαται πρὸς τοὺς νησιώτας ἐκ πάσης εὐνοίας*»⁹⁴ -καλείτο το Γενικό Συμβούλιο να εκλέξει αντιπροσώπους «*ευγενείς, ικανούς και πεπειραμένους*»⁹⁵, οι οποίοι και θα μεταβούν στην Υψηλή Πύλη για διευθέτηση των υποθέσεων της Πολιτείας.

Ο Ουσακώφ, ισχυριζόμενος ότι εφόσον η επιστολή του Βεζίρη απευθυνόταν στους Κερκυραίους η αντιπροσωπεία έπρεπε να αποτελείται μόνο από αυτούς, προκάλεσε την αναστάτωση των άλλων νησιών τα οποία έβλεπαν να υποσκελίζονται. Προκάλεσε επίσης, τη δυσαρέσκεια των αστών, καθώς έβλεπαν την προτίμηση προς τους αριστοκράτες. Βλέποντας, όμως τις αντιδράσεις αυτές, οι οποίες έτειναν ακόμη και στο να προκαλέσουν στασιασμούς, ο Ουσακώφ υπεχώρησε, αποδεχόμενος τη σύνθεση που ανωτέρω περιγράφηκε⁹⁶.

Έτσι, το Σεπτέμβριο του 1799, η δωδεκαμελής αντιπροσωπεία κατέφθασε στην Κωνσταντινούπολη όπου και έγινε δεκτή με μεγάλες τιμές.

Αφού εκπλήρωσαν όλες τις εθιμοτυπικές διαδικασίες, υπέβαλαν προς τις οθωμανικές αρχές υπόμνημα στο οποίο, αφού κατ' αρχάς έσπευδαν να καταγγείλουν και να αποκηρύξουν τις ιδέες των Γάλλων δημοκρατικών, ζητούσαν την αναγνώριση της ελευθερίας και ανεξαρτησίας των Επτανήσων, καθώς και την αναγνώριση των συμβόλων και της σημαίας τους. Ζητούσαν επίσης: την αποχώρηση των στρατευμάτων του Αλή Πασά⁹⁷ από τις ηπειρωτικές κτήσεις, Πρέβεζα, Βόνιτσα,

⁹³ Η επιστολή αυτή εστάλη στην Πύλη προς έκφραση ευγνωμοσύνης στις δύο δυνάμεις, κατόπιν της αποφάσεως του Γενικού Συμβουλίου Κέρκυρας στην οποία έγινε αναφορά παραπάνω, βλ. σελ. 17.

⁹⁴ Για την επιστολή βλ. Βλ. Π. Χιώτης, *Σειρά ιστορικών απομνημονευμάτων*, τ.3, ο.π. σελ. 736, Ε. Λούντζη, *Επτάνησος Πολιτεία*, ο.π. σ. 27, Γ. Ε. Μαυρογιάννης, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, τ. Α, ο.π. σελ. 273

⁹⁵ «*εὐγενεῖς τινες ἐκ μέσῳ ὑμῶν, ἱκανοὺς, πεπειραμένους καὶ ἀνεπιλήπτου διαγωγῆς, τοὺς ὁποίους θέλετε πέμψαι πρὸς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην, τὴν διαμονὴν πάσης εὐδαιμονίας πρὸς περάτωσιν τῶν ὑποθέσεων σας*» Βλ. Γ. Μαυρογιάννης, *ibid*

⁹⁶ Ε. Λούντζη, *Επτάνησος Πολιτεία*, ο.π., σελ. 27

⁹⁷ Ο Αλή Πασάς αποτελούσε μια διαρκή απειλή για τα νησιά. Δεν είχε άλλωστε περάσει πολύς καιρός από την ανελέητη σφαγή των κατοίκων της Πρέβεζας και την πυρπόληση της πόλεως από τα στίφη του Πασά των Ιωαννίνων, τον Οκτώβριο του 1798. Λίγο πριν από την Πρέβεζα είχε

Πάργα και Βουθρωτό, καθώς και την συνάρτησή τους στα Επτάνησα μετά των οποίων, επί ενετοκρατίας, αποτελούσαν κοινή κτήση. Την καταβολή αποζημιώσεων από τον Αλή Πασά για τις εκ μέρους του προσκληθείσες δηώσεις και καταστροφές. Την οριοθέτηση των χερσαίων και θαλασσίων χώρων μεταξύ Επτανήσου και επικρατειών του Πασά της Ηπείρου προκειμένου να απαγορεύεται στον τελευταίο η είσοδος στον επτανησιακό χώρο, όπως ίσχυε και με σχετική επί ενετοκρατίας συνθήκη, την οποία κατήργησαν οι Γάλλοι⁹⁸ κατά την παραμονή τους στα νησιά. Την παραχώρηση όλων των δικαιωμάτων και διευκολύνσεων προς διεξαγωγή του εμπορίου και της ναυτιλίας ομοίως προς τις φιλικές προς την Πύλη χώρες. Τη διαμεσολάβηση της Πύλης, προκειμένου όλες οι χώρες τις Βόρειας Αφρικής να αναγνωρίσουν την ανεξαρτησία των νησιών και να σεβαστούν τη σημαία τους. Επίσης, ζητούσαν να διαμεσολαβήσει η Υψηλή Πύλη προκειμένου να γνωστοποιηθεί σε όλες τις φιλικές χώρες η ανεξαρτησία των νησιών και η συγκρότησή τους σε ελεύθερο και ανεξάρτητο κράτος⁹⁹.

Αντίστοιχο υπόμνημα απέστειλε η αντιπροσωπία και στον Ρώσο αυτοκράτορα.

Σύντομα όμως διεφάνη ότι η Πύλη δεν είχε παρόμοιες περί της ανεξαρτησίας των νησιών προθέσεις· προσέβλεπε στην προσάρτησή τους υπό τύπον υποτελούς σε αυτήν ηγεμονίας και στην αποκοπή των ηπειρωτικών, πρώην ενετικών, κτήσεων, από τον Επτανησιακό κορμό.

Ο επιτετραμμένος του Ρώσου Αυτοκράτορα στην Κωνσταντινούπολη, Βασίλης Τομάρας, υποστηρίζοντας τις εν πολλοίς αντιτιθέμενες με τις βλέψεις της Πύλης επιδιώξεις του Ρώσου Αυτοκράτορα, υπέδειξε στα μέλη της επιτροπής να υποβάλουν

επιτεθεί κατά του Βουθρωτού. Οι καταφεύγοντες στα νησιά κάτοικοι των περιοχών της Πρέβεζας, εξαθλιωμένοι και απορφανισμένοι, αποτελούσαν ζώσες μαρτυρίες των δηώσεων στις οποίες είχε επιδοθεί ο Αλή Πασάς στις πέριξ των Ιονίων ηπειρωτικές περιοχές. Άλλωστε, ο Πασάς των Ιωαννίνων είχε συνεχείς βλέψεις προς τα νησιά και ιδίως για την Λευκάδα την οποία επιζητούσε διακαώς να θέσει υπό την κυριαρχία του και η οποία, ευρισκόμενη πολύ κοντά στα ηπειρωτικά εδάφη, κινδύνευε και πολύ περισσότερο. Λεπτομερείς περιγραφές των πολεμικών γεγονότων στη Νικόπολη και στην Πρέβεζα βλ. στο Γ. Μαυρογιάννης, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, τ. Α, ο.π., σελ. 177, Π. Χιώτης, *Σειρά Ιστορικών Απομνημονευμάτων*, ο.π., σελ. 663, Σπυρίδων Αραβαντινός *Ιστορία Αλή Πασά του Τεπενλή*, τ. 1, ανατύπωση, εκδόσεις Πύρρος, 1979, σελ. 114

⁹⁸ Με τα υποκριτικά του τεχνάσματα, ο Αλής Πασάς, είχε κατορθώσει να του παραχωρηθεί από τον Γάλλο επικεφαλής στρατηγό Gentilli η άδεια να περιπλέει στις αλβανικές ακτές, πράγμα που μέχρι τότε ήταν για τον Αλή απαγορευμένο υπό τους όρους των επί ενετοκρατίας συνθηκών, βλ. Ε. Ροδοκανάκης, *Ο Βοναπάρτης και οι Ιόνιοι Νήσοι*, ο.π., σελ. 92.

⁹⁹ Για τις διεκδικήσεις αυτές βλ. Ε. Λούντζη, *Επτάνησος Πολιτεία*, ο.π. σελ. 30-31 και Ε. Κούκκου, *Ιστορία των Επτανήσων*, ο.π., σελ. 70

Τα Συντάγματα της Επτανήσου Πολιτείας- εξέλιξη, διαμόρφωση, ιστορικές, πολιτικές και κοινωνικές επιδράσεις. Διπλωματική Εργασία του Στυλιανού Παυλάτου, για το ΠΜΣ «Πολιτική Επιστήμη και Νέότερη Ιστορία», της Σχολής Πολιτικής Επιστήμης Και Ιστορίας του Παντείου Πανεπιστημίου.

στους πρέσβεις των άλλων χωρών υπόμνημα, ζητώντας να αναγνωριστούν, σύμφωνα και με τα εκ των δύο δυνάμεων υπεσχημένα, τα νησιά και οι πέριξ αυτών ηπειρωτικές κτήσεις ως ελεύθερη, ακέραη και ανεξάρτητη ομοσπονδιακή πολιτεία, με την εγγύηση και την προστασία όλων των ευρωπαϊκών δυνάμεων¹⁰⁰. Υπό τα προβλήματα, όμως, τις ταραχές και τους εκτεταμένους πολέμους, που αντιμετώπιζαν εκείνη την εποχή τα κράτη της Ευρώπης, όπως ήταν φυσικό, το υπόμνημα αυτό έμεινε χωρίς απάντηση¹⁰¹.

Μετά από λίγες ημέρες η Πύλη, επιχειρώντας να κωλυσιεργήσει, ζήτησε να παραμείνουν για να συζητήσουν μόνο δύο μέλη της επιτροπής καθώς, όπως ισχυριζόταν, δεν ήταν δυνατό να γίνει συζήτηση με τόσα πολλά μέλη. Έτσι επέλεξε τους κόμηδες Αντώνιο –Μαρία Καποδίστρια και Σιγούρο Δεσύλλα. Παράλληλα, αποφασίστηκε να αναχωρήσει αντιπροσωπεία για την Πετρούπολη. Παρομοίως, υπό το πρόσχημα να μην σπαταλήσουν τα νησιά δημόσιο χρήμα για τις δαπάνες μετάβασης και διαμονής, ο Επιτετραμμένος της Ρωσίας ζήτησε να μεταβούν στην Πετρούπολη μόνο δύο άτομα και εξέλεξε τους Όριο και Κλάδα¹⁰², οι οποίοι και αναχώρησαν με ρώσικο πολεμικό που διέθεσε για το σκοπό αυτό ο Τομάρας.

Εν τω μεταξύ γινόταν γνώστες οι αποφάσεις των δύο δυνάμεων, οι οποίες και θα υλοποιούνταν στη συνθήκη της Κωνσταντινουπόλεως, οπότε οι αντιπρόσωποι στην Κωνσταντινούπολη βρεθήκαν προ τετελεσμένων.

Από την Πετρούπολη οι Όριο και ο Κλάδας έλαβαν νέες προς τους Επτανήσιους υποσχέσεις ότι τα νησιά θα ετύγγαναν της προστασίας του Ρώσου Αυτοκράτορα, διαβεβαιώνοντας ότι καμία απόφαση δεν θα οριστικοποιείτο αν δεν ελάμβανε την εκ μέρους του επικύρωση. Αυτοί, μόλις πληροφορήθηκαν το περιεχόμενο της Συνθήκης, πριν ακόμη επικυρωθεί από το Ρώσο ηγεμόνα, έσπευσαν να την

¹⁰⁰ Βλ. Ε. Λούντζη, *ibid*

¹⁰¹ Ε. Κούκκου, *Ιστορία των Επτανήσων*, ο.π., σελ. 72

¹⁰² Η επιλογή του Όριο και οι τρόποι που μετέλθε για να την επιτύχει επηρεάζοντας τον Τομάρα προκάλεσαν την μήνιν των υπολοίπων οι οποίοι και έσπευσαν να στείλουν προς τη Γερουσία επιστολή διαμαρτυρίας. Η επιστολή αυτή οδήγησε στην επί ποινή απαλλαγής του Όριο από τα καθήκοντα του Γερουσιαστή, πράγμα που με τη σειρά του προκάλεσε τη δυσάρεσκεια του Τομάρα όταν το πληροφορήθηκε. Η είδηση της διαγραφής του Όριο όμως έφθασε στην Κωνσταντινούπολη ενώ αυτός είχε αναχωρήσει για την Πετρούπολη. Ο δε Τομάρας αρνήθηκε να την διαβιβάσει στο Ρώσο αυτοκράτορα. Βλ. Περιγραφή των γεγονότων στο Γ. Μαυρογιάννης, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, τ. Α, ο.π., σελ.282-286

καταγγείλουν σε αυτόν, διαμαρτυρόμενοι για την αντίθεσή της προς τα υπ' αυτόν υπεσχημένα¹⁰³.

Οι παραμένοντες εν τω μεταξύ στην Κωνσταντινούπολη αντιπρόσωποι, έχοντας τις δικές τους βλέψεις και προσδοκίες για αναβίωση του αριστοκρατικού παρελθόντος, αριστοκράτες όντες οι ίδιοι¹⁰⁴, όχι μόνο δεν αντέδρασαν για τη Συνθήκη, αλλά και κατηγορούσαν τους εις την Πετρούπολη ευρισκόμενους συναδέλφους του για την κατά της Συνθήκης αντίδρασή τους¹⁰⁵. Υπό αυτές τους τις προσδοκίες και παρά το γεγονός ότι είχαν εκ της Γερουσίας ορισμένη εντολή να ζητήσουν την κύρωση του σχεδίου Συντάγματος το οποίο η Γερουσία είχε ψηφίσει, αλλά και αξιοποιώντας κάποιες διφορούμενες και αντιφάσκουσες υπ' αυτής εντολές και οδηγίες¹⁰⁶, οι Καποδίστριας και Δεσύλλας, έσπευσαν να επωφεληθούν προβαίνοντας σε αλλαγές του σχεδίου Συντάγματος τις οποίες οι ίδιοι απεφάσισαν.

Με αυτές τους τις βλέψεις, οι Καποδίστριας και Δεσύλλας, θεωρώντας το σχέδιο του Όριο πολύ φιλελεύθερο καθώς παραχωρούσε δικαιώματα σε άλλες κοινωνικές τάξεις, επωφελούμενοι δε του γεγονότος ότι με τις οδηγίες της Γερουσίας εξουσιοδοτούνταν να προβούν σε κατά την κρίση τους προσαρμογές, ή τουλάχιστον έτσι ερμήνευσαν τις οδηγίες αυτές σκοπίμως, υπέβαλαν μεν στην Πύλη προς μελέτη το σχέδιο του Όριο, έσπευσαν όμως να υποβάλλουν και εντελώς διαφορετικό σχέδιο το οποίο συνέταξαν οι ίδιοι, προτείνοντας το δεύτερο.

Εντέλει, το σχέδιο αυτό, των Καποδίστρια και Δεσύλλα, έγινε αποδεκτό από την Πύλη και από τον Ρώσο Αυτοκράτορα και αποτέλεσε το Σύνταγμα της ιδρυθείσας με τη Συνθήκη της Κωνσταντινουπόλεως Επτανήσου Πολιτείας.

Ακολούθως, έλαβε χώρα την 1^η Νοεμβρίου του 1800, η πρώτη εν πομπή τελετή που θα εγκαινίαζε το νέο κράτος, κατά την οποία οι δύο αντιπρόσωποι, προπορευόμενου ενός τάγματος γενιτσάρων, μετέβησαν έφιπποι στην ακτή του Τοπχανέ και από κει με πολυτελές πλοιάριο στην αποβάθρα του Μπαχτσέ όπου τους

¹⁰³ Βλ. Ε. Λούντζη, *Επτάνησος Πολιτεία*, ο.π., σελ. 47

¹⁰⁴ Αριστοκράτης ήταν βέβαια και ο Όριο, ο οποίος, εντούτοις, φέρθηκε έντιμα ως προς τα καθήκοντα που είχε αναλάβει

¹⁰⁵ Βλ. Γ. Μαυρογιάννης, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, τ. Α, ο.π., σ. 307

¹⁰⁶ «Θέλετε υποβάλει», όριζε η Γερουσία προς τους εντεταλμένους, «εις τή μελέτην τῶν δύο αὐλῶν τό προσωρινόν πολίτευμα, καί θέλετε ἀποδεχθῇ αὐτό πού οἱ δύο αὐλαί θέλουν καθορίσει δια τό μέλλον. Ἐπί τοῦ σπουδαιότατου τούτου ζητήματος ἡ ἀρετή ὑμῶν θέλει φωτισθεῖ καί ὁδηγηθεῖ ἐκ τῶν ἰδιαιτέρων ἐκάστης νήσου περιστάσεων, ὅπως τό πολίτευμα τοῦτο ἱκανοποιεῖ τās γενικὰς καί μερικὰς τοῦ τόπου ἀνάγκας» Βλ. Γ. Μαυρογιάννης, *ibid*, σελ. 308

περίμενε άγημα του τουρκικού στρατού για να τους οδηγήσει με μεγαλοπρέπεια στην Υψηλή Πύλη. Κατά την ενθουσιώδη τελετή¹⁰⁷ που ακολούθησε παραδόθηκαν- μετά ευχών, κολακειών και επαίνων- το λάβαρο του νέου κράτους, και υπό αργυροῦφαντο περίβλημα το Σύνταγμα και απονεμηθέν εκ του Σουλτάνου Αυτοκρατορικό Δίπλωμα¹⁰⁸. Στο Δίπλωμα αυτό, γραμμένο σε στομφώδες και πομπώδες ύφος, γινόταν λόγος για τη μεγάλη ευσπλαχνία της Πύλης προς τους Επτανήσιους, των οποίων την υποτέλεια προς την Πύλη διαρκώς τόνιζε. Ενέτασσε δε, τους αξιωματούχους της νέας Πολιτείας σε τίτλους της οθωμανικής επικρατείας απονέμοντας τον τίτλο του κνεζ¹⁰⁹, στον αρχηγό της πολιτείας και τον τίτλο του μπέη στα μέλη της κυβέρνησης. Όριζε επίσης ως δικαίωμα της Πύλης να επέμβει στα νησιά σε περίπτωση που «*συμβεί ανάμεσα στους, κατοίκους των Νήσων μια δύσκολα ανατρεπόμενη κατάσταση πραγμάτων, όπως συνωμοσία, στάση, πολιτική διχόνοια ή διαφωνία*». Με αυτόν τον τρόπο ο Σουλτάνος επιχειρούσε να θέσει τα νησιά υπό την κυριαρχία του, τροποποιώντας μονομερώς τους ορους της Συνθήκης, πράγμα που όμως, στη συνέχεια, δεν θα επιτύγχανε όσον αφορά τις παρεμβάσεις του στα νησιά χάρη στην εποπτεία που ασκούσαν σε αυτά οι Ρώσοι¹¹⁰.

Ακολούθησε πλήθος εορτασμών, εν μέσω των οποίων η νέα των Επτανησίων σημαία, ετίθετο επί τιμών, ευχών, ευλογιών, τιμητικών κανονιοβολισμών και λοιπών εθιμοτυπικών εκδηλώσεων.

Η σημαία αυτή υπήρξε επίσης αποτέλεσμα συζητήσεων και αντιδράσεων μεταξύ των εντεταλμένων και της Γερουσίας. Πάρα τη δηλωθείσα στους αντιπροσώπους επιθυμία της Γερουσίας να μην ανακαλούνται με τη σημαία δυσάρεστες μνήμες, (*ignate memorie*)¹¹¹, και παρά το γεγονός ότι το βενετικό λιοντάρι, σύμφωνα με τη Γερουσία, αποτελούσε σύμβολο του παρελθόντος που θα προκαλούσε τέτοιες,

¹⁰⁷ Για την τελετή αναγνώρισης του νέου Κράτους βλ. Ε. Λούντζη, *ibid*, σελ. 50-51, Γ.Ε. Μαυρόγιαννη, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, τ. Α', ό.π., σελ. 340-341, και Π. Χιώτη, *Σειρά Ιστορικών Απομνημονευμάτων*, τ.3, ό.π., σελ.759-762.

¹⁰⁸ Για το πλήρες κείμενο του διπλώματος στα ελληνικά βλ. βλ. *Συνταγματικά Κείμενα των Ιονίων Νήσων*, ό.π., σελ. 688-692 (γαλλικά) και σελ. 693-700 (ελληνικά).

¹⁰⁹ Τίτλος της Οθωμανικής διοικητικής ιεραρχίας, αντίστοιχος του τίτλου του Πρίγκιπα.

¹¹⁰ Το δίπλωμα αυτό μεταφέρθηκε από τους αντιπροσώπους στην Κέρκυρα στον αργυροῦφαντο σάκο του από τον οποίο, όπως σημειώνει ο Ε. Λούντζης, «επέπρωτο να μη βγει ποτέ» βλ. Ε. Λούντζη, *Επτάνησος Πολιτεία*, ο.π., σελ. 56

¹¹¹ Για την σημαία της Επτανήσου Πολιτείας βλ. Α. Νικηφόρου, «Η σημαία της Επτανήσου Πολιτείας: σύμβολο ανεξαρτησίας και αναγνώρισης», σε *Επτάνησος Πολιτεία (1800-1807): αμείζονα ιστορικά ζητήματα* (επιμέλεια Α. Νικηφόρου), εκδόσεις Γ.Α.Κ. -Αρχαία Νομού Κέρκυρας, Κέρκυρα 2001, σελ. 117-130.

εντέλει επικράτησε, με την παρέμβαση του Τούρκου Πρέσβεως¹¹², η διατήρηση του συμβόλου αυτού στη νέα σημαία, πράγμα με το οποίο συμφώνησαν και οι αριστοκρατικής νοοτροπίας Επτανήσιοι εντεταλμένοι¹¹³. Ως πρόσθετα σύμβολα των Επτανησίων προστέθηκαν επτά βέλη σε δέσμη, συμβολίζοντας τα επτά νησιά, τα οποία κρατούσε το λιοντάρι στο ανασηκωμένο δεξί του πόδι, μαζί με ένα κλειστό Ευαγγέλιο, το οποίο έφερε επί του εξωφύλλου του το σταυρό. Προς συμβολισμό της τουρκικής επικυριαρχίας τέθηκε στο αριστερό άκρο μέσα σε κόκκινο πλαίσιο ο αριθμός 1214, ως ημερομηνία προσάρτησης στην Πύλη με βάση έτος Εγίρας¹¹⁴.

Λίγες μέρες μετά την ολοκλήρωση των εκδηλώσεων, οι δύο αντιπρόσωποι, Καποδίστριας και Δεσύλλας, αφού διορίστηκαν από την Πύλη Αυτοκρατορικοί Επίτροποι με καθήκον τη μέριμνα για την εφαρμογή του επικυρωθέντος Συντάγματος, αναχώρησαν από την Κωνσταντινούπολη για το ταξίδι της επανόδου, έχοντας καταφέρει την κατοχύρωση ενός άλλου Συντάγματος από αυτό το οποίο είχαν λάβει εντολή να υποβάλλουν και να υποστηρίζουν.

Λίγους μήνες αργότερα, το μπρίκι του Κεφαλονίτη καπετάνιου Γεράσιμου Κοντογούρη, θα γινόταν δεκτό με τιμές από την Πύλη καθώς ήταν το πρώτο που θα αγκυροβολούσε στο λιμάνι της Κωνσταντινουπόλεως με αναρτημένη στα κατάρτια του την επτανησιακή σημαία¹¹⁵.

5. Το Βυζαντινό Σύνταγμα, μια επιστροφή του παρελθόντος.

Το νέο Σύνταγμα, που ονομάστηκε «Βυζαντινό», πιθανόν επειδή συντάχθηκε στην Κωνσταντινούπολη ή, κατ' άλλη εκδοχή, επειδή ήθελαν να θυμίζει τις αριστοκρατικές καταβολές του¹¹⁶, συγκροτείται από δύο μέρη. Το πρώτο, αποτελούμενο από 17 άρθρα υπό το γενικό τίτλο «Γενικό Σύνταγμα», και το δεύτερο, αποτελούμενο από 15 άρθρα υπό το γενικό τίτλο «Ιδιαίτερο Σύνταγμα της κάθε Νήσου». Σε χωριστό κεφάλαιο με τον τίτλο «Ανακεφαλαίωση», σε πέντε άρθρα

¹¹² Βλ. Α. Νικηφόρου, «Η σημαία της Επτανήσου Πολιτείας...», ο.π. σελ. 125

¹¹³ Βλ. Ε. Λούντζη, *Επτάνησος Πολιτεία*, ο.π. σ. 50

¹¹⁴ Βλ. Α. Νικηφόρου, «Η σημαία της Επτανήσου Πολιτείας...», ο.π., σελ.126

¹¹⁵ Βλ. Ε. Λούντζη, *Επτάνησος Πολιτεία*, ό.π., σελ. 52

¹¹⁶ Βλ. Ε. Κούγκου, *Ιστορία των Επτανήσων*, ο.π., σελ.81

αναπτύσσονται οι βασικότερες αρχές του¹¹⁷ Συντάγματος, οι αποκαλούμενες, με σύγχρονους μας όρους, οργανωτικές βάσεις του πολιτεύματος¹¹⁸.

Στο σύντομο και εξαιρετικά περιεκτικό αυτό κεφάλαιο της Ανακεφαλαίωσης, συγκεφαλαιώνονται τα βασικά και θεμελιώδη χαρακτηριστικά του Κράτους και του Πολιτεύματος· το μεν κράτος χαρακτηρίζεται ως ομοσπονδιακό, με τη Γερουσία να συμβολίζει την ενότητα των Νήσων¹¹⁹, το δε πολίτευμα οφείλει να έχει Αριστοκρατική μορφή¹²⁰, για την οποία το Σύνταγμα επαναφέρει τις ενετικές περί ευγενείας προϋποθέσεις¹²¹. Η κατά τρόπον εξουσία των ομόσπονδων νησιών ασκείται από τα Γενικά Συμβούλια¹²², η δε διαχείριση των ενόπλων δυνάμεων και των οικονομικών, γίνεται με τη συμμετοχή τοπικής και κεντρικής κυβερνήσεως, δια επιτροπής αποτελούμενης εξ αντιπροσώπων του κάθε νησιού¹²³.

Δυνατότητα τροποποίησης του Συντάγματος, έχουν τα Γενικά Συμβούλια εφόσον με τις τροποποιήσεις αυτές «*θά στοχεύουν στό νά ἐξασφαλίσουν τή μεγαλύτερη γαλήνη, τή μεγαλύτερη ικανοποίηση καί τό μεγαλύτερο ὄφελος γιά τίς νήσους, ὑπό τόν ὄρο τήρησης τῆς μορφῆς τοῦ Πολιτεύματος*»¹²⁴.

Η ουσιαστικότερη ίσως διαφορά του Βυζαντινού Συντάγματος από το σχέδιο του Όριο, συνίσταται στην ακύρωση της συμμετοχής των άλλων τάξεων πλην των ευγενών στην άσκηση της εξουσίας, επαναφέροντας έτσι τους επί ενετοκρατίας κανόνες. Με το πρώτο άρθρο του Ιδιαίτερου Συντάγματος ορίζεται ότι τα Γενικά Συμβούλια θα συγκροτούνται πλέον από ευγενείς που έχουν συμπληρώσει το 25ο έτος της ηλικίας τους. Με το δεύτερο άρθρο προβλεπόταν η μοναδική παραχώρηση

¹¹⁷ Για το πλήρες κείμενο του Συντάγματος του 1800 βλ. *Συνταγματικά Κείμενα των Ιονίων Νήσων*, ό.π., σελ.143-147 (ιταλικά), σελ. 381-387 (ελληνικά) και σελ. 709-715 (τουρκικά).

¹¹⁸ Σύμφωνα με τον Ε. Βενιζέλο οι οργανωτικές βάσεις του Πολιτεύματος ορίζονται ως «[τ]α βασικά, χαρακτηριστικά που συνθέτουν τη φυσιογνωμία του πολιτεύματος και επιτρέπουν την ταξινόμησή του με ιστορικά και θεωρητικά κριτήρια». Βλ. Ε Βενιζέλου, *Μαθήματα Συνταγματικού Δικαίου*, ο.π. σ. 247. Ο όρος οργανωτικές βάσεις του κράτους ή του πολιτεύματος, όπως αναφέρει η Τ. Παπαδοπούλου, σχετίζεται με, την κρατούσα πριν την μεταπολίτευση, πολιτειακή πρόσληψη του Συντάγματος, επέτρεπε να υπαχθούν σε αυτές και αρχές όπως η μοναρχική, ως βάση ενός καθεστώτος απόλυτης μοναρχίας, καθώς αφορούσαν την οργάνωση του κράτους, και όχι τη σχέση με τα άτομα και τις κοινωνικές ομάδες. Βλ. Τ. Παπαδοπούλου, *Συνταγματικό Δίκαιο*, ο.π., σελ. 56

¹¹⁹ όπως ορίζεται στο πρώτο άρθρο

¹²⁰ όπως ορίζεται στο τρίτο άρθρο,

¹²¹ Οι προϋποθέσεις αυτές προσδιορίζονται σε συνδυασμό με το πρώτο και το δεύτερο άρθρο του Ιδιαίτερου Συντάγματος της κάθε Νήσου.

¹²² Όπως ορίζεται στο τέταρτο άρθρο

¹²³ Όπως ορίζεται στο δεύτερο άρθρο

¹²⁴ Όπως ορίζεται 5ο άρθρο.

που αφορά τον καθορισμό της ιδιότητας του μέλους της Αριστοκρατικής τάξης, καθώς ορίζεται ότι τα Συμβούλια θα απαρτίζονται από όλες εκείνες τις «αυτόχθονες καί ἐτερόχθονες οἰκογένειες πού ἡ πολιτική τους παιδεία θά ἑναρμονίζεται μέ τά προσόντα πού ἀπαιτοῦν οἱ νόμοι καί οἱ ἰδιαίτερες συνήθειες της κάθε Νήσου, ὑπό τήν προϋπόθεση ὅμως ὅτι ἡ ἐγγραφή τους στόν κατάλογο τῶν Εὐγενῶν εἶχε συντελεστεῖ ἔως καί το Νοέμβριο τοῦ 1799· μόνο στήν περίπτωση τῆς Λευκάδας θά ἰσχύουν καί οἱ μεταγενέστερες ἐγγραφές». Ἐτσι, ὅλοι ὅσοι δεν ἀνήκαν στο Γενικό Συμβούλιο καί οἱ μὴ ἐγγεγραμμένοι στους καταλόγους των ευγενῶν αποκλείονταν ἀπὸ κάθε πολιτική συμμετοχή¹²⁵. Καί μάλλον ἐπιχειροῦσε -εἰς μᾶτην- νὰ σώσει τὰ προσχήματα ἡ ἐντελὼς γενικὴ διάταξη τοῦ τρίτου ἀρθροῦ, σύμφωνα με τὴν ὁποία «ἐάν ἓνα ἄτομο δέν ἔχει τὰ προαπαιτούμενα προσόντα ἀλλὰ ἡ Πατρίδα κρίνει ὅτι οἱ ἰδιαίτερες ἱκανότητές του εἶναι ἀντάξιες αὐτῶν, τότε, ἡ Πατρίδα, ἐνθαρρύνοντας τίς ἀρετές καί τίς ἀξίες, μπορεῖ νὰ συμπεριλάβει τὸ συγκεκριμένο πρόσωπο στήν τάξη τῶν εὐγενῶν».

Κατὰ τὰ ἄλλα, ὅπως καί στο σχέδιο τοῦ Ὁριο, τὸ κάθε νησί εἶχε τὸ δικό του Γενικό Συμβούλιο, ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἀπέρρεαν ὅλες οἱ ἀρχές καί οἱ ἐξουσίες. Τὸ Γενικό Συμβούλιο¹²⁶, ἐξέλεγε μεταξύ των ευγενῶν τους «Συνδίκους»¹²⁷ οἱ ὁποῖοι ἀνελάμβαναν τὴν κατὰ τόπο ἐποπτεία τῆς κάθε Νήσου, ἥτοι τὴν τοπικὴ κυβέρνησι. Αὐτοί, τρεῖς τὸν ἀριθμὸ, ἀνελάμβαναν διαδοχικῶς γιὰ τέσσερις μῆνες τὸ ἀξίωμα τοῦ Πρύτανη, ὁ ὁποῖος θεωρεῖτο καί ὁ πρῶτος πολίτης τῆς Νήσου. Απὸ τὸ Γενικό Συμβούλιο ἐκλέγονταν οἱ Δικαστικές, Πολιτικές καί Οικονομικὲς ἀρχές τοῦ νησιοῦ. Απὸ τὸ Γενικό Συμβούλιο καθορίζονταν ὁ ἀριθμὸς των ἀστικῶν καί ποινικῶν δικαστηρίων καθὼς καί ἡ κατανομή τους στὴν ἐπικράτεια. Ἐπίσης, ἐκλέγονταν καί οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ στη Γερουσία.

Καθῆκον τῆς Γερουσίας, ἀποτελοῦσε «ἡ διατήρηση τῆς μορφῆς τοῦ πολιτεύματος, ἡ ἐποπτεία τῆς κάθε Νήσου χωριστά καί ὅλων μαζί, ἡ ἐπαγρύπνησι σέ ὅ,τι ἀφορᾷ στήν

¹²⁵ «πάντες οἱ πολῖτες οἱ μὴ ἀνήκοντες εἰς τὸ Γενικὸ Συμβούλιον καί κατ' ἀκολουθίαν οἱ μὴ ἐγγεγραμμένοι στοὺς καταλόγους τῶν εὐγενῶν, ἐγένοντο ἀπόκληροι παντός πολιτικοῦ δικαιώματος», ὅπως ἀναφέρει χαρακτηριστικὰ ὁ Γ. Μαυρογιάννης, βλ. *Ἱστορία των Ἰονίων Νήσων*, τ. Α, ο.π., σελ. 314

¹²⁶ Σύμφωνα με τὸ δέκατο τέταρτο ἀρθρο

¹²⁷ Με τὸν ὅρο Σύνδικος (Sindico), υποδηλώνονταν στὶς βενετοκρατούμενες περιοχές ὁ ἀναγνωρισμένος διαχειριστὴς των τοπικῶν υποθέσεων. Ἡ χρῆσι τοῦ ὀρου στο Βυζαντινὸ Σύνταγμα καταδεικνύει καί τὴν δὲ θέλησι των συντακτῶν τοῦ νὰ διατηρήσουν ὀσο περισσότερους διοικητικοὺς ὀρους τῆς ἐνετοκρατίας. Βλ. *Συνταγματικά Κείμενα των Ἰονίων Νήσων*, ο.π., σελ. 386, ὑποσημ. 6

τήρηση τῶν νόμων καί στίς μεθόδους διακυβέρνησης πού θεσπίστηκαν καί, μέ μία λέξη ἢ διαφύλαξη τῆς γενικῆς ἡσυχίας καί τῆς δημόσια ἀσφάλειας»¹²⁸.

Ἡ Γερουσία εἶχε υπό τις διαταγές της τις ἐνοπλες δυνάμεις¹²⁹. Ἀσκούσε την διαχείριση των οικονομικών του κράτους, το Εθνικό Ταμείο το οποίο αναλάμβαναν δύο Γερουσιαστές μαζί με έναν διορισμένο εκ της Γερουσίας λογιστή¹³⁰. Στο ταμείο αυτό, ὀφείλαν να στέλνουν κατά την πρώτη εξαετία της Πολιτείας οι συμμετέχουσες Νήσοι τα τρία τέταρτα των δημοσίων εσόδων τους, μετά δε το πέρας των ἑξὶ ετῶν τα δύο τρίτα¹³¹. Οικονομική Επιτροπή¹³² ἐκλεγμένη ἀπὸ τα Συμβούλια των νησιῶν θα προσδιόριζε τα ἔσοδα του κράτους και θα καθόριζε τον αριθμό των ἐνοπλων δυνάμεων.

Ἰδιαίτερη ρύθμιση προέβλεπε το δέκατο πέμπτο και τελευταίο ἄρθρο του Ἰδιαίτερου Συντάγματος, σύμφωνα με το οποίο, προβλέφθηκε αμνηστία σε ὅσους «διέπραξαν εγκλήματα κατά τη διάρκεια της Γαλλικῆς Διακυβέρνησης», ἀλλὰ και για ἐκείνους που κατά την περίοδο των Γάλλων «σκανδαλωδῶς συμπεριφερόμενοι συγκρούστηκαν με την κοινή γνώμη». Οι τελευταῖοι ὁμως, αποκλείονταν ἀπὸ οποιαδήποτε υπηρεσία ἢ θέση ἕως ὅτου δώσουν στην Πατρίδα δείγματα «αξιέπαινης και βέβαιης μεταμελείας». Με το ἄρθρο αυτό, ἐπιδεκτικό ευρύτατης ἐρμηνείας¹³³, μπορούσε κάλλιστα να αποκλειστεί ἀπὸ τα αξιώματα ὅποιος θεωρεῖτο ὁπαδὸς των φιλελευθέρων ιδεῶν και υπῆρξε ἔμπρακτος υποστηρικτῆς τους.

Ἔτσι, ἐνισχύονταν οι βλέψεις των συντακτῶν του Βυζαντινοῦ Συντάγματος και οι δυνατότητες για ἐπάνοδο στο αριστοκρατικό καθεστῶς.

Και βέβαια, αυτά δεν ἦταν δυνατόν να μην προκαλέσουν ἀντιδράσεις στα ἤδη παραγμένα νησιά.

6. Τα νησιά ἐν μέσω Θυέλλης.

Ενῶσω ἡ ἀντιπροσωπεία βρισκόταν στην Κωνσταντινούπολη, στα νησιά ἐπικρατοῦσε μεγάλη ἀναστάτωση. Ἀκόμη και στην Κέρκυρα, ἡ ὁποία βρισκόταν υπό

¹²⁸ σύμφωνα με το δεύτερο ἄρθρο

¹²⁹ σύμφωνα με το τέταρτο ἄρθρο

¹³⁰ σύμφωνα με το ἑβδομο ἄρθρο

¹³¹ σύμφωνα με το πέμπτο και το ἕκτο ἄρθρο

¹³² Σύμφωνα με το ὄγδοο ἄρθρο

¹³³ Βλ. Γ. Μαυρογιάννης, *Ἱστορία των Ἰονίων Νήσων*, τ. Α, ο.π., σελ. 315

την άμεση εποπτεία του συμμαχικών δυνάμεων, επομένως η τάξη δε ήταν τόσο εύκολο να διαταραχθεί, τα πράγματα δεν κυλούσαν ομαλά.

Αναταραχή ξέσπασε όταν ο Ουσακώφ, τον Ιούνιο του 1799, προθυμοποιήθηκε να υλοποιήσει την υπόσχεση του Πατριάρχη Γρηγορίου, η οποία περιέχονταν μεταξύ άλλων στην ποιμαντορική εγκύκλιό του υπέρ των συμμάχων, στην οποία παραπάνω αναφερθήκαμε¹³⁴ και η οποία έπαιξε μεγάλο ρόλο στην κατά των Γάλλων προπαγάνδα. Σύμφωνα με την υπόσχεση αυτή, μετά την εκδίωξη των Γάλλων θα παλινорθούνταν η ορθόδοξη μητροπολιτική έδρα της Κέρκυρας, η οποία είχε καταργηθεί υπό των Ενετών ήδη από τα τέλη του δωδέκατου αιώνα¹³⁵, καθώς έκτοτε οι Ενετοί διόριζαν δικό τους επίσκοπο¹³⁶.

Η υλοποίηση αυτής της υποσχέσεως απεδείχθη περιπετειώδης, καθώς ενεπλάκησαν διάφορα πρόσωπα με αντιτιθέμενες βλέψεις.

Εν αρχή, συνελθόντος του κλήρου, εκλέχτηκε ο Πρωτοπαπάς Χαλικιόπουλος Μάνταζαρος, στον οποίο αναφερθήκαμε παραπάνω· εκλογή την οποία απεδέχθη ευχαρίστως ο Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως. Έμελε όμως, ο υπερήλικας αυτός κληρικός να αποβιώσει κατά την ημέρα της χειροτονίας του σε προχωρημένη ηλικία. Στη συνέχεια, η διεκδίκηση του χρίσματος έγινε αντικείμενο διαφιλονικιών, μεθοδεύσεων και σκευωριών, στις οποίες ενεπλάκησαν διάφορα πρόσωπα: ο Αρχιεπίσκοπος Ιωαννίνων Δωρόθεος, ο προταθείς από τον Αντώνιο- Μαρία Καποδίστρια πρώην αρχιεπίσκοπος του Αστραχάν Νικηφόρος Θεοτόκης, λόγιος και δάσκαλος, πρόσωπο δημοφιλές και σεβάσμιο για τους επτανησίους, ο Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, ο Ουσακώφ, ο κληρικός Νεκτάριος Νάκος και ο κληρικός Πέτρος Βούλγαρης· ο τελευταίος και εξελέγη αλλά η εκλογή του αυτή δεν έγινε αποδεκτή από τον Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως επικαλούμενος για την άρνησή του αυτή τυπικούς λόγους. Αυτό προκάλεσε έντονες λαϊκές διαμαρτυρίες με πάνδημη υπέρ του Νικηφόρου συμμετοχή. Παρά ταύτα, με τις παρεμβάσεις του Ουσακώφ, ο οποίος για τους δικούς του λόγους δεν επιθυμούσε την εκλογή του Νικηφόρου, εξελέγη από τους κληρικούς ιεράρχης ονόματι Σιγάλας. Εντέλει, με διάφορες μηχανορραφίες επικράτησε ως «Έξαρχος Κερκύρας», τίτλος που παρουσίασε ο ίδιος για τον εαυτό του ως αποδιδόμενο από το Πατριαρχείο, ο

¹³⁴ Βλ. σελ. 14

¹³⁵ Βλ. Ε. Λούντζη, *Επτάνησος Πολιτεία*, ο.π., σελ. 33

¹³⁶ Βλ. Γ. Μαυρογιάννης, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, ο.π., σελ. 287

Αρχιεπίσκοπος Ιωαννίνων Δωρόθεος, ο οποίος με μηχανορραφίες επίσης, και με την υποστήριξη του Αλή Πασά, είχε υφαρπάξει προηγουμένως και την επισκοπική των Ιωαννίνων έδρα. Τα γεγονότα αυτά¹³⁷, συγκλόνισαν τους Επτανησίους και δημιούργησαν κλίμα έντονης δυσανεξίας. Αλλά, δεν ήταν τα μόνα.

Ταραχώδες κλίμα είχε επικρατήσει και στα άλλα νησιά¹³⁸ για διαφορές αιτίες. Μία από τις αιτίες αυτές ήταν η συμπεριφορά και οι αυθαιρεσίες του απεσταλμένου του Ουασακόφ στα νησιά, ταγματάρχη Kinsigaussen¹³⁹ ως τοποτηρητή και ως επιβλέποντος την κατά τόπο προσωρινή διοικητική μεταρρύθμιση.

Στην Κεφαλονιά, οι αυθαιρεσίες αυτές επέτειναν το κλίμα πολεμικής που ήδη είχε ξεσπάσει μεταξύ των αντίπαλων ομάδων. Η διαμάχη αυτή που είχε βαθιές ρίζες στο χρόνο, καθώς, όπως θα αναφερθεί παρακάτω, ανάγεται στην εποχή της ενετοκρατίας, και που πλέον περιελάμβανε στους κόλπους της την αντιπαλότητα μεταξύ αστών και αριστοκρατίας, είχε επανέλθει εντεινόμενη από τη νέα κατάσταση¹⁴⁰.

Ο Kinsigaussen, ο οποίος αφίχθη στην Κεφαλονιά το Μάιο του 1799, προέβη στο διορισμό στη θέση του γραμματέως της τοπικής κυβερνήσεως του Ευσταθίου Μεταξά, μέλους της τοπικής κυβερνήσεως και υπευθύνου επί των δικαστικών θεμάτων, ο οποίος είχε καταστεί το επίκεντρο έντονης κοινωνικής διαμάχης, φερόμενος ως καταπατητής κτημάτων που ανήκαν στην Ιερά Μονή της Πηγής. Η διαμάχη αυτή, ξέσπασε με αφορμή την άρνηση κάποιου Στυλιανού Βαλλιάνου, πρώην ρώσου αξιωματικού, να προσέλθει στο δικαστήριο προκειμένου να δικαστεί για προσωπική του υπόθεση. Προκλήθηκαν έντονες οχλοκρατικές ταραχές, τις οποίες

¹³⁷ Βλ. Περιγραφές των γεγονότων σε Γ.Ε. Μαυρογιάννη, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, τ. Α, ο.π. σελ. 287-293, Ε. Λούντζη, *Επτάνησος Πολιτεία*, ο.π., σελ. 33-39

¹³⁸ για τις ταραχές και τις εσωτερικές συγκρούσεις στα νησιά βλ. Ε. Λούντζη, *Επτάνησος Πολιτεία*, ο.π., σελ.40-43, Γ.Ε. Μαυρογιάννη, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, τ. Α', ό.π., σελ. 294-301, και Π. Χιώτη, *Σειρά Ιστορικών Απομνημονευμάτων*, ό.π., σελ. 744-748.

¹³⁹ Ως Τισσιγγάουζεν, αποδίδει, ελληνοποιημένο, το όνομα του Kinsigaussen ο Γ. Μαυρογιάννης, βλ. Γ.Μαυρογιάννης ο.π., σελ. 299. Ως «Κίνσιγγαουζ» το αποδίδει ο Χιώτης, βλ. Γ. Χιώτης, ο.π., σελ. 748. Ως «Kinsigaussen» τον αναφέρει ο Γ. Μοσχόπουλος, βλ. Γεώργιου Γ. Μοσχόπουλου, *Ιστορία της Κεφαλλονιάς*, τ. Α, Κέφαλος, Αθήνα, 1998, σελ. 41

¹⁴⁰ Όπως αναφέρει ο Γ. Μοσχόπουλος, «είναι γεγονός ότι οι ταραχές που ξεσπούν κατά την περίοδο αυτή στην Κεφαλονιά δεν είναι καθαρά οργανωμένες πολιτικές κινητοποιήσεις. Εμφανίζονται περισσότερο σαν τοπικιστικές αντιθέσεις και φατριαστικές στάσεις, καθώς εκδηλώνονται με έριδες ανάμεσα στις δύο κύριες πόλεις του νησιού, στο Αργοστόλι και στο Ληξούρι, και με συγκρούσεις ανάμεσα στις αντίζηλες οικογένειες των Αννίων και των Μεταξάδων. Ωστόσο, αν δεν σταθούμε απλά στις αφορμές και αν εξετάσουμε βαθύτερα τα αίτια, μπορούμε να διακρίνουμε τον πολιτικό και κοινωνικό χαρακτήρα των κινημάτων, αφού οι μάζες, - χωρικοί και αστοί- άσχετα με τους στόχους των υποκινήτων, απέβλεπαν στο να κρατήσουν τα προνόμια που είχαν αποκτήσει κατά την περίοδο της γαλλικής κυριαρχίας». Βλ. Γ. Μοσχόπουλος, *Ιστορία της Κεφαλονιάς*, τ.Α, ο.π., σελ. 40.

υποκίνησε ο Βαλλιάνος κατά του Μεταξά κατά την προσπάθειά του να διαφύγει της σύλληψης, υπενθυμίζοντας τις καταπατήσεις γαιών εκ μέρους του τελευταίου. Ο Kinsigausen, πιθανόν θέλοντας να κάνει επίδειξη ισχύος¹⁴¹ και να καθυποτάξει πλήρως τους εξεγερμένους, διόρισε, όπως αναφέρθηκε, το Μεταξά ως γραμματέα, αγνοώντας επιδεικτικά τις κοινωνικές αντιδράσεις, τους θεωρούμενους ως υποκινητές των οποίων μάλιστα τιμώρησε αυστηρά¹⁴².

Η αυταρχικότητα του Kinsigausen στη συνέχεια, ο οποίος αυτοτιτλοφορήθηκε «*Διοικητής των Νήσων πλην Κερκύρας*»¹⁴³, και ο οποίος περιφρονώντας τη βούληση της τοπικής κυβερνήσεως επέβαλε τις θελήσεις του, επέφερε, επιφανειακά τουλάχιστον, την ειρήνευση του νησιού, αφήνοντας όμως τις έντονες δυσარέσκειες, αν και συγκαλυμμένες υπό το φόβο, έντονα να αναβράζουν.

Παρόμοια αυταρχικότητα επέδειξε ο Kinsigausen και στη Ζάκυνθο όπου μετέβη στη συνέχεια. Και εκεί το κλίμα ήταν εξαιρετικά διαταραγμένο καθώς οι φατριαρχικές αντιπαλότητες είχαν αποκτήσει έντονα συγκρουσιακά χαρακτηριστικά. Η διαμάχη μεταξύ αστών και ευγενών υποδαύλιζε και εκεί τα γεγονότα, και η δυσaréσκεια για την επάνοδο των αριστοκρατικών προνομίων και για τον παραγκωνισμό των άλλων τάξεων είχε προσλάβει πολεμικό χαρακτήρα, εντεινόμενο από εκδικητικές τάσεις και προσωπικές αντιπάθειες, οι οποίες εκδηλώνονταν με διάφορες αφορμές.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα της έντασης που είχαν αποκτήσει τα φαινόμενα αυτά, αποτελεί η σχεδιασμένη απόπειρα εκ μέρους του αρχηγού των στασιαστών Μαρτινέγγου, νόθου τέκνου ενός ζακυνθίου ευγενούς, ο οποίος εμφορείτο από έντονο κατά των ευγενών μίσος. Ο Μαρτινέγγος, έχοντας στις διαταγές του πλήθος ενόπλων, είχε σχεδιάσει να επιτεθεί κατά των ευγενών του νησιού εξολοθρεύοντάς τους μαζικά, όταν αυτοί θα συγκεντρώνονταν προς υποδοχή του Kinsigausen. Στο σχέδιο του αυτό είχε συνεργό κάποιον, επιδιδόμενο συχνά σε παρανομίες, Μιχαήλ Τσίντο, ο οποίος, προς υλοποίηση των σχεδιασμών του Μαρτινέγγου συγκέντρωσε τους συνεργούς του προκειμένου να επιτεθούν στους συνεδριάζοντες ευγενείς την 21^η Σεπτεμβρίου. Είτε από κακή συνεννόηση είτε από δειλία, ο Μαρτινέγγος δεν

¹⁴¹ Έτσι και Γ. Μαυρογιάννης, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, τ. Α, ο.π., σελ. 296

¹⁴² Επιβάλλοντας αμέσως με την προσέλευσή του στο νησί και την ποινή του θανάτου σε δύο καταδικασθέντες για εγκλήματα. Βλ. Γ. Μαυρογιάννης, *ibid*

¹⁴³ *Ibid*, σελ. 295

συμμετείχε στην σχεδιαζόμενη αυτή επίθεση. Αντιληφθείς ο Kinsigaussen, ο οποίος παρευρισκόταν στη συνεδρίαση, τις προθέσεις των συγκεντρωμένων οι οποίοι πλησίαζαν υπό την ηγεσία του Τσίντου στο κτήριο της συνεδριάσεως εν οχλοβοή, τους επιτέθηκε αμέσως με λίγους στρατιώτες, διασκορπίζοντάς τους και συλλαμβάνοντας τους επικεφαλής. Εξ αυτών, ο Τσίντος εκτελέστηκε δια τουφεκισμού, η δε κεφαλή του εκτέθηκε στο λιμάνι προς παραδειγματισμό. Άλλοι τιμωρήθηκαν με εξαιρετική σκληρότητα υφιστάμενοι ανελέητη μαστίγωση. Ο πρωταίτιος όμως Μαρτινέγγος, όχι μόνο δεν τιμωρήθηκε αλλά, δωροδοκώντας διάφορα πρόσωπα, κατέληξε, αποκτώντας την εύνοια του Kinsigaussen, να εγγραφεί κατά διαταγή του τελευταίου στον κατάλογο των ευγενών, ως ανταμοιβή για την...πατριωτική διαγωγή του κατά την 12^η Σεπτεμβρίου «καθ' ἣν, καταδίωξε καὶ κατέβαλε τούς πονηρούς, τους ἐρεθίζοντας τῶν λαῶν εἰς στάσιν»¹⁴⁴, καθώς επίσης και για τις σταθερές αντιδημοκρατικές του ιδέες¹⁴⁵.

Στη συνέχεια, όπως και στην Κεφαλονιά, ο Kinsigaussen επέβαλε και στη Ζάκυνθο τη θέληση του. Παρεμβαίνοντας στις διοικητικές αποφάσεις, διορίζοντας και καθαιρώντας πρόσωπα, διατάζοντας και κατευθύνοντας τους δικαστές¹⁴⁶ και μη διστάζοντας ακόμη και να προστάξει με εγκύκλιο του τις τοπικές αρχές να μην υπακούουν στις εντολές της Γερουσίας παρά μόνο όταν αυτές δεν αντίκεινται στις δικές του, επέβαλε την δια πυγμής ισχυρή εξουσία του, αποκαθιστώντας επιφανειακώς και προσωρινώς την τάξη.

Αλλά πέραν των έντονων αυτών γεγονότων σε Κεφαλονιά και Ζάκυνθο, και στα άλλα νησιά επικρατούσε αναστάτωση, την οποία η Γερουσία προσπαθούσε ματαίως να αντιμετωπίσει. Οι καταλαβόντες κατά την περίοδο των πολεμικών επεισοδίων μεταξύ συμμαχικών δυνάμεων και Γάλλων ξένες περιούσιες¹⁴⁷, αρνούνταν να τις αποδώσουν στους ιδιοκτήτες τους, άλλοι χωρικοί αρνούνταν να καταβάλουν τα

¹⁴⁴ Όπως αναφερόταν στο αιτιολογικό της εγγραφής του στον κατάλογο των ευγενών, Βλ. Γ. Μαυρογιάννης, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, τ. Α, ο.π., σελ.299

¹⁴⁵ *ibid*

¹⁴⁶ Παράδειγμα της αυταρχικής συμπεριφοράς του Kinsigaussen και των παρεμβάσεων του στη δικαιοσύνη είναι η εκ μέρους του διαταχθείσα επιβολή θανατικής ποινής σε γυναίκα που το δικαστήριο είχε καταδικάσει σε ισόβια δεσμά, καθώς ο Kinsigaussen θεώρησε την ποινή αυτή επεικική. Βλ. Γ. Μαυρογιάννης, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, τ. Α, ο.π., σελ. 299

¹⁴⁷ Κατά την περίοδο των πολεμικών συρράξεων μεταξύ Γάλλων και συμμαχικών δυνάμεων και εν μέσω της μεγάλης αναταραχής, σημειώθηκαν εκτεταμένα φαινόμενα κατάληψης ξένων ιδιοκτησιών εκ μέρους ιδίως χωρικών και εις βάρος των αρχόντων τις οποίες στη συνέχεια οι καταληψίες αρνούνταν να παραδώσουν στους νομίμους ιδιοκτήτες.

μίσθια στους γαιοκτήμονες και όλα τα νησιά πλην της Λευκάδος δεν απέδιδαν στο κεντρικό ταμείο τις οφειλόμενες εισφορές, επιτείνοντας την γενικευμένη οικονομική δυσπραγία. Η Γερουσία, υποχρεούμενη να φροντίζει για την κάλυψη των διοικητικών αναγκών αλλά και να προβαίνει στη συντήρηση του συμμαχικού στόλου επικαλείτο ως φόβητρο τον Ουσακώφ προκειμένου να πιέσει τις τοπικές κυβερνήσεις να αποδώσουν τα δικά τους μερίδια¹⁴⁸, όχι όμως με ικανοποιητικά αποτελέσματα.

Ακόμη και στην Κέρκυρα επικρατούσαν φαινόμενα γενικευμένης ανομίας. Ένοπλοι χωρικοί περιφέρονταν στην υπαίθριο υποκινούμενοι εκ των αντι-αριστοκρατών, πείθοντας με απειλές τους χωρικούς να μην καταβάλουν τα οφειλόμενα στους γαιοκτήμονες. Πολλοί αρνούνταν να υλοποιούν τα δικαστικά εντάλματα και να υπακούουν στις δικαστικές αποφάσεις, η δε Υψηλή Αστυνομία αδυνατούσε να αντιμετωπίσει τα ολοένα αυξανόμενα αυτά φαινόμενα.

7. Η είδηση του νέου Συντάγματος εν μέσω ταραχώδους κλίματος.

Σε αυτή την κατάσταση ευρισκόμενα τα νησιά, ήρθε και η είδηση περί του νέου Συντάγματος πριν ακόμη επιστρέψουν στην Κέρκυρα οι αντιπρόσωποι από την Κωνσταντινούπολη αλλά και πριν η Γερουσία λάβει γνώση επίσημα. Και αυτό γιατί ο Σιγούρος Δεσύλλας, παραβιάζοντας τους κανόνες της εχεμύθειας τους οποίους όφειλε να τηρεί η Αντιπροσωπεία, έσπευσε να ανακοινώσει σε φίλους του στη Ζάκυνθο το νέο Σύνταγμα στέλνοντάς τους αντίγραφο και προτρέποντάς τους να το κάνουν γνωστό στο νησί. Με συνοδευτική επιστολή του, αντιλαμβανόμενος τις αντιδράσεις που θα προκαλούνταν, όχι μόνο από το περιεχόμενο του Συντάγματος αλλά και δεδομένης της εκ μέρους των αντιπροσώπων αθέτησης της εντολής που είχαν λάβει, προέβαλε δικαιολογίες, ισχυριζόμενος ότι το προσωρινό πολίτευμα ήταν εντελώς ακατάλληλο για τα νησιά. Η Γερουσία με το προσωρινό πολίτευμα, έλεγε ο Δεσύλλας, με τις μη σαφώς προσδιορισμένες από αυτό αρμοδιότητές της, καθίστατο εξουσία λίαν επαχθής. Αντίθετα, με το Βυζαντινό Σύνταγμα, όπως ισχυριζόταν ο Δεσύλλας, η Γερουσία γινόταν εντολοδόχος των γενικών συμβουλίων των νησιών, όπως και έπρεπε. Επίσης, κατά το Δεσύλλα, το νέο Σύνταγμα ήταν πολύ πιο σαφές και συγκεκριμένο ως προς την κατανομή των εξουσιών, οι τροποποιήσεις δε που

¹⁴⁸ Βλ. Γ. Μαυρογιάννης, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, τ. Α, ο.π., σελ. 302.

έγιναν ήταν αναγκαίες και επήλθαν υποκινούμενες από πατριωτικό ζήλο και αγαθές προθέσεις¹⁴⁹.

Αλλά τα αποτελέσματα που επέφερε αυτή η επιστολή ήταν εντελώς διαφορετικά από τα προσδοκώμενα.

Η είδηση του νέου Συντάγματος βρήκε το νησί της Ζακύνθου υπό τη διοίκηση ατόμων εγκαθέτων καθώς είχαν παυθεί ¹⁵⁰τρεις πρόεδροι του Γενικού Συμβουλίου και είχαν αντικατασταθεί με άλλους οι οποίοι ετύγχαναν της ευνοίας του Ρώσου Ταγματάρχη¹⁵¹. Οι τρεις αυτοί οι τοποθετημένοι από τον Kinsigausen, εγγεγραμμένοι στους καταλόγους της ευγενείας μετά το 1799, δεν πληρούσαν τις προϋποθέσεις συμμετοχής τους στο Γενικό Συμβούλιο. Αντιλαμβανόμενοι ότι, για το λόγο αυτό, θα έχαναν τις θέσεις που μόλις είχαν καταλάβει και με τη σύμφωνη γνώμη της πλειοψηφίας του Γενικού Συμβουλίου το οποίο κατάφεραν να πείσουν, προέβησαν σε αυθαίρετες ενέργειες, κατά τις οποίες αποδοκίμαζαν¹⁵² τη συμπεριφορά των αντιπροσώπων στην Κωνσταντινούπολη και αποφάσισαν την αποστολή αντιπροσώπου του νησιού στο Ρώσο Αυτοκράτορα ζητώντας την παρέμβασή του. Οι αποφάσεις αυτές, τους έφεραν σε διαμάχη με τη Γερουσία, η οποία και τις ακύρωσε ως εκπηγάζουσες από μη νομιμοποιημένη εξουσία, υπονοώντας αυτή του Kinsigausen¹⁵³.

Και ενώ στην Ζάκυνθο διαμείβονταν αυτά, στην Κεφαλονιά, όταν κατέφθασε η είδηση του νέου Συντάγματος, τα πράγματα γινόταν ολοένα και χειρότερα.

Πρέπει να σημειωθεί ότι, για λόγους που ανάγονται στην περίοδο της ενετοκρατίας, η τάξη των ευγενών στην Κεφαλονιά ήταν πολυάριθμη. Σε αυτή την τάξη είχαν ενταχθεί και πολλοί κάτοικοι των χωριών οι οποίοι είχαν εγγραφεί στη Χρυσή Βίβλο. Ο αριθμός των επί ενετοκρατίας συμμετεχόντων στο Μεγάλο Συμβούλιο του νησιού ήταν τόσο μεγάλος που καθιστούσε αδύνατη ακόμη και τη

¹⁴⁹ Ibid σελ. 315.

¹⁵⁰ μετά από αναφορές τους προς τη Γερουσία στις οποίες κατήγγειλαν τις αυθαιρεσίες του Kinsigausen, και, μετά από διάφορες περιπλοκές που ακολούθησαν

¹⁵¹ Για τα γεγονότα αυτά της Ζακύνθου βλ. Γ. Ε. Μαυρογιάννης, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, τ. Α, ο.π., σελ. 325

¹⁵² με απόφαση του Συμβουλίου,

¹⁵³ Σημειωτέον ότι Ουσακώφ παρέμενε αμέτοχος στα τεκταινόμενα, τιθέμενος μάλλον, παρά τη σιωπή του, υπέρ του απεσταλμένου του, ο Τομάρας, πληροφορηθείς την κατάσταση, έστειλε από την Κωνσταντινούπολη επιστολή προς τον Ουσακώφ καλώντας τον να μην παρεμβαίνει στις αποφάσεις της Γερουσίας. Επιστολή που δεν επέφερε κανένα ουσιαστικό αποτέλεσμα καθώς η συμπεριφορά του Ουσακώφ εξακολούθησε ίδια. βλ. Γ. Ε. Μαυρογιάννης, *ibid*, σελ. 325

διεξαγωγή συνεδριάσεων σε κλειστό χώρο. Έτσι, ελλείπει χώρου κατάλληλου, αυτές διεξάγονταν στην ύπαιθρο και συνήθως στην ευρεία λεωφόρο μπροστά από το φρούριο όπου είχε και την κατοικία του ο ενετός Προβλεπτής¹⁵⁴. Υπό αυτές τις συνθήκες, «τό Συμβούλιον Κεφαλληνίας ἐπαρουσίαζεν κατά τούς χρόνους τῆς Ἐνετοκρατίας ἐν σμικρῷ τὴν εἰκόνα μᾶλλον ἀθηναϊκῆς Πνυκός, ἢ ἀριστοκρατικῆς συγκλήτου»¹⁵⁵.

Σε αυτές τις ιδιότυπες συνθήκες, η διάκριση των τάξεων στο νησί δεν κατέστη τόσο αυστηρή όπως στην Κέρκυρα και στη Ζάκυνθο. Έτσι, στις συγκρούσεις που έλαβαν χώρα εκεί κατά την περίοδο του Βυζαντινού Συντάγματος, δεν απαντώνται διακεκριμένες, τόσο όσο στα άλλα νησιά, οι μεταξύ αστών και ευγενών διαιρέσεις¹⁵⁶. Οι ρίζες, ως εκ τούτου, των ταραχών ήταν και πολύ πιο σύνθετες¹⁵⁷ και οι διαμάχες στις οποίες και παραπάνω αναφερθήκαμε, εκδηλώνονταν ως ανταγωνισμοί μεταξύ αντιπάλων ομάδων, μεταξύ φατριών και πόλεων, δημιουργώντας μια εκρηκτική κατάσταση κατά την οποία «αι φατρίαι δειγείροντο η μια κατά της άλλης, όπως, αφαρπάσασα την προεδρίαν, καταβάλῃ τους αντιπάλους. Καθημέραν ηλλαττόντο πρόσωπα και αρχαί· τα δικαστήρια παρελύθησαν και η αναρχία ελύμαινε την τάξιν»¹⁵⁸.

Εκεί, λοιπόν, με την ¹⁵⁹κακοδιοίκηση υπό την προεδρία των ευνοουμένων του Kinsigaussen, Μεταξά και του Προέδρου Χοϊδά είχε επέλθει πλήρης αναζωπύρωση των παλαιών φατριαστικών εχθροτήτων μεταξύ των ισχυρών οικογενειών, Αννίνων και Μεταξάδων, και παράλληλα έχει αναβιώσει η παραδοσιακή έχθρα μεταξύ των δύο πόλεων του νησιού, Αργοστολίου και Ληξουρίου. Αυτές οι, έχουσες βαθιά στα χρόνια της ενετοκρατίας τις ρίζες τους¹⁶⁰ αντιπαλότητες, φατριαστικές και τοπικές, επανερχόμενες με μεγάλη ένταση, είχαν προκαλέσει ένοπλες συγκρούσεις,

¹⁵⁴ Βλ. Ε. Μαυρόγιαννη, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, τ. Α', ό.π., σελ. 322

¹⁵⁵ Βλ. Γ.Ε. Μαυρόγιαννη, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, τ. Α', ό.π., σελ. 322

¹⁵⁶ Αυτό δε σημαίνει ότι δεν υπήρχαν κοινωνικές αντιθέσεις και μάλιστα ισχυρές. Όμως στην Κεφαλονιά «ἐπειδὴ τὸ ἀρχοντολόγιον ἦτο πολυἀριθμον, δὲν συνέβησαν ταραχαὶ δια τοιαύτην αἰτίαν, ἀλλ' ἐνεφάνησαν ἐκ νέου τὰ δύο κόμματα Ἀννίνου καὶ Μεταξᾶ, διαμφισβητοῦντα τὰ πρωτεῖα καὶ τὰς ἀρχαιρεσίους», όπως γράφει ο Ι. Λοβέρδος, βλ. Ι. Λοβέρδου, *Ιστορία της Κεφαλληνίας*, Κεφαλλήνια, 1888, σελ.221. Βλ. και Γ.Ε. Μαυρόγιαννη, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, τ. Α', ό.π., σελ. 322.

¹⁵⁷ Έτσι και Ζωή Μιχαλοπούλου, *Ο Επτανησιακός Συνταγματισμός...*, ο.π.,σελ. 77

¹⁵⁸ Βλ. Χιώτης, Σειρά Ιστορικών Απομνημονευμάτων, ο.π.,σελ. 748

¹⁵⁹ Βλ. Γ. Μαυρογιάννης, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, τ. Α', ο.π. σελ. 321

¹⁶⁰ Βλ. περί των διαμαχών αυτών αναδρομή στο ενετικό παρελθόν στο Γ. Μαυρογιάννης, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, τ. Α', ο.π. σ. 322-326, για τις συγκρούσεις αυτές μεταξύ των δύο οικογενειών και μεταξύ των δύο πόλεων βλ. Ιωάννου Λοβέρδου, *Ιστορία της Νήσου Κεφαλληνίας*, Κεφαλλήνια, ο.π., σελ. 221-228

ληηλασίες, καταστροφές δημοσίων κτιρίων, αρχοντικών οικιών, κλίμα ταραχής και τρομοκρατίας¹⁶¹.

Οι εντάσεις είχαν οξυνθεί και περιεπλάκησαν ιδιαιτέρως, όταν, αμέσως μετά την έλευση των ρωσοτούρκων, αποφασίστηκε να εκλεγούν τα μέλη της προσωρινής κυβέρνησης από το Μικρό και όχι από το Γενικό Συμβούλιο του νησιού, πράγμα που εξαργύρωσε τους χωρικούς που φοβήθηκαν την απώλεια των προνομίων τους. Αυτοί είχαν συνηθίσει, υπό το ιδιόρρυθμο κοινωνικό καθεστώς του νησιού, να έχουν προσβάσεις στο Γενικό Συμβούλιο, με τις παρεμβάσεις τους στο οποίο διακανόνιζαν διάφορα θέματά τους. Ως εκ τούτου θα έχαναν αυτό το προνόμιο αυτό.

Παράλληλα, η έχθρα μεταξύ Αργοστολίου και Ληξουρίου αναζωπυρώθηκε μετά την από 30 Σεπτεμβρίου 1799 απόφαση της Γερουσίας για ίδρυση υγειονομείου και πρωτοβάθμιων αστικών και ποινικών δικαστηρίων στο Ληξούρι, πράγμα που προκάλεσε τη δυσaráσκεια της εδρεύουσας στο Αργοστόλι τοπικής κυβέρνησης.

Ταυτόχρονα, οι δύο αντίπαλες φατρίες, Αννίνων και Μεταξάδων, ανάλογα με τα συμφέροντά τους εκμεταλλευόταν και κατεύθυναν την οργή των χωρικών, τους οποίους και χειραγωγούσαν.

Στις 12 Αυγούστου 1800¹⁶², οι εντάσεις είχαν φθάσει σε τέτοιο βαθμό ώστε ένοπλοι αγρότες από το Ληξούρι να εισβάλουν στο Αργοστόλι προβαίνοντας σε επιθέσεις και λεηλασίες κατά πλούσιων, αστών και αριστοκρατών και στην καταστροφή του Αρχαιοφυλακείου, των βιβλίων και των δημοσίων εγγράφων, ενώ ταυτόχρονα ένα πολεμικό πλοίο γεμάτο Ληξουριώτες κανονιοβολούσε την πόλη. Τότε η Γερουσία αποφάσισε να αναθέσει στον κόμη Κωνσταντίνο Χωραφά δικτατορικές εξουσίες προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι στασιαστικές αυτές ταραχές, πράγμα που, με τη βοήθεια λίγων ρώσων στρατιωτών που τέθηκαν υπό τις διαταγές του Χωραφά προσωρινά επετεύχθη.

Παράλληλα όμως και στα Κύθηρα επικρατούσε αναταραχή. Οι κάτοικοι εκεί, περιφρονώντας τη Γερουσία και τις κατευθύνσεις της για το σχηματισμό προσωρινής κυβέρνησης, είχαν εκλέξει, σύμφωνα με τη δική τους κρίση, άτομα για τη διοίκηση

¹⁶¹ Βλ. Ε. Κουκκου, ο.π., σελ. 86

¹⁶² Βλ. Ε. Λούντζη, Επτάνησος Πολιτεία, ό.π., σελ. 43, Γ.Ε. Μαυρόγιαννη, Ιστορία των Ιονίων Νήσων, τ.Α΄, ό.π., σελ.331-334 και Π. Χιώτη, Σειρά Ιστορικών Απομνημονευμάτων, ό.π., σελ. 756-757

του νησιού που συνέρχονταν, αποφάσιζαν και δικάζαν από κοινού και με δικούς τους τρόπους.

Σε αυτό το ταραχώδες κλίμα θα ελάμβαναν χώρα και οι προσπάθειες εφαρμογής του νέου Συντάγματος.

8. Οι προσπάθειες εφαρμογής ενός μη εφαρμόσιμου Συντάγματος.

Εν αρχή στη Ζάκυνθο, η Γερουσία αποφάσισε, προς επιβολή της νομιμότητας, μετά τα φαινόμενα στα οποία ανωτέρω αναφερθήκαμε, να σταλεί στο νησί ο επανελθών από την Κωνσταντινούπολη Κόμης Δεσύλλας συνοδευόμενος από μια τουρκική φρεγάτα με μικρό αριθμό στρατιωτών. Τότε οι εγχώριες αρχές, οι οποίες είχαν αντιδράσει κατά των νέων ρυθμίσεων, αποφάσισαν να προκαλέσουν τη Μεγάλη Βρετανία, η οποία κρατούσε ουδέτερη στάση ως προς τα τεκταινόμενα επί των Επτανήσων, να θέσει μονομερώς υπό την προστασία της το νησί. Έτσι, λίγο πριν την άφιξη του Δεσύλλα, τα μεσάνυχτα της 20^{ης} Φεβρουαρίου, ύψωσαν την αγγλική σημαία στο φρούριο υποστέλλοντας τη ρωσική και την τουρκική που βρίσκονταν ακόμη εκεί καθώς η σημαία της Επτανήσου Πολιτείας δεν είχε ακόμη αναρτηθεί. Στη συνέχεια, όμως, όταν κατέφθασε ο Δεσύλλας, η προεδρεία προσποιήθηκε άγνοια, αποδίδοντας σε αγνώστους την ενέργεια αυτή. Ο τελευταίος, ευρισκόμενος σε αμηχανία και καθώς δεν είχε αρμοδιότητα να κατεβάσει την αγγλική σημαία μετέβη στην οικία όπου διέμενε με την οικογένειά του καθότι, όπως αναφέρθηκε, ήταν μόνιμος κάτοικος του νησιού.

Η παρουσία όμως του Δεσύλλα στο νησί όξυνε τα πνεύματα. Πλήθος κόσμου, συγκεντρώθηκε έξω από το σπίτι του απειλώντας ότι αν δεν αποχωρούσε αμέσως θα έβαζαν φωτιά στην οικία του και θα καιγόταν αυτός και η οικογένειά του. Μετά την άρνηση του άγγλου προξένου στη Ζάκυνθο να επιληφθεί του ζητήματος της σημαίας δηλώνοντας αναρμόδιος, η παρουσία ενός άγγλου τυχοδιώκτη ονόματι Καλλένδερ¹⁶³ που βρέθηκε τυχαία εκεί, αυτοπαρουσιαζόμενος ως συνταγματάρχης του αγγλικού στρατού και βαρόνος, έσωσε το νησί από γενικευμένη αιματοχυσία¹⁶⁴.

¹⁶³ Callender, βλ. Ε Κούκκου, *Ιστορία των Επτανήσων*, ο.π., σελ.92

¹⁶⁴ Για τα συμβάντα αυτά στη Ζάκυνθο βλ. Ε. Λούντζη, *Επτάνησος Πολιτεία*, ό.π., σελ. 65-70, Γ.Ε. Μαυρόγιαννη, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, τ. Α', ό.π., σελ.356-369, Π. Χιώτη, *Σειρά Ιστορικών Απομνημονευμάτων*, ό.π., σελ. 784-790 και Ε. Κούκου, *ibid*, σελ. 90-93.

Ο Καλλένδερ, εμφανιζόμενος με τη βρετανική στρατιωτική στολή ενόπιον του πλήθους επέτυχε τον προσωρινό κατευνασμό των πνευμάτων και στη συνέχεια διασφάλισε την απομάκρυνση του Δεσύλλα, ο οποίος επιβιβάστηκε στην τουρκική φρεγάτα προκειμένου να μεταβεί πίσω στην Κέρκυρα.

Αποχωρούντος του Δεσύλλα και των τούρκων στρατιωτών από την Ζάκυνθο, οι αριστοκράτες του νησιού, συγκεντρώνοντας ενόπλους, επιχείρησαν την κατάληψη της πόλεως της Ζακύνθου. Βρέθηκαν όμως αντιμέτωποι με τους ενόπλους άνδρες της προεδρίας. Παρά την ανταλλαγή πυροβολισμών κανένας εκ των δύο παρατάξεων δεν σκοτώθηκε ή τραυματίστηκε¹⁶⁵. Εντούτοις, ο γενικευμένος εμφύλιος βρισκόταν ήδη προ των πυλών. Προκείμενου να αποσοβηθεί αυτό το ενδεχόμενο, η Προεδρεία, διακηρύσσοντας ότι το νησί τίθεται υπό την εξουσία του Βασιλιά της Αγγλίας, ανέθεσε στον Καλλένδερ τη στρατιωτική διοίκηση του νησιού, θέση την οποία, μετά από αρχικές αρνήσεις, εντέλει αυτός απεδέχθη. Σύντομα ο Καλλένδερ, φερόμενος διπλωματικά και αποκτώντας έτσι πολλές συμπάθειες στο νησί, κατόρθωσε να επιτευχθεί η ειρήνευση μεταξύ των αντιμαχόμενων φατριών.

Πληροφορηθείς, εν τω μεταξύ, ο άγγλος πρέσβης στην Κωνσταντινούπολη τα γεγονότα της Ζακύνθου, εξοργίστηκε για την ερήμην της αγγλικής διοικήσεως προσβλητική χρήση της αγγλικής σημαίας ως εργαλείου επίτευξης των επιδιώξεων της τοπικής διοίκησης της Ζακύνθου. Διαβεβαίωσε δε τη Γερουσία, δια του απεσταλμένου της νέας Πολιτείας στην Κωνσταντινούπολη, όπως και τον Ρώσο Πρέσβη, ότι οι προθέσεις του αγγλικού έθνους ήταν φιλικές, ότι δεν είχαν βλέψεις επί της νέας Πολιτείας, πληροφορώντας τους παράλληλα ότι Καλλένδερ ήταν απλά ένας *ad honorem* ταγματάρχης, ένας τυχοδιώκτης που δεν είχε καμία επίσημη σχέση με την αγγλική κυβέρνηση, εκφράζοντας ταυτόχρονα την απορία του για το πώς η ζακυνθινή διοίκηση επέδειξε τόση εμπιστοσύνη προς έναν άγνωστο.

Εντέλει, μετά από συνεννόηση των μεγάλων δυνάμεων, στις 12 Σεπτεμβρίου 1801, εμφανίστηκαν στο λιμάνι της Ζακύνθου πέντε τουρκικά πολεμικά πλοία, συνοδευόμενα από ένα αγγλικό ιστιοφόρο, που μετέφερε απόσπασμα Βρετανών στρατιωτών. Τα πλοία αυτά ερχόταν από την Κέρκυρα για να αποκαταστήσουν την τάξη. Ύστερα από διαπραγματεύσεις με την προεδρεία της Ζακύνθου και μετά από την ανακοίνωση διαγγέλματος της Γερουσίας που προέτρεπε τους Ζακυνθινούς να

¹⁶⁵ Βλ.Ε. Λούντζη, *Επτάνησος Πολιτεία*, ο.π., σελ. 66

συμφιλιωθούν καλώντας τους στους κόλπους της Επτανήσου Πολιτείας, η αγγλική φρουρά υπέστειλε με όλες τις τιμές την αγγλική σημαία από το φρούριο της Ζακύνθου. Έτσι, μετά από επτά μήνες αποσκίρτησης, η Ζάκυνθος καθίστατο ξανά μέρος της Επτανήσου Πολιτείας.

Ο Καλλένδερ, αποχώρησε νύχτα από το νησί παίρνοντας μαζί του το τιμητικό σπαθί που η προεδρία του είχε προσφέρει.

Αλλά αν επετεύχθει σχετικά γρήγορα η ειρήνευση της Ζακύνθου, πολύ πιο δύσκολα θα επανερχόταν η γαλήνη στην Κεφαλονιά. Εκεί, όπως αναφέρθηκε, η κατάσταση ήταν ιδιαίτερα περίπλοκη και ιδιαίτερα οξυμένη.

Σε αυτή την πολυσύνθετη και εξαιρετικά ταραχώδη κατάσταση, έμελε να κάνει και τα πρώτα του πολιτικά βήματα ο μετέπειτα κυβερνήτης της Ελλάδος Ιωάννης Καποδίστριας¹⁶⁶, στον οποίο μεταβίβασε την εντολή που είχε λάβει από την Οθωμανική Αυλή ο κουρασμένος από τα πολλά ταξίδια και τις ευθύνες πατέρας του Αντώνιος – Μαρία Καποδίστριας.

Ο Ιωάννης Καποδίστριας, μαζί με τον Δεσύλλα, ως Αυτοκρατορικοί Επίτροποι εντεταλμένοι από την Πύλη για την εφαρμογή του Συντάγματος, αποφάσισαν να μεταβούν πριν από τα άλλα νησιά στην Κεφαλονιά, όπου και αφίχθησαν στις 27 Απριλίου του 1801.

Κατανοώντας τάχιστα την περιπλοκότητα της καταστάσεως και τις δυσκολίες που βρισκόταν μπροστά τους, ζήτησαν αμέσως τη σύσταση επιτροπής προς διερεύνηση των αιτιών των συγκρούσεων, αποτελούμενης από κατοίκους όλων των διαμερισμάτων του νησιού. Η επιτροπή αυτή, ονομαζόμενη «Επιτροπή Δημόσιας Ασφαλείας και Φρουρήσεως», συγκροτήθηκε εξ είκοσι δύο μελών, συμμετεχόντων επιπλέον και των Αυτοκρατορικών Επιτρόπων, την 1^η Μαΐου 1801, και αναγνωρίστηκε από την τοπική κυβέρνηση¹⁶⁷. Σύντομα η Επιτροπή κατέληξε σε πόρισμα σύμφωνα με το οποίο θεωρούσε βασικό υπαίτιο των ταραχών τον Ευστάθιο Μεταξά και αποφάσισε την απομάκρυνση του από το νησί. Σε περίπτωση δε

¹⁶⁶ Ο Ι. Καποδίστριας, έχοντας σπουδάσει Ιατρική στην Πάδοβα ήταν εκείνη την περίοδο διορισμένος υπό του ναύαρχου των τουρκικών δυνάμεων Καδήρ Μπέη διορισμένος ως αρχίατρος στο τουρκικό νοσοκομείο της Κέρκυρας. Βλ. Σπυρίδωνος Λουκάτου, *Ο Ιωάννης Καποδίστριας και η Επτανήσος Πολιτεία, Εναίσιμος επί Διδακτορία Διατριβή Υποβληθείσα εις την Φιλοσοφικήν Σχολήν του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών*, Αθήνα 1959, σελ. 30

¹⁶⁷ Βλ. Σ. Λουκάτου, *ο Ιωάννης Καποδίστριας και η Επτανήσος Πολιτεία*, ο.π., σελ. 31

αρνήσεώς του θα του επιβαλλόταν η ποινή του θανάτου και η δήμευση της περιουσίας του και θα επικηρυσσόταν αντί χρηματικού ποσού¹⁶⁸. Η απόφαση αυτή εξαργίωσε το Μεταξά και επέφερε μεγαλύτερη αναστάτωση¹⁶⁹. Στη συνέχεια ένοπλοι εκ των αντιπάλων φατριών, Αννίνων και Μεταξάδων, άρχισαν να περιφέρονται στο Αργοστόλι κάνοντας επίδειξη δυνάμεως και δημιουργώντας κλίμα τρομοκρατίας.

Επιδεικνύοντας εξαιρετική τόλμη, ο Ι. Καποδίστριας αποφάσισε να συναντηθεί μόνος του με τον Μεταξά, τον οποίο με μεγάλο προσωπικό κίνδυνο επισκέφτηκε νύχτα σε αγροτική καλύβα¹⁷⁰. Στη συνάντηση αυτή ο Μεταξάς διαβεβαίωσε τον Καποδίστρια ότι δεν επιθυμούσε την μη εφαρμογή του νέου πολιτεύματος αλλά την επανάκτηση της οικογενειακής του περιουσίας η οποία, με διάφορα τεχνάσματα του είχε αφαιρεθεί, όπως ισχυριζόταν, και γι' αυτό αντιδρούσε. Μετά τη συζήτηση αυτή, οι Επίτροποι αποφάσισαν τη σύσταση νέας επιτροπής που ονομάστηκε «επί της ειρήνης», η οποία και αποφάσισε να εφαρμοστεί γρήγορα το νέο Σύνταγμα, να απαγορευθεί η οπλοφορία, ο δε Μεταξάς, παρά τις όποιες εξηγήσεις που είχε δώσει στον Καποδίστρια, να αναχωρήσει εντός δύο ημερών από το νησί και να μην επιστρέψει μέχρι την εφαρμογή του.

Ενώπιον των πολλαπλών δυσχερειών, η τοπική κυβέρνηση, στις 8 Μαΐου 1801, παραιτήθηκε αφήνοντας τη διοίκηση του νησιού στους Δεσύλλα και Καποδίστρια και στην Επιτροπή Ασφαλείας. Μετά από διάφορες συμβιβαστικές ενέργειες και με τη μεσολάβηση του Κωνσταντίνου Χωραφά, και αφού η προσωρινή κυβέρνηση αναγνώρισε συμβιβαστικά το Μεταξά ως ειλικρινή πολίτη και άξιο πατριώτη¹⁷¹ επήλθε προσωρινή ειρήνευση, η οποία όμως δεν έμελε να κρατήσει πολύ.

Τον Ιούνιο του 1801, νέα σφοδρή σύγκρουση συντάραξε το νησί. Αυτή έλαβε χώρα στο χωριό Φωκάτα, λίγα μόλις χιλιόμετρα έξω από το Αργοστόλι, μεταξύ των ενόπλων της φατρίας των Μεταξάδων και του τακτικού στρατού υπό την καθοδήγηση του Συνταγματάρχη Πιέρη¹⁷². Τα γεγονότα ξεκίνησαν από τους αδελφούς του Μεταξά, Καίσαρα και Ανδρέα, οι οποίοι προσπαθούσαν να εξεγείρουν τα χωριά και

¹⁶⁸ *ibid* σελ. 32

¹⁶⁹ Αναλυτική περιγραφή των μετά την άφιξη των Αυτοκρατορικών Επιτρόπων γεγονότων βλ. Γ.Ε. Μαυρόγιαννη, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, τ. Α', ό.π., σελ. 379 - 380.

¹⁷⁰ Βλ. Γ.Ε. Μαυρόγιαννη, *Ibid*, σελ. 384, πρβλ. Σ. Λουκάτου, ό.π., σελ. 32-33.

¹⁷¹ Βλ. Γ.Ε. Μαυρόγιαννη, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, τ. Α', ό.π., σελ. 385

¹⁷² Για τη πολεμικά γεγονότα στα Φωκάτα βλ. Γ.Ε. Μαυρόγιαννη, *ibid*, σελ. 386-389

να στρατολογούν ενόπλους, θεωρώντας ότι η εγκαθίδρυση του νέου πολιτεύματος θα παγιώσει την επικράτηση των εχθρών τους καθώς οι Αυτοκρατορικοί Επίτροποι απέκλιναν, πράγματι, υπέρ του Αννίνου, του επικεφαλής της αντίπαλης των Μεταξάδων φατρίας¹⁷³.

Δια διαταγής των Αυτοκρατορικών Επιτρόπων, κλήθηκαν οι δύο αδελφοί Μεταξά να σταματήσουν αυτές τις ενέργειες και να επιστρέψουν στο Αργοστόλι- διαταγή στην οποία δεν υπάκουσαν. Μετά από αυτό, οι Μεταξάδες συγκέντρωσαν στο Χωριό Φωκάτα περίπου 250 ενόπλους, οι οποίοι και απειλούσαν να επιτεθούν στο Αργοστόλι. Τότε ο Καποδίστριας, παρά τις αντιρρήσεις του Δεσύλλα, επιδεικνύοντας αξιοθαύμαστη αποφασιστικότητα, διέταξε το Συνταγματάρχη Πιέρη, επικεφαλής των κυβερνητικών δυνάμεων, να επιτεθεί στους επαναστάτες καταδιώκοντάς τους «*δια τοῦ πυρός καί τοῦ σιδήρου, καί νά καταστρέψει δια λεηλασίας τά χωρία ἔν οἷς συνήθως συνήρχοντο καί διαβουλεύοντο*»¹⁷⁴. Η επίθεση κατέληξε σε συντριπτική ήττα των επαναστατών και σε εκτεταμένη λεηλασία του χωριού των Φωκάτων εκ μέρους των στρατιωτικών δυνάμεων. Μετά ταύτα, άλλοι εκ των αρχηγών των στασιαστών παραδόθηκαν και φυλακίστηκαν και άλλοι κρύφθηκαν· διατάχθηκε δε η εκ θεμελίων καταστροφή των οικιών τους.

Την επιτυχία αυτή ακολούθησαν άλλες αποφασιστικές και επιτυχείς ενέργειες του Καποδίστρια, μια εκ των οποίων υπήρξε η καταστολή των εξεγερθέντων χωρικών στο Ληξούρι. Κατ' αυτά τα γεγονότα, ο Καποδίστριας διέταξε την ταχεία δημόσια εκτέλεση δύο εγκληματιών, εμπλεκομένων στα γεγονότα, καταδικασθέντων εις θάνατο, διαταγή η οποία και εκτελέστηκε από τους στρατιώτες του Πιέρη στη κεντρική πλατεία και επέφερε την κατατρομοκράτηση των στασιαστών και εντέλει τη διάλυσή τους¹⁷⁵.

Μετά την επίτευξη της ηρεμίας στο νησί, επήλθε εντέλει και η εφαρμογή του νέου Συντάγματος. Προς τούτο, στις 8 Ιουλίου 1801, συνεκλήθη το Μέγα Συμβούλιο, προκειμένου να εκλέξει τα μέλη της τοπικής κυβέρνησης και τους Γερουσιαστές.

¹⁷³ Η φιατρία του Αννίνου ήταν πιο πρόθυμη ως προς την εφαρμογή του νέου Συντάγματος και γι αυτό πιο προσφιλής στους Αυτοκρατορικούς Επιτρόπους. Ο Άννινος μάλιστα, μαζί με τον πεθερό του Κωνσταντίνο Χωραφά, ήταν μέλη της Επιτροπής Ασφαλείας. *ibid*, σελ.384

¹⁷⁴ *Ibid*, σελ.387

¹⁷⁵ Βλ. Γ.Ε. Μαυρογιάννη, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, τ. Α', ό.π., σελ. 394-396

Στις 15 Ιουλίου οι Αυτοκρατορικοί Επίτροποι, αφού εξέδωσαν αποχαιρετιστήρια προκήρυξη¹⁷⁶ προτρέποντας τους πολίτες να ξεχάσουν τις παλιές έχθρες και να πορευθούν ενωμένοι στη νέα Πολιτεία, παρέδωσαν την εξουσία στη νόμιμα εκλεγμένη κυβέρνηση.

Όμως, οι προσδοκίες των Αυτοκρατορικών Επιτρόπων σύντομα διαψευστήκαν αφού, στις 4 Αυγούστου 1801, νέα εξέγερση σημειώθηκε στο Ληξούρι¹⁷⁷. Οι στρατιωτικές δυνάμεις που έσπευσαν να την αντιμετωπίσουν ηττήθηκαν και οι στασιαστές έμειναν απόλυτοι κυρίαρχοι της πόλεως, επιδιδόμενοι σε φόνους, καταστροφές και λεηλασίες. Απαγόρευσαν δε επί ποινή θανάτου, κάθε επικοινωνία με το Αργοστόλι το οποίο και απειλούσαν ότι θα καταλάβουν. Η τοπική κυβέρνηση τότε βρέθηκε σε δυσχερή θέση καθώς, άλλωστε, η αποκοπή της περιοχής του Ληξουρίου επέφερε και οικονομική παράλυση, αφού αποτελούσε επίκεντρο πλούσιας αγροτικής παραγωγής, μεταξύ των προϊόντων της οποίας και η σταφίδα που το εμπόριό της εκείνη την εποχή βρισκόταν σε άνθηση. Η δε απώλεια των εκ Ληξουρίου εσόδων, αμέσως συνεπέφερε και αδυναμία καταβολής μισθών και εξόδων συντήρησης του στρατού. Τότε ο Συνταγματάρχης Πιέρης, απειλώντας προσχηματικά με την αποχώρηση των στρατευμάτων και προκαλώντας έτσι πανικό στους εύπορους ότι θα μείνουν απροστάτευτοι έναντι του όχλου, προκάλεσε την εκ μέρους τους χρηματοδότηση. Έτσι εξασφαλίστηκαν προσωρινά οι πόροι για τη συντήρηση στρατού και διοικήσεως.

Εν τούτοις, το Ληξούρι παρέμενε αποκεκομμένο. Η δε νέα επίσκεψη του Ιωάννη Καποδίστρια εκεί, κατά την οποία διατυπώθηκε από τους στασιαστές το αίτημα για συγκρότηση ξεχωριστού Γενικού Συμβουλίου- αίτημα το οποίο έμεινε ανικανοποίητο- δεν κατάφερε να κατευνάσει τα πνεύματα. Έτσι, το Ληξούρι παρέμεινε διαχωρισμένο, ενώ, στις 27 Αυγούστου, οι Αυτοκρατορικοί Επίτροποι, επωφελούμενοι από τη σχετική ησυχία καθώς οι ταραχές είχαν προσωρινά κοπάσει, μετέβησαν στη γειτονική Ιθάκη, την οποία και βρήκαν επίσης σε αναταραχή.

Και εκεί, «ὁ ἀναλαβὼν τῶν λοιπῶν νήσων τῇ διοργάνωσιν», Kinsigausen είχε αναλάβει «νά ὀργανώσει ἢ μᾶλλον νά διαταράξει καί τῆς νήσου ἐκείνης τά

¹⁷⁶ Για το κείμενο της Προκήρυξης Βλ. *ibid*, σελ. 397

¹⁷⁷ *Ibid*, σελ.398-403, πρβλ. Ε. Κούγκου, *Ιστορία των Επτανήσων*, ο.π., σελ.101-102

πράγματα»¹⁷⁸, κι έτσι είχε αφήσει στο νησί το «στίγμα» του. Οι Αυτοκρατορικοί Επίτροποι βρήκαν εκεί συγκροτημένο Γενικό Συμβούλιο, αποτελούμενο από εξήντα ευνοούμενους του Kinsigausen, δήθεν ευγενείς, που δεν κατείχαν τα προσόντα της ευγενείας, η δε αυθαίρετη εκλογή τους είχε προκαλέσει αντιδράσεις. Οι δε κάτοικοι της περιοχής του Βαθέος, επηρεασμένοι από το παράδειγμα της Ζακύνθου, ετοιμάζονταν να υψώσουν βρετανική σημαία και να αποσχιστούν από το υπόλοιπο νησί και από την Πολιτεία. Παρά το γεγονός ότι η τοπική κυβέρνηση προθυμοποιήθηκε να παραιτηθεί όταν κατέφθασαν εκεί οι Αυτοκρατορικοί Επίτροποι, εντούτοις οι τελευταίοι, διαβλέποντας τον κίνδυνο διχαστικών τάσεων, δεν αποδέχτηκαν την παραίτηση πριν σχηματιστεί επί τη βάση του Βυζαντινού Συντάγματος νέα κυβέρνηση. Οι προσπάθειες των Επιτρόπων να σχηματίσουν κυβέρνηση όμως, υπό τις διασπαστικές τάσεις των κατοίκων του Βαθέος δεν τελεσφόρησαν. Πέτυχαν μόνο τον προσωρινό κατευνασμό των κατοίκων του Βαθέος.

Εν τω μεταξύ κατέφθαναν από την Κέρκυρα ειδήσεις ότι ξεκινούν προσπάθειες μεταρρύθμισης του νέου Συντάγματος. Έτσι, οι Αυτοκρατορικοί Επίτροποι αποχώρησαν άπρακτοι για να επιστρέψουν στην Κέρκυρα¹⁷⁹.

9. Η ανάδυση ενός νέου συνταγματικού σχεδίου.

Στην Κέρκυρα, η παρουσία των στρατιωτικών δυνάμεων, είχε καταστήσει δυνατή την εφαρμογή του νέου Συντάγματος. Οι εκλογές των νέων αρχών ολοκληρώθηκαν χωρίς αντιδράσεις και, επιφανειακά τουλάχιστον, επικρατούσε ομαλότητα. Εντούτοις, στις εκτός πόλεως περιοχές, οι βιαιότητες εξακολουθούσαν να αποτελούν καθημερινά φαινόμενα και οι επιθέσεις κατά των ευγενών πληθύνονταν εξαναγκάζοντάς τους να καταφεύγουν, αναζητώντας ασφάλεια, στην πόλη¹⁸⁰.

Και οι μεν θιασώτες του νέου πολιτεύματος απέδιδαν τα φαινόμενα αυτά σε ιδιοτελή συμφέροντα και διεκδικήσεις των υποκινητών των ταραχών αυτών, όπως και πράγματι ίσχυε, εντούτοις, ισχυρότατο παράγοντα αποτελούσε η γενικευμένη

¹⁷⁸ Βλ.Γ. Ε. Μαυρογιάννη, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, τ. Α', ό.π., σελ. 403.

¹⁷⁹ Βλ. Ε. Κούκκου, *Ιστορία των Επτανήσων*, ο.π. σ. 102-103 πρβλ. Γ.Ε. Μαυρογιάννη, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, τ. Α', ό.π., σελ. 403- 404

¹⁸⁰Βλ. Γ.Ε. Μαυρογιάννη, *ibid*, σελ.414

δυσαρέσκεια για την συρρίκνωση των πολιτικών δικαιωμάτων προς όφελος της τάξεως των ευγενών¹⁸¹.

Εν τω μεταξύ, το Μάρτιο του 1801, κατέφθασε στα νησιά η είδηση περί της δολοφονίας του Αυτοκράτορα της Ρωσίας Παύλου και της διαδοχής του από τον υιό του Αλέξανδρο¹⁸². Η είδηση αυτή προκάλεσε ιδιαίτερη ανησυχία στη Γερουσία καθώς, εκλιπόντος του Παύλου, ο οποίος θεωρείτο προστάτης της Πολιτείας αφού έθετε φραγμούς στις αξιώσεις των Τούρκων, υπήρχε ο κίνδυνος να οξυνθούν οι κυριαρχικές βλέψεις των τελευταίων. Έτσι αποφασίστηκε η αποστολή αντιπροσώπου στην Πετρούπολη προκειμένου να εκφραστούν προς το νέο Αυτοκράτορα τα συλλληπτήρια για το θάνατο του πατρός του και παράλληλα να εκτεθούν οι ανησυχίες και να ζητηθεί η προστασία του διαδόχου.

Σύντομα όμως μια δεύτερη είδηση θα δημιουργούσε ακόμη μεγαλύτερη αναταραχή. Ο Ρώσος Πρόξενος, δι επιστολής του προς τη Γερουσία ενημέρωνε ότι η ρωσοτουρκική φρουρά σύντομα θα αναχωρούσε από τα νησιά αφήνοντάς τα να αυτοκυβερνηθούν πλέον, όπως προέβλεπε η Συνθήκη της Κωνσταντινουπόλεως. Η απόφαση αυτή¹⁸³, φαίνεται ότι υπήρξε προϊόν συμφωνίας μεταξύ του Ναπολέοντα, ως Πρώτου Υπάτου της Γαλλίας πλέον, και του νέου Ρώσου Αυτοκράτορα¹⁸⁴.

Οι επιστολές διαμαρτυρίας και ικεσίας εκ μέρους της Γερουσίας προς τον Ουσακώφ που ακολούθησαν, δεν έφεραν κανένα αποτέλεσμα καίτοι οι ανησυχίες που εκφραζόταν σε αυτές για αύξηση της βίας μετά την αναχώρηση των στρατευμάτων ήταν απολύτως βάσιμες. Όπως έγραφε ο Πρόεδρος της Γερουσίας κόμης Σπυρίδων Θεοτόκης προς το Ρώσο Ναύαρχο περιγράφοντας την κατάσταση στα νησιά στην από 2 Ιουλίου 1801 επιστολή του, «...αἱ ἐσωτερικάϊ ἡμῶν ὑποθέσεις οὔτε ἐστερεώθησαν, οὔτε συνετελέσθησαν, οὔτε ἐτελειοποιήθησαν. Ἐνταῦθα ἡ ἀγροτική

¹⁸¹ ibid

¹⁸² Για τα γεγονότα περί της διαδοχής του Αυτοκράτορα Παύλου από το υιό του Αλέξανδρο βλ. Ε. Λούντζη, *Επτάνησος Πολιτεία*, σελ. 71-72 και Γ. Ε. Μαυρόγιαννη, ibid, σελ. 371-375.

¹⁸³ απόφαση που όχι μόνο δεν υλοποιούσε τη Συνθήκης της Κωνσταντινουπόλεως αλλά, αντίθετα, παραβίαζε το πέμπτο άρθρο της το οποίο προέβλεπε ότι «τά στρατεύματα αὐτά θά ἐκτελοῦν χρέη φρουρᾶς γιά ὅσο χρονικό διάστημα ὑπαγορεύουν οἱ περιστάσεις»

¹⁸⁴ Βλ. Βλ. Γ.Ε. Μαυρογιάννη, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, τ. Α', ό.π., σελ. 416. Όπως αναφέρει ο Π. Χιώτης, βλ. *Σειρά ιστορικών απομνημονευμάτων*, τ.3, ό.π. σελ. 796, η αναχώρηση των στρατευμάτων από τα Ιόνια Νησιά συμπεριελήφθη μεταξύ των όρων της μυστικής συμφωνίας της 10ης Οκτωβρίου του 1801, που υπεγράφη από τους υπουργούς Ρωσίας και Γαλλίας, Μαρκώφ και Ταλεϋράνδο, στο Παρίσι, δύο ημέρες μετά την υπογραφή της συνθήκης ειρήνης μεταξύ των δύο χωρών. Πρβλ. Ε. Κούκκου, *Ιστορία των Επτανήσων*, ό.π., σελ. 105

έξαργίωσις ἀκόμη δέν έχалиναγωγήθη. Ἡ μέν Κεφαλληνία ταράσσεται μεταξύ τῶν χειρῶν τῆς κυβερνήσεως, ἥτις βούλεται νά ἐποφέρει ταξιν καί γαλήνην καί μεταξύ ἐκείνων, οἵτινες ἐπιθυμοῦσιν νά παρωθῶσιν αὐτήν εἰς θόρυβον καί ἀναστάτωσιν. Ἡ δέ Ζάκυνθος ἀλυσσώμενη ἤδη ὑπό τῶν δυνατῶν, διατηρεῖ ἔτι ἐπαναστατικὴν ὄψιν. Τά Κύθηρα πρὸς τουτοῖς κυμαίνονται ἐν ἀναρχίᾳ, αἱ δέ λοιπαὶ νησοὶ ἀπέναντι τοιούτων παραδειγμάτων δέν δύνανται νά προδεύσωσι κατὰ τὴν ἐφικτὴν ἐπανόρθωσιν τῶν πραγμάτων»¹⁸⁵. Στην ἐπιστολὴ γινόταν ἐπίσης ἀναφορὰ στους ἐξωτερικοὺς κινδύνους που ἀπειλοῦσαν τα νησιά, ἤτοι στους Ἀφρικανοὺς καὶ Γάλλους πειρατές, καὶ κυρίως στον Ἀλὴ Πασά, ὁ ὁποῖος εἶχε με ἰδιαίτερη βιαιότητα ἐπιτεθεῖ πρὶν λίγο μόνις καιρὸ, τὸν Οκτώβριο το 1798, στὴν Πρέβεζα καὶ συνιστοῦσε διαρκὴ ἀπειλὴ γιὰ τα νησιά, ἰδίως γιὰ τὴ Λευκάδα, ἡ ὁποία καὶ ἦταν εὐκόλα προσβάσιμη ἀπὸ ξηράς.

Οἱ φόβοι τοῦ Θεοτόκη ὅτι με τὴν ἀναχώρηση τῶν Ρώσων τα νησιά θα μεταβληθοῦν σε «*δρυμούς ληστῶν*», ὅπως ἐγράφε, ἐμέλε νὰ επαληθευτοῦν.

Ἀμέσως μετὰ τὴν ἀναχώρηση τῶν ρωσοτούρκων, στὶς 13 Αὐγούστου, οἱ βιαιότητες τῶν χωρικῶν, ἰδίως κατὰ τῶν ευγενῶν, ἐντάθηκαν. Παράλληλα, οἱ ἀστοὶ τῆς πόλεως, ἐξυφαινὰν σχέδια διαβουλευόμενοι τὴν ἀνατροπὴ τοῦ πολιτεύματος¹⁸⁶ καὶ υποδαυλίζοντας με κάθε τρόπο τὴν οργὴ τῶν χωρικῶν.

Ὑπὸ τις πιέσεις αὐτές καὶ στερούμενης τῆς κυβερνήσεως τῶν δυνατοτήτων ἐπιβολῆς, ὁ Πρόεδρος τῆς Γερουσίας Σπυρίδων Θεοτόκης, ἀμφιταλαντευόμενος ἄλλωστε μεταξύ τῶν δημοκρατικῶν ιδεῶν καὶ τοῦ νέου πολιτεύματος¹⁸⁷, ἀποφάσισε νὰ προβεῖ σε συμβιβαστικὲς ἐνέργειες προκειμένου νὰ σταματήσει τὰ γεγονότα πρὶν αὐτὰ καταστοῦν ἐντελῶς ἀνεξέλεγκτα. Ἐτσι, κάλεσε τοὺς προκρίτους τῶν προαστίων καὶ τῶν κωμοπόλεων, ὅσους ἀσκούσαν ἐπιρροή ἐπὶ τῶν χωρικῶν, καὶ ζήτησε νὰ διατυπώσουν τὰ αἰτήματά τοὺς. Ὅλοι τοὺς συμφώνησαν ὅτι τὸ μείζον ζητούμενο εἶναι ἡ παροχὴ πολιτικῶν δικαιωμάτων στα ευρύτερα κοινωνικά στρώματα. Συμφωνώντας κατ' ἀρχὰς με τὸ αἶτημα, ὁ Θεοτόκης συγκάλεσε στὴ συνέχεια τοὺς ευγενεῖς τοὺς ὁποῖους καὶ ἐνημέρωσε γιὰ τὶς ἐν λόγῳ διεκδικήσεις. Οἱ τελευταῖοι, ὑπὸ

¹⁸⁵ Βλ. Π. Χιώτης, *Σειρά ἱστορικῶν ἀπομνημονευμάτων*, τ.3, ὁ.π., σελ. 796

¹⁸⁶ Βλ. Γ. Ε. . Μαυρογιάννη, *Ἱστορία τῶν Ἰονίων Νήσων*, τ. Α', ὁ.π., σελ.417

¹⁸⁷ ὁ Θεοτόκης εἶχε διατελέσει πρόεδρος τοῦ προσωρινοῦ δημαρχείου ἐπὶ Γαλλικῆς κυριαρχίας τῶν Ἐπτανήσων 1797-1797 καὶ πρόεδρος τοῦ κόμματος τῶν δημοκρατικῶν βλ. Ε. Κουκκου, *Ἱστορία τῶν Ἐπτανήσων*, ὁ.π., σελ.47

το φόβο ανεξέλεγκτων αναταραχών, έδωσαν στο Θεοτόκη απεριόριστη πληρεξουσιότητα προκειμένου να προβεί στις συμβιβαστικές ενέργειες που αυτός θα έκρινε κατάλληλες. Ο Θεοτόκης, όπως αποφασίστηκε, θα ενεργούσε ως πρόεδρος τριμελούς επιτροπής με την ονομασία «Έκτακτη Επιτροπή της Δημόσιας Ασφάλειας». Η Επιτροπή αυτή συγκροτήθηκε, εκτός από το Θεοτόκη, από τους Δημήτριο Αρμένη και Στάμω Χαλικιόπουλο. Αναπληρωτής ορίστηκε ο Ιωάννης Καποδίστριας¹⁸⁸. Η Επιτροπή κάλεσε όλες τις κοινωνικές και επαγγελματικές τάξεις, -συντεχνίες, εμπόρους, αστούς, από κωμοπόλεις και χωριά, μη εξαιρούμενης της Εβραϊκής κοινότητας¹⁸⁹- να εκλέξουν αντιπροσώπους προς διαχείριση της καταστάσεως. Ακολούθως εξελέγησαν εξήντα τέσσερις πληρεξούσιοι, οποίοι συγκρότησαν σώμα με την ονομασία «Έντιμος Αντιπροσωπία της Πόλης, των Προαστίων και της Υπαίθρου» (Onoranda Deputazione della Città, borghi e ville) και εξέλεξαν πρόεδρο της Επιτροπής τον Κάρολο Μάνεση και γραμματέα το Σπυρίδωνα Δελβινιώτη. Στη συνέχεια, η Επιτροπή, αφού ζήτησε και έλαβε γνώση του κειμένου της Συνθήκης της Κωνσταντινουπόλεως και των σχετικών εγγράφων, αποφάσισε ότι το Βυζαντινό Σύνταγμα ήταν αντίθετο με τη θέληση των δύο δυνάμεων να ανατεθεί η διοίκηση των νησιών στους «προκρίτους και επιφανείς των νησιών», όπως αυτή διατυπώνεται ρητώς στο πρώτο άρθρο της Συνθήκης. Διότι, εν αντιθέσει προς τα οριζόμενα στη Συνθήκη, η εξουσία «είχε καταληφθεῖ από λίγους, αποκλείοντας τό δικαίωμα ἐπιλογῆς γιά ὅλες τίς ὑπόλοιπες τάξεις. Αὐτός ἀκριβῶς ἦταν καί ὁ λόγος, γιά τόν ὅποιο, οἱ λίγοι, μαζί μέ τούς ἀντίστοιχους τῶν ὑπολοίπων Νήσων, ἀποτέλεσαν τήν κυριότερη αἰτία γιά τίς συμφορές τῆς Κέρκυρας καί γιά τά ἀνόσια ἐγκλήματα, πού αἵματοκύλισαν τήν Πολιτεία»¹⁹⁰.

Προς θεραπεία των κακών αυτών και θεωρώντας τον εαυτό της αρμόδιο ως νομιμοποιούμενη εκ της προελεύσεώς της εξ όλων των κοινωνικών τάξεων, η Έντιμος Αντιπροσωπία κήρυξε άκυρο το Βυζαντινό Σύνταγμα¹⁹¹ και προέβει τάχιστα στην κατάρτιση νέου σχεδίου Συντάγματος, το οποίο και υπέβαλε στον

¹⁸⁸ Βλ. Π.Χιωτή, *Σειρά ιστορικών απομνημονευμάτων*, τ.3, ο.π., σελ. 798

¹⁸⁹ *ibid*

¹⁹⁰ Βλ. επιστολή της Εντίμου Αντιπροσωπείας που συνοδεύει το Σχέδιο Συντάγματος, υπογεγραμμένη από τον Πρόεδρό της Κάρολο Μάνεση, σε *Συνταγματικά Κείμενα Ιονίων Νήσων*, ό.π., σελ. 155 (ιταλικά) και 398 (ελληνικά).

¹⁹¹ Βλ. Ε. Κουκκου, *Ιστορία των Επτανήσων*, ο.π., σελ. 107 και Γ. Μαυρογιάννης *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, τ. Α, ο.π., σελ. 421

πρόεδρο της «Εκτάκτου Επιτροπής», Κωνσταντίνο Θεοτόκη, στις 24 Οκτωβρίου 1801. Το σχέδιο αυτό, συνοδευόταν από επιστολή στην οποία η Έντιμος Αντιπροσωπεία γνωστοποιούσε ότι μετά την κατάργηση του Βυζαντινού Συντάγματος, αυτομάτως καταλύονταν και όλες οι τοπικές κυβερνήσεις. Υποστήριζε δε ότι, μέχρι να εκλεγούν οι κατά τόπον «πρόκριτοι και επιφανείς»¹⁹², τους οποίους μόνο η ολότητα των κατοίκων δικαιούται να αναδείξει¹⁹³ και οι οποίοι και θα σχημάτιζαν τις τοπικές κυβερνήσεις, το δικαίωμα διακυβέρνησης ανήκε μόνο στην Έντιμο Αντιπροσωπεία¹⁹⁴. Καλούσε δε τον Θεοτόκη να φροντίσει για την εκλογή αναλόγου αριθμού αντιπροσώπων της τάξης των Ευγενών, οι οποίοι, μαζί με τους εκπροσώπους των άλλων τάξεων, θα αναλάμβαναν την προσωρινή κυβέρνηση του τόπου.

Παρά τις αρχικές αντιρρήσεις και τους ισχυρισμούς του ότι δεν νομιμοποιείται η εφαρμογή του νέου Συντάγματος αν δεν προηγηθεί η έγκρισή του από τους δύο συμμάχους, επομένως δεν νομιμοποιείται και η ανάληψη της κυβερνήσεως από την Έντιμη Αντιπροσωπεία, ο Θεοτόκης εντέλει υπαναχώρησε. Έτσι, έστειλε στην Έντιμη Αντιπροσωπεία κατάλογο με τα ονόματα δεκατεσσάρων ευγενών που θα συμμετείχαν μαζί με τους αντιπροσώπους των άλλων τάξεων. Στη συνέχεια, με την από 3 Νοεμβρίου 1801 Προκήρυξή της, η νέα προσωρινή κυβέρνηση διακήρυττε πανηγυρικά προς τους κατοίκους των νησιών ότι οι επιθυμίες τους «*ἐκπληρώθηκαν καί νά πού ταίριαζαν τά συμφέροντα ὅλων τῶν τάξεων, ἀφοῦ ὅλες οἱ τάξεις συμμετέχουν στή διακυβέρνηση τοῦ τόπου*» και ότι η διακυβέρνηση από την Έντιμο Αντιπροσωπεία θα διαρκέσει «*έως ὅτου ὅλες οἱ τάξεις εφαρμόσουν το συνταγματικό σχέδιο, ἐκλέγοντας τους πρόκριτους και επιφανείς πολίτες*»¹⁹⁵.

Τέλος, το κείμενο του νέου συντάγματος υπεγράφη από όλους τους συμμετέχοντες στην κυβέρνηση, συμπεριλαμβανομένων των ευγενών, που το επικύρωσαν με επισημότητα χωρίς την παραμικρή αντίρρηση¹⁹⁶, ενώ έλαβαν χώρα δημόσιες

¹⁹² Η Έντιμος Αντιπροσωπεία έδινε τη δική της ερμηνεία στις λέξεις αυτές μη θεωρώντας «προκρίτους και επιφανείς» μόνο τους εκ της αριστοκρατίας προερχομένους.

¹⁹³ Βλ. Γ. Μαυρογιάννης, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, τ.Α, ο. π., σελ. 122

¹⁹⁴ Βλ. Ε. Κουκκου, *Ιστορία των Επτανήσων*, ο.π., σελ. 107

¹⁹⁵ Για ολόκληρο το κείμενο της, από 3 Νοεμβρίου 1801 Προκήρυξης που δημοσιεύθηκε στις 5 Νοεμβρίου 1801, βλ. βλ. *Συνταγματικά Κείμενα Ιονίων Νήσων*, ό.π., σελ. 407-408.

¹⁹⁶ Βλ. Ε. Κούκκου, *Ιστορία των Επτανήσων*, ο.π., σελ. 108

εορταστικές εκδηλώσεις για την έναρξη της νέας καταστάσεως ειρήνης και ευημερίας των νησιών¹⁹⁷.

10. Το σχέδιο της Εντίμου Αντιπροσωπείας.

Στο πρώτο άρθρο του αποτελούμενου από τριάντα ένα άρθρα σχεδίου του νέου αυτού Συντάγματος¹⁹⁸, ορίζεται ως «Υπέρτατη Πολιτική Εξουσία» ένα συμβούλιο «προκρίτων και επιφανών», το οποίο ονομάζεται «Αριστοκρατικό Συμβούλιο»¹⁹⁹. Η δε ερμηνεία των όρων «πρόκριτοι και επιφανείς» αποδίδεται, όπως αναφέρεται στο προοίμιο του νέου Συντάγματος, στη θέληση των ηγεμόνων των μεγάλων δυνάμεων σύμφωνα με την οποία οι ηγεμόνες αυτοί ήθελαν «νά ἐκλεγοῦν οἱ κάτοικοι γιά τή διακυβέρνηση τῶν Νήσων τους, τά ἄτομα ἐκεῖνα πού χαίρουν σεβασμοῦ καί γενικῆς ἐκτίμησης, χωρίς νά εἶναι ἐξαναγκασμένοι νά ὑπακούσουν δια τῆς βίας στούς ὀλίγους, πού δέν ἔχουν τά ἀνεκτίμητα αὐτά χαρακτηριστικά, οὕτως ὥστε τό ἐγχώριο Σύνταγμα πού θά διαμορφωθεῖ ἀπό τήν ἐλεύθερη ἐπιλογή τῶν κατοίκων, νά τύχει τῆς καθολικῆς ἀποδοχῆς».

Τα άρθρα 2 έως 15 του σχεδίου αναφέρονται στα θέματα συγκρότησης του Αριστοκρατικού Συμβουλίου. Σύμφωνα με αυτά, όλα τα μέλη του Συμβουλίου έπρεπε να έχουν ηλικία άνω των τριάντα ετών και κτηματική περιουσία αξίας 6.000 τοπικών δουκάτων. Και στο σχέδιο αυτό, όπως και στο σχέδιο του Ορίο, προβλέπεται το δικαίωμα συμμετοχής και στους «επ' αρετή και παιδεία διακρινόμενους», έστω και αν αυτοί δεν διέθεταν κτηματική περιουσία. Στο εκ 240 μελών συγκροτούμενο Συμβούλιο, θα μετείχαν όλες οι κοινωνικές τάξεις με ορισμένο η κάθε μία αριθμό αντιπροσώπων. Τα προάστια και τα χωριά θα αντιπροσωπεύονταν από 140 μέλη, η πόλη με 100. Εξ αυτών η τάξη των ευγενών θα μετείχε με 40 μέλη, η μεσαία τάξη, αποτελούμενη από τους ιδιοκτήτες ακίνητης περιουσίας και από όσους ασκούν ελευθέρια επαγγέλματα, καθώς και από όσους

¹⁹⁷ ibid

¹⁹⁸ Για το κείμενο του Σχεδίου Συντάγματος βλ. *Συνταγματικά Κείμενα Ιονίων Νήσων*, ό.π., σελ. 156-159 (ιταλικά) και σελ. 399-404 (ελληνικά)

¹⁹⁹ Ονομασία που επελέγη πιθανόν για να δημιουργήσει την εντύπωση περι αριστοκρατικού πολιτεύματος συνάδοντος προς τις επιθυμίες των δύο ηγεμόνων, Ρωσίας και Οθωμανικής Αυτοκρατορίας βλ. Γ.Ε. Μαυρογιάννης, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, τ. Α, ό.π., σελ. 427

διακρίνονται για τις αρετές και τα πνευματικά τους προσόντα, άλλους 40, οι έμποροι με 14 και οι χειρώνακτες με 6.

Η ανάδειξη των μελών εκκινούσε μεν από τη βάση, καθώς²⁰⁰ δικαίωμα ψήφου προβλεπόταν για άπαντες τους κατοίκους από είκοσι ετών και άνω, αλλά θα διενεργείτο μέσω εκλεκτόρων. Από τους κατοίκους των χωριών και των προαστίων²⁰¹ θα εκλέγονταν 3 εκλέκτορες ανά εκατοντάδα ψηφοφόρων και από τους κατοίκους της πόλεως δέκα εκλέκτορες ανά εκατοντάδα. Στη συνέχεια, οι εκλέκτορες θα εξέλεγαν τους αρίστους, οι οποίοι²⁰² θα διατηρούσαν το αξίωμα τους ισοβίως. Το αξίωμα αυτό δεν ήταν εντούτοις κληρονομούμενο. Σε περίπτωση δε κένωσης θέσεως λόγω θανάτου, προς διατήρηση της αναλογίας εκπροσώπησης, η πλήρωσή της θα γινόταν από μέλος της τάξεως στην οποία ανήκε ο εκλιπών²⁰³. Όποιος εκ των Αρίστων αποδεικνυόταν ένοχος για δημόσιο αδίκημα ή για εξαγορά ψήφων θα αποβαλλόταν δια παντός από το Συμβούλιο²⁰⁴. Η επιτήρηση της νομιμότητας των Αρίστων ανατίθετο σε «*Επιχώρια Αρχή Τιμητών*»²⁰⁵.

Περαιτέρω, τα άρθρα 16 έως 31 όριζαν τις αρμοδιότητες του Αριστοκρατικού Συμβουλίου.

Το Συμβούλιο²⁰⁶, θα κατάρτιζε κώδικα νόμων. Μέχρι την κατάρτισή του, θα ίσχυαν οι κοινοτικοί νόμοι και οι νόμοι της Βενετικής Πολιτείας «*ἐξαιρουμένων ὅσων ἀντιτίθενται στό παρόν Σύνταγμα*». Την κατάρτιση των νομοσχεδίων που αφορούσαν την πολιτική, την οικονομία τη δικαιοσύνη και την ασφάλεια²⁰⁷, θα αναλάμβανε «*ένα αντιπροσωπευτικό σώμα αποτελούμενο από λίγους και με ευρύτητα πνεύματος αρίστους*», το οποίο θα τα υπέβαλε στην κρίση και τη βούληση του Αριστοκρατικού Συμβουλίου.

Προκειμένου να εξασφαλίζεται²⁰⁸ « *τό ἀδιάρρηκτο τῆς ὁμοσπονδίας, μέ στόχο τήν καλή ἁρμονία καί τήν τέλεια ἰσορροπία τῆς Πολιτείας*», θα εκλέγονταν τρεις

²⁰⁰ σύμφωνα με το τέταρτο άρθρο

²⁰¹ όπως προέβλεπε το έκτο άρθρο

²⁰² σύμφωνα με το δωδέκατο άρθρο

²⁰³ όπως προέβλεπε το δέκατο τρίτο άρθρο

²⁰⁴ σύμφωνα με το δέκατο τέταρτο άρθρο

²⁰⁵ σύμφωνα με το δέκατο πέμπτο άρθρο

²⁰⁶ σύμφωνα με το δέκατο έκτο άρθρο

²⁰⁷ σύμφωνα με το εικοστό πέμπτο άρθρο

²⁰⁸ σύμφωνα με το δέκατο έβδομο άρθρο

γερουσιαστές από την Κέρκυρα, σε συνεργασία με αντίστοιχους γερουσιαστές των άλλων νησιών.

Το Συμβούλιο θα εξέλεγε τους αντιπροσώπους του και τις απαραίτητες επιχώριες και δικαστικές αρχές²⁰⁹.

Οι δικαστικές αρχές²¹⁰, θα επιλέγονταν από κατοίκους που δεν ανήκουν στο σώμα των αρίστων του προέδρου μόνο προερχομένου αποκλειστικά από τους τελευταίους· όπως επίσης όλοι οι υπάλληλοι των επιχωρίων και των δικαστικών αρχών²¹¹, δεν θα διορίζονταν από το αριστοκρατικό σώμα. Η θητεία όλων των επιχωρίων και δικαστικών αρχών²¹², δεν θα υπερέβαινε το έτος.

Η άσκηση της εκτελεστικής εξουσίας²¹³, θα ανατίθετο σε τέσσερις επιτρόπους, μέλη του Συμβουλίου.

Οι ένοπλες δυνάμεις, θα συγκροτούνταν με μέριμνα του Συμβουλίου, *«σύμφωνα με τις προδιαγραφές και τις ειδικότητες που όριζαν οι περιστάσεις»*²¹⁴.

Για τις ανάγκες της παιδείας²¹⁵, το Συμβούλιο θα προέβαινε στην ίδρυση δημοσίου σχολείου, στο οποίο τα τρία τέταρτα των μαθητών θα προερχόταν από τα προάστια και τα χωριά και το ένα τέταρτο από την πόλη.

Τέλος, το τριακοστό πρώτο άρθρο όριζε τις τροποποιούμενες και μη διατάξεις του Συντάγματος, τη δε αρμοδιότητα της τροποποίησης των πρώτων την είχε το Αριστοκρατικό Συμβούλιο.

Αυτές είναι οι κυριότερες του σχεδίου αυτού διατάξεις.

Προφανώς στο Σύνταγμα αυτό ενσωματώνονται αξιώσεις της αστικής τάξεως αλλά και ευρύτερων λαϊκών στρωμάτων²¹⁶. Εντούτοις, ενώ διευρύνοντας το δικαίωμα ψήφου σε όλους τους άρρενες άνω των είκοσι ετών φαίνεται να επιτυγχάνεται ευρύτατη κοινωνική συμμετοχή, εξαντλείται δια βίου το δικαίωμα αυτό σε μια και μοναδική εκλογή εκλεκτόρων. Και, υπό έναν εκτεταμένο συγκεντρωτισμό- καθώς το Αριστοκρατικό Συμβούλιο αποτελεί, σύμφωνα με το σχέδιο, ουσιαστικά το μόνο

²⁰⁹ σύμφωνα με το δέκατο όγδοο άρθρο

²¹⁰ σύμφωνα με το εικοστό άρθρο

²¹¹ σύμφωνα με το εικοστό τρίτο άρθρο

²¹² σύμφωνα με το εικοστό πρώτο άρθρο

²¹³ σύμφωνα με το εικοστό έκτο άρθρο

²¹⁴ όπως το εικοστό όγδοο άρθρο προέβλεπε.

²¹⁵ όπως προέβλεπε το τριακοστό άρθρο

²¹⁶ Έτσι και σε Α. Δ. Σιδέρι «Ελληνικά Συντάγματα προ της Ελληνικής Επανάστασεως», στο *Σύμμεικτα εις μνήμην Αλέξανδρου Σβώλου*, Αθήναι, 1961, σελ. 379

θεσπισμένο όργανο από το οποίο, χωρίς καμία διάκριση εκπηγάζουν και ασκούνται όλες οι εξουσίες-παραδίδεται η εξουσία στα χέρια ολίγων, διακοσίων σαράντα μόλις ισοβίων «Αρίστων».

Οι δε προβλέψεις περί της ομοσπονδιακής λειτουργίας του κράτους, φαίνεται να περιορίζονται στην σύμφωνα με το δέκατο έβδομο άρθρο επιλογή τριών γερουσιαστών από την Κέρκυρα που μαζί με άλλους από τα άλλα νησιά «θα εξασφαλίζουν το αδιάρρηκτο της ομοσπονδίας», αφήνοντας εντελώς ακαθόριστο τον αριθμό των εκ των «άλλων» νησιών συμμετεχόντων, και εντελώς ασαφή τα επιμέρους ζητήματα όπως του τρόπου εκλογής των. Υπό αυτή την έλλειψη, διαφαίνεται ίσως και η τάση τοπικιστικού συγκεντρωτισμού με επίκεντρο του ενδιαφέροντος την Κέρκυρα και η αντίστοιχη υποβάθμιση του ενδιαφέροντος για τα άλλα νησιά, καθώς η ευρύτερη λειτουργία του κράτους, και άρα η συμμετοχή τους σε αυτό, αφήνεται αρρύθμιστη. Άλλωστε, ο όλος σχεδιασμός και ο αριθμητικός καθορισμός των συμμετεχόντων εκ μέρους των κοινωνικών τάξεων φαίνεται να λαμβάνει υπόψη του την κοινωνική διαστρωμάτωση του νησιού της Κέρκυρας αγνοώντας την κοινωνική κατάσταση των άλλων νησιών²¹⁷.

Ο σχεδιασμός αυτός λοιπόν, φαίνεται να απέχει πολύ από το να επιτυγχάνει την κοινωνική διεύρυνση των δικαιωμάτων που υποσχόταν²¹⁸. Άλλωστε, δεν καταργούσε καν την κληρονομική ευγένεια. Αυτή απεκδύετο μόνο της αποκλειστικότητάς της στα πολιτικά δικαιώματα. Έτσι επιχειρείτο ένας συγκερασμός των αντιτιθέμενων τάσεων αποκλίνοντας εντούτοις υπέρ των κυριάρχων αριστοκρατών. Οι τελευταίοι, εντέλει, φαίνεται να κατέχουν και περίοπτο θέση στις περί του συντάγματος διεργασίες· αυτό ίσως διαφαίνεται και στην εν κατακλείδι της από 3^{ης} Νοεμβρίου 1801 Προκηρύξεως της Εντίμου Αντιπροσωπείας προς τους κατοίκους των νησιών, δήλωση των ευγενών, με την οποία η τάξη αυτή, ιδιαιτέρως και διαχωρίζοντας εαυτήν, «*αποδέχεται καί επικυρώνει έξ όλοκλήρου τό παρόν Σύνταγμα, όπως αυτό αποφασίστηκε από τίς υπόλοιπες τάξεις*»²¹⁹.

²¹⁷ Έτσι και Ζωή Μιχαλοπούλου, ο.π., σελ. 86

²¹⁸ Βλ. Σ. Ορφανουδάκη, *Συνταγματικά Κείμενα των Ιονίων Νήσων*: Μελέτημα, ό.π., σελ. 35-36

²¹⁹ Κατά τη δήλωση αυτή «[η] τάξη τών αποκαλουμένων Εύγενών, εκπροσωπούμενη από έμās, τούς υπογεγραμμένους αντιπροσώπους, αποδέχεται καί επικυρώνει έξ όλοκλήρου τό παρόν Σύνταγμα, όπως αυτό αποφασίστηκε από τίς υπόλοιπες τάξεις τής Πόλης, τών προαστίων καί τών χωριών, στίς 21 παρελθόντος Οκτωβρίου. Υπογραφοῦμε». Βλ. κείμενο της, από 3 Νοεμβρίου 1801 Προκήρυξης σε *Συνταγματικά Κείμενα Ιονίων Νήσων*, ό.π., σελ. 409

Εντούτοις, το σχέδιο δεν παύει να συνιστά μια σημαντική προσπάθεια διάρρηξης των στεγανών του πολιτικού συστήματος και διεύρυνσής του προς «τα κάτω» που, παρά τις ελλείψεις, επιχειρούσε να θέσει υπό περιορισμό την εξουσία της άρχουσας των ευγενών τάξεως.

Εν πάση περιπτώσει, μετά τη σύνταξη του νέου Συντάγματος, επικράτησε η επιδιωκόμενη ηρεμία στα νησιά καθώς φάνηκε ότι ελήφθησαν υπόψη τα αιτήματα των άλλων τάξεων και έτσι κατευνάστηκε η γενικευμένη οργή και ατόνησαν οι εντάσεις.

11. Το τέλος των συνταγματικών σχεδιασμών της Εντίμου Αντιπροσωπείας και το κύκνειο άσμα της.

Εν τω μεταξύ, στην Ευρώπη τα πράγματα εξελίσσονταν ραγδαία και, βέβαια, ερήμην των Επτανήσιων.

Ο διάδοχος του Παύλου, Αυτοκράτορας Αλέξανδρος, τρεις μήνες μετά το θάνατο του πατέρα του συνήψε ειρήνη με την Αγγλία. Την 1^η Οκτωβρίου 1801 δε, υπεγράφη προκαταρκτική συνθήκη ειρήνης μεταξύ Αγγλίας και Γαλλίας, με την οποία η Αίγυπτος περιέρχονταν στην κυριαρχία του Σουλτάνου. Η παράδοση της Αιγύπτου έθεσε τέλος στις μεταξύ Γάλλων και Υψηλής Πύλης αντιπαλότητες. Ακολούθως, οι δύο αυτές δυνάμεις υπέγραψαν μεταξύ τους προκαταρκτική συνθήκη ειρήνης την 26 Οκτωβρίου 1801. Με σχετικό άρθρο της συνθήκης αυτής, η Γαλλική Δημοκρατία αναγνώριζε την Επτάνησο Πολιτεία και εγγυάτο τη διατήρησή της²²⁰. Παρομοίως, σύμφωνα με την από 10 Οκτωβρίου 1801 μυστική συνθήκη μεταξύ Γαλλίας και Ρωσίας, η Γαλλία επαναλάμβανε τις περί αναγνώρισεως και διατηρήσεως της Επτανήσου Πολιτείας εγγυήσεις της.

Και ενώ ελάμβαναν χώρα αυτές οι ανακατατάξεις, πληροφορηθείσα η Πύλη τις εξελίξεις περί Εντίμου Αντιπροσωπείας στα Επτάνησα²²¹, απέστειλε, κατόπιν

²²⁰ Για τις εξελίξεις αυτές βλ. Μαυρογιάννη, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, τ. Α, ο.π., σελ. 429-430

²²¹ Ο Θεοτόκης, προκειμένου να διαγνώσει τις προθέσεις των μεγάλων δυνάμεων, με την από 23 Αυγούστου 1801 επιστολή του προς τον επιτετραμμένο των Επτανήσων στην Κωνσταντινούπολη, Λευκόκυλο, του εξέθετε την κατάσταση και την επιτακτική ανάγκη μεταρρυθμίσεων, ζητώντας από το Λευκόκυλο να μεταβιβάσει το αίτημα για μεταρρυθμίσεις στις δύο μεγάλες δυνάμεις. Ο Λευκόκυλος ενημέρωσε τον Τομάρα ο οποίος απήντησε, μάλλον αορίστως, ότι επιθυμεί μόνο να ισχύσει η θέληση του Ρώσου αυτοκράτορα και να επικρατεί η

συνεννοήσεως με τους στην Κωνσταντινούπολη Πρέσβεις των άλλων δυνάμεων Γαλλίας, Αγγλίας και Ρωσίας, επιστολή στο Πρόεδρο της Γερουσίας στην Κέρκυρα με την οποία απαιτούσε να επανέλθει εν ισχύει το πολίτευμα υπό το οποίο οι δύο μεγάλες δυνάμεις αναγνώρισαν την Επτάνησο Πολιτεία²²². Παράλληλα, ο Εκπρόσωπος της Επτανήσου Πολιτείας στην Κωνσταντινούπολη Λευκόκιλος, έγραφε προς τον Θεοτόκη συνιστώντας του αναμένουν τις περί μεταρρυθμίσεων αποφάσεις των δύο συμμάχων, προκειμένου να μην εκτεθεί η Πολιτεία σε κίνδυνο.

Εν τω μεταξύ, κατόπιν προτροπής του Ναπολέοντα, του οποίου το ενδιαφέρον για τα νησιά παρέμενε αμείωτο, ο Ρώσος Αυτοκράτορας αποφάσισε να σταλεί στα νησιά Πληρεξούσιός του, συνοδευόμενος από ρωσικές στρατιωτικές δυνάμεις ευρισκόμενες τότε στην Νεάπολη, οι οποίες θα τίθεντο υπό τις διαταγές του Πληρεξουσίου.

Εντούτοις, θεωρώντας οι μεγάλες δυνάμεις ότι απαιτείται ταχεία ενέργεια προς αποκατάσταση της ομαλότητας στα νησιά, αποφασίστηκε η αποστολή ενόπλων δυνάμεων το ταχύτερο δυνατό. Έτσι, στις αρχές Μαρτίου του 1802, δύο αγγλικά πλοία αγκυροβόλησαν στο λιμάνι της Κέρκυρας. Αποβιβάστηκε εξ αυτών στρατιωτική δύναμη, η οποία και κατέλαβε όλα τα στρατηγικά σημεία της πόλεως, πλην του παλαιού φρουρίου το οποίο και φυλάσσονταν από πολιτοφύλακες υπό τις διαταγές της Εντίμου Αντιπροσωπείας, οι οποίοι και αρνήθηκαν να το παραδώσουν. Παρ'όλα αυτά, οι Άγγλοι δεν χρησιμοποίησαν βία προς τους πολιτοφύλακες και υπαναχώρησαν.

Στην προσπάθεια διαχείρισης της κρίσης ο Θεοτόκης συγκάλεσε εκτάκτως την Έντιμο Αντιπροσωπεία και παρόντων των Προξένων της Αγγλίας, της Γαλλίας και της Ρωσίας, ανέγνωσε την επιστολή της Πύλης την οποία είχε λάβει προ ημερών και μέχρι τότε απέκρυπτε πληροφορούμενος τη μετάβαση στο νησί αγγλικών δυνάμεων τις οποίες και ανέμενε. Στην επιστολή αυτή²²³, ο Καϊμακάμης Αμπτουλλάχ, αντιπρόσωπος του Σουλτάνου ανέφερε χωρίς περιστροφές, ότι «τέτοιες πράξεις καί

ησυχία στα νησιά. Η δε Πύλη ζήτησε περισσότερες διευκρινήσεις και σαφέστερες και ακριβέστερες εξηγήσεις, επιμένοντας ότι το μόνο αποδεκτό πολίτευμα ήταν το υπό αυτής εγκεκριμένο, επιδεχόμενο εντούτοις τροποποιήσεων. Στη συνέχεια ο Λευκόκιλος, ενημερώνοντας περί αυτών τον Θεοτόκη του συνιστούσε να μην προβεί σε περαιτέρω διαβήματα καθώς ο ίδιος δεν διέκρινε φανερή διαφωνία της Πύλης ή εκ μέρους της άρνηση. Βλ. Γ. Ε. . Μαυρογιάννη, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, τ. Α', ό.π., σελ.418

²²² Ibid σελ. 431

²²³ Βλ. το κείμενο της επιστολής σε *Συνταγματικά Κείμενα Ιονίων Νήσων*, ο.π., σελ. 742-744

κινήσεις αποτελούν αἴτιο ἀγανάκτησης γιά τήν Ὑψηλή Πύλη...εξάλλου, καθώς εἶναι γνωστό ὅτι ἡ προειρημένη συνάθροιση δέν ἔχει τήν ἀποδοχή τῆς Γερουσίας, τυχόν ἀπεσταλμένος της θά θεωρηθεῖ ἔνοχος ἀνταρσίας καί δέν θά γίνει δεκτός», ενώ, ειδικότερα για τη Ζάκυνθο, απειλούσε ὅτι αν «ἐπιμένει στην οδὸ της επανάστασης», «ἡ Κραταιά Βασιλεία θά διατάξει τήν ἀποστολή ἐκεῖ τῆς ναυτικῆς μοίρας της καί τήν ἀντιμετώπιση τῶν κατοίκων ὅπως τούς ἀξίζει». Παράλληλα ὁμως, δινόταν ἡ υπόσχεση ὅτι ἡ Πύλη καὶ οἱ σύμμαχός της δυνάμεις ἀναγνωρίζοντας τὴν ἀνάγκη συνταγματικῆς ἀναθεώρησης θά ἐξέταζαν προτάσεις ἐφόσον ὁμως αὐτές θά προέκυπταν ἀπὸ νόμιμες διαδικασίες.

Οἱ ἀπειλές της Πύλης, ἡ παρουσία στο νησί τῶν ἀγγλικῶν δυνάμεων, ἡ ἀναμονή για τὴν ἀφίξη τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ καὶ οἱ παραινέσεις τῶν παρισταμένων προξένων πρὸς τὰ μέλη της Ἐντίμου Ἀντιπροσωπείας, οδήγησαν στην ἀπόφαση της τελευταίας νὰ διαλυθεῖ εἰρηνικά παραδίδοντας τὴν ἐξουσία στη Γερουσία. Παρά ταῦτα, πρὶν τὴ διάλυσή της, ἡ Ἐντιμος Ἀντιπροσωπεία ζήτησε καὶ ἐπέτυχε νὰ ἐκλέξει ἐξὶ ἀντιπροσώπων που με ἐξόδα τοῦ δημοσίου θὰ μετέβαιναν στις αὐλές τῶν συμμάχων προκειμένου νὰ υποστηρίξουν τὰ δικαιώματα τῶν τάξεων. Οἱ ἐκλογές αὐτές υπῆρξαν καὶ τὸ κύκνειο ἄσμα της Ἐντίμου Ἀντιπροσωπείας. Ἀκολούθησε ἡ παράδοση της ἀρχῆς στο παλαιὸ καθεστῶς καὶ ἡ ἐγκατάσταση στα φρούρια τοῦ τακτικοῦ ἐπτανήσιου στρατοῦ, ὁ ὁποῖος, με τὴν υποστήριξη τῶν ἀγγλῶν στρατιωτῶν, ἀναλάμβανε πλέον τὴν περιφρούρηση τοῦ νησιοῦ.

Μόλις κυκλοφόρησαν οἱ εἰδήσεις γιὰ τὰ νέα συμβάντα, νέα ἀναταραχὴ δημιουργήθηκε στο νησί. Παρά τὴν παρουσία τῶν ἀγγλῶν στρατιωτῶν, αὐτοὶ δὲν ἦταν ἀρκετοὶ ὥστε μετὰ τῶν τοπικῶν δυνάμεων νὰ ἐπιβάλλουν τὴν ἡσυχία καὶ τὴν εἰρήνευση. Ἡ κατάσταση που ἐπικρατοῦσε στην Κέρκυρα περιγράφεται σε ἀποστολὴ τοῦ προέδρου της Γερουσίας Θεοτόκη πρὸς τὸν Πρεσβευτὴ της Ἐπτανήσου στην Κωνσταντινούπολη κόμη Λευκόκιλο, στην ὁποία ἀναφέρει ὅτι ἡ κατάσταση στην Κέρκυρα «εἶναι ἐλεεινὴ, καὶ μόνον καθημερινὰ θαύματα δύνανται νὰ ἀποσοβήσωσι τὸν ἐπικρεμάμενον κίνδυνον. Ἡ πόλις κατέστη ἐκουσία φυλακὴ πρὸς τοὺς πολίτας. Οὐδεὶς ἀποτολμᾷ νὰ ἐξέλθῃ τῶν τειχῶν εἰμὴ ἐν μεγίστῃ ἀνάγκῃ καὶ οὐχὶ εἰς μεγάλην ἀπόστασιν. Δέν ὑπάρχει κωμόπολις ἢ χωρίον ἐν τῶν ὁποίῳ νὰ ἀναγνωρίζεται ἡ ἐξουσία τῆς κυβερνήσεως καὶ νὰ ἐκτελοῦνται αἱ διαταγαὶ αὐτῆς. Οὐδεὶς τῶν ἐνοικιαστῶν οὐδεὶς τῶν καλλιεργητῶν πληρώνει τὸν ἰδιοκτήτη τοῦ κτήματος, οὐδεὶς

χρεώστης τόν δανειστήν του. Τήν νήσων ἅπασα περιτρέχουσιν ἀπεσταλμένοι τῆς πόλεως καί τῶν προαστείων προτρέποντες τούς πολίτας νά συνεισφέρουσιν ἐράνους πρός συντήρησιν τῶν ἀποσταλλέντων εἰς τάς αὐλὰς ὅπως ὑπερασπίσωσι τά δικαιώματα τοῦ λαοῦ. Οἱ χωρικοί ἀλληλοσφάζονται ὥς τά θηρία, ἡ δέ κυβέρνησις οὐδεμίαν λαμβάνει ἐπίσημον καταγγελίαν ἀλλά καί εἴποτε ἐλάμβανε τοιαύτην οὐδέν ἐδύνατο νά πράξῃ, οὐδαμοῦ εὐρίσκουσα ὑπακοήν καί καταβεβλημένη οὕσα ἐκ τῆς τῶν ἀγροτῶν μοχθηρίας.».²²⁴

Ἡ κατάσταση δε, κατέστη ἀκόμη χειρότερη, ὅταν ἐφθασαν στην Κέρκυρα οἱ ἐιδήσεις γιὰ τὴν πλήρη ἀποτυχία τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς που, κατόπιν τῆς ἐσχάτης, προ τῆς διάλυσεώς της, ἀποφάσεως τῆς Ἐντίμου Ἀντιπροσωπείας εἶχε σταλεῖ στις αὐλές τῶν συμμάχων.

Οἱ ταλαιπωρίες που υπέστησαν οἱ ἀντιπρόσωποι αὐτοί στις ἡγεμονικὲς αὐλές καὶ στις πρεσβείες ὅλων ἀνεξαιρέτως τῶν μεγάλων δυνάμεων στις ὁποῖες προσέφυγαν γιὰ νὰ ἐκθέσουν τὰ αἰτήματα τῶν ευρύτερων κοινωνικῶν τάξεων²²⁵ καὶ τὸ ἀρνητικὸ καὶ περιφρονητικὸ κλίμα που ἀντιμετώπισαν, καταδεικνύουν καὶ τὶς διαθέσεις τῶν ἡγεμόνων ἀπέναντι στὰ αἰτήματα αὐτά²²⁶ καὶ τὶς ἀντιδημοκρατικὲς τάσεις που πλέον ἐπικρατοῦσαν στὸν ευρωπαϊκὸ χώρο. Ἀκόμη καὶ στὸ Παρίσι- ὅπου ἤλπιζαν, λόγω τῶν δημοκρατικῶν ιδεῶν τῶν ὁποίων ἡ Γαλλία ἀποτελοῦσε ἐπίκεντρο, νὰ τύχουν, ἀποδοχῆς τὰ αἰτήματα τῶν Ἑπτανησίων- ἀπευθυνόμενοι στὸν Ὑπουργὸ Εὐρωπαϊκῶν Ταλεῦράνδο, οἱ ἐκεῖ ἀπεσταλμένοι, ἀντιμετωπίσθηκαν ἀδιάφορα²²⁷. Στὴν οὐσία δε, δὲν ἐγίναν καν δεκτοὶ οὔτε ἐνώπιον τῆς Ὑψηλῆς Πύλης οὔτε ἐνώπιον τοῦ Ρώσου Ἀυτοκράτορα, μὴ ἀναγνωριζόμενοι ὡς ἀντιπρόσωποι τῆς νομίμου κυβερνήσεως τῶν Ἑπτανήσων. Μεταξὺ δε τῶν δεινῶν που ἀντιμετώπισαν οἱ ἀντιπρόσωποι ἐκεῖνοι, ἦταν καὶ ἡ σύλληψη δύο ἐξ αὐτῶν, ἐκ Λευκάδας προερχομένων, ἀπὸ ἀλγερινούς

²²⁴ Ἐτσι ἡ ἐπιστολὴ στὸ Γ.Ε. Μαυρογιάννης *Ἱστορία τῶν Ἰονίων Νήσων*, τ. Β, ο.π., σελ. 16-17

²²⁵ Οἱ ἀπεσταλμένοι αὐτοὶ ἐπεξεργάστηκαν τὸ Σχέδιο Συντάγματος πρὶν τὴν παρουσιάσῃ του στις ἡγεμονικὲς αὐλές προκειμένου νὰ τὸ προσαρμόσουν με τρόπο που νὰ καθιστᾷ τὴν ἀποδοχὴ τοῦ ἀπὸ αὐτὲς πιθανότερη. Ἡ κυριότερη ἴσως τροποποίηση στὴν ὁποία προέβησαν ἀφορᾷ τὸ Ἀριστοκρατικὸ Συμβούλιο, τὸ ὁποῖο, θὰ ἀποτελοῦνταν ἀπὸ ἐξήντα μόνο μέλη, ἐνῶ κάθε πενταετία τὸ ἓνα τρίτο τῶν μελῶν θὰ ἀνανεώνονταν μέσω ἐκλογῶν.

²²⁶ Γιὰ τὶς περιπέτειες τῶν ἀπεσταλμένων τῆς Ἐντίμου Ἀντιπροσωπείας, βλ. Ε. Λούντζη, *Ἑπτάνησος Πολιτεία*, ὁ.π., σελ. 94-97, Γ. Ε. Μαυρογιάννη, *Ἱστορία τῶν Ἰονίων Νήσων*, τ. Β', ο.π.μ σελ. 6-15, καὶ Π. Χιώτη, *Σειρά Ἱστορικῶν Απομνημονευμάτων*, ὁ.π., σελ. 809-810.

²²⁷ Βέβαια ἡ Γαλλία εἶχε τότε ἀρχίσει νὰ ἐγκαταλείπει τὶς δημοκρατικὲς ιδέες. Με τὴ συνθήκη δε τῆς Ἀμιένης (23 Μαΐου τοῦ 1802) ἐγκατέλειπε καὶ τὶς ἐγγυήσεις τῆς περὶ τῆς Ἑπτανήσου Πολιτείας. Βλ. Γ.Ε Μαυρογιάννης, *ibid*, σελ. 10

πειρατές και η μεταφορά τους στην Αλγερία όπου κατέληξαν στα μπουντρούμια μιας φοβερής φυλακής, διαφεύγοντας, εντέλει, μόλις το θάνατο με την παρέμβαση του εν Αλγερία Γάλλου Πρέσβη, αφού προηγουμένως υπέστησαν πολλά βάσανα.

Έτσι κατέληξε σε παταγώδη αποτυχία και η προσπάθεια εφαρμογής της τελευταίας αποφάσεως της Εντίμου Αντιπροσωπείας.

12. Η Κεφαλονιά και η Λευκάδα στη δίνη των γεγονότων ξανά.

Εν τω μεταξύ και ενόσω, εις μάτην, αναμενόταν η άφιξη του Ρωσικού στόλου ο οποίος για διάφορες αιτίες, αλλά και λόγω έλλειψης οργάνωσης, δεν είχε καν αναχωρήσει από τη Νεάπολη, ενώ ο ορισθείς αντιπρόσωπος του Ρώσου Αυτοκράτορα Κόμης Γεώργιος Μοτσενίγος²²⁸ περιηγείτο στις πόλεις τις Ιταλίας για άσχετους προς την αποστολή του στα Επτάνησα λόγους²²⁹, η κατάσταση επιδεινωνόταν διαρκώς.

Η Κεφαλονιά, μετά τα γεγονότα της 4^{ης} Αυγούστου του 1801 παρέμενε σε εκτεταμένη αναταραχή και σε γενικευμένο κλίμα ανομίας, υπό το οποίο ελάμβαναν χώρα πολλές βιαιότητες,²³⁰ που η κυβέρνηση στο Αργοστόλι αδυνατούσε παντελώς να αντιμετωπίσει. Τα πράγματα χειροτέρεψαν ιδιαίτερα όταν, αποφυλακισθέντες από την Κέρκυρα κάποιοι εκ των πρωτεργατών της μάχης στα Φωκάτα, μεταξύ αυτών και

²²⁸ Ο κόμης Γεώργιος Μοτσενίγος, ήταν ζακυνθινός στην καταγωγή. Ο πατέρας του, Δημήτριος, πολεμώντας με τα ρωσικά στρατεύματα κατά τη διάρκεια του ρωσοτουρκικού πολέμου είχε αποκτήσει από την αυτοκράτειρα Αικατερίνη Β το βαθμό του συνταγματάρχη. Στη συνέχεια, και μετά από πολλές περιπέτειες, ο Δημήτριος Μοτσενίγος διορίστηκε Ρώσος πρέσβης στην Τοσκάνη, θέση στην οποία τον διαδέχθηκε ο υιός του, Γεώργιος. ο Γεώργιος, σε αντίθεση με τον πατέρα του, διεξήγαγε άστατη ζωή γεμάτη με ακολουσίες, η δε συμπεριφορά του δημιούργησε υποψίες στη ρωσική αυλή ότι είχε σχέσεις με τους γάλλους, ώσπου τελικά ο Τσάρος Παύλος τον απέλυσε από τη θέση του και τον εξόρισε από όλα τα εδάφη της ρωσικής επικρατείας. Στη συνέχεια κατέφυγε στη Νεάπολη, ώσπου, εντέλει, με τη μεσολάβηση του Πρεσβευτή της Ρωσίας Τομάρα, υποκινουμένου του τελευταίου από άγνωστα κίνητρα, διορίστηκε ο Μοντσενίγος, παραδόξως, πρέσβης του νεοσύστατου Επτανησιακού κράτους στη ρωσική αυλή από την οποία προηγουμένως είχε εκδιωχθεί. Για την ιστορία της οικογένειας Μοτσενίγος βλ. Ε. Λούντζη, *Επτάνησος Πολιτεία*, ο.π., σελ. 73-74 και Γ. Ε. Μαυρογιάννη, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, τόμος Α', ό.π., σελ. 376-378.

²²⁹ Όπως γράφει ο Γ. Ε. Μαυρογιάννης ο Μοντσενίγος «*περιηγείτο τὰς πόλεις τῆς Ἰταλίας πρὸς συλλογὴν πινάκων δια τὰς πινακοθήκας πριγκίπων τινῶν Ρώσων καὶ πρὸς ἄλλας ἔτι ἀλλότριας τῆς ἐντολῆς του Ὑποθέσεις*», Ibid, σελ. 17

²³⁰ Ιδίως το Ληξούρι βρισκόταν στο έλεος των στασιαστών και στη διάθεση οχλοκρατικών στοιχείων τα οποία επιδίδονταν σε δολοφονίες, πυρπολήσεις περιουσιών, βιασμούς, εκδικητικές επιθέσεις και κάθε λογής βιαιότητες, βλ. Γ. Ε. Μαυρογιάννης, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, τ.Β, ο.π., σελ. 441 και Π. Χιώτης, *Σειρά Ιστορικών Απομνημονευμάτων*, ο.π., σελ. 797

οι Καίσαρ και Ανδρέας Μεταξάς, ενώθηκαν με τους στασιαστές στο Ληξούρι και σχεδίασαν κυκλωτική επίθεση στο Αργοστολί από ξηρά και θάλασσα. Πληροφορηθείσα η τοπική κυβέρνηση εγκαίρως αυτούς τους σχεδιασμούς, με τη βοήθεια ιδιωτών ναυτικών της περιοχής Λειβαθούς οι οποίοι διέθεσαν πλοία προς φύλαξη του Λιμανιού του Αργοστολίου, και κινητοποιώντας μικρή στρατιωτική δύναμη που υπήρχε στο νησί υπό τον Λοχαγό Ανδρέα Άννινο, κατάφερε να διαλύσει τους πέριξ του Αργοστολίου συγκεντρωθέντες στασιαστές. Με αιφνιδιαστική επίθεση των στρατιωτών του Αννίνου στα καταφύγια των πρωτεργατών, συνελήφθησαν αρκετοί από αυτούς οι οποίοι και οδηγήθηκαν σιδηροδέσμιοι εν πομπή στους δρόμους του Αργοστολίου προς παραδειγματισμό. Στη συνέχεια, μετά από επιθέσεις στα ένοπλα αποσπάσματα των στασιαστών επετεύχθη η διαλύσή τους. Ακολούθησε, τις αμέσως επόμενες ημέρες, η δίκη των πρωτεργατών, τρεις εκ των οποίων καταδικάστηκαν σε δια τουφεκισμού θάνατο και εκτελέστηκαν την επομένη. Τα δε αποκεκομμένα κεφάλια τους εκτέθηκαν σε κοινή θέα προς εκφοβισμό.

Στη συνέχεια, πάλι με την βοήθεια των πλοίων των εκ Λειβαθούς ναυτικών κατέστη δυνατή και η καταστολή των ταραχών στο Ληξούρι, όπου, προς πειθάρχηση της πιο ανυπότακτης περιοχής της Ανωγής, η στρατιωτική δύναμη του Άννινο προέβη σε ιδιαίτερα σκληρές ενέργειες, παραδίδοντας στις φλόγες τις οικίες των εκεί πρωτεργατών, ενώ άλλους εξ αυτών κατεδίωξε ανηλεώς και άλλους εφόνευσε, εκθέτοντας τα κεφάλια τους προς παραδειγματισμό. Στη συνέχεια, προς κατασίγαση των πνευμάτων χορηγήθηκε αμνηστία, και ακολούθησαν αποφυλακίσεις πολλών συλληφθέντων. Έτσι, επήλθε πάλι η ησυχία στο νησί. Ο δε Άννινος ανέλαβε Πρύτανης της τοπικής κυβερνήσεως.

Αναστάτωση επικρατούσε και στη Λευκάδα. Στο νησί αυτό μέχρι τότε δεν είχαν εμφανιστεί στασιαστικά φαινόμενα. Οι πρώτες τέτοιου είδους «αναταράξεις» εμφανίστηκαν κατά την περίοδο που στην Κέρκυρα εξελισσόταν οι διεργασίες για την κατάλυση του Βυζαντινού Πολιτεύματος και την εγκαθίδρυση των νέων υπό της Εντίμου Αντιπροσωπείας σχεδιασμών. Τότε και οι Λευκαδίτες έσπευσαν να ενταχθούν στις κινήσεις αυτές ιδρύοντας πολίτευμα και κυβέρνηση σύμφωνα με το παράδειγμα της Κέρκυρας. Προς τούτο, κατ' αρχάς εξέλεξαν εν οχλαγωγία δύο αντιπροσώπους, τους οποίους και έστειλαν στην Κέρκυρα προκειμένου να εκδηλώσουν προς την Έντιμη Αντιπροσωπεία τη θέληση των Λευκαδιτών να

κυβερνηθούν ομοίως. Εν τω μεταξύ, πολλοί Λευκαδίτες εξοπλίζονταν ετοιμαζόμενοι για επαναστατικές πράξεις. Οι δε τοπικοί πρόεδροι, περίτρομοι προσπαθούσαν να προβούν σε συμβιβασμούς και σε κατευναστικές ενέργειες απευθυνόμενοι στους στασιαστές σε ήπια γλώσσα και συγκατανεύοντας τάχα στα αιτήματά τους.

Μόλις, έγινε γνωστή στη Λευκάδα η διάλυση της Εντίμου Αντιπροσωπείας μέσω των εκ Λευκάδος μελών της Γερουσίας οι οποίοι καλούσαν τους εξεγερμένους συμπατριώτες τους να υπαναχωρήσουν ενημερώνοντάς τους για το οργισμένο φιρμάνι που η Πύλη είχε αποστείλει, τα πνεύματα στη Λευκάδα οξύνθηκαν ακόμη περισσότερο. Στις 28 Φεβρουαρίου, ένοπλοι χωρικοί κατέλαβαν λόφο πλησίον της πόλεως και απειλούσαν επίθεση κατά των ευγενών. Αντιδρώντας κάποιοι εκ των χωρικών ανήκοντες στους ευγενείς έσπευσαν εξοπλισμένοι απειλώντας να επιτεθούν στους στασιαστές. Η κυβέρνηση, προσπαθώντας να αποτρέψει την αιματοχυσία προσπαθούσε να κατευνάσει τα πνεύματα, αλλά ματαιώσ. Την κατάσταση τότε έσωσε απροσδόκητα η παρέμβαση του τούρκου ναύαρχου Πάτρονα Βέη επικεφαλής τριών οθωμανικών φρεγατών οι οποίες είχαν αγκυροβολήσει στο Λιμάνι της Λευκάδας. Αυτές είχαν καταφθάσει στο νησί στις αρχές του Φεβρουαρίου κατ' εντολή της Πύλης, προκειμένου να προστατέψουν το νησί από τον Αλή Πασά ο οποίος, άγνωστο για ποιους λόγους, είχε τότε προβεί στην κατασκευή οχυρωματικών έργων στην απέναντι της Λευκάδος ηπειρωτική όχθη²³¹. Απειλώντας ο Πάτρονας Βέη ότι αν δεν ειρηνεύσουν οι στασιαστές θα αποβιβάσει στο νησί χιλιάδες άνδρες, κατατρόμαξε τους κατοίκους αλλά και την τοπική αρχή που έσπευσε να τον διαβεβαιώσει ότι δεν χρειάζεται η επέμβαση του και ότι μόνοι τους θα αποκαθιστούσαν την τάξη. Και πράγματι, υπό την απειλή αυτή επήλθε η προσωρινή παύση των ταραχών.

²³¹ Οι δυνάμεις του Αλή Πασα παρενοχλούσαν διαρκώς το νησί της Λευκάδας τρομοκρατώντας τους κατοίκους οι οποίοι ευρίσκονταν υπό διαρκή απειλή. Ο Πασάς των Ιωαννίνων προέβαλε ως δικαιολογία για τις κατά των Λευκαδιτών ενέργειές του ότι αυτοί χορηγούν άσυλο σε έλληνες κλέφτες. Συχνά οι άνθρωποι του Πασά συνελάμβαναν Λευκαδίτες εμπόρους που μετέβαιναν στα απέναντι του Νησιού παράλια για να εμπορευθούν και ψαράδες που ψάρευαν κοντά στα μέρη αυτά, τους οποίους και κακοποιούσαν, συχνά εκβιάζοντας για λύτρα προκειμένου να παραμείνουν οι αιχμαλωτισθέντες ζωντανοί. Οι Κάτοικοι της Λευκάδας συχνά προέβαιναν σε επιστολές διαμαρτυρίας προς τη Γερουσία χωρίς αποτέλεσμα. Η δε Πύλη, προκειμένου να μη διαταραχθούν οι σχέσεις της με τον Αλή Πάσα, έμενε αδρανής. Όταν ο Αλή Πασάς άρχισε κατά εκείνες τις ημέρες να κατασκευάζει οχυρωματικά έργα στις πλησίον της Λευκάδας ακτές, ο Σουλτάνος θέλοντας, μάλλον υποκριτικά, να επιδείξει ενδιαφέρον υπέρ των υποτελών του στα Επτάνησα, απέστειλε τις τρεις φρεγάτες με επικεφαλής των Πάτρονα Βέη, ο οποίος και είχε φιλικές σχέσεις με τον Αλή Πάσα, ως εκ τούτου μάλλον δεν προτίθετο να του αντιταχθεί. Βλ. Γ.Ε. Μαυρογιάννης, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, τ. Β, ο.π. σελ. 458

Στις αρχές Μαρτίου του 1802, ο Γερουσιαστής Ιωάννης Μαρίνος κατέφθασε ως εκπρόσωπος της Γερουσίας στο νησί προκειμένου να επιτηρήσει τις εκλογές για την ανάδειξη των τοπικών αρχών, σύμφωνα με τις διατάξεις του Βυζαντινού Συντάγματος, οι οποίες και έγιναν με απόλυτη ησυχία στις 24 Μαρτίου²³².

13. Η άφιξη του Αυτοκρατορικού Αντιπροσώπου και οι πρώτες ενέργειες για την διοικητική οργάνωση.

Στις 28 Αυγούστου 1802, πέντε μήνες μετά το διορισμό του, κατέφθασε επιτέλους στην Κέρκυρα με τουρκική φρεγάτα²³³ ο Πληρεξούσιος του Ρώσου Αυτοκράτορα συνοδευόμενος από ρωσική ναυτική μοίρα η οποία μετέφερε ρωσικό στρατό. Ο Μοτσενίγος, έφερε μαζί του το διαπιστευτήριο έγγραφο του Τσάρου, με το οποίο τον εξουσιοδοτούσε να ενεργήσει σε συνεννόηση και συνεργασία με τους ευυπόληπτους πολίτες για την αποκατάσταση δια των πλέον κατάλληλων μέσων της τάξης στα νησιά. Στις 31 Αυγούστου, ο Πληρεξούσιος εξέδωσε προκήρυξη γραμμένη στα ελληνικά, στα γαλλικά και στα ιταλικά, με την οποία κοινοποιούσε το σκοπό της αφίξεώς του, λέγοντας ότι ήρθε κατ' εντολή του κυρίου του για να θέσει τέρμα στην αναρχία και να επαναφέρει την τάξη και την ησυχία, καλώντας τους κατοίκους να εκδηλώσουν ευνοϊκές διαθέσεις προς αποκατάσταση της δημοσίας τάξεως, τονίζοντας ότι έχει έρθει γι αυτό το σκοπό με επαρκείς οδηγίες και ότι διέθετε πλήρη εξουσία²³⁴.

Μετά την κατάληψη των φρουρίων από τον αυτοκρατορικό στρατό και ύστερα από αίτημα του προέδρου της Γερουσίας Θεοτόκη προς τον Αυτοκρατορικό Πληρεξούσιο, ακολούθησε- δια του από 1^{ης} Σεπτεμβρίου 1802 διατάγματος της Γερουσίας- ο διορισμός προσωρινών διοικητών-Επάρχων- σε όλα τα νησιά. Οι διοικητές αυτοί περιεβλήθησαν με δικτατορικές εξουσίες. Εκτός από τη δικαστική λειτουργία, όλες οι άλλες, συμπεριλαμβανομένης της στρατιωτικής διοίκησης,

²³² Για τα γεγονότα αυτά στη Λευκάδα βλ. Γ.Ε. Μαυρογιάννης, *ibid*, σελ 457-466

²³³ Πιθανόν προτιμήθηκε τουρκικό καράβι με την πρόθεση να επισημανθεί η τουρκική κυριαρχία στα νησιά. Ετσι και Ε. Λούντζης, *Επτάνησος Πολιτεία*, ο.π., σελ.99

²³⁴ Βλ. Ε. Λούντζης, *ibid* και Γ.Ε. Μαυρογιάννης, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, τ. β. ο.π. σ. 20

συγκεντρώθηκαν στα χέρια τους²³⁵. Μπορούσαν να προβούν σε ανακρίσεις, σε συλλήψεις, να διατάζουν κατ' οίκον έρευνες, να καταστείλουν κάθε προσπάθεια στασιασμού εν τη γενέσει της. Ακόμη και στη δικαστική λειτουργία, την οποία όφειλαν μόνο να εποπτεύουν, μπορούσαν εντούτοις να παρέμβουν τιμωρώντας δικαστικούς για τυχόν μεροληψία, ή αντικαθιστώντάς τους λόγω πλημμελούς άσκησης των καθηκόντων τους. Ήταν δε υπόλογοι μόνο απέναντι στη Γερουσία προς την οποία έπρεπε να δίνουν τακτικά λεπτομερή αναφορά. Υπόκειντο όμως και σε περιορισμούς. Οι Έπαρχοι όφειλαν να απέχουν κάθε επιδεικτικής συμπεριφοράς και πολυτελούς διαβίωσης. Να τηρούν κοινωνικές αποστάσεις και να απέχουν σχέσεων προσωποληψίας· πιθανότατα γι αυτό το λόγο, προϋπόθεση για το διορισμό στη θέση του Έπαρχου αποτελούσε και η μη καταγωγή του από το νησί της τοποθέτησής του. Όφειλαν επίσης να τηρούν επιφυλακτικές σχέσεις με τους ξένους πράκτορες, και μπορούσαν να απολέσουν τη θέση τους με απόφαση της Γερουσίας, υποκείμενοι και σε ανάλογες ποινές.

Η τοποθέτησή τους βέβαια σήμαινε την παύση όλων των παλαιών αρχών . Η αποδοχή εκ μέρους του Αυτοκρατορικού Αντιπρόσωπου αυτής της *de facto* κατάργησης του ιδιαίτερου Συντάγματος κάθε Νήσου, καταδεικνύει προφανώς και την εκ μέρους του αποδοχή του γεγονότος ότι το υφιστάμενο Σύνταγμα ήταν δυσχερώς εφαρμόσιμο.

Ο σχηματισμός της προσωρινής αυτής κυβερνήσεως ακολουθήθηκε από νέα προκήρυξη του Μοτσενίγου, στην οποία έλεγε ότι ο νέος κυβερνητικός σχηματισμός θα είχε την πλήρη υποστήριξη του ρωσικού στρατού και καλούσε τους κατοίκους να υποταχθούν στο καθεστώς και να το υποστηρίξουν με απόλυτη ακρίβεια. *«[Γ]υρίστε στα σπίτια σας. Απασχοληθείτε με τις οικιακές σας ασχολίες. Και για τα ζητήματα του δημοσίου, αφήστε απόλυτα τη σκέψη, τη μέριμνα και τις συζητήσεις μονάχα σ' εκείνον ο οποίος έχει εξουσιοδοτηθεί γι αυτό»*²³⁶, όπως κατέληγε η προκήρυξη τονίζοντας χαρακτηριστικά το ρόλο του Πληρεξουσίου και την απόλυτη εξουσία του.

Ακολούθησε η μετάβαση των προσωρινών διοικητών στα νησιά, τα οποία όμως παρουσίαζαν τις δικές τους ιδιαιτερότητες.

²³⁵ Για τις αρμοδιότητες και τις υποχρεώσεις των Επαρχών, βλ. Ε. Λούντζη, *Επτάνησος Πολιτεία*, ό.π., σελ. 105-106 και Γ.Ε. Μαυρογιάννη, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, τ. Β, ό.π., σελ. 21-23

²³⁶ Βλ. Ε. Λούντζη, *Επτάνησος Πολιτεία*, ό.π., σελ. 107

Ιδιαίτερες δυσκολίες παρουσίαζε η κατάσταση στην Κεφαλονιά στην οποία ορίστηκε Έπαρχος ο εκ Ζακύνθου καταγόμενος Μερκάτης. Εκεί, παρά το γεγονός ότι οι νίκες του Άννινου και οι παραδειγματικές τιμωρίες των επαναστατών, με τις εκτελέσεις, τις αθρόες φυλακίσεις, τις πυρπολήσεις των οικιών τους, είχαν επαναφέρει την ησυχία, λόγω των σκληρότητας και της εκδικητικότητας των τιμωριών αυτών, η νίκη του Άννινου εκλαμβάνονταν από τους κατοίκους ως επικράτηση της δικής του φατρίας. Πολλοί δε εκ των κατοίκων ήταν ιδιαίτερα δυσαρεστημένοι για τον τρόπο άσκησης της εξουσίας εκ μέρους του, την οποία και θεωρούσαν τυραννική. Προς εξομάλυνση της εκεί καταστάσεως στάλθηκε από το Μοντσενίγο ο Ιωάννης Καποδίστριας ως προπομπός του Μερκάτη, θεωρηθείς ως ο καταλληλότερος λόγω και της προηγούμενης εμπειρίας του από το νησί.

Κατά τη δεύτερη αυτή επίσκεψή του Ιωάννη Καποδίστρια στο νησί, αναφάνηκαν ξανά τα διοικητικά του χαρίσματα. Αμέσως με την άφιξή του, στις 22 Σεπτεμβρίου, εγκατέστησε τις ρωσικές φρουρές σε Αργοστόλι και Ληξούρι και παρέλαβε από τον Άννινο τη διοίκηση του νησιού. Στη συνέχεια δημοσίευσε προκήρυξη με την οποία καλούσε τους πολίτες να υπακούουν στη νέα διοίκηση προειδοποιώντας ότι δεν θα γίνουν ανεκτές ανώμαλες καταστάσεις. Κάλεσε δε πάντες τους κατοίκους να παραδώσουν τα όπλα τους εντός είκοσι τεσσάρων ωρών, απειλώντας τους απείθαρχους με την εφαρμογή στρατιωτικών νόμων. Στόχος του αφοπλισμού ήταν ιδίως αυτοί που είχαν εξοπλιστεί λόγω της συμμετοχής τους στις κυβερνητικές δυνάμεις προς πάταξη των ταραχών, σχηματίζοντας ελαφρά στρατιωτικά σώματα που, συντηρούμενα δια δημοσίων δαπανών, επιβάρυναν ιδιαίτερος τα οικονομικά της Νήσου, τα οποία και διέλυσε.

Αντιλαμβανόμενος πλήρως τα συμβαίνοντα, ο Καποδίστριας έστειλε επιστολή στο Μερκάτη²³⁷ στην οποία, αναφερόμενος στην ολοκληρωτική νίκη κατά της φατρίας των Μεταξάδων οφειλόμενη ιδίως στο γεγονός ότι με τις έκνομες ενέργειές τους

²³⁷ Στην επιστολή αυτή διακρίνεται και η πολιτική οξυδέρκεια του μετέπειτα κυβερνήτη της Ελλάδος. Όπως διαφαίνεται στα λεγόμενά του, στα τοπικά αυτά γεγονότα εντόπιζε και διέκρινε βασικά χαρακτηριστικά της άσκησης της πολιτικής αντιλαμβανόμενος πλήρως ότι απαραίτητο στοιχείο για την επιτυχία κάθε κινήματος είναι η στήριξη της κοινής γνώμης και άνευ αυτής βέβαιη η αποτυχία· ότι η άσκηση της εξουσίας δημιουργεί ταυτότητα συμφερόντων και συνεκτικούς φατριαστικούς δεσμούς μεταξύ των συμμετεχόντων σε αυτή, ότι οι νικημένοι σε μια εμφύλια σύρραξη επιζητούν πάντοτε ευκαιρίες για αντεκδίκηση και ότι τα πολιτικά συστήματα οφείλουν να στηρίζονται στους πολίτες που δεν αντλούν τη δύναμή τους από πελατειακές και άλλης μορφής οικονομικές σχέσεις. Βλ. Ε. Κούκκου, *Ιστορία των Επτανήσων*, ο.π., σελ. 128

έστρεψαν το λαό εναντίον τους, επισήμαινε εντούτοις το διχασμό μεταξύ νικητών και ηττημένων στον οποίο είχε περιέλθει ο ντόπιος πληθυσμός. Συνιστούσε δε στο Μερκάτη την προσεκτική εξέταση όλων των δικογραφιών των κατηγορηθέντων για στασιαστικές ενέργειες και για συναφή εγκλήματα προκειμένου να αποφευχθούν, με την έξοδο κάποιων εξ αυτών από τις φυλακές, νέες ταραχές στο νησί. Παρομοίως στις εισηγήσεις που έκανε ο Καποδίστριας προς τη Γερουσία τόνιζε την ανάγκη τήρησης αμεροληψίας απέναντι στους διοικουμένους πολίτες, την ανάγκη απομάκρυνσης των ισχυρών και των τιμαριούχων του νησιού που η συμπεριφορά τους προκαλούσε συγκρουσιακές καταστάσεις, την ανάγκη αποζημίωσης των ζημιωθέντων και την τιμωρία των πρωτεργατών των στασιαστικών γεγονότων, προκειμένου η ατιμωρησία να μη τους καθιστά αυθαδέστερους και προκλητικότερους. Τόνιζε επίσης την ανάγκη για προσεκτική διαχείριση του δημοσίου πλούτου προκειμένου να εξυπηρετείται το κοινό συμφέρον. Αν προσεχθούν αυτά, έλεγε, το νησί της Κεφαλονιάς θα καταστεί κράτος με αξιοπρέπεια περισσότερο από όλα τα άλλα νησιά καθώς και το παραγωγικότερο όλων, και θα αναδείξει έξοχους άνδρες στη διοίκηση, στο εμπόριο, στις επιστήμες και στα γράμματα²³⁸.

Αφού περάτωσε την αποστολή του στην Κεφαλονιά, ο Καποδίστριας αναχώρησε για την Ιθάκη. Εκεί κατόρθωσε γρήγορα να οργανώσει τα οικονομικά του νησιού δια οικονομικής επιτροπής την οποία συγκρότησε.

Παράλληλα στα Κύθηρα, ο αυστηρός μεν αλλά αποτελεσματικός Ευστάθιος Μεταξάς όπου είχε τοποθετηθεί Έπαρχος εκεί, σε πολύ λίγο χρόνο κατόρθωσε να επιβάλει την ηρεμία στο νησί αλλά και να εισπράξει πολλούς από τους καθυστερούμενους φόρους γεμίζοντας έτσι το άδειο δημόσιο ταμείο και αποκομίζοντας τα εύσημα από τη Γερουσία για την αποτελεσματικότητά του²³⁹.

Εν τω μεταξύ, στην Κέρκυρα, είχε με το από 9^{ης} Σεπτεμβρίου 1802 διάταγμα του Προέδρου της Γερουσίας, εξουσιοδοτηθεί το ποινικό δικαστήριο σε εσπευσμένη και παρακάμπτοντας τους αυστηρούς τύπους, εκδίκαση των εκκρεμοδικιών προκειμένου να κατασιγαστούν τα πάθη που η προηγούμενη ταραχώδης περίοδος είχε δημιουργήσει²⁴⁰.

²³⁸ Βλ. Γ. Ε. Μαυρογιάννης, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, τ.Β , ο.π., σελ. 26-29 και Ε. Κούκκου,, *ibid*, σελ. 128-129

²³⁹ Βλ. Γ. Ε. Μαυρογιάννης, *ibid*. σ. 29

²⁴⁰ *ibid*

Με την τοποθέτηση του συνόλου των Επάρχων, η ομαλότητα άρχισε να επανέρχεται στα νησιά ενώ, με την επιβολή- όχι άνευ παραπόνων και έντονων δυσανεσκειών από τους πολίτες- εκτάκτων φόρων και μέσω μείωσης των μισθών των δημοσίων υπαλλήλων, αποκαταστάθηκε και η οικονομική κατάσταση της Πολιτείας.

14. Η επίσκεψη ενός Γάλλου συνταγματάρχη, οι διοικητικές εξελίξεις και η περιοδεία του Αυτοκρατορικού Αντιπροσώπου στα νησιά.

Στη συνέχεια, με το από 18 Δεκεμβρίου 1802 διάταγμα της Γερουσίας, το σώμα διαλύθηκε και αποφασίστηκε η μεταβίβαση των αρμοδιοτήτων του στον Πρόεδρο Θεοτόκη. Με το ίδιο διάταγμα διατάσσονταν οι εκλογές προσωρινών Γερουσιαστών, καθοριζόταν ο τρόπος εκλογής τους και ο αριθμός των εξ εκάστης νήσου προερχομένων, των οποίων η αναλογία όμως δεν άλλαζε. Άλλαζε όμως και μάλιστα ολοκληρωτικά, το εκλογικό σώμα από το οποίο θα προήρχοντο. Αυτό περιορίστηκε μόνο στους υπηρετούντες σε κάθε νήσο δικαστικούς υπαλλήλους. Επίσης, οι υποψηφιότητες για εκλογή ετίθεντο βάσει εκλογικών καταλόγων τους οποίους συνέταξε η απερχόμενη Γερουσία και περιείχαν διπλό αριθμό ονομάτων από τον αριθμό των ανά νήσο εκλέξιμων, από τους οποίους θα προήρχετο η σύνθεση της προσωρινής Γερουσίας. Αυτή η, μεταξύ ενός πολύ μικρού αριθμού εκλογέων και εκλέξιμων περιορισμένη διαδικασία, δημιούργησε μεγάλη γενική δυσανεσκία. Ακόμη και μερίδα δικαστικών, οι δικαστικοί της Ζακύνθου, εξέφρασαν με επιστολές τους προς τον Έπαρχο αλλά και προς τους Πρόξενους της Ρωσίας και της Γαλλίας την αντίθεσή τους, στις οποίες έλεγαν ότι ο ρόλος των δικαστών πρέπει να περιορίζεται στον τομέα της δικαιοσύνης, και ότι τα εκλογικά δικαιώματα ανήκουν αποκλειστικά στους αντιπροσώπους του λαού²⁴¹.

Προς επίρρωση των ισχυρισμών τους αυτών, οι δικαστικοί της Ζακύνθου, αναφερόταν και στα λόγια του απεσταλμένου του πρώτου Υπάτου της Γαλλίας συνταγματάρχη Σεμπασιάνη (Sebastiani) περί δικαίων του λαού, ο οποίος μόλις

²⁴¹ Βλ Λούντζη, *Επτάνησος Πολιτεία*, ο.π., σελ.116

πριν λίγες ημέρες είχε εμφανιστεί με μια γαλλική φρεγάτα απροσδόκητα στο νησί της Ζακύνθου²⁴².

Η αξιοσημείωτη αυτή επίσκεψη, είχε πραγματοποιηθεί κατ' εντολή του Βοναπάρτη- του οποίου το ενδιαφέρον για τα Ιόνια νησιά, μετά την υπογραφείσα στις 23 Μαΐου του 1802 Συνθήκη της Αμιένης²⁴³ είχε επανέλθει έντονα- προκειμένου να διαπιστώσει ο Σεμπασιάνι τις υφιστάμενες συνθήκες και τις διαθέσεις των κατοίκων και να ενημερώσει τον πρώτο Ύπατο.

Σε αυτή του την επίσκεψη ο Σεμπασιάνι, κατορθώνοντας, παρά τις υγειονομικές απαγορεύσεις²⁴⁴, να αποβιβαστεί στο νησί, επισκέφθηκε το σπίτι του Επάρχου όπου, σε έναν αρκετά μεγάλο αριθμό συγκεντρωθέντων, απεύθυνε λόγο και καταχειροκροτήθηκε. Κατά το λόγο αυτό αλλά και όπως έγραψε σε επιστολή του η οποία τοιχοκολλήθηκε σε πολλά αντίτυπα στο νησί, νουθετούσε τους πολίτες να υπακούουν στα κελεύσματα των τριών μεγάλων δυνάμεων Γαλλίας, Ρωσίας και Υψηλής Πύλης, για ειρήνη, τάξη και ησυχία, επισημαίνοντας ότι «*αί ἐν τῇ πολιτικῇ ὑπερβολαί εἶναι ἀείποτε ἐχθροί τῆς εὐδαιμονίας τῶν λαῶν*»²⁴⁵. Συνεπώς, τόσο η «ἄκρατος δημοκρατία» όσο και η «μή συγκεκρασμένη ἀριστοκρατία» έχουν κακές συνέπειες για το λαό. Ως εκ τούτων, «*μόνη εὐδοκιμεῖ ἡ κυβέρνησης ἡ ἐπιτυχῶς συνδυάζουσα ἐν ἑαυτῇ τα πλεονεκτήματα τῶν διαφόρων κυβερνήσεων, τήν ἰσχύν καί ἐτοιμότητα τῆς μοναρχίας, τά φῶτα καί τό ἄγρυπνον τῆς ἀριστοκρατίας, τήν μεγαλοφροσύνη καί τό ἄλκιμον τῆς δημοκρατίας*», όπως έλεγε. Τα λόγια αυτά του Γάλλου απεσταλμένου δεν έθιγαν στο παραμικρό-αντιθέτως επιδοκίμαζαν- τις πράξεις της επτανησιακής κυβερνήσεως και καλούσαν το λαό σε υπακοή. Εντούτοις, η ίδια η παρουσία ενός απεσταλμένου του Βοναπάρτη, του οποίου το όνομα ήταν συνυφασμένο με τις περί ελευθερίας ιδέες, ήταν αρκετή για να εξάψει τα αισθήματα των δημοκρατικών. Όπως περιέγραφε ο ίδιος ο Σεμπασιάνι σε επιστολή του προς το

²⁴² Ibid, σελ.117

²⁴³ Παρά την ειρήνη που συμφωνήθηκε με την Συνθήκη της Αμιένης μεταξύ Γαλλίας και Βρετανίας η αμοιβαία μεταξύ των δύο χωρών καχυποψία μεγάλωνε και οι σχέσεις τους χειροτέρευαν διαρκώς. βλ. Γ. Μαυρογιάννης, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, τ.Β, ο.π., σελ.33

²⁴⁴ Ο Σεμπασιάνι πέρασε από τη Ζάκυνθο αφού πρώτα είχε διαπλεύσει τα παράλια της Αφρικής, Αιγύπτου Συρίας και Μικράς Ασίας προκειμένου να διαπιστώσει, κατ' εντολή του Ναπολέοντα την εκεί κατάσταση και να πληροφορηθεί αν οι Άγγλοι αποχώρησαν από την Αίγυπτο. Τα μέρη αυτά ήταν ύποπτα για ελonoσία. Ως εκ τούτου τα πληρώματα των πλοίων που είχαν περάσει από τα μέρη αυτά τίθεντο σε υγειονομικούς περιορισμούς.

²⁴⁵ Βλ. κείμενο επιστολής του Σεμπασιάνη σε Γ.Ε. Μαυρογιάνη, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, τ.Β, ο.π., σελ. 35

Βοναπάρτη το κλίμα που επικρατούσε υπέρ των Γάλλων στο νησί, «αἱ ὀλίγαι ὑπ' ἐμοῦ προφερθῆσαι λέξεις ἐγένοντο δεκταί μέτ' ἐνθουσιασμοῦ...δεν ἀφίσταμαι δέ παντάπασι τῆς ἀλήθειας, βεβαιῶν ὅτι αἱ νῆσοι τοῦ Ἰονίου Πελάγους θά κηρυχθῶσιν ὑπὲρ ἡμῶν ἅμα ἡμεῖς τό θελήσωμεν».

Στη συνέχεια οι παρεμβάσεις των Γάλλων πρακτόρων²⁴⁶ στα νησιά ήταν αρκετά συχνές, γεγονός που είχε προκαλέσει τις διαμαρτυρίες του Απεσταλμένου της Πολιτείας στην Πετρούπολη²⁴⁷, που ζήτησε την παρέμβαση του Τσάρου καθώς, «ἡ θερμότητα τῶν πρακτόρων τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας -θυγατέρα ἐκείνης τῆς φυσικῆς ἰδιοσυγκρασίας, πού σέ κάθε της κίνηση, τήν πιά ἀδιάφορη, θέτει τό ζωηρότερο πάθος, καί ἐκδηλωμένη ἄλλοῦ θά διαλυόταν, ἴσως μέσ τήν ἐκδήλωσή της χωρίς νά προκαλέσει καμιάν ἐντύπωση -σ ἐμᾶς, προικισμένους μέ μιάν ἀνάλογη καί ὅμοια θερμή καί εὐερέθιστη φύση, ἀνάβει ἐπικίνδυνες σπίθες, πού μποροῦν νά προκαλέσουν πυρκαϊές καί νά γίνουν αἰτίες ἐκρήξεων»²⁴⁸, ὅπως ἔγραφε στο προς τον Τσάρο υπόμνημά του.

Εν πάση περιπτώσει, οι διαδικασίες για την εκλογή των προσωρινών γερουσιαστών προχώρησαν κανονικά. Ο Μοτσενίγος, προσπαθώντας να κατευνάσει τα πνεύματα αλλά και να ελέγξει τις δημοκρατικές φωνές, ὅσες ἀκόμη εξακολουθούσαν να υπάρχουν, απηύθυνε, σε τόνο παραινετικό μα συνάμα αυστηρό, νέα προκήρυξη προς τους νησιώτες, στην οποία ἔλεγε ὅτι ἡ προσωρινή Γερουσία σκοπό εἶχε τις προεργασίες για την εγκαθίδρυση μονίμου πολιτεύματος, υπενθυμίζοντας απειλητικά ὅτι οι διεργασίες αυτές θα ἔχουν την πλήρη υποστήριξη του προκειμένου να συνεχιστούν ἀκώλυτα²⁴⁹.

Έτσι, ἐξελέγη ἡ προσωρινή αὐτή Γερουσία, ἡ ὁποία διαιρέθηκε σε τέσσερις ἐπιτροπές, ἐπὶ τῆς διοικήσεως, ἐπὶ τῆς οικονομίας, ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν καὶ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν. Μεταξύ των υποχρεώσεων τῆς προσωρινῆς Γερουσίας ἦταν καὶ ἡ

²⁴⁶ Ένας εκ των προπαγανδιστῶν υπὲρ τῆς Γαλλίας ἦταν καὶ ὁ εκ του Πρώτου Υπάτου διορισθεὶς ἐπιτετραμμένος στα νησιά γάλλος συνταγματάρχης Ρομιού, ὁ ὁποῖος παρενέβαινε σε διάφορα ζητήματα, προκαλώντας ἀναστάτωση στην κυβέρνηση, ὅπως στην καταβολή ἀποζημιώσεων υπὲρ τοῦ συνταγματάρχη Λοβέρδου, καθότι ὁ δεύτερος, ἀναληθῶς, υποστήριζε ὅτι κατὰ τα πολεμικά γεγονότα μεταξύ Ληξουρίου καὶ Αργοστολίου εἶχε καταστραφεί ἀπὸ τοὺς στασιαστὲς μεγάλο μέρος τῆς περιουσίας του. Ο Ρομιού, ὅπως γράφει ὁ Γ.Ε.Μαυρογιάννης «περιεστοιχίζετο ὑπὸ πάντων τῶν δυσαρεστημένων καὶ τῶν ὀνειρευομένων νεωτερισμοῦ ἐν τῇ πολιτείᾳ, οὓς θωπεύων ἐτήρει ἐν ὀργασμῷ καὶ προσδοκίᾳ ὅπερ κατέστρεφε τὴν γοητείαν τῆς ἀρχῆς καὶ ἐξευτέλιζεν αὐτὴ ἐνώπιον τοῦ πλήθους», βλ. Γ.Ε.Μαυρογιάννης, *Ἱστορία τῶν Ἰονίων Νήσων* τ.Β., ο.π. σελ. 42

²⁴⁷ Βλ. Γ.Ε. Μαυρογιάννης, *ibid*, σελ.41

²⁴⁸ Βλ. κείμενο σε Ε. Λούντζη, *Επτάνησος Πολιτεία*, ο.π., σελ. 114-115

²⁴⁹ Βλ. Γ.Ε. Μαυρογιάννη, τ. β, ο.π. σ. 38

διενέργεια εκλογών για την ανάδειξη αντιπροσώπων που θα είχαν ως αποστολή την ψήφιση νέου Συντάγματος. Γραμματέας του κράτους ορίστηκε ο Ιωάννης Καποδίστριας προς αναγνώριση της πολύτιμης συμβολής του στην εξισορρόπηση των δύσκολων καταστάσεων τις οποίες χειρίστηκε. Αρμοδιότητά του, μεταξύ άλλων, ήταν και η επικοινωνία με τους επιτετραμμένους της Πολιτείας στο εξωτερικό και η ρύθμιση των εξωτερικών υποθέσεων²⁵⁰.

Στις 22 Ιανουαρίου 1803, με απόφασή της, η προσωρινή Γερουσία, καθόριζε τη σύσταση των εκλογικών συλλόγων, στους οποίους δόθηκε η ονομασία των «Συγκλήτων» προκειμένου να διαφοροποιηθούν από τα απεχθή «Γενικά Συμβούλια». Μέλη των Συγκλήτων μπορούσαν να είναι οι χριστιανοί στο θρήσκευμα οι οποίοι είχαν γεννηθεί ή πολιτογραφηθεί στα νησιά, δεν είχαν τιμωρηθεί για ατιμωτικό αδίκημα, δεν ήταν χειρώνακτες και είχαν υψηλό ετήσιο εισόδημα κυμαινόμενο κατά νήσο. Έτσι, τα πολιτικά δικαιώματα ήταν πολύ περιορισμένα. Εντούτοις, τα συγκεκριμένα κριτήρια επέτρεπαν και την χορήγηση πολιτικών δικαιωμάτων στα έχοντα τις οικονομικές προϋποθέσεις μέλη της αστικής τάξης. Προς κατευνασμό δε των πνευμάτων, ο Μοτσενίγος συνιστούσε στις επιτροπές που πιστοποιούσαν τα απαιτούμενα προσόντα να επιδεικνύουν ελαστικότητα, γεγονός που στάθηκε αφορμή να παρεισαχθούν στους συγκλητικούς και πρόσωπα που απλώς έχαιραν τις ευνοίας του Πληρεξουσίου, επιτείνοντας μεν το αίσθημα αδικίας στην κοινωνία, διευρύνοντας παρά ταύτα τον κύκλο των συμμετεχόντων στην άσκηση της πολιτικής.

Με περιοδεία στα νησιά, που ξεκίνησε στις 14 Ιουνίου²⁵¹, στην οποία συνοδεύθηκε από τα μέλη της προς ρύθμιση των κατά τόπον θεμάτων συσταθείσας επιτροπής-η οποία αποτελείτο από τους Νεράντζη, Βατάλλια και από τον Ιωάννη Καποδίστρια-ο Μοτσενίγος φρόντιζε να υπενθυμίζει, δια ομιλιών και προκηρύξεων²⁵², στις οποίες οι παραινήσεις εναλλάσσονταν με έμμεσες απειλές, την ισχυρή του παρουσία, και την αποφασιστικότητα με την οποία προτίθετο να υποστηρίξει τις επιταγές του Τσάρου.

²⁵⁰ Εμπειρία πολύτιμη για το νεαρό τότε Καποδίστρια καθώς μυθηθηκε στα μυστικά της ευρωπαϊκής διπλωματίας. Βλ. Ε. Κούκκου, ο.π., σελ. 131

²⁵¹ Για την περιοδεία εκείνη του Μοντσενίγου και τις ενέργειες στις οποίες προέβη βλ.

Γ.Ε.Μαυρογιάννης, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, τ. Β. ο.π., σελ. 47-56

²⁵² Για το κείμενο των επιστολών αυτών βλ. Ε. Λούντζη, *Επτάνησος Πολιτεία*, ό.π., σελ. 119-122

Προέβη όμως και σε ενέργειες οι οποίες είχαν θετικό αντίκτυπο στους κατοίκους των νησιών. Αφιχθείς στη Ζάκυνθο, η οποία ήταν και ο τόπος καταγωγής του, αρνήθηκε τις προς τιμήν του εκδηλώσεις και υπέδειξε τη διάθεση των χρημάτων που θα δαπανούνταν για αυτές για κοινωφελή έργα, όπως την κατασκευή έργων υδρεύσεως, καταθέτοντας μάλιστα και ο ίδιος χρηματική ενίσχυση για το σκοπό αυτό. Απαίτησε από την τοπική κυβέρνηση να του υποβάλει τάχιστα προτάσεις και μελέτες για τη κατασκευή αγροτικών οδών και προς συντήρηση λιμενικών έργων. Και πράγματι, άρχισαν σύντομα να εκτελούνται τέτοια έργα προς ικανοποίηση των κατοίκων.

Στην Κεφαλονιά, η έκτακτη επιτροπή προέβη σε σημαντικότερες φορολογικές μεταρρυθμίσεις προς όφελος των ευρύτερων λαϊκών στρωμάτων, καταργώντας το μισητό και ιδιαίτερα επαχθή για τους αγρότες φόρο της δεκάτης, του οποίου το άδικο είχαν αναγνωρίσει και οι Δημοκρατικοί Γάλλοι κατά την κυριαρχία τους επί των νησιών αφήνοντάς τον εντούτοις άθικτο. Ρύθμισε εκκρεμή θέματα καταβολής αποζημιώσεων προς τους ζημιωθέντες από εγκληματικές ενέργειες κατά τη διάρκεια των στασιαστικών γεγονότων, και θέματα εξόφλησής τους από την κυβέρνηση οφειλομένων προς τους δανειστές της. Επίσης, αναχωρώντας από το νησί, η επιτροπή άφησε λεπτομερείς οδηγίες προς τον εκεί Έπαρχο, για την πορεία που όφειλε να ακολουθήσει σε εκκρεμή ζητήματα.

Έτσι, επετεύχθη βαθμιδών η ηρεμία και στο πιο ταραγμένο ίσως νησί των Επτανήσων.

15. Οι τελικές προετοιμασίες για το νέο Σύνταγμα.

Μετά τις προετοιμασίες αυτές διαμορφώθηκε κλίμα πρόσφορο για τη διενέργεια εκλογών, οι οποίες πράγματι διεξήχθησαν ειρηνικά στο σύνολο των νησιών.

Από τα τρία μεγαλύτερα νησιά Κέρκυρα, Κεφαλληνία και Ζάκυνθο, εξελέγησαν συνολικά τριάντα αντιπρόσωποι για τη συνέλευση, δέκα από κάθε νησί και δώδεκα γερουσιαστές, τέσσερις από κάθε νησί. Η Λευκάδα εξέλεξε τέσσερις αντιπροσώπους και δύο γερουσιαστές, η Ιθάκη και τα Κύθηρα από δύο αντιπροσώπους και από ένα γερουσιαστή και οι Παξοί έναν αντιπρόσωπο και έναν γερουσιαστή.

Η συνέλευση κήρυξε την έναρξη των εργασιών της σε λαμπρή τελετή την 16^η Οκτωβρίου 1803, που διεξήχθη στο Παλαιό Φρούριο της Κέρκυρας. Εκεί ο Αυτοκρατορικός Πληρεξούσιος, ο οποίος συνοδευόταν από δύο Ρώσους στρατηγούς, από στρατιωτικό επιτελείο και από τα εξοχότερα μέλη της Ρωσικής Πρεσβείας, κήρυξε την έναρξη των εργασιών²⁵³. Στο λόγο που εκφώνησε τόνισε ιδιαίτέρως τη συμβολή της Ρωσίας με την παρέμβαση της οποίας «*ἐδημιουργήθη ἡ Πολιτεία τῶν Ἑπτὰ νήσων τοῦ Ἰονίου, οἱ δέ κάτοικοι αὐτῶν ἀπετέλεσαν κοινωνία πολιτῶν καί οὐχί ὑπηκόων*»²⁵⁴. Και κάλεσε τους κυβερνητικούς εκπροσώπους να εργασθούν τίμια για να παρουσιάσουν την πατρίδα τους προς τα ξένα έθνη «*μετά τοῦ χαρακτηῖρος καί τῶν προτερημάτων ἐκείνων, δι ὧν δύναται νά γείνη παρ' αὐτῆς εὐπρόσδεκτος καί ἀξιωθεῖ τῆς ἀμοιβαιότητος, τῶν σχέσεων καί τῶν ὠφελημάτων, ἄνευ τῆς ὁποῖα ἡ σημερινή αὐτῆς ὕπαρξις θά ἦτο πρόσκαιρος καί προβληματική*». Στο λόγο αυτό του Μοτσενίγου, απήντησε ο προσωρινός Πρόεδρος Θεοτόκης, ο οποίος έπλεξε το εγκώμιο του Αυτοκρατορικού πληρεξουσίου και εξέφρασε την ευγνωμοσύνη των επτανησίων στο Ρώσο Αυτοκράτορα.

Ακολούθησε η παράδοση του κανονισμού λειτουργίας του Σώματος από τον Μοντσενίγο στον Γραμματέα του Κράτους, Ιωάννη Καποδίστρια. Ο κανονισμός προέβλεπε την εκλογή Προέδρου και Γραμματέων της Συνέλευσης και στη συνέχεια τη συγκρότηση δύο εννεαμελών Επιτροπών. Η πρώτη από αυτές, επονομαζόμενη Επιτροπή επί των Διαπραγματεύσεων ή επί των Συσκέψεων²⁵⁵, είχε αρμοδιότητα να εκφέρει γνώμη επί όλων των διοικητικών ζητημάτων και να προβαίνει σε διαπραγματεύσεις με τον Αυτοκρατορικό Πληρεξούσιο για κάθε ζήτημα που θα ανέκυπτε και για κάθε πρότασή της πριν αυτή εισαχθεί στο νομοθετικό Σώμα. Η δεύτερη επιτροπή, με την ονομασία Εξελεγκτική και Επί των Φόρων Επιτροπή²⁵⁶, ήταν αρμόδια για την εξέταση των δημοσιονομικών ζητημάτων της χώρας, καθώς και για την προετοιμασία της αναγκαίας για τα νησιά στρατιωτικής δυνάμεως.

Πρόεδρος του Σώματος εξελέγη ο Λευκαδίτης Δημήτριος Πετритσόπουλος. Γραμματεῖς της πρώτης Επιτροπής εκλέχθηκαν οι Ιωάννης Φραγκίσκος Τζουλάτης

²⁵³ Για την παρουσία του Αυτοκρατορικού Πληρεξουσίου και το λόγο που εκφώνησε βλ. Ε. Λούντζη, *Επτάνησος Πολιτεία*, σελ.125, Γ.Ε. Μαυρογιάννη, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, τόμος Β', ό.π., σελ. 69 και Π. Χιώτη, *Σειρά Ιστορικών Απομνημονευμάτων*, ό.π., σελ. 831

²⁵⁴ Βλ. Γ. Ε. Μαυρογιάννη, *ibid*, τ. Β., ό.π., σελ. 69

²⁵⁵ commissione conferente

²⁵⁶ Commissione di Revisione e Sussidj

από την Κεφαλονιά και Θεόδωρος Σιγούρος από τη Ζάκυνθο και της δεύτερης οι Αναστάσιος Φλαμπουριάρης από τη Ζάκυνθο και Κοσμάς Βαλσαμάκης από την Κεφαλονιά²⁵⁷.

Κατά την επόμενη συνεδρίαση, ο Γραμματέας του Κράτους Ιωάννης Καποδίστριας εκφώνησε μνημειώδη λόγο κατά τον οποίο περιέγραφε τα δεινά των νησιών και τις αιτίες που τα είχαν προκαλέσει. «[Μ]η διδαχθέντες ἐκ τῆς πορείας τῶν αἰώνων νά ὑπακούωμεν οὐ εἰς τόν ἰσχυρότερον τῶν συμπολιτῶν ἡμῶν, ἐβυθίσθημεν εἰς τό χάος τοῦτο κατά τήν περίοδον τεσσάρων ὅλων ἐνιαυτῶν», ἔλεγε, εκθειάζοντας ιδιαιτέρως την παρέμβαση του Ρώσου Αυτοκράτορα και τα οργανωτικά αποτελέσματα που είχαν επέλθει μετά την έλευση του Αυτοκρατορικού Πληρεξουσίου, βάζοντας τάξη στο χάος. Εξέθετε δε συγκεκριμένες προτάσεις επί των οικονομικών και έκανε έκκληση στα μέλη του Σώματος να συνεργαστούν ενωμένοι προς όφελος του λαού των νησιών²⁵⁸.

Με προκήρυξη που εξέδωσε στη συνέχεια η Γερουσία προς τους κατοίκους των νησιών ανήγγειλε την έναρξη των εργασιών του Νομοθετικού Σώματος με την υπόσχεση ότι αυτό θα εργαστεί με ζήλο προκειμένου, για το καλό της Πατρίδος, να διευθετήσει με δίκαιο τρόπο τα οικονομικά του τόπου, να οργανώσει την απαραίτητη για την Πολιτεία στρατιωτική δύναμη, να φροντίσει να ανθίσουν τα γράμματα και οι επιστήμες, να καταρτίσει κώδικες νόμων και να συντάξει δίκαιο πολίτευμα.

Πράγματι, η μέριμνα για το πολίτευμα υπήρξε πρώτιστο μέλημα του Μοτσενίγου, του Καποδίστρια και της Γερουσίας. Πολύ σύντομα, στις 23 Νοεμβρίου 1802 παρουσιάστηκε στην ολομέλεια του Σώματος το νέο σχέδιο Συντάγματος²⁵⁹.

Ο αρχικός σχεδιασμός του συνταγματικού κειμένου έγινε από τον Μοντσενίγο επί τη βάσει οδηγιών που είχε λάβει από την Πετρούπολη, αλλά και με τη δραστική συμμετοχή του Ιωάννη Καποδίστρια, ο οποίος φαίνεται ότι ήταν ο εμπνευστής και

²⁵⁷ Για τη σύνθεση των Επιτροπών βλ. Ε. Λούνζη, *Επτάνησος Πολιτεία*, ο.π. σελ. 127

²⁵⁸ Για το κείμενο του λόγου αυτού του Καποδίστρια βλ. Γ. Μαυρογιάννη, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, τ. Β, ο.π., σελ. 73-75

²⁵⁹ Λίγο πριν την παρουσίαση του σχεδίου πέθανε σε μεγάλη ηλικία ο πρόεδρος της Γερουσίας Σπυρίδων Θεοτόκης. Για τις επικήδειες εκδηλώσεις, για τους λόγους που εκφωνήθηκαν προς τιμή του, για την πολιτική πορεία και για το χαρακτήρα του επιφανούς αυτού Επτανησίου βλ. Ε. Λούνζη, *Επτάνησος Πολιτεία*, ο.π. σ. 128-130, Γ.Ε. Μαυρογιάννης, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, τ. Α, ο.π. σελ. 77-82, Π. Χιώτη, *Σειρά ιστορικών απομνημονευμάτων*, τ.3., ο.π., σελ. 834-836

εισηγητής πολλών εκ των διατάξεων του σχεδίου και μάλιστα των πλέον φιλελεύθερων²⁶⁰.

Στη συνέχεια, το σχέδιο υποβλήθηκε στην Επιτροπή επί των Συσκέψεων προκειμένου να τύχει επεξεργασίας για καλύτερη προσαρμογή στις ανάγκες και στις επιθυμίες του τόπου. Αφού, μετά από προσαρμογές, επήλθε ταύτιση απόψεων μεταξύ Επιτροπής και Πληρεξουσίου, το σχέδιο υποβλήθηκε στο Κοινοβούλιο προς εξέταση. Ο Εισηγητής του νέου Συντάγματος Φραγκίσκος Τζουλάτης, με λόγο λιτό, ακριβή και απέριτο²⁶¹, αναφέρθηκε στις αιτίες των δεινών που κατέτρεχαν επί αιώνες τα νησιά, κρατώντας τους Επτανήσιους στην υποτέλεια και στην αμάθεια. Στις αιτίες αυτές ενέτασσε τη μακροχρόνια ενετική κυριαρχία αλλά και τη μακροχρόνια διακυβέρνηση από την κληρονομική αριστοκρατία. Εκθειάζοντας δε ιδιαίτερος και με τρόπο εντυπωσιακό για μια εποχή κατά την οποία οι φιλελεύθερες ιδέες στην Ευρώπη βρίσκονταν υπό διωγμό, τις έννοιες της ελευθερίας, της πατρίδας και της αδελφότητας και ευχόμενος το όνομα αυτών να «ήχήσει καί αὖθις ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ταύτῃ χώρᾳ», τόνιζε ότι η Επτάνησος Πολιτεία θα μπορούσε να καταστεί η ευδαιμονέστερη όλων εάν «τό πνεῦμα τοῦ τοπικισμοῦ, αἱ διαιρέσεις τῶν τάξεων καί αἱ τῶν νήσων, αἱ ἀνοίκειαι ἐπεμβάσεις καί τὰ ἀναπόφευκτα λάθη νεαρᾶς κυβερνήσεως...η φιλοδοξία τῆς ὀλιγαρχικῆς μερίδος καί αἱ παραφοραί τῆς δημαγωγίας, τὰ ἀναγκαῖα ταῦτα ἀκολουθήματα τῆς κακῶς ἐφαρμοζόμενης ἐλευθερίας ἐν τῇ γεννήσει αὐτῆς, μὴ εἶχον διασπάει ἀπό τῶν πρώτων στιγμῶν τοὺς κοινωνικούς δεσμούς· ἓνα ἢ αὐθαιρεσία μὴ εἶχεν καταλάβει τὴν ἔδρα τῆς δικαιοσύνης καί αἱ ὀλέθρεια χεῖμαιραι τῆς ἀναρχίας ἐκείνης τῶν αἰωνίων ἀληθειῶν ἐφ' ὧν στηρίζεται ἡ κοινωνικὴ τάξις»²⁶².

²⁶⁰ Όπως αναφέρει ο Σ. Λουκάτος « [ο] Ἰωάννης Καποδίστριας ὡς γραμματεὺς τῆς Ἰονίου Ἐπικρατείας, συμμετέσχε δραστηρίως εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ νέου πολιτεύματος καὶ πολλὰ βασικὰ διατάξεις τούτου προῆλθον ἐξ αὐτοῦ....ο Καποδίστριας ἔθεσεν ἐπὶ τοῦ συντάγματος σαφὴ τὴν προσωπικὴν αὐτοῦ σφραγίδα ἐν τῇ προσπαθείᾳ τοῦ συγκερασμοῦ τοῦ στείρου καὶ καταρρέοντος φεουδαλισμοῦ μετὰ τῶν νέων ζωτικῶν δυνάμεων τῶν προελθουσῶν ἐκ τῶν ἐξελίξεων τοῦ τελους τοῦ 18ου αἰῶνος», βλ. Σ. Λουκάτος, *Ο Ἰωάννης Καποδίστριας καὶ ἡ Επτάνησος Πολιτεία*, ο.π., σελ. 58-59. Επίσης ο Γ.Ε. Μαυρογιάννης, αναφέρει ότι πλήθος φιλελεύθερων διατάξεων του σχεδίου οφείλονται στον Καποδίστρια ὁ οποίος «ἀναντιρρήτως ἔλαβεν σπουδαῖον μέρος εἰς τὴν ἐργασίαν ἐκείνην» βλ. Γ.Ε. Μαυρογιάννης, *ibid*, σελ. 91-92

²⁶¹ Το λόγο αυτό του Τζουλάτη εκθειάζουν και ο Γ.Ε. Μαυρογιάννης και ο Ε. Λούντζης θεωρώντας τον εντελώς διαφορετικό από τους συνήθως πομπώδεις και στομφώδεις πολιτικούς λόγους της εποχής. Βλ. Ε. Λούντζη, *Επτάνησος Πολιτεία*, ο.π., σελ. 132, Γ.Ε. Μαυρογιάννη, *Ιστορία των Ἰονίων Νήσων* τ.Β., ο.π., σελ. 83

²⁶² Το απόσπασμα της εισήγησης όπως το μεταφέρει ο Μαυρογιάννης, Βλ. Γ.Ε. Μαυρογιάννης, ο.π. σ. 84. Πρβλ. Πλήρες κείμενο Εισήγησης του Συντάγματος του έτους 1803 στο *Συνταγματικά Κείμενα Ἰονίων Νήσων*, ὁ.π., σελ.411-421

Στη συνέχεια, σε μια συνεδρίαση που κράτησε από τις δέκα το πρωί έως τις τέσσερις το απόγευμα, το σχέδιο έγινε δεκτό από το Σώμα χωρίς ιδιαίτερες συζητήσεις και προβληματισμούς²⁶³. Μια κανονιά από το Φρούριο της Κέρκυρας στις έξι το πρωί της επομένης ανήγγειλε την αποδοχή του²⁶⁴.

Πράγματι δε, το συνταγματικό αυτό κείμενο περιείχε σημαντικά στοιχεία των ιδεών τις οποίες εκθείαζε ο Τζουλάτης.

16. Το Σύνταγμα του 1803.

Το σχέδιο του Συντάγματος²⁶⁵ του 1803 αποτελείται από διακόσια δώδεκα άρθρα, και διαιρείται σε επτά μέρη. Το μέρος Α' με τίτλο «Μορφή, Χαρακτήρας και Βάσεις της Πολιτείας», το μέρος Β' με τίτλο «Γενικές Συνελεύσεις των Ευγενών», το μέρος Γ' με τίτλο «Νομοθετική Εξουσία», το μέρος Δ με τίτλο «Εκτελεστική Εξουσία», το μέρος Ε' με τίτλο «Ιδιαίτερη Διοίκηση των Επτά Νήσων», το μέρος Στ' με τίτλο «Δικαστική Εξουσία» και το Μέρος Ζ' με τίτλο «Γενικές Ρυθμίσεις».

Το νέο Σύνταγμα, καταργεί την ομοσπονδιακή μορφή²⁶⁶ και καθιστά την Πολιτεία ενιαία και αδιαίρετη, συμπεριλαμβάνοντας όλες τις Νήσους. Η νέα μορφή του κράτους ορίζεται ως «ενιαία και αξιοκρατική»²⁶⁷.

Επικρατούσα του κράτους θρησκεία ορίζεται η Ελληνορθόδοξη ενώ η Ρωμαιοκαθολική είναι «προσφιλής και προστατεύεται». Όλες οι άλλες θρησκείες είναι «ανεκτές». Σύμφωνα με το σχέδιο, νόμος ορίζει τα της συγκρότησης του

²⁶³ Βλ. Ε. Λουντζη, ό.π., σελ. 131, Γ.Ε. Μαυρογιάννη, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, τόμος Β', ό.π., σελ.84 και Π. Χιώτη, *Σειρά Ιστορικών Απομνημονευμάτων*, τ.3, ό.π., σελ. 837 και 848.

²⁶⁴ Βλ. Ε. Λούντζη, *Επτάνησος Πολιτεία*, ό.π., σελ.131

²⁶⁵ Για ολόκληρο το κείμενο του Συντάγματος, βλ. *Συνταγματικά Κείμενα Ιονίων Νήσων*, ό.π., σελ. 172-205 (ιταλικά) και σελ. 422-464 (ελληνικά)

²⁶⁶ Σύμφωνα με την εισηγητική έκθεση «[τ]ὸ ὁμοσπονδιακὸ Σύστημα πού ἀρχικῶς υἱοθετήθηκε ἀπὸ τὴν Πολιτεία διαχώριζε τὰ φρονήματα ἐνὸς ἤδη γεωγραφικὰ διαιρεμένου τόπου καὶ διαιώνιζε τοὺς ἀνταγωνισμοὺς καὶ τίς ἀντιζηλίεις στό ἐσωτερικὸ του. Τό Σύστημα αὐτό ἦταν ἀνεφάρμοστο σέ ἓνα Κράτος, οἰκονομικά καὶ πληθυσμιακά φτωχό, ἀποτελούμενο ἀπὸ μεγάλες καὶ μικρές Νήσους κατὰ τὴ συνεργασία τῶν ὁποίων τὰ δικαιώματα τῶν μεγάλων ὑπερίσχυαν κατὰ πολὺ εἰς βάρος τῶν μικρότερων· γιὰ τὸ λόγο αὐτό, καὶ ἐπειδὴ ἡ ἐνότητά τῆς Ἑπτανήσου Πολιτείας ἀποτελοῦσε τὸ σημαντικότερο στοιχεῖο τῆς εὐημερίας της, αὐτὴ δὲν θὰ μπορούσε νὰ τελειοποιηθεῖ παρὰ μόνο μέσα ἀπὸ τὴν ἀρμονικὴ καὶ ἀδελφικὴ συνένωση ὅλων τῶν μελῶν της», βλ. κείμενο εισήγησης στο *Συνταγματικά Κείμενα Ιονίων Νήσων*, ό.π., σελ.414

²⁶⁷ Άρθρο 1.

ελληνικού και λατινικού κλήρου και νόμος επίσης ορίζει τα προνόμια του εγκατεστημένου στο κράτος εβραϊκού γένους^{268, 269}.

Με το σχέδιο κατοχυρώνεται η συνταγματική ευγένεια²⁷⁰, δίνοντας το δικαίωμα να καταχωρηθούν στο Μητρώο Ενεργών Πολιτών, ήτοι των πολιτών που είχαν το δικαίωμα του εκλέγειν και του εκλέγεσθαι, οι έχοντες χριστιανικό θρήσκευμα εκ καταγωγής Επτανήσιοι, υπό την προϋπόθεση ορισμένου ανά Νήσο ετησίου εισοδήματος. Οι πηγές προέλευσης του ετήσιου εισοδήματος των ενεργών πολιτών διευρύνονται καθώς αυτό μπορεί να προέρχεται πέραν από «τὴν ἐπικαρπία ἔγγειας ἰδιοκτησίας ἢ ἀπὸ τὰ ἐμπράγματα δικαιώματα ἐπ' αὐτῆς», καί από «σταθερὴ μεταποιητικὴ δραστηριότητα ἢ ἀπὸ προσοδοφόρο ἐμπορικὸ οἶκο». Επιπλέον, η ιδιότητα του μέλους «σέ μιά ἀπὸ τίς σπουδαιότερες Ἀκαδημίες τῆς Εὐρώπης ἰσοδυναμεῖ μέ τό προσόν τοῦ εἰσοδήματος, ἐφόσον τό συγκεκριμένο ἄτομο ἀπολαμβάνει τὴν καθολικὴ ἐκτίμηση καί ζεῖ ἀνέτως ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ πού τοῦ παρέχονται ἀπὸ τὴν ἄσκηση τῶν φιλολογικῶν του ταλέντων ἢ ἄλλου ἐλευθερίου ἐπαγγέλματος»²⁷¹.

Ως εκ τούτων, αναφορικά με τους φορείς των πολιτικών δικαιωμάτων, παρατηρεῖται διεύρυνση των συμμετεχόντων σε αυτούς καθώς θεσπίζεται ρητῶς η συμμετοχή μελών της αστικής τάξεως. Καταργούμενης δε²⁷² της κληρονομικής μεταβίβασης των πολιτικών δικαιωμάτων, καθώς, ὅπως ρητὰ προβλέπεται στο σχέδιο, οι κατάλογοι των πολιτών που ανήκουν στη συνταγματική ευγένεια έχουν περιορισμένη ισχύ δύο ετών, διανοίγεται περαιτέρω ο κύκλος των συμμετεχόντων αφού κενώνονται θέσεις από τους κατέχοντες αυτές ευγενεῖς²⁷³.

²⁶⁸ Άρθρο 4.

²⁶⁹ Οι Εβραίοι αποτελούσαν μια αρκετά μεγάλη πληθυσμιακή ομάδα της Κέρκυρας η οποία διαδραμάτιζε σημαντικό ρόλο στο εμπόριο της Νήσου. Παρότι συμβιούσαν αρκετά αρμονικά με τους χριστιανούς, εντούτοις υπόκειντο σε περιορισμούς. Δεν μπορούσαν να κατέχουν άλλη ακίνητη περιουσία εκτός από την οικία στην οποία κατοικούσαν, ενώ σε μερικές περιόδους υποχρεωνόταν να φέρουν στο στήθος τους χαρακτηριστικό σήμα. Ζούσαν σε συγκεκριμένα σημεία της πόλεως και συχνά υφίσταντο την περιφρόνηση των λοιπών κατοίκων. Βλ. μεταξύ άλλων και Εμμ. Ροδοκανάκης, *Ο Βοναπάρτης και οι Ιόνιοι Νήσοι*, ο.π., σελ. 26-27

²⁷⁰ Άρθρο 6

²⁷¹ Άρθρο 7

²⁷² Με το 23^ο άρθρο

²⁷³ Αιτία αυτής της κατάργησης σύμφωνα με την εισηγητική έκθεση, αποτελεί το γεγονός ότι «ήταν μισητό και άδικο να χορηγείται κληρονομικά το πολιτικό δικαίωμα σε έναν καθορισμένο αριθμό ευγενών οικογενειών, ανεξάρτητα από τα οποιαδήποτε χαρακτηριστικά τους. Διότι η κατ' αποκλειστικότητα άσκηση του δικαιώματος αυτού θα κατέστρεφε τη γαλήνη του Έθνους, διαιρώντας το σε κυριαρχούμενους και κυριάρχους, αφού, καταδικάζοντας τούς πρώτους στη μηδαιμνότητα και την εξαχρείωση, θα τους όπλιζε προφανώς εναντίον των δεύτερων και θα τους καθιστούσε εργαλείο στα χέρια όλων των στασιαστών...Από την άλλη πλευρά, ήταν παράλογο και

Εντούτοις, την αρχική αυτή διεύρυνση του πολιτικού σώματος ακολουθούσαν περιορισμοί, καθώς άλλες ρυθμίσεις έτειναν προς το αντίθετο, όπως οι περιορισμοί στο δικαίωμα του εκλέγεσθαι που τίθεντο στο άρθρο 37. Σύμφωνα με το άρθρο αυτό, μετά το έτος 1810 για να μπορεί κανείς να εκλεγεί σε τοπικές Διοικητικές αρχές θα πρέπει προηγουμένως να έχει θητεύσει σε κάποια Διοικητική ή Δικαστική Αρχή. Αντίστοιχοι περιορισμοί τίθενται με το ίδιο άρθρο για τη θέση του Επάρχου, του μέλους του Νομοθετικού Σώματος, και του αξιώματος του Γερουσιαστή.

Τα μέλη της Συνταγματικής Ευγενείας κάθε Νήσου, ασκούν τις αρμοδιότητές τους μέσω Συγκλήτων, οι οποίες αποφασίζουν με βάση την αρχή της πλειοψηφίας²⁷⁴. Οι συνεδριάσεις είναι είτε τακτικές, ανά διετία στις 15 Ιανουαρίου, είτε έκτακτες, με συγκεκριμένο θέμα και κατόπιν εντολής της Γερουσίας²⁷⁵. Οι σύγκλητοι εκλεγούν τους αντιπροσώπους τους στο Νομοθετικό Σώμα, εκλέγουν τα μέλη της Γερουσίας, τα μέλη των τοπικών αρχών, τους αστικούς και τους ποινικούς δικαστές, καθώς και τους δημόσιους συνηγόρους²⁷⁶. Ασκούν δε και αρμοδιότητες που άπτονται και της νομοθετικής λειτουργίας, όπως στην δυνατότητα αρνησικυρίας από πλευράς της Γερουσίας σε περίπτωση θεσπισμένου από το Νομοθετικό Σώμα νόμου, κατά την οποία προβλέπεται η παραπομπή του ζητήματος στην κρίση των τακτικών συνεδριάσεων των Συγκλήτων²⁷⁷.

Ο θεσμός των Επαρχών, ο οποίος είχε εισαχθεί αμέσως μετά την άφιξη του Πληρεξουσίου του Τσάρου, σε προσωρινή μορφή στο μεταβατικό διάστημα πριν τη θέσπιση του Συντάγματος του 1803, οριστικοποιείται με το νέο Σύνταγμα στο πλαίσιο του Αποκεντρωμένου Συστήματος Διοίκησης που αυτό υιοθετεί. Έτσι, συγκροτούνται σε κάθε νήσο Επαρχεία²⁷⁸, η έδρα των οποίων βρίσκεται στην πρωτεύουσα εκάστης Νήσου²⁷⁹. Τα Επαρχεία αυτά, αποτελούνται από τον επικεφαλής που αποκαλείται Πρύτανης και από δύο τοπικά μέλη που αποκαλούνται

αντίθετο με τις αυτοκρατορικές διομολογήσεις, τη λογική και την πείρα, να χορηγείται εξίσου σε όλους το πολιτικό αυτό δικαίωμα, καθότι, όπου υπάρχει προφανής ανισότητα στις περιουσίες, τις γνώσεις, τις αρετές, τα φυσικά προτερήματα και τις ηθικές αξίες, δεν είναι δυνατόν να υπάρξει πολιτική ισότητα». Βλ. Πλήρες κείμενο Εισήγησης του Συντάγματος του έτους 1803 στο Συνταγματικά Κείμενα Ιονίων Νήσων, ό.π., σελ.414.

²⁷⁴ Άρθρο 18

²⁷⁵ Άρθρο 20

²⁷⁶ Άρθρο 32

²⁷⁷ Άρθρο 67

²⁷⁸ Άρθρο 121

²⁷⁹ άρθρο 140

Έπαρχοι. Ο Πρύτανης εκλέγεται δε από το Νομοθετικό Σώμα²⁸⁰, από καταλόγους Πρυτάνεων οι οποίοι καταρτίζονται από τις Συγκλήτους²⁸¹ και τίθενται υπόψη του Σώματος. Οι Σύγκλητοι εκλεγούν απευθείας τους Επάρχους. Μόνο ο Πρύτανης έχει αποφασιστικές αρμοδιότητες²⁸². αποτελεί την κορυφή της τοπικής διακυβέρνησης κάθε Νήσου, συγκεντρώνοντας όλες τις εξουσίες με εξαίρεση τις δικαστικές²⁸³. Οι Έπαρχοι έχουν γνωμοδοτικές προς τον Πρύτανη αρμοδιότητες απαιτούμενες όμως σε κάθε περίπτωση προκειμένου ο τελευταίος να προβεί σε έκδοση αποφάσεως²⁸⁴. Έχουν δε το δικαίωμα αρνησικυρίας και μπορούν με ομόφωνη γνώμη τους να αναστείλουν την εφαρμογή μιας «μη ανανεώσιμης»²⁸⁵ διοικητικής πράξης. Σε τέτοια περίπτωση, τελικώς αποφασίζουσα είναι η Γερουσία στην οποία ο Πρύτανης οφείλει να παραπέμψει το ζήτημα²⁸⁶. Ο Πρύτανης είναι υπόλογος απέναντι στη Γερουσία, η οποία με αιτιολογημένη απόφασή της δύναται να ακυρώνει τις διοικητικές πράξεις των Επαρχών, «που αντιτίθενται στους νόμους, τα κυβερνητικά θεσπίσματα ή τις εντολές που η ίδια εξέδωσε»²⁸⁷.²⁸⁸

Η Γερουσία αποτελεί την εκτελεστική εξουσία του Κράτους²⁸⁹. Ασκώντας την «ανώτατη διακυβέρνηση του κράτους»²⁹⁰, διαθέτει πλήρεις κυβερνητικές αρμοδιότητες επί όλων των θεμάτων που άπτονται της εκτελεστικής εξουσίας, της δημόσιας ασφάλειας, της διοικήσεως των ενόπλων δυνάμεων και της διαχείρισης των

²⁸⁰ Άρθρο 61

²⁸¹ Άρθρο 32

²⁸² Άρθρο 138

²⁸³ Οι αρμοδιότητες του Επαρχείου σύμφωνα με το άρθρο 137, επί των οποίων τελικώς αποφασίζουν είναι ο Πρύτανης, είναι κυρίως «ή επίτηρηση καί διαχείριση όλων των θεμάτων πού αναφέρονται στη Θρησκευτική Λατρεία, τὰ Ἔθιμα, τίς Δημόσιες Ἐκδηλώσεις, τήν κρατική καί ὑγειονομική Ἀστυνομία, τό Ἐμπόριο, τή Ναυτιλία, τίς καλές τέχνες, τὰ χειρωνακτικά ἐπαγγέλματα, τὰ κοινωφελῆ ἰδρύματα, τή δημόσια ἐκπαίδευση, τούς ἐπαῖτες τὰ εὐαγῆ Ἰδρύματα, τὰ στρατιωτικά Νοσοκομεῖα, τὰ Ἐνεχυροδανειστήρια καί, γενικότερα, στήν ἐσωτερική διοίκηση τῆς Νήσου γιά θέματα σχετικά μέ ὅ,τι ἀφορᾷ στήν ἐφαρμογή τῶν νόμων καί τῶν θεσπισμάτων τῆς Γερουσίας, καθώς καί ὅσων κοινοτικῶν κανονισμῶν δέν καταργήθηκαν», καθώς επίσης και «ἡ εἴσπραξη δημοσίων ἐσόδων, ἡ διάθεση τῶν ποσῶν πού ὁ νόμος ὁρίζει γιά τίς τοπικές δαπάνες καί ἡ ἀκριβής, προσεκτική, ὅσο καί τακτική εἴσροή τῶν ποσῶν πού ἀναλογοῦν στό Θησαυροφυλάκιο τῆς Πολιτείας».

²⁸⁴ άρθρο 127

²⁸⁵ Για τον ορισμό της «μη ανανεώσιμης» διοικητικής πράξης το άρθρο 129 προβλέπει επιφύλαξη υπέρ του νόμου.

²⁸⁶ Άρθρο 129

²⁸⁷ Άρθρο 123.

²⁸⁸ Εντούτοις οι αποφάσεις των Πρυτάνεων έχουν άμεση εφαρμογή χωρίς να απαιτείται προέγκρισή τους από τη Γερουσία.

²⁸⁹ Άρθρο 95

²⁹⁰ Άρθρο 111

δημοσιονομικών ζητημάτων. Έχει επί πλέον στις αρμοδιότητές της τη νομοθετική πρωτοβουλία²⁹¹ επί όλων των νόμων τους οποίους και υποβάλει προς έγκριση στο Νομοθετικό Σώμα, εξαιρουμένων των αστικών και ποινικών νόμων επί των οποίων τη νομοθετική πρωτοβουλία διαθέτει το Νομοθετικό Σώμα. Κατά των νόμων που εκδίδονται με πρωτοβουλία του Νομοθετικού Σώματος η Γερουσία διαθέτει το δικαίωμα αρνησικυρίας²⁹².

Η Γερουσία διαιρείται σε τρία Υπουργεία- το Υπουργείο Εξωτερικών Υποθέσεων, το Υπουργείο Εσωτερικών Υποθέσεων και το Υπουργείο Οικονομικών και Ενόπλων Δυνάμεων- το καθένα εκ των οποίων απαρτίζεται από τρεις Γερουσιαστές και έναν Γραμματέα με συμβουλευτικό ρόλο²⁹³.

Ο επικεφαλής της Γερουσίας, ο οποίος και προεδρεύει, ονομάζεται *Πρίγκιπας* και εκλέγεται για μια διετία²⁹⁴. Στις αρμοδιότητές του συμπεριλαμβάνονται ο διορισμός των Υπουργών, των Επιτετραμμένων και των Προξένων της Πολιτείας, η κατανομή των ενόπλων δυνάμεων στην επικράτεια, και οι διαπραγματεύσεις με τις ξένες δυνάμεις²⁹⁵.

Ο Πρόεδρος εκλέγεται με μια περίπλοκη διαδικασία από το Νομοθετικό Σώμα²⁹⁶. Η διαδικασία αυτή περιλαμβάνει ξεχωριστές σε κάθε νήσο κάλπες, και χρωματιστά σφαιρίδια βάσει της τυχαίας επιλογής των οποίων, σε διάφορα στάδια, καταλήγει στη επιλογή του Προέδρου²⁹⁷.

Το Νομοθετικό Σώμα, αποτελείται από σαράντα αντιπροσώπους εκλεγμένους από τις Συγκλήτους των νήσων, κατ' αναλογία του πληθυσμού τους²⁹⁸. Το Σώμα αυτό, όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, είναι αρμόδιο για την ψήφιση νομοσχεδίων τα οποία εισάγονται από τη Γερουσία. Νομοθετική Πρωτοβουλία διαθέτει μόνο επί αστικών και ποινικών νόμων. Στην περίπτωση τέτοιων νόμων, την κατ' αρχάς εισηγητική αρμοδιότητα έχει ειδικό Νομοθετικό Συμβουλευτικό Όργανο, τα μέλη του οποίου

²⁹¹ Άρθρο 104

²⁹² Άρθρο 67

²⁹³ Άρθρο 114

²⁹⁴ Άρθρο 97

²⁹⁵ Άρθρο 101

²⁹⁶ Άρθρο 59

²⁹⁷ Η διαδικασία περιγράφεται στο άρθρο 59. Παρεμφερής διαδικασία αλλά με διαφοροποιήσεις, προβλέπεται στο άρθρο 38 για την κατάληψη διαφόρων θέσεων της Διοίκησης αρμοδιότητα για τον ορισμό των οποίων έχουν οι Σύγκλητοι.

²⁹⁸ Άρθρο 32

εκλέγονται από το Νομοθετικό Σώμα²⁹⁹. Στις αρμοδιότητες του Νομοθετικού Σώματος υπάγονται, μεταξύ άλλων³⁰⁰, η εκλογή των μελών του επταμελούς Ακυρωτικού Δικαστηρίου, η ρύθμιση των δημοσίων δαπανών και των εθνικών εισφορών, η κατανομή των απαραίτητων ποσών για τις δαπάνες της κάθε νήσου, η θεσμοθέτηση, διατήρηση και βελτίωση της δημόσιας εκπαίδευσης, βάση της οποίας αποτελούν τα πρωτοβάθμια σχολεία της κάθε νήσου και επίκεντρό της ένα εθνικό Γυμνάσιο με έδρα την Κεφαλονιά, ο καθορισμός της ονομασίας, του βάρους της απεικόνισης και της αξίας των νομισμάτων και ο προσδιορισμός του απαραίτητου ποσού για τη δημιουργία στρατού ξηράς και θαλάσσης.

Το Νομοθετικό Σώμα έχει στις αρμοδιότητές του και την εκλογή των Τιμητών της Πολιτείας³⁰¹. Πρόκειται για καινοφανή θεσμό που δεν συναντάται σε κανένα άλλο Σύνταγμα της εποχής³⁰².

Ο θεσμός αυτός της Τιμητείας εμφανίζεται σε δύο εκφάνσεις, της Γενικής και της Τοπικής Τιμητείας.

Η Τοπική Τιμητεία απαρτίζεται από τρία μέλη και ένα Γραμματέα, οι οποίοι εκλέγονται από τη Σύγκλητο³⁰³. Οι τοπικοί αυτοί Τιμητές έχουν κατά τόπο αρμοδιότητες οι οποίες αφορούν την επιβεβαίωση των προσόντων των εισερχομένων στις τάξεις της συνταγματικής ευγένειας³⁰⁴, τη σύνταξη καταλόγων των ενεργών ευγενών ανά τακτά χρονικά διαστήματα³⁰⁵, την τήρηση της τάξης στις συνεδριάσεις της Συγκλήτου³⁰⁶ και την επιτήρηση διαφόρων διαδικαστικών ζητημάτων της Συγκλήτου³⁰⁷. Οι Τοπικοί Τιμητές, επιβλέπονται από τους Γενικούς Τιμητές της Πολιτείας³⁰⁸.

Η Γενική Τιμητεία απαρτίζεται επίσης από ένα συμβούλιο τριών μελών τα οποία καλούνται Τιμητές της Πολιτείας και από ένα Γραμματέα³⁰⁹, οι οποίοι εκλέγονται

²⁹⁹ Άρθρο 63

³⁰⁰ Άρθρο 73

³⁰¹ Άρθρο 63

³⁰² Που εντούτοις ενθυμίζει ομώνυμο ενετικό θεσμό (Censori della Repubblica), βλ. Δ. Σιδέρης «Ελληνικά Συντάγματα προ της Ελληνικής Επανάστασεως», στο *Σύμμεικτα εις μνήμην Αλέξανδρου Σβώλου*, Αθήναι 1961, σελ. 388

³⁰³ Άρθρο 32

³⁰⁴ Άρθρο 16

³⁰⁵ Άρθρο 23

³⁰⁶ Άρθρο 28

³⁰⁷ Άρθρα 29, 31

³⁰⁸ Άρθρα 41, 87

³⁰⁹ Άρθρο 80

από το Νομοθετικό Σώμα³¹⁰. Πρόεδρος του Συμβουλίου είναι ο πρεσβύτερος σε ηλικία και ονομάζεται Έφορος³¹¹. Το Συμβούλιο αυτό διαθέτει ελεγκτικές επί των υπολοίπων οργάνων τις πολιτείας αρμοδιότητες, όπως η επίβλεψη των διαδικασιών και των κανονισμών που διέπουν τη λειτουργία του Νομοθετικού Σώματος³¹². Οφείλει να επαγρυπνεί για την εφαρμογή του Συντάγματος και των νόμων και να καταγγέλλει στο Νομοθετικό Σώμα όλες τις απόπειρες εναντίον του Συντάγματος³¹³, ασκώντας έλεγχο και επιτήρηση σε κάθε Αντιπρόσωπο, Γερουσιαστή και Πρύτανη για τυχόν απόπειρα εναντίον του Συντάγματος ή της δημόσιας ασφάλειας ή για διάπραξη των εγκλημάτων της εσχάτης προδοσίας και της υπεξαίρεσης. Τα μέλη του Συμβουλίου, επίσης, φέρουν τον τίτλο των Συμβούλων του Κράτους καθώς η Γερουσία οφείλει να τα συμβουλευεται για κάθε σημαντική υπόθεση της Πολιτείας³¹⁴.

Η κυριότερη ίσως αρμοδιότητα των Γενικών Τιμητών είναι ο έλεγχος της συνταγματικότητας των θεσπισμάτων της Γερουσίας. Η Γερουσία δεν μπορεί να δημοσιεύσει νόμο εάν προηγουμένως δεν τον έχει κοινοποιήσει στους Τιμητές και δεν έχει λάβει υπόψη τη γνώμη τους³¹⁵. Οι Τιμητές έχουν το δικαίωμα να εκδηλώσουν την αντίθεσή τους εάν κρίνουν το θέσπισμα αντισυνταγματικό και παράνομο. Εάν δε η Γερουσία, επιμένει στη δημοσίευση ενός θεσπίσματος που κρίθηκε αντισυνταγματικό, τότε οφείλει να αιτιολογήσει γραπτώς την αντίθεσή της. Σε αυτή την περίπτωση το συμβούλιο των τιμητών εισάγει το ζήτημα στο νομοθετικό Σώμα³¹⁶.

Αντίθετα, η Δικαστική εξουσία δεν μπορεί να υπεισέρχεται σε έλεγχο συνταγματικότητας των νόμων, δεδομένου ότι ρητώς ορίζεται ότι «ή Δικαστική εξουσία δέν έπιτρέπεται νά άσκεϊ καμιά νομοθετική λειτουργία. Συνεπώς δέν μπορεί νά έκδώσει καμιά δικαστική διάταξη ή κανονισμό ή νά άναστείλει τήν έφαρμογή τους, όπως δέν μπορεί νά μεθερμηνεύσει ή νά διευρύνει το κατά γράμμα κείμενο τοϋ

³¹⁰ Άρθρο 60

³¹¹ Άρθρο 81

³¹² Άρθρο 89

³¹³ Άρθρο 88

³¹⁴ Άρθρο 94

³¹⁵ Άρθρο 90

³¹⁶ Άρθρο 91

νόμου»³¹⁷. Μπορεί όμως να επισημαίνει «τά διαφορούμενα ἢ σκοτεινά σημεία, τίς ἀνακρίβειες ἢ τὰ ἐλαττώματα[τοῦ νόμου] καθώς καί τὰ ἀρνητικά ἀποτελέσματα πού πιθανά ἀναδειχθοῦν κατά τήν πρακτική ἐφαρμογή ἀστικῶν καί ποινικῶν νόμων. Τά πορίσματα τῶν ἐρευνῶν της τά ὑποβάλλει στό Νομοθετικό Συμβουλευτικό Ὅργανο...»³¹⁸.

Ἡ Δικαστική λειτουργία ασκείται αποκλειστικά ἀπό τα κατά νόμο ἀρμόδια δικαστήρια³¹⁹. Οἱ συνεδριάσεις τῶν δικαστηρίων εἶναι δημόσιες, οἱ δικαστές αποφασίζουν μυστικά ἀλλά οἱ αποφάσεις τους πρέπει νά αιτιολογούνται³²⁰. Σέ όλα τα νησιά λειτουργεῖ ἕνα πρωτοδικεῖο ἐκτός της Κεφαλονιάς στήν ὁποία λειτουργοῦν δύο, ἕνα στο Ἀργοστόλι καί ἕνα στο Ληξούρι. Εφετεία λειτουργοῦν στήν Κέρκυρα, στή Ζάκυνθο, στήν Κεφαλονιά καί στή Λευκάδα³²¹. Σέ αὐτά τα νησιά λειτουργοῦν ἐπίσης Ἐμποροδικεῖα καί Ναυτιλιακά Δικαστήρια³²². Σέ κάθε νησί ὑπάρχει κακουργιοδικεῖο ἀποτελούμενο ἀπό τρεῖς δικαστές καί δύο παρέδρους προερχόμενους ἀπό τήν τάξη τῶν Νομικῶν³²³. Ὁ διαχωρισμός τῶν ποινικῶν υποθέσεων γίνεται μέ κριτήριό το ἀν ἡ ποινή πού προβλέπεται γιά αὐτές εἶναι ἀτιμωτική ἢ ὄχι. Προβλέπεται σῶμα Ἐνόρκων, το ὅποιο εἶναι ἀρμόδιο γιά το ἀν θά ἀπαγγελθεῖ κατηγορία καί το ὁποῖο ἐκτιμᾷ κατ' ἀρχάς το συμβάν καί το μέγεθος τοῦ ἐγκλήματος. Το Κακουργιοδικεῖο, ἀκολουθῶς, ἐπιβάλλει τήν προβλεπόμενη ἀπό το νόμο ποινή³²⁴. Ἀνώτατη βαθμίδα τῆς Δικαιοσύνης ἀποτελεῖ το Ἀκυρωτικό Δικαστήριό, ἡ σύνθεση τοῦ ὁποῖου εἶναι ἐπταμελής· τα μέλη τοῦ ἐκλέγονται ἀπό το Νομοθετικό Σῶμα³²⁵ κατόπιν προτάσεων τῶν Συγκλήτων. Ἀπό το Νομοθετικό Σῶμα ἐκλέγεται καί ὁ Γενικός Συνήγορος τοῦ Ἀκυρωτικοῦ Δικαστηρίου³²⁶. Το Ἀκυρωτικό Δικαστήριό προσλαμβάνει τα χαρακτηριστικά τοῦ Ἀνωτάτου Δικαστηρίου ὅταν ἐκδικάζει ἐγκλήματα κατά τοῦ κράτους ἢ ἐγκλήματα ἐσχάτης προδοσίας³²⁷. Το

³¹⁷ Ἄρθρο 144

³¹⁸ Ἄρθρο 145

³¹⁹ Ἄρθρα 143, 147

³²⁰ Ἄρθρο 146

³²¹ Ἄρθρο 154

³²² Ἄρθρο 151

³²³ Ἄρθρο 176

³²⁴ ἄρθρα 167-179

³²⁵ Ἄρθρο 62

³²⁶ Ἄρθρο 63

³²⁷ Ἄρθρο 187

Ακυρωτικό Δικαστήριο επιτηρεί όλα τα Αστικά Δικαστήρια και τα κακουργιοδικεία και ασκεί εποπτεία σε όλους τους συμβολαιογράφους του Κράτους.

Η απονομή της Δικαιοσύνης κατά το Σύνταγμα του 1803 διεξάγεται υπό σημαντικές εγγυήσεις προσωπικής ασφάλειας. Κανείς δεν μπορεί να συλληφθεί παρά μόνο κατόπιν πράξεως προσαγωγής ή εντάλματος σύλληψης εκδοθέντων από νόμιμα εξουσιοδοτημένο όργανο³²⁸ και αιτιολογημένων πλήρως περί των λόγων της προσαγωγής με αναφορά και στην αντίστοιχη διάταξη που προβλέπει τον περιορισμό της ελευθερίας³²⁹. Ο χρόνος κράτησης του συλληφθέντος ορίζεται σε είκοσι τέσσαρες ώρες αν πρόκειται για πράξη προσαγωγής, και σε τριάντα ώρες αν πρόκειται για ένταλμα σύλληψης. Με το πέρας του χρόνου αυτού ο συλληφθείς αφήνεται ελεύθερος³³⁰. Η κράτηση γίνεται σε συγκεκριμένους χώρους που έχουν οριστεί από την κυβέρνηση για το λόγο αυτό³³¹ ενώ κατά τη διάρκειά της δεν πρέπει να υπερβαίνονται τα όρια της αυστηρότητας που προβλέπονται από τους νόμους³³².

Σε περίπτωση που κρατικός λειτουργός παραβαίνει τις νόμιμες διαδικασίες σύλληψης κρίνεται ένοχος για το αδίκημα της αυθαίρετης φυλάκισης³³³.

Εγγυήσεις κατά της κρατικής αυθαιρεσίας προβλέπονται και στις Γενικές Διατάξεις του σχεδίου, όπως το απαραβίαστο της κατοικίας³³⁴, το δικαίωμα αναφοράς στις αρχές³³⁵, το δικαίωμα τους κατηγορουμένου στην απολογία³³⁶, η ρητή πρόβλεψη της αναλογικότητας των ποινών³³⁷, και η απαγόρευση αναδρομικότητας των νόμων³³⁸.

Η κοινή Ελληνική γλώσσα καθιερώνεται ρητά ως γλώσσα του Έθνους, η οποία και θα χρησιμοποιείται σε όλες τις διοικητικές διαδικασίες, ενώ ορίζεται ότι από το 1810 και εντεύθεν κανείς δεν θα μπορεί να διορίζεται σε δημόσια αξιώματα αν δεν γνωρίζει να διαβάσει και να γράφει την Ελληνική³³⁹.

³²⁸ Άρθρο 157

³²⁹ Άρθρο 159

³³⁰ Άρθρο 102

³³¹ Άρθρο 165

³³² Άρθρο 164

³³³ Άρθρο 165.

³³⁴ Άρθρο 194

³³⁵ Άρθρο 195

³³⁶ Άρθρο 204

³³⁷ Άρθρο 205

³³⁸ Άρθρο 206

³³⁹ Άρθρο 211

Οι ρυθμίσεις αυτές του Συντάγματος του 1803 περί εγγυήσεων προσωπικής ασφαλείας, αφορούσες το σύνολο των πολιτών και όχι μόνο τους ευγενείς, εγγυήσεις που εισάγονται για πρώτη φορά στον ελλαδικό χώρο³⁴⁰, καταδεικνύουν τις επιδράσεις των φιλελεύθερων ιδεών οι οποίες, παρά το ότι βρισκόταν υπό διωγμόν τη συγκεκριμένη χρονική συγκυρία, δεν είχαν απολέσει καθόλου τη δυναμική τους. Η καθιέρωση της αρχής του φυσικού δικαστή, η διεξαγωγή των δικαστικών συνεδριάσεων δημοσίως και η δημόσια απαγγελία των δικαστικών αποφάσεων, η απαγόρευση της υποκατάστασης του νομοθέτη από το δικαστή, η αρχή της αναλογικότητας, η απαγόρευση της αναδρομικότητας των νόμων, η προστασία του ασύλου της κατοικίας, η κατοχύρωση της ανεξιθρησκίας, η καθιέρωση της δημόσιας εκπαίδευσης³⁴¹, αποτελούν σαφείς κατοχυρώσεις θεμελιωδών δικαιωμάτων με προφανή τη επιρροή των ιδεών του ευρωπαϊκού Διαφωτισμού³⁴².

Η επιρροή αυτή διαφαίνεται και στις ρυθμίσεις περί διάκρισης των εξουσιών νομοθετικής, εκτελεστικής και δικαστικής. Η διάκριση αυτή επιχειρείται να διαφυλαχθεί με σύστημα ρυθμίσεων αμοιβαίου ελέγχου των εξουσιών, με τρόπο τέτοιο ώστε κανένα όργανο εξουσίας να μην μπορεί να λειτουργήσει μόνο του³⁴³ και που εξικνούνται ίσως μέχρι του βαθμού που να καθιστούν την κατανομή της εξουσίας «γενική αλληλοεπιτήρησης και αλληλοκατασκοπεία ούτως ειπείν των διαφόρων αρχών και των πολιτικών σωμάτων»³⁴⁴ και τέτοια «ώστε να χάνεται κυριολεκτικά η εξουσία»³⁴⁵.

³⁴⁰ Έτσι και Ζώη Μιχαλοπούλου, ο.π. σελ. 107

³⁴¹ Για την οργάνωση της δημόσιας εκπαίδευσης επεδείχθη ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Το άρθρο 73 παρ 5 προέβλεπε τη «θεσμοθέτηση, τή διατήρηση και τή βελτίωση τής Δημόσιας Εκπαίδευσης, ή βάση τής οποίας θά εἶναι τά πρωτοβάθμια σχολεία τής κάθε Νήσου καί κέντρο της ἑνα ἔθνικό Γυμνάσιο τῶν ἐπιστήμων, τῶν γραμμάτων καί τής ναυτικῆς τέχνης ἐγκατεστημένο στήν Νῆσο τῆς Κεφαλλονιάς». Η παρ. 7 του ιδίου άρθρου δε, πρόβλεπε «τὴν ἐδραίωση ἢ τή συντήρηση καί τή βελτίωση τῶν Δημοσίων Ὑδρυμάτων ἐλευθερίων καί χειρονακτικῶν Τεχνῶν, καθώς καί τῶν βασικῶν ἀρχῶν τῆς γεωργίας καί τοῦ ἐμπορίου». Θεσπίστηκε για πρώτη φορά η υποχρεωτική παρακολούθηση μαθημάτων και η χρηματοδότηση των δημοσίων σχολείων από τον κρατικό προϋπολογισμό. Για τις περί της δημοσίας εκπαίδευσεως ρυθμίσεις βλ. Ε. Λούντζη, Επτάνησος Πολιτεία, ό.π., σελ. 139-140 και Π. Χιώτη, Σειρά Ιστορικών Απομνημονευμάτων, ό.π., σελ. 853. Βλ. επίσης και Ε. Κούκκου, *Ιστορία των Επτανήσων*, ο.π. σελ. 142-145

³⁴² Έτσι και σε Σ. Βλαχόπουλος, Ε. Χατζηβασιλείου, *Διλήμματα της Ελληνικής Συνταγματικής Ιστορίας*, ο.π., σελ. 55.

³⁴³ . Βλαχόπουλος, Ε. Χατζηβασιλείου, *Διλήμματα της Ελληνικής Συνταγματικής Ιστορίας*, ο.π., σελ. 58

³⁴⁴ Όπως αναφέρει ο Γ.Ε. Μαυρογιάννης, βλ. Γ.Ε. Μαυρογιάννης, ο.π. σ. 85. Βλ. και Α.Δ. Σίδερης «Ελληνικά Συντάγματα προ της Ελληνικής Επανάστασεως», ο.π., σελ. 387

³⁴⁵ Όπως παρατηρεί ο Γ.Δ. Δασκαλάκης. βλ. Σ. Βλαχόπουλος, Ε. Χατζηβασιλείου, *Διλήμματα της Ελληνικής Συνταγματικής Ιστορίας*, ο.π., σελ. 59

Η έννοια του Έθνους, επίσης, αρνύμενη από το πλαίσιο των διαφωτιστικών ιδεών , αποτελεί κεντρική έννοια του Συντάγματος του 1803. Αναφορές στην έννοια αυτή βρίσκονται στα άρθρα 31 και 32 τα οποία αναφερόμενα στα μέλη της Γερουσίας και του Νομοθετικού Σώματος κάνουν λόγο για «Αντιπροσώπους του έθνους», ενώ διάσπαρτες είναι οι αναφορές περί της εννοίας αυτής, όπως όταν γίνεται λόγος περί «εθνικών συμφερόντων», «εθνικών ιδιοκτησιών», «εθνικού Γυμνασίου», «Εθνοφυλακής της Πολιτείας» και «Εθνοφρουράς»³⁴⁶. Στην δε εισηγητική έκθεση του σχεδίου, παρομοίως, γίνεται λόγος επανειλημμένα για «Επτανήσιο Έθνος»³⁴⁷, για «Εξουσία του Έθνους», για «Δικαστήριο του Έθνους». Φαίνεται δε ότι, όταν το Σύνταγμα κάνει λόγο για έθνος εννοεί το ελληνικό έθνος. Τούτο διαφαίνεται από την αναφορά στο «λαμπρό όνομα του έλληνα» με το οποίο κλείνει η εισηγητική έκθεση, και στην καθιέρωση της ελληνικής ως επίσημης γλώσσας του κράτους, σύμφωνα με το άρθρο 211³⁴⁸.

Περαιτέρω, ρυθμίσεις όπως αυτές που διευκολύνουν την ένταξη των αλλοδαπών στην πολιτεία με την θέσπιση συγκεκριμένων ως προς αυτό κριτηρίων και μάλιστα επιτρέπουν και την απόκτηση της συνταγματικής ευγενείας από αλλοδαπούς με τους όρους που ισχύουν για τους αυτόχθονες³⁴⁹, καταδεικνύουν, παράλληλα με τον εθνικό, και τον κοσμοπολίτικο χαρακτήρα του Συντάγματος.

Παρά ταύτα, και παρά το γεγονός ότι με το Σύνταγμα του 1803 εισάγονται και πρόδρομα στοιχεία του κοινοβουλευτικού συστήματος, όπως η εκλογή από το νομοθετικό σώμα του επικεφαλής της εκτελεστικής εξουσίας καθώς και του Γενικού Συνηγόρου του Ακυρωτικού Δικαστηρίου, το Σύνταγμα του 1803 δεν είναι βεβαίως

³⁴⁶ Βλ. και σε Σ. Βλαχόπουλος, Ε. Χατζηβασιλείου, *Διλήμματα της Ελληνικής Συνταγματικής Ιστορίας*, ο.π. σ. 59

³⁴⁷ Βλ. ενδ. σελ. 410 και 418, στο *Συνταγματικά Κείμενα των Ιονίων Νήσων*, ο.π.

³⁴⁸ Έτσι και Σ. Βλαχόπουλος, Ε. Χατζηβασιλείου, *Διλήμματα της Ελληνικής Συνταγματικής Ιστορίας*, ο.π. σελ. 60. Βλ. όμως και διαφορετική άποψη από το Ν. Αλιβιζάτο ο οποίος αναφέρει ότι «[τ]α τρία επτανησιακά Συντάγματα βασιζόταν στην αριστοκρατία των Ιονίων νησιών, αλλά και στην ιδέα μιας κοινής εθνότητας της ιονικής, η οποία δεν ταυτιζόταν απολύτως με την ελληνική». Βλ. Ν. Αλιβιζάτου, *Οι εχθροί Του Συντάγματος*, ο.π., σελ. 38-39

³⁴⁹ Τέτοια ρύθμιση είναι αυτή του άρθρου 12 που προβλέπει ότι «οι άλλοδαποί πολιτογραφούνται και μπορούν να αποκτήσουν την ενεργό εύγένεια μέ τούς ίδιους όρους πού ισχύουν γιά τούς αυτόχθονες, 1. Εάν διαμένουν μονίμως δέκα έτη στην έπικράτεια τής Πολιτείας, 2. εάν προσέφεραν μιά έξαιρετική ύπηρεσία στό Κράτος, 3. Εάν είσήγαγαν ένα ώφέλιμο έπάγγελμα άκόμη και χειρονακτικό, 4. εάν είναι ιδιοκτήτες διακεκριμένης βιοτεχνικής ή έμπορικής έπιχείρησης». Σύμφωνα με το άρθρο 13 επίσης, «οι άλλοδαποί πολιτογραφούνται έπειτα από πέντε έτη , συνεχούς παραμονής στην έπικράτεια τής Πολιτείας, 1. εάν είναι κάτοχοι από το νόμο σημαντικής έγγεια ιδιοκτησίας εις τα Νήσους, 2. εάν έχουν έπιδείξει έξαιρετική ικανότητα στίς έπιστήμες και στίς τέχνες, 3. Εάν έχουν συνάψει γάμο μέ έπτανήσια».

δημοκρατικό. Παρά την έλλειψη πολιτικής ισότητας όμως, δεν παύει να αποτελεί ένα θετικό βήμα προς την φιλελευθεροποίηση και τον εκδημοκρατισμό. Αποτελεί δε «έθνικὴν κατάκτησιν δίοτι ἀνεκήρυξεν ἑλευθέραν, αὐτόνομον καὶ σχεδόν κυρίαρχον τὴν Ἑπτάνησον Πολιτείαν, ἄνευ πλεον τῆς ὀλίγον πρότερον χαλκευθείσης ἐπ’ αὐτῆς ἐπικυριαρχίας τῆς Τουρκίας»³⁵⁰.

17. Τα Επτάνησα μετά τη θέσπιση του Συντάγματος του 1803.

Αφού ολοκληρώθηκαν οι διαδικασίες καθιέρωσης του νέου Συντάγματος στο εσωτερικό της Πολιτείας έμενε αυτό να επικυρωθεί από τις δύο μεγάλες δυνάμεις, Ρωσία και Τουρκία, σύμφωνα με τα οριζόμενα στη Συνθήκη της Κωνσταντινουπόλεως. Προς τούτο, η Συνέλευση αποφάσισε την υποβολή του νέου σχεδίου Συντάγματος στον Τσάρο μέσω του Επιτετραμμένου της Πολιτείας στην Αυλή της Πετροπόλεως Νεράντζη και την επικύρωσή του από το Ρώσο Αυτοκράτορα σε συμφωνία με την Υψηλή Πύλη. Ενώ η Αυλή της Πετροπολέως καθυστέρουσε να επικυρώσει το Σύνταγμα η άλλη Αυλή, της Υψηλής Πύλης, πληροφορηθείσα τα πρωτεία που δόθηκαν στην Ρωσία αλλά και εκ του γεγονότος ότι οι ρωσικές δυνάμεις είχαν πλημυρίσει τα νησιά και η Ρωσική κυριαρχία σε αυτά καθίστατο ολοένα και πιο έντονη, ήταν ιδιαίτερα δυσαρεστημένη. Προς κατευνασμό της Πύλης, ο Επιτετραμμένος της Πολιτείας στην Κωνσταντινούπολη, αφού συμβουλευθηκε τον Πρέσβη της Ρωσίας, αποφάσισε να διορθώσει το θέσπισμα της Γερουσίας και αντί του Τσάρου, στον οποίο απευθυνόταν ζητώντας την επικύρωση του Συντάγματος σε συμφωνία με την Υψηλή Πύλη, να θέσει την Υψηλή Πύλη πρώτα και να ζητήσει από αυτήν την επικύρωση σε συμφωνία με τον Τσάρο. Το τέχνασμα εν μέρει μόνο πέτυχε, αφού στη συνέχεια ο Σουλτάνος δέχτηκε να επικυρώσει το σχέδιο πλην όμως, ο Τσάρος με διάφορες προφάσεις, δεν το επικύρωσε ποτέ³⁵¹.

Παρά ταύτα, την ψήφιση του σχεδίου ακολούθησε πλούσια νομοθεσία, η οποία, κατά τις υποδείξεις του Μοτσενίγου αφορούσε κατ' αρχάς ιδίως τα οικονομικά των

³⁵⁰ Βλ. Δ.Α. Σίδερι, «Ελληνικά Συντάγματα προ της Ελληνικής Επανάστασεως», ο.π., σελ. 389

³⁵¹ Για τα γεγονότα αυτά βλέπε Ε. Λούντζη, *Επτάνησος Πολιτεία*, ο.π, σελ. 141-142 και Γ. Ε. Μαυρογιάννη, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, τ.Β, ο.π., σελ. 109- 110.

νησιών και τις ένοπλες δυνάμεις. Έτσι, ελήφθησαν διάφορα οικονομικά μέτρα³⁵² προς επίρρωση των δημοσίων εσόδων, όχι πάντα επιτυχή, ενώ σύντομα κυκλοφόρησε κοινό νόμισμα του κράτους³⁵³.

Ιδιαίτερες αντιδράσεις προκάλεσε η προσπάθεια, κατόπιν υποδείξεων του Μοτσενίγου, θέσπισης υποχρεωτικής στρατιωτικής θητείας για όλους ανεξαιρέτως τους πολίτες, εξαιρουμένων των ανδρών κάτω των δεκαέξι ετών και άνω των εξήντα, προς κάλυψη των αναγκών των Νήσων. Εκ μέρους ιδίως των ευγενών, οι οποίοι διόλου δεν προθυμοποιούνταν να συνυπηρετήσουν μετά των αγροτών- «η στρατιωτική υπηρεσία», έλεγαν, «ανήκει εις τον όχλον»³⁵⁴- εκδηλώθηκαν σφοδρές αντιδράσεις. Με πρωτοστάτη τον -πρώην απεσταλμένο στην Πετρούπολη- γερουσιαστή Κλάδα, ο οποίος αντέτεινε ότι η υποχρεωτική στρατιωτική θητεία δε συνάδει με τον αριστοκρατικό χαρακτήρα του Πολιτεύματος, προσπάθησαν και επέτυχαν κατ' επανάληψη την αποτροπή της ψήφισης του αντίστοιχου νομοσχεδίου. Εντέλει, επετεύχθη η ψήφιση νόμου για τον σχηματισμό μικρής στρατιωτικής δυνάμεως επανδρωμένης μόνο εξ αγροτών και η δημιουργία μικρού στόλου εκ μόλις επτά μικρών πολεμικών πλοίων.

Ακολούθησε η ψήφιση πλήθους οργανικών νόμων προς εφαρμογή του Συντάγματος, μεταξύ των οποίων και ο περί παιδείας νόμος, ο οποίος ρύθμιζε τα της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Σύμφωνα με το νόμο αυτό, με τον οποίο εφαρμόζονταν η συνταγματική επιταγή για ίδρυση δημοσίων σχολείων στα νησιά, οι δάσκαλοι θα έδιναν εξετάσεις προς διορισμό. Οι μαθητές όφειλαν να προπληρώνουν δίδακτρα τρία τάλιρα έκαστος, δυναμένων όμως των τοπικών διοικήσεων να απαλλάσσουν από την υποχρέωση αυτή ένα ποσοστό απόρων. Στα σχολεία των μικρών νησιών διδασκόταν στοιχεία ελληνικής και ιταλικής γλώσσας και αρχών της γαλλικής, εγκύκλια μαθήματα, καθώς και στοιχεία του πολιτεύματος. Στα σχολεία των μεγαλύτερων νησιών προστίθεντο και μαθήματα λατινικής, λογικής, γραμματολογίας, φυσικής και γεωμετρίας. Στο τέλος εκάστου έτους οι σπουδές ολοκληρώνονταν δια εξετάσεων, οι δε γονείς των μη επαρκώς φοιτησάντων μαθητών ετιμωρούντο δια

³⁵² Βλ. Γ.Ε. Μαυρογιάννης, *ibid*, σελ. 96

³⁵³ Η Πολιτεία απέκτησε δικό της χάλκινο νόμισμα το οποίο έφρε στη μια πλευρά του χαραγμένο το όνομα «Επτάνησος Πολιτεία και στην άλλη το όνομα «Γαζέτα», ονομασία προερχόμενη εκ των ενετικών νομισμάτων. Βλ. Ε.Λούντζη, *Επτάνησος Πολιτεία*, ο.π., σελ. 141

³⁵⁴ Βλ. Γ. Ε. Μαυρογιάννης, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, τ.Β. ο.π., σελ. 98

κυβερνητικής επιπλήξεως³⁵⁵. Προς συντήρηση των σχολείων η κυβέρνηση είχε την άδεια να διαλύσει μερικές από τις θρησκευτικές μονές και να δημεύσει τα έσοδά τους.

Με αυτά και με διάφορα άλλα μέτρα, με την έντονη δραστηριότητα που ανέπτυξε ο Καποδίστριας, ο οποίος ως Γενικός Γραμματέας του κράτους ενέπνεε σεβασμό και εμπιστοσύνη³⁵⁶ και με την παρουσία των ρωσικών στρατευμάτων που διασφάλιζαν την τάξη, η Επτανησιακή Πολιτεία εξήλθε από την ταραχώδη κατάσταση και άρχισε να ευημερεί και να προοδεύει. Το εμπόριο και η ναυτιλία άρχισαν να ακμάζουν και η επελθούσα οικονομική ευημερία συνέτεινε στο να αμβλυνθούν τα πάθη. Περαιτέρω οικονομική ώθηση έδωσε η απόφαση, μετά από αίτημα της Πολιτείας, του Τσάρου Αλέξανδρου να απαλλάξει τα νησιά από τη δαπάνη συντήρησης των ρωσικών δυνάμεων, πράγμα που επέφερε διπλά θετικά αποτελέσματα. Αφενός ανακούφισε το δημόσιο ταμείο, αφετέρου τα στρατεύματα, τα οποία μετά των ναυτικών δυνάμεων ανέρχονταν σε χιλιάδες, αποτέλεσαν πηγή πλούτου εξ αιτίας του άφθονου χρήματος που δαπανούσαν στα νησιά για τη συντήρησή τους³⁵⁷.

Εντούτοις, τα εξωτερικά γεγονότα θα επικαθόριζαν για ακόμη μια φορά την τύχη των νησιών.

Την 18^η Μαΐου του 1804 ο Ναπολέων εστέφθη Αυτοκράτορας υπό της Γερουσίας, η δε Γαλλία μετέβαλε το καθεστώς της από δημοκρατικό σε μοναρχικό. Οι σχέσεις μεταξύ Γαλλίας και Ρωσίας επιδεινώνονταν διαρκώς. Ως εκ τούτου, η συνάντηση των ρωσικών στρατευμάτων στα Ιόνια νησιά, δεν άφηνε διόλου αδιάφορο το Γάλλο μονάρχη. Όπως έγραφε χαρακτηριστικά προς το Γάλλο πρέσβη στην Πύλη, Brune, «...6000 Ρῶσοι στρατιῶτες καὶ τέσσερις φορές ἄλλοι τόσοι δὲν μποροῦν νὰ μοῦ προκαλέσουν ἀνησυχία στὴν Ἰταλία, ὅπου ἔχω 100.000 ἄνδρες. Ἀλλὰ ἀντίθετα 6000

³⁵⁵ Βλ. Γ. Ε. Μαυρογιάννης, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, τ.Β, ο.π., σελ. 103

³⁵⁶ Σημαντικότερη, μεταξύ άλλων, υπήρξε η συμβολή του Καποδίστρια στην οργάνωση της παιδείας. Διορισθείς ο Καποδίστριας ως επιθεωρητής των σχολείων της Κερκυρας και εύρων αυτά σε άθλια κατάσταση οφειλόμενη «εις την οκνηρίαν των μαθητῶν και εις την ἔλλειψη διδασκάλων πιστῶν εις την εκτέλεση του καθήκοντος» όπως ανέφερε στην προς Γερουσία έκθεσή του, κατόρθωσε μετά από επίμοχθη προσπάθεια να οργανώσει και να τα μεταμορφώσει σε πυρήνες μορφώσεως και προόδου. Στο έργο του αυτό είχε βοηθούς τους Χριστόφορο Περραιβό και Ανδρέα Ιδρωμένο, βαθιά μορφωμένους δασκάλους, τους οποίους ο ίδιος προσκάλεσε στο νησί. Βλ. Σ. Λουκάτου, *Ο Καποδίστριας και τα Ιόνια Νησιά*, ο.π., σελ. 65-73, Γ.Ε. Μαυρογιάννης, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, τ.Β., ο.π. σελ. 123-125 και .Ε. Κούκκου, *Ιστορία των Επτανήσων*, ο.π., σελ. 142-145

³⁵⁷ Βλ. Ε. Λούντζη, *Επτανήσος Πολιτεία*, ο.π., σελ. 143 και Γ.Ε. Μαυρογιάννης, *ibid*, σελ.121

Ρῶσοι μπορούν νά εἶναι μιά βάση γιά νά ξεσηκωθεῖ ὁ Μωριᾶς, νά περιοριστοῦν τά στρατεύματα τῆς Ἡπείρου, σέ περίπτωση πού ἡ Ρωσία θ' ἀπειλοῦσε τήν Κωνσταντινούπολη»³⁵⁸. Ανησυχώντας λοιπόν μήπως σε περίπτωση ξεσπάσματος πολέμου με τη Ρωσία, αυτή στρέψει τις ευρισκόμενες στα νησιά δυνάμεις της εναντίον του, προσπαθούσε να προκαλέσει τη συμμαχία του Σουλτάνου και να τον πείσει για τον κίνδυνο που εγκυμονεί η παρουσία των ρωσικών δυνάμεων για τις ανήκουσες στην κυριαρχία της Πύλης ανατολικά των νησιών περιοχές. Αλλά ενώ ο Σουλτάνος έμενε διστακτικός στις προτροπές του Ναπολέοντα η Ρωσία, η Αυστρία και η Αγγλία θα συνασπίζονταν εναντίον του Γάλλου Μονάρχη.

Ακολούθησε μια σημαντική για τους Γάλλους ήττα, στη Ναυμαχία του Τραφάλγκαρ, στην οποία συνεπλάκησαν με τους Βρετανούς. Την ήττα αυτή ακολούθησε μια σημαντική νίκη των Γάλλων όταν ο Ναπολέων έστρεψε τα στρατεύματα του κατά του Αυστριακού στρατού στην Ουλμ τον Οκτώβριο του 1805. Σύντομα, το Δεκέμβριο του 1805, τα στρατεύματα του Ναπολέοντα πέτυχαν άλλη θριαμβευτική νίκη, στο Αούστερλιτς, κατά του Ρωσικού και αυστριακού συνασπισμού, παρουσία μάλιστα του Ρώσου και του Αυστριακού Αυτοκράτορα³⁵⁹. Μετά το θρίαμβο αυτό, η Αυστρία έσπευσε να συνθηκολογήσει, τα δε ρωσικά στρατεύματα αποσύρθηκαν ταπεινωμένα. Με τη συνθήκη αυτή μεταξύ άλλων, η Αυστρία παρέδιδε στη Γαλλία τις πρώην ενετικές επαρχίες.

Το γεγονός αυτό είχε αρνητικές συνέπειες για τα νησιά, το εμπόριο των οποίων διεξήγето μέσω των λιμένων της Αδριατικής. Καθώς ο Ρώσος ναύαρχος Σινιάβιν, επικεφαλής των ναυτικών δυνάμεων της Μεσογείου, κήρυξε τον αποκλεισμό όλων των λιμένων που παραχωρήθηκαν στην Γαλλία, ο δε Ναπολέων θεωρούσε ότι η Κέρκυρα αποτελούσε ιδιαίτερο κίνδυνο λόγω των ρωσικών δυνάμεων που στάθμευαν εκεί, διέταξε να καταδιώκονται όλα τα υπό επτανησιακή σημαία εμπορικά πλοία, να συλλαμβάνονται οι κυβερνήτες τους και να κατάσχεται το φορτίο. Επίσης απαγόρευε στους εμπόρους των ενετικών επαρχιών να έχουν εμπορικές συναλλαγές με τους επτανησίους.

Καθ' υπόδειξη του Μοτσενίγου, η Γερουσία, εφάρμοσε ανάλογα κατά της Γαλλίας μέτρα. Έθεσε υπό επιτήρηση όλους τους Γάλλους και Ιταλούς υπηκόους που

³⁵⁸ Βλ. Ε. Λούντζη, *Επτάνησος Πολιτεία*, ο.π., σελ. 144-145

³⁵⁹ Βλ. Γ.Ε. Μαυρογιάννης, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, τ. Β., ο.π., σελ. 119

διέμεναν στα νησιά, και διετάχθη η δήμευση των περιουσιών τους. Παρά ταύτα όμως, αυτοί αναχώρησαν πριν εφαρμοστούν αυτά τα εις βάρος τους μέτρα. Επίσης, αποφασίστηκε να δοθούν καταδρομικές άδειες σε όσους πλοιάρχους ήθελαν προκειμένου να σχηματιστεί καταδρομικός στόλος και να επιδειχθεί προς τον Γάλλο Αυτοκράτορα ότι η Πολιτεία είναι ικανή να μάχεται και να προασπίζει τα συμφέροντά της³⁶⁰.

Υπό αυτές τις περιπλοκές το εμπόριο των Επτανήσων υπέστη σοβαρή ζημιά. Οι προσπάθειες του Καποδίστρια να δοθεί από την Αυλή της Πετρούπολης η άδεια για ελεύθερη εισαγωγή των επτανησιακών προϊόντων στα λιμάνια της Μαύρης Θάλασσας προκειμένου να ενισχυθεί η εμπορική δραστηριότητα των Επτανησίων δεν ευοδώθηκαν.

Έτσι η κατάσταση επιδεινωνόταν διαρκώς. Οι σχέσεις δε μεταξύ Ρωσίας και Πύλης είχαν καταστεί ιδιαίτερα τεταμένες, τόσο που ο Επιτετραμένος της Πολιτείας στην Κωνσταντινούπολη Λευκόκιλος, θεώρησε καλό να αποχωρήσει πάραυτα για να μην κινδυνεύσει η σωματική του ακεραιότητα.

18. Προς ένα ακόμη Σύνταγμα.

Εν μέσω των εξωτερικών αυτών γεγονότων- τα οποία, όπως και οι συνέπειες τους για τα νησιά, γίνονταν όλο και πιο έντονα-είτε λόγω προσωπικών επιδιώξεων, είτε προς εφαρμογή οδηγιών που είχε λάβει από τη Ρωσία³⁶¹, αλλά και πιθανό υπό την επιρροή των αριστοκρατών οι οποίοι ήθελαν να διασφαλίσουν την παρουσία των ρωσικών δυνάμεων στα νησιά³⁶², ο Μοτσενίγος αποφάσισε να ενεργοποιήσει την πρόβλεψη για αναθεώρηση του Συντάγματος, βάσει δύο συμπληρωματικών άρθρων του. Σύμφωνα με τα άρθρα αυτά, από τον Απρίλιο του 1806, η Νομοθετική Εξουσία, έπειτα από αιτιολογημένη πρόταση της Γερουσίας ή του Νομοθετικού

³⁶⁰ Βλ. Γ.Ε.Μαυρογιάννης, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, τ. Β, ο.π., σελ. 130

³⁶¹ Ο μεν Γεράσιμος Μαυρογιάννης αποδίδει τις ενέργειες του Πληρεξουσίου αποκλειστικά σε οδηγίες που είχε λάβει από τη Ρωσική Αυλή, η οποία προσέβλεπε στο να ενισχύσει τη θέση της ως προστάτιδα δύναμη. Βλ. Γ.Ε. Μαυρογιάννη, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, τόμος Β', ό.π., σελ. 134-135, ο δε Ερμάννος Λούντζης υποστηρίζει ότι ο Μοτσενίγος, είχε την πρόθεση να δώσει μεγαλύτερο κύρος στη ρωσική επέμβαση στα θέματα της Πολιτείας και ταυτόχρονα να ενισχύσει την προσωπική του θέση, βλ. Ε. Λούντζη, *Επτάνησος Πολιτεία*, ό.π., σελ. 147.

³⁶² Φοβούμενοι μήπως με την αποχώρηση τους εκδηλωθούν, όπως στο παρελθόν, οχλοκρατικές κατά των αριστοκρατών ταραχές.

Συμβουλευτικού Οργάνου θα μπορούσε να προβεί σε αναθεώρηση των μη θεμελιωδών διατάξεων του Συντάγματος. Οι μη αναθεωρήσιμες διατάξεις, σύμφωνα με το Σύνταγμα του 1803, είναι οι αφορούσες τη διαφύλαξη της ουσίας, της μορφής και των βάσεων της Πολιτείας, τη διάκριση και τον αμοιβαίο έλεγχο μεταξύ των εξουσιών, τη διατήρηση της Τιμητείας και τη διαφύλαξη των βασικών οργάνων και αρχών, του Νομοθετικού Συμβουλευτικού Οργάνου, της Γερουσίας, του Πρίγκιπα, της Νομοθετικής Εξουσίας αλλά και των μέτρων που κατά την άσκηση της δικαστικής εξουσίας διαφυλάσσουν τις ελευθερίες των πολιτών. Επίσης όφειλαν να διαφυλαχθούν οι προβλέψεις περί δημόσιας εκπαίδευσης, περί μη εντοπιότητας των Πρυτάνεων και περί ύπαρξης Ακυρωτικού Δικαστηρίου.³⁶³

Θέλοντας ο Μοτσενίγος να αποφύγει τους περιορισμούς που τίθεντο με τα συμπληρωματικά αυτά άρθρα, επεδίωξε την εκλογή προσώπων καταλλήλων και πειθήνιων. Καθώς, σύμφωνα με το ισχύον Σύνταγμα, οι Σύγκλητοι έπρεπε να συνέλθουν προς εκλογή του Νομοθετικού Σώματος και των λοιπών αρχών στις 15 Ιανουαρίου του 1806, ο Μοτσενίγος, για να κερδίσει χρόνο, ανέβαλε δια εγκυκλίου του τη σύγκλισή τους, επικαλούμενος καταχρήσεις που δήθεν είχαν σημειωθεί σε προηγούμενες εκλογικές διαδικασίες και ζητώντας, προς αποφυγή επανάληψής τους, την παρουσία σε κάθε νησί Γενικού Τιμητού. Αντί όμως των Γενικών Τιμητών, στη συνέχεια εστάλησαν σε κάθε Νησί έμπιστοι του Μοτσενίγου, οι οποίοι ενημέρωσαν μυστικά τους πρυτάνεις, ότι επιθυμία του Πληρεξουσίου ήταν να εκλεγούν μέλη του Νομοθετικού Σώματος, οπωσδήποτε, τα υπό αυτού υποδειχθέντα πρόσωπα. Υπεδείχθη μάλιστα στους Πρυτάνεις και ο τρόπος με τον οποίο θα προβούν σε καλπονοθεύσεις προκειμένου να επιτευχθεί το ζητούμενο³⁶⁴. Παράλληλα, με προτροπή του Μοτσενίγου, η Γερουσία εξέδωσε διάταγμα δια του οποίου όριζε ότι για αυτή τη φορά δε θα τηρηθούν τα άρθρα 33 και 34 του Συντάγματος και έτσι μπορούσε κάθε εκλογέας να προβεί στην ψήφιση όποιου προσώπου επέλεγε. Σκοπός αυτής της μεθοδεύσεως ήταν η συγκέντρωση πολλών υποψηφίων ώστε να μη καταστεί δυνατή η καταμέτρηση των ψήφων την ίδια μέρα και να δοθεί χρόνος για καλπονόθευση.

³⁶³ Βλ. συμπληρωματικά άρθρα 1& 2 στο *Συνταγματικά Κείμενα των Ιονίων Νήσων*, ο.π., σελ. 463-464

³⁶⁴ Γι αυτές τις εκλογικές απάτες και αυθαίρετες παραβιάσεις των Συνταγματικών διατάξεων βλ. Ε. Λούντζη, *Επτάνησος Πολιτεία*, ο.π., σελ. 147-150

Με τις αυθαιρεσίες αυτές πράγματι ο Μοτσενίγος κατόρθωσε να εκλεγούν στο Νομοθετικό Σώμα πρόσωπα κατάλληλα για την υλοποίηση των σχεδιασμών του.

Στη συνέχεια, με την προτροπή του Μοτσενίγου, η Γερουσία συγκρότησε ειδική δεκαμελή επιτροπή με έργο τη μελέτη των συνταγματικών διατάξεων που ο ίδιος θα πρότεινε προς τροποποίηση, η οποία και έλαβε το όνομα «Δεκανδρία». Η Δεκανδρία, υπέβαλε τις παρατηρήσεις στη Συντακτική Επιτροπή του Νομοθετικού Σώματος, η οποία είχε συγκροτηθεί προς αυτό το σκοπό. Η επιτροπή αυτή ακολούθως, παρέδωσε στον Πληρεξούσιο τις παρατηρήσεις της, οι οποίες και έγιναν εκ μέρους του αποδεκτές καθώς δεν αλλοίωναν ουσιαστικά το σχέδιο που αυτός είχε καταρτίσει. Βεβαίως δεν επρόκειτο περί αναθεωρήσεων αλλά περί νέου σχεδίου Συντάγματος³⁶⁵, το οποίο και προέβλεπε καταφανώς τη συμμετοχή της Ρωσικής Αυλής στη διακυβέρνηση του Επτανησιακού Κράτους, κάτι που μάλιστα «καλωσόρισε» το Νομοθετικό Συμβούλιο, θεωρώντας ότι η κατοχύρωση αυτής της συμμετοχής, αποτελούσε και εγγύηση της ασφαλείας και της προστασίας που παρείχετο εκ μέρους του Τσάρου προς τους Επτανησίους³⁶⁶.

Στο σχεδιασμό του νέου αυτού συνταγματικού σχεδίου έλαβε μέρος ο Ιωάννης Καποδίστριας ως Γραμματέας της Συντακτικής Επιτροπής. Σε προφανή αντίθεση με το φιλελεύθερο στίγμα που ο μετέπειτα Κυβερνήτης της Ελλάδος αποτύπωσε στο Σύνταγμα του 1803, αλλά και με το πάθος που επεδείκνυε σε θέματα προόδου, όπως με τις δράσεις του για την δημόσια εκπαίδευση, στο νέο Σύνταγμα, το οποίο, όπως θα αναφερθεί παρακάτω αποτελεί πλήρη αναστροφή, ο Καποδίστριας, όχι μόνο δεν αντιδρά αλλά, αναλαμβάνοντας να το υποστηρίξει ενώπιον του Νομοθετικού Σώματος, μετέρχεται ακόμη και αίολων επιχειρημάτων, προκειμένου να πείσει το Σώμα να το αποδεχθεί. Με ένα *«βεβιασμένο επιχείρημα το οποίο ολίγους ηδυνήθη να πείσει περί της ανάγκης του να παραιτηθή η Επτάνησος της ανεξαρτησίας της»*³⁶⁷, υποστηρίζοντας την ανάγκη της αγαθής μετά της Τουρκίας γειτνιάσεως των νησιών και επικαλούμενος ταυτόχρονα την ανάγκη εξισορρόπησης της ισχύος μεταξύ των δύο δυνάμεων, Ρωσίας και Πύλης, ο Καποδίστριας παραδεχόταν την παραίτηση της Επτανήσου από τα κυριαρχικά της δικαιώματα. Αναγνωρίζοντας δε τον

³⁶⁵ Για ολόκληρο το κείμενο του Σχεδίου Συντάγματος του 1806, βλ. *Συνταγματικά Κείμενα Ιονίων Νήσων*, ό.π., σελ. 227-242 (ιταλικά) και σελ. 490-507 (ελληνικά).

³⁶⁶ Βλ. Γ.Ε. Μαυρογιάννης, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, τ.Β., ο.π., σελ. 137.

³⁶⁷ *ibid*

παραγκωνισμό των ατομικών δικαιωμάτων που το νέο σχέδιο επέφερε, υποστήριξε εντούτοις την αναγκαιότητά του υπενθυμίζοντας ότι κανένα από τα προηγούμενα Συντάγματα δεν είχε λάβει την έγκριση της Ρωσικής Αυλής, την προστασία της οποίας τα νησιά είχαν απόλυτη ανάγκη³⁶⁸.

Για την αντιφατική αυτή στάση, ο βιογράφος, φίλος και θαυμαστής του Καποδίστρια Αρλιώτης, υποστηρίζει ότι ρόλο έπαιξαν η επιθυμία του να μη δυσαρεστήσει τον πατέρα του, η πεποίθηση ότι αποτελούσε καθήκον του η υπακοή στις προσταγές της Γερουσίας, και η συνεχής «πίεση» του Μοτσενίγου³⁶⁹.

19. Το Σύνταγμα του 1806.

Πράγματι, το νευραλγικό, ίσως στοιχείο του Συνταγματικού σχεδίου του 1806, είναι η συνταγματική κατοχύρωση της παρέμβασης της Ρωσικής Αυλής, η οποία πλέον βρισκόταν σε σφοδρή αντιπαλότητα με την Πύλη, στα εσωτερικά της Επτανήσου Πολιτείας, κατά προφανή, για πρώτη φορά, παράβαση των συμφωνηθέντων με τη Συνθήκη της Κωνσταντινουπόλεως. Έτσι, στο σχέδιο προβλέπεται ότι «*ὅλοι οἱ δημόσιοι λειτουργοὶ ἐκλέγονται γιὰ πρώτη φορά ἀπὸ τὴν Α.Ε. τὸν Κύριο Πληρεξούσιο Ὑπουργό τῆς Ρωσίας, ἀπὸ καταλόγους ἐκλέξιμων πού θὰ τοῦ ὑποβάλλουν οἱ ἐν ἐνεργείᾳ νομοθέτες, Γερουσιαστές καὶ Γενικοὶ Τιμητές. Τὸ Νομοθετικὸ Σῶμα, δια τοῦ Προέδρου του, θὰ μεσολαβήσῃ στὴν Α.Ε. τὸν Πληρεξούσιο ὥστε αὐτὸς νὰ ἀποδεχθεῖ τὴν παραπάνω ὁμόθυμη καὶ αὐθόρμητη ἐπιθυμία τοῦ ἔθνους*»³⁷⁰. Επίσης, ο επικεφαλής της εκτελεστικής εξουσίας Πρίγκιπας, όπως θα αναφερθεί παρακάτω, καθίσταται υπόλογος έναντι του Τσάρου για κάθε παραβίαση του Συνταγματικών Διατάξεων και της νομοθεσίας. Οι δε κατάλογοι των εκάστοτε

³⁶⁸ Ψήγματα εντούτοις δυσαρέσκειας εκ μέρους του Καποδίστρια διαφαίνονται ίσως στις προτάσεις που υπέβαλε προς το Μοτσενίγο κατά την επεξεργασία του σχεδίου ως Γραμματέας του Νομοθετικού Σώματος και οι οποίες ήταν και οι μοναδικές που έγιναν αποδεκτές. Σε αυτές ο Καποδίστριας επιμένει για μεγαλύτερη διάρκεια της συνόδου του Νομοθετικού Σώματος προς εξισορρόπηση της απολυταρχικής εξουσίας του Πριγκιπάτου, και την πρόβλεψη για αύξηση του αριθμού των αντιπροσώπων στο Σώμα αυτό. Βλ. Ζωή Μιχαλοπούλου, ο.π., σελ 119

³⁶⁹ Αναφορικά με τη στάση αυτή του βλ. Ε. Λούντζη, *Επτάνησος Πολιτεία*, ό.π., σελ. 153, Γ. Ε. Μαυρόγιαννη, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, τόμος Β΄, ό.π., σελ. 142-143, Π. Χιώτη, *Σειρά Ιστορικών Απομνημονευμάτων*, τ.3, ό.π., σελ. 864, Σ. Λουκάτου, *Ο Ιωάννης Καποδίστριας και η Επτάνησος Πολιτεία*, ο.π., σελ. 77-78.

³⁷⁰ Άρθρο 76.

υποψηφίων για τα αξιώματα της εκτελεστικής εξουσίας πρέπει να λαμβάνουν τη έγκριση της ρωσικής Αυλής³⁷¹.

Με αυτά και με άλλα διάσπαρτα στοιχεία στις συνταγματικές διατάξεις η Πολιτεία καθίσταται πλέον πλήρως προσδεδεμένη στη Ρωσική Αυλή.

Το σχέδιο του Συντάγματος του 1806 αποτελείται από ενενήντα οκτώ άρθρα, - εκατόν τέσσερα λιγότερα από το Σύνταγμα του 1803- και διαιρείται σε τρία μέρη. Το πρώτο μέρος με τίτλο «Γενικές Αρχές», το δεύτερο με τίτλο «Συνταγματικές Διατάξεις», και το τρίτο με τίτλο «Οργανικές Διατάξεις». Με τις διατάξεις αυτές, επέρχονται κυρίως οι εξής αλλαγές έναντι του Συντάγματος του 1803:

Η Γερουσία καταργείται ως φορέας της εκτελεστικής εξουσίας και αντικαθίσταται από το Πριγκιπάτο, το οποίο αποτελείται από πέντε μέλη επιλεγμένα από τις συγκλήτους εκ των οποίων τα τρία θα προέρχονται υποχρεωτικά από την Κέρκυρα, την Κεφαλονιά και τη Ζάκυνθο, το τέταρτο αδιακρίτως από τα τρία αυτά νησιά και τη Λευκάδα, ενώ το πέμπτο θα κατάγεται από τη Λευκάδα, τους Παξούς, την Ιθάκη ή τα Κύθηρα³⁷². Επικεφαλής του Πριγκιπάτου, Επίτιμος άρχων της Πολιτείας και Πρόεδρος της Εκτελεστικής Εξουσίας είναι ο Πρίγκιπας³⁷³, ο οποίος «είναι υπεύθυνος έναντι του έθνους και της Προστάτιδος Αύλης, για κάθε παραβίαση των Συνταγματικών Διατάξεων και της Νομοθεσίας, καθώς και για όλες τις έπιβλαβεῖς ενέργειες που από δική του υπαιτιότητα, είναι δυνατόν να προκληθοῦν στην πολιτική και άτομική έλευθερία»³⁷⁴. Σύμφωνα με μεταβατική ρύθμιση³⁷⁵, τα απερχόμενα μέλη του Πριγκιπάτου καθίστανται ισόβιοι Γερουσιαστές καθώς και ότι το Πριγκιπάτο μπορεί πάντοτε να προτείνει ως ισόβιους Γερουσιαστές πρώην διπλωματικούς επιτετραμμένους της Πολιτείας.

Επίσης, αντί του αποτελουμένου εκ σαράντα μελών Νομοθετικού Σώματος, που προέβλεπε το Σύνταγμα του 1803, η νομοθετική λειτουργία ασκείται πλέον από δεκαεπτά αντιπροσώπους των συγκλήτων, οι οποίοι μετέχουν σε σώμα που ονομάζεται Νομοθετική Γερουσία και φέρουν τον τίτλο του Γερουσιαστή³⁷⁶. Μελλοντική αύξηση των μελών της Νομοθετικής Γερουσίας είναι δυνατή όταν η

³⁷¹ Άρθρο 78

³⁷² Άρθρο 25

³⁷³ Άρθρο 27

³⁷⁴ Άρθρο 28

³⁷⁵ Άρθρο 32

³⁷⁶ Άρθρα 11, 13

Εκτελεστική Εξουσία με τη σύμφωνη γνώμη της προστάτιδας Αυλής της Ρωσίας «θα κρίνει ότι το Έθνος βρίσκεται σε θέση να έχει μια πιο διευρυμένη αντιπροσωπεία»³⁷⁷.

Οι αρμοδιότητες του νέου αυτού Νομοθετικού Σώματος είναι αυξημένες έναντι αυτών που προέβλεπε το Σύνταγμα του 1803, καθώς το σώμα αναλαμβάνει και τις αρμοδιότητες της Γενικής Τιμητείας η οποία με το νέο σχέδιο καταργείται. Επίσης, η Νομοθετική Γερουσία, ασκεί εποπτεία στους Υπουργούς³⁷⁸, οφείλει δε να εποπτεύει επιμελώς και το Πριγκιπάτο³⁷⁹ καθώς σε περίπτωση πλημμελούς άσκησης της εν λόγω εποπτείας οι Γερουσιαστές μπορεί να βρεθούν οι ίδιοι υπόλογοι ενώπιον του Ανωτάτου Δικαστηρίου.

Εντούτοις, σε περίπτωση που η Γερουσία διαπιστώσει παραβίαση του Συντάγματος από κάποιο μέλος του Πριγκιπάτου, θα πρέπει ο Πληρεξούσιος της Ρωσίας να εγκρίνει το κατηγορητήριο για να προχωρήσει η διαδικασία³⁸⁰. Οι διορισμένοι από το Πριγκιπάτο υπουργοί μετέχουν της Νομοθετικής Γερουσίας, ο δε πρίγκιπας δικαιούται εάν το επιθυμεί να προεδρεύει με δικαίωμα ψήφου.

Συνεπώς, όπως είναι προφανές, παρά τις αυξημένες αρμοδιότητες του νέου Νομοθετικού Σώματος, η διαρκής διασταύρωση της εκτελεστικής με τη νομοθετική λειτουργία, διασταύρωση η οποία απορρέει και από πλήθος διάσπαρτων συνταγματικών διατάξεων, καθιστούν την νομοθετική λειτουργία υποχέριο της εκτελεστικής εξουσίας, καταργώντας οριστικά τη διάκριση μεταξύ αυτών των λειτουργιών και καθιστώντας εντέλει και τις δύο ελέγξιμες από την Τσαρική Αυλή.

Αλλά ο ιστός της ρωσικής επιρροής συνυφαίνεται και με πλήθος άλλων διατάξεων του Συντάγματος, όπως αυτές που προβλέπουν τη συγκρότηση των τοπικών διοικήσεων των Νήσων. Έτσι, διαφορετικά από τις προβλέψεις του προηγούμενου Συντάγματος, το οποίο όριζε την εκλογή του τοπικού Πρύτανη, προέδρου του Επαρχείου, από το Νομοθετικό Σώμα, με το Σύνταγμα του 1806 αυτός διορίζεται απευθείας από το Πριγκιπάτο³⁸¹, τα δε δύο άλλα μέλη του Επαρχείου, αν και εκλέγονται από τους Συγκλήτους, οι κατάλογοι των υποψηφίων, όπως και του συνόλου των τοπικών αρχόντων³⁸², θα πρέπει προηγουμένως να έχουν τύχει της

³⁷⁷ Στο ίδιο άρθρο

³⁷⁸ Άρθρο 17

³⁷⁹ Άρθρα 20, 92, 93

³⁸⁰ Άρθρο 84

³⁸¹ Άρθρο 37

³⁸² Άρθρα 77, 81

εγκρίσεως του Πριγκιπάτου. Ως εκ τούτων, η σύνθεση των τοπικών Επαρχιών καθίσταται πλήρως ελεγχόμενη.

Η πρόσδεση στο άρμα της Ρωσικής Αυλής ενισχύεται και από άλλες ουσιώδεις διαφοροποιήσεις του νέου σχεδίου έναντι του προηγούμενου. Όπως με τη συρρίκνωση του κύκλου των εχόντων πολιτικά δικαιώματα. Καθώς τα ετήσια εισοδήματα για την είσοδο στο δικαίωμα της ευγενείας πρέπει να προέρχονται αποκλειστικά εξ εγγείου ιδιοκτησίας³⁸³, αποκλείεται με τον τρόπο αυτό η αστική τάξη³⁸⁴. Με την απαλοιφή, επίσης, από το νέο Σύνταγμα του συνόλου των διατάξεων που προέβλεπαν βασικές ατομικές ελευθερίες και αυτών που προέβλεπαν διασφαλίσεις κατά την άσκηση της Δικαστικής εξουσίας, επέρχεται καταφανής υποβάθμιση των φιλελεύθερων επιδράσεων και αντίστοιχη ενδυνάμωση των εξουσιαστικών τάσεων με κορυφή τους τη Ρωσική κυριαρχία, η οποία, τιθέμενη υπεράνω, καταργεί εντέλει και κάθε έννοια εσωτερικής κυριαρχίας.

20. Το τέλος της Επτανήσου Πολιτείας.

Το σχέδιο αυτό του νέου Συντάγματος δεν πρόλαβε να εφαρμοστεί καθώς τα εξωτερικά γεγονότα εξελισσόταν πιο γρήγορα από τις διαδικασίες εφαρμογής του. Στις 5 Ιανουαρίου του 1807 η Τουρκία κήρυξε τον πόλεμο κατά της Ρωσίας επικαλούμενη μεταξύ άλλων την παραβίαση εκ μέρους της Ρωσίας της Συνθήκης της Κωνσταντινουπόλεως. Ο Αλή Πασάς, δραττόμενος της ευκαιρίας να πραγματοποιήσει τις βλέψεις του για την κατάληψη της Λευκάδας, η οποία, όπως αναφέρθηκε, ήταν, λόγω της γειτνίασεως της με την Ήπειρο, από τις Νήσους η πλέον επισφαλής, το Φεβρουάριο του 1807 άρχισε τις προπαρασκευές της επιθέσεως. Ο Καποδίστριας, αναλαμβάνοντας έναν ακόμη εξαιρετικά δύσκολο ρόλο, εστάλη από την Πολιτεία στη Λευκάδα για την οργάνωση της άμυνας του νησιού. Και εκεί εργάστηκε σκληρά και με αυταπάρνηση, δίνοντας κι άλλα δείγματα της πολιτικής αλλά και στρατηγικής του οξυδέρκειας. Εκεί του δόθηκε και η ευκαιρία να

³⁸³ Άρθρο 4

³⁸⁴ Άρθρο 44. Πρέπει να σημειωθεί, ότι, εντούτοις, προβλέπεται ότι τα ήδη εγγεγραμμένα πρόσωπα στο Επιχώριο Μητρώο Ενεργών Πολιτών της κάθε Νήσου, συνεχίζουν να παραμένουν στους κύκλους της ευγενείας συνεχίζοντας να κατέχουν και τα αντίστοιχα πολιτικά δικαιώματα. Η δε ευγένεια παραμένει μη κληρονομικώς μεταβιβάσιμη όπως στο Σύνταγμα του 1803.

συναντηθεί για πρώτη φορά με τους οπλαρχηγούς Κίτσο Μπότσαρη, Κατσαντώνη, Σκυλοδήμο, Κουμπάρη, Καραΐσκο, Βαρνακιώτη και Κολοκοτρώνη³⁸⁵. Τα πολεμικά εκείνα γεγονότα της Λευκάδας υπήρξαν πυκνά σε εναλλαγές και αμφίρροπα ως προς την κατάληξή τους. Τερματίστηκαν όμως αιφνιδίως όχι από νίκη του ενός επί του άλλου μέρους αλλά από ένα απροσδόκητο γεγονός που συνέβη πολύ μακριά από το πεδίο αυτής της σύγκρουσης.

Στην παρόχθια πόλη της Πρωσίας Τιλσίτ, δίπλα στον ποταμό Νέμαν, στις 7 Ιουλίου 1807, ο Τσάρος Αλέξανδρος, έχοντας συνάψει εν τω μεταξύ φίλιες σχέσεις με το Ναπολέοντα, με μυστικό άρθρο της μεταξύ τους υπογραφείσας συνθήκης θα παρέδιδε στο Γάλλο Μονάρχη τα Επτάνησα, τα οποία ο τελευταίος δεν είχε πάψει στιγμή να εποφθαλμιά λόγω της στρατηγικής τους σημασίας. Δύο ημέρες μετά, υπεγράφη μεταξύ των δύο ηγεμόνων ειδική κρυφή συνθήκη που αφορούσε τις διαδικασίες αποχώρησης των ρωσικών στρατευμάτων από τα Επτάνησα και η παράδοση των νησιών στα Γαλλικά στρατεύματα³⁸⁶. Σκοπός της μυστικότητας αυτής ήταν να παραμείνει κρυφή από τους Άγγλους αυτή η συνδιαλλαγή. Η συνθηκολόγηση αυτή, που αναγγέλθηκε στον Αλή Πασά από τον Ρώσο στρατηγό ο οποίος ήταν επικεφαλής στο νησί των αντιμαχομένων τον Πασά της Ηπείρου ρωσικών δυνάμεων, έδωσε τέλος στις εκεί εχθροπραξίες.

Η είδηση της συνθηκολόγησης έφτασε στην Κέρκυρα από δύο Γάλλους αξιωματικούς οι οποίοι ζήτησαν να δουν το Μοτσενίγο για να του παραδώσουν τα αντίστοιχα έγγραφα.

Στις 11 Αυγούστου, ο Μοτσενίγος ανήγγειλε στη Γερουσία με έγγραφό του την αναχώρηση των ρωσικών δυνάμεων, την παύση της προσωπικής του ανάμιξης στα εσωτερικά των νησιών και την παράδοσή τους στην προστασία των γαλλικών στρατιωτικών δυνάμεων. Ακολούθησε η έλευση των Γάλλων στην Κέρκυρα στις 20 Αυγούστου του 1807, και λίγες μέρες αργότερα η άφιξη του επικεφαλής των Γαλλικών δυνάμεων Στρατηγού Berthier ο οποίος αυτοανακηρύχθηκε Γενικός Διοικητής των Επτανήσων. Με το από 9 Σεπτεμβρίου 1807 Διάταγμα του Γάλλου

³⁸⁵ Για τα γεγονότα αυτά στη Λευκάδα βλ. Σ. Αραβαντινού, *Ιστορία του Αλή Πασά του Τεπενλή*, σελ. 187-193, Σ. Λουκάτου, *Ο Καποδίστριας στα Επτάνησα*, ό.π., σελ.83-90, Ε. Λούντζη, *Επτάνησος Πολιτεία*, ό.π., σελ. 169-172, Γ. Ε.Μαυρόγιαννη, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων*, τόμος Β΄, ό.π., σελ. 161-167, Π. Χιώτη, *Σειρά Ιστορικών Απομνημονευμάτων*, ό.π., σελ. 873-874 και 878-880, Ε. Κούκου, ό.π., σελ. 158-165.

³⁸⁶ Βλ. Ζωή Μιχαλοπούλου, ό.π. σελ. 122

Στρατηγού³⁸⁷, καταργήθηκε και επισήμως το εν ισχύ Σύνταγμα του 1803, δίνοντας τέλος στην πορεία του πρώτου αυτού Επτανησιακού Κράτους το οποίο πλέον θα αποτελούσε γαλλική επαρχία.

Ο Μοτσενίγος αναχώρησε μαζί με τους ρώσους στρατιώτες, ο Καποδίστριας, αρνηθείς παρά τις προτροπές του Μοτσενίγου να αναχωρήσει μαζί τους επέστρεψε στα ιατρικά του καθήκοντα. Η γαλλική σημαία κυμάτιζε πλέον σε όλα τα φρούρια. Όσον αφορά Το Σύνταγμα του 1806, το οποίο δεν εφαρμόστηκε ποτέ, αποτέλεσε μια «ταφόπλακα της ελευθερίας»³⁸⁸ για τα νησιά, μια αρνητική παρακαταθήκη που έθεσε τα θεμέλια για ένα άλλο, ακόμη πιο συντηρητικό, Σύνταγμα, που θα εφαρμοζόταν δέκα χρόνια μετά, αυτό του 1817³⁸⁹, όταν τα νησιά θα είχαν περιέλθει στην επόμενη κυριαρχία· αυτή των Άγγλων.

Έτσι έληξε αιφνιδίως ο σύντομος βίος του μικρού αυτού κράτους, της «Ελληνικής Πολιτείας των Επτά Νήσων», η οποία είχε αναπτρώσει στον ελλαδικό χώρο «χρηστάς ελπίδας»³⁹⁰.

21. Επίλογος.

Αν παρατηρήσει κανείς τη συμπεριφορά και τις πράξεις διαφόρων πρωταγωνιστών των γεγονότων στα οποία στην παρούσα αναφερθήκαμε, όπως ο Θεοτόκης, ο Ιωάννης Καποδίστριας, ακόμη και ο εντεταλμένος να υποστηρίξει αποκλειστικά τα κρατικά συμφέροντα των εντολών του Μοτσενίγος-και όχι μόνο αυτοί- φαίνεται συχνά σαν να αμφιταλαντεύονται μεταξύ αντιθέτων. Ο Θεοτόκης, αριστοκράτης μεν αλλά και θιασώτης των φιλελεύθερων ιδεών αναμίχθηκε ενεργά και μάλλον έντιμα στην πολιτική και επί Γάλλων και επί ρωσοτούρκων, και φαίνεται ότι υπήρξε διαλλακτικός και μετριοπαθής, κυμαινόμενος μεταξύ των δύο ιδεολογικών πόλων. Παρομοίως, ο Ιωάννης Καποδίστριας, εισηγητής φιλελεύθερων διατάξεων του Συντάγματος του 1803, και δυναμικός μεταρρυθμιστής επί πολλών ζητημάτων της Επτανήσου, όπως επί των ζητημάτων της παιδείας, υπήρξε και υποστηρικτής του

³⁸⁷ Για το κείμενο του Διατάγματος του στρατηγού Berthier βλ. *Συνταγματικά Κείμενα Ιονίων Νήσων*, ο.π., σελ. 252-253.

³⁸⁸ Όπως το χαρακτηρίζει ο Ε. Ροδοκανάκης βλ. Ε. Ροδοκανάκη, *Ο Βοναπάρτης και οι Ιόνιοι Νήσοι*, ο.π., σελ.206

³⁸⁹ Βλ. Ζωή Μιχαλοπούλου, ο.π. σελ. 117

³⁹⁰ Βλ. παρακάτω

αντιφιλελεύθερου Συντάγματος του 1806. Ο δε αυταρχικός Μοτσενίγος, υπήρξε επίσης εκ των πρωτεργατών του Συντάγματος του 1803 αλλά και μεταρρυθμιστής σημαντικών ζητημάτων όπως, μεταξύ άλλων, της κατάργησης του φόρου της δεκάτης και συνδρομητής δημοσίων έργων, όπως αυτών της Ζακύνθου. Υπήρξε όμως και πρωτεργάτης του Συντάγματος του 1806.

Οι αιτίες αυτής της παλινδρόμησης ή της αμφιταλάντευσης, των σημαντικών αυτών για την επτανησιακή ιστορία προσωπικοτήτων, καθίστανται ίσως διανυγέστερες αν οι πράξεις τους συνυφανθούν με το πλαίσιο της εποχής, του χώρου και του χρόνου. Όπως συμβαίνει ίσως σε κάθε ουσιαστική μετάβαση, όταν οι καταστάσεις καθίστανται για αυτούς που τις βιώνουν «θολό τοπίο», όπου οι αποφάσεις είναι εκ φύσεως επισφαλείς και τα αποτελέσματά τους αμφίβολα, τα βήματα αβέβαια και οι πράξεις μετέωρες, έτσι και οι προσωπικότητες αυτές, που βίωναν ένα ομιχλώδες ιστορικό χρονικό «σημείο», αυτό της μεταβατικής εποχής μεταξύ φεουδαλισμού και «εθνοκρατούμενης νεοτερικότητας»³⁹¹, έπρεπε να διαχειριστούν και τις αγωνιώδεις του αβεβαιότητας. Τις αβεβαιότητες που βίωνε άλλωστε και η ευρύτερη κοινωνία, τις οποίες και κάποιοι εκ των πρωταγωνιστών αυτών αφουγκράστηκαν.

Αυτή η αμφιταλάντευση λοιπόν, η απορρέουσα και από τις καταστάσεις, απεικονίζεται ίσως και στα Επτανησιακά Συντάγματα- έργα ανθρώπων της εποχής τους άλλωστε κι αυτά- που αν ιδωθούν στο σύνολό τους- εξαιρουμένου ίσως του Συντάγματος του 1806 με την καθαρά κυριαρχική του χροιά- μοιάζει σαν να αιωρούνται μεταξύ υποταγής και ελευθερίας, μεταξύ αναζήτησης ασφάλειας και αυτονομίας, μεταξύ διστακτικότητας και αποφασιστικότητας, μεταξύ παρελθόντος και μέλλοντος εντέλει.

Όπως αναφέρθηκε, το πέραςμα των Γάλλων άφησε στα Επτάνησα τη φιλελεύθερη παρακαταθήκη του. Και φαίνεται ότι ουδέποτε η παρακαταθήκη αυτή παρέμεινε εξ ολοκλήρου στο περιθώριο. Αντιθέτως, παρά τις κατά των Γάλλων αντιδράσεις και τις αρχικές υπέρ των νέων κυριάρχων εκδηλώσεις, το επανελθόν μετά την είσοδο των ρωσοτούρκων καθεστώς της αριστοκρατίας, όπως δείχνουν τα γεγονότα, δεν

³⁹¹ Βλ. εισαγωγικά της παρούσης

απέκτησε πότε γενική αποδοχή, αλλά διατηρήθηκε και στηρίχθηκε προσωρινά επί της δυνάμεως των κυριάρχων³⁹².

Της φιλελεύθερης αυτής γαλλικής κληρονομιάς, όμως, εν μέρει μόνο αποτύπωμα φαίνεται να φέρουν τα Επτανησιακά Συντάγματα. Αντίθετα, ίσως μπορούν να ερμηνευτούν, ακόμη και στο σύνολό τους, ως προσπάθειες αντιμετώπισης αυτών των ιδεών εκ μέρους της αριστοκρατίας. Ήτοι, ως προσπάθειες περιχαράκωσης των εξουσιών της έναντι των κοινωνικών αιτημάτων. Ακόμη και έτσι όμως, οι επιδράσεις των ιδεών περί ελευθερίας, δεν παύουν να διαφαίνονται.

Σημειωτέον δε ότι, παράλληλα με την γαλλική παρουσία στα νησιά, κατά το έτος 1797 ή το 1798, δημοσιεύθηκε και κυκλοφόρησε στη Βιέννη, η πρόταση συνταγματικής οργάνωσης του Ρήγα Βελεστινλή υπό τον τίτλο *«Ρήγα του Φιλοπάτριδος, Νέα Πολιτική Διοίκησης των Κατοίκων της Ρούμελης, της Μικράς Ασίας, των Μεσογείων Νήσων και της Βλαχομπογδανίας. Υπέρ των Νόμων – ελευθερία, ισοτιμία, αδελφότης – και της Πατρίδος»*. Το σχέδιο του Ρήγα αποτελούσε κατ' ουσίαν υπομνηματισμένη από τον ίδιο μετάφραση της γαλλικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του 1793 και της Συντακτικής Πράξης της 24^{ης} Ιουνίου 1793³⁹³. Η έκδοση αυτή, με τις περί Δικαίων του Άνθρωπου, φιλελεύθερες και δημοκρατικές διακηρύξεις της, υπήρξε κορυφαία στιγμή κατά την πορεία προς τις επαναστατικές διεργασίες που θα λάμβαναν χώρα κατά τα επόμενα χρόνια, και είχε μεγάλη απήχηση τόσο στους υπόδουλους στην οθωμανική κυριαρχία λαούς αλλά και αντίστοιχη απήχηση στους Επτανησίους³⁹⁴, στους οποίους οι ιδέες του Ρήγα είχαν γίνει γνωστές³⁹⁵.

³⁹² Έτσι και Δ. Σίδερης, βλ. «Ελληνικά Συντάγματα προ της Ελληνικής Επανάστασεως», ο.π., σελ. 388

³⁹³ Βλ. Σαράντη Ορφανουδάκης, «Συνταγματικά κείμενα των Ιονίων Νήσων: μελέτημα», στο *Συνταγματικά Κείμενα των Ιονίων Νήσων*, ο.π., σελ.36

³⁹⁴ Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, στο τυπογραφείο που ίδρυσαν οι Γάλλοι ανατυπώθηκε το 1798 και ο *Θούριος* του Ρήγα. Επίσης, στο τυπογραφείο αυτό ανατυπώθηκε κατά την ίδια περίοδο και ο *Πατριωτικός Ύμνος* του Ρήγα. Οι ανατυπώσεις αυτές έγιναν με μέριμνα του Χριστόφορου Περραιβού, φίλου του Ρήγα και ένθερμου θιασώτη των ιδεών του, ο οποίος τύπωσε και ένα δικό του έργο με τίτλο *Ύμνος εγκωμιαστικός παρ' όλης της Γραικίας προς τον αρχιστράτηγον Μπωναπάρτε εις τον ήχον της καρμανιόλας*. Βλ. Ε. Λούντζη, ο.π.σ. 114-115 και αναφορά του ίδιου του Περραιβού στο έργο του Χριστόφορου Περραιβού, *Σύντομος βιογραφία του αοιδίμου Ρήγα Φεραίου του Θετταλού*, εν Αθήναις, 1860, σελ. 39

³⁹⁵ Βλ. Σ. Ορφανουδάκη, «Συνταγματικά κείμενα των Ιονίων Νήσων: μελέτημα», ο.π. σελ. 36. Απήχηση που προκάλεσε την αντίδραση του Πατριάρχη Γρηγορίου του Ε', ο οποίος προς καταπολέμηση των ιδεών αυτών εξέδωσε την από 1η Δεκεμβρίου 1798 «εκκλησιαστική επίκριση» κατά της Πολιτικής Διοίκησης του Ρήγα, ενώ κατά το ίδιο έτος κυκλοφόρησε

Παρ'ότι οι επιδράσεις των ιδεών δεν καθίστανται πάντα διακριτές, μάλλον υφέρπουν πίσω από τις πράξεις των ανθρώπων επικαθορίζοντας τα πράγματα, δε φαίνεται να επιδρούν σημαντικά στην έκδοση των Συνταγμάτων που σχεδιαστήκαν στα Επτάνησα, ούτε οι γνωστές στους Επτανησίους, φλογερές διακηρύξεις του Ρήγα.

Άλλωστε, ακόμη και το πλέον φιλελεύθερο των Συνταγμάτων αυτών, αυτό του 1803, αναδείκνυε την ολιγαρχική μορφή του πολιτεύματος καθώς, συμμετέχοντες στην εξουσία μπορούσαν να είναι μόνο οι φορείς της συνταγματικής ευγένειας.

Υπό αυτές τις παραμέτρους ενισχύεται, ενδεχομένως, και η προβληματική περί του αν και κατά πόσον τα Συντάγματα αυτά δικαιολογούν τον τίτλο τους.

Η προβληματική αυτή, άλλωστε, διατυπώνεται αρκετά πρώιμα όταν, επί παραδείγματι, το 1849, μετά την κατάκτηση της ελευθεροτυπίας στα υπό των Άγγλων κυριαρχούμενα Επτάνησα, ο Νικόλαος Μάνεσης πραγματοποίησε την έκδοση των συνταγματικών κειμένων των Ιονίων Νησιών³⁹⁶. Στην επίτομη αυτή έκδοση, συμπεριελάμβανε όλες τις επί μέρους εκδόσεις, σχέδια και τροποποιήσεις καθώς και τα συνοδευτικά κείμενα των Συνταγμάτων 1800, 1803 και 1817.

Στον πρόλογο του τόμου αυτού, ο Μάνεσης, διατυπώνει προβληματισμούς σχετικά με το χαρακτηρισμό των πρώτων Συνταγμάτων των Ιονίων ως τέτοιων, συναφείς με αυτούς που αναπτύσσονται στη σύγχρονή μας προβληματική, στους οποίους και εισαγωγικά αναφερθήκαμε. Συγκεκριμένα ο Μάνεσης διατυπώνει το ερώτημα αν τα δύο πρώτα συντάγματα των Ιονίων Νησιών δικαιολογούν τον τίτλο τους, αφού η σύνταξη του πρώτου προήλθε από τους λίγους, το δε δεύτερο, το Σύνταγμα της Εντίμου Αντιπροσωπείας, προέκυψε από τις βίαιες αντιδράσεις που προκάλεσε το πρώτο³⁹⁷.

Παρ' όλα αυτά όμως, ο Μάνεσης, διακρίνει το Σύνταγμα του 1803 χαρακτηρίζοντάς το μνημείο φιλελευθερισμού, το οποίο δεν άφησαν οι λίγοι, τα συμφέροντα των οποίων θίγονταν, να μακροημερεύσει.

Ο δε ριζοσπάστης Γεράσιμος Μαυρογιάννης, αναφερόμενος στην ενώπιον του νομοθετικού σώματος εισήγηση του εισηγητή του Συντάγματος του 1803

φυλλάδιο που τυπώθηκε στην Κωνσταντινούπολη στο οποίο επιχειρείται η δαιμονοποίηση των ιδεών του.

³⁹⁶ Βλ. *Συνταγματικά Κείμενα των Ιονίων Νήσων*, ο.π, σελ.69

³⁹⁷ Ibid, σελ.71

Φραγκίσκου Τζουλάτη, επισημαίνει ότι «αί περί τοῦ γαλλικοῦ ἔθνους καί της ἐπὶ τό πνεῦμα τῶν λαῶν ἐπιδράσεως τῆς ἐπαναστάσεώς του σκέψεις τοῦ εἰσηγητοῦ, ἐπισήμως ἐκφερόμεναι καθ' ἣν στιγμὴν ἡ Εὐρώπη παρεσκευαζέτο εἰς νέαν κατά τῆς Γαλλίας ἐπίθεσιν, ἥσαν περιφανῆς ἀπόδειξις ὅτι αἱ φιλελεύθεραι ἰδέαι μεταφυτευθεῖσαι καί εἰς τὴν Ἑπτάνησον, εἶχον βάλει τὰς ρίζας των εἰς ἀρκετόν ἐν τῷ ἐδάφει βάθος»³⁹⁸.

Ὅπως και να ἔχουν τα πράγματα, δεν μπορεί να αγνοηθεῖ το γεγονός ὅτι τα συνταγματικά αὐτά κείμενα διαθέτουν, ἔστω τυπικά, τα χαρακτηριστικά του συντάγματος καθὼς σχεδιάστηκαν για να αποτελέσουν το θεμελιώδη νόμο του κράτους. Και ὡς τέτοια ἐκλαμβάνονταν, τόσο ἀπὸ τους συμμετέχοντες στο σχεδιασμό τους ὅσο και ἀπὸ την επτανησιακὴ κοινωνία, γι αὐτὸ και οἱ αντιδράσεις υπὲρ ἢ κατὰ αὐτῶν.

Επίσης, αν και, προσαρμοσμένα στις βλέψεις των μεγάλων δυνάμεων, στόχευαν πρωτίστως να ἐξυπηρετήσουν κυριαρχικὲς ἀνάγκες, ικανοποιούσαν παράλληλα, ἔστω προσχηματικά, τὸ αἶτημα των Επτανησίων για αὐτοδιοίκηση. Γι αὐτὸ ἄλλωστε και παραχωρήθηκαν ἀπὸ τους κυριάρχους.

Στα κείμενα δε αὐτά, ἐξεταζόμενα ταυτοχρόνως ὡς πρὸς τον ιστορικό τους περίγυρο, ἀναφαίνονται οἱ διαμάχες των τάξεων ἀλλὰ και διακρίνονται τα σπέρματα των φιλελεύθερων ιδεῶν, καθὼς οἱ ἀμφιταλαντεύσεις μεταξύ παραχωρήσεων και καθεστηκυίας νοοτροπίας οδηγούν και σε ἀναθεωρήσεις, προκειμένου να ἐπιτευχθεῖ και να ἐπέλθει ἡ ἀποδοχὴ και νομιμοποίησι τους ἐξ ἀμφοτέρων των πλευρῶν, ευρύτερης κοινωνίας και κυριάρχων τάξεων.

Υπὸ αὐτὴ την ἐννοια, καθίστανται και «προϊόντα της ιστορίας», ἀποτυπώνοντας, στον ἓνα ἢ τον ἄλλο βαθμό, ἔστω και ἐν μέρει, αὐτὸ που ἀποτελεῖ χαρακτηριστικό των Συνταγμάτων ἐν γένει: «τον νέο συσχετισμὸ των κοινωνικῶν και πολιτικῶν δυνάμεων: τον πολιτικό και νομικό διακανονισμό που διασφαλίζει τὴ συμμετοχὴ της ἀστικής τάξης στην ἀσκηση της πολιτικῆς ἐξουσίας»³⁹⁹.

Ὅλα αὐτά, ἀποτελοῦν στοιχεῖα συνταγματισμοῦ, στοιχεῖα προσδιοριστικά του συνταγματικοῦ χαρακτήρα των ἐν λόγῳ κειμένων.

Ὅπως δὲ, οἱ διεργασίες που ἔλαβαν χώρα κατὰ την πυκνὴ σε γεγονότα περίπου δεκαετία, ἀπὸ την ἐλευση των Γάλλων στα 1797 ἕως το 1807 που

³⁹⁸ Βλ. Γ. Μαυρογιάννης, τ.β, ο.π., σελ. 83

³⁹⁹ ὅπως ἀναφέρει περὶ της ιστορικότητος των Συνταγμάτων ἐν γένει, ο Ε. Βενιζέλος Βλ.

υποκεφάλαιο με τίτλο «Τὸ Σύνταγμα ὡς προϊόν της Ἱστορίας», στο Ε. Βενιζέλος, ο.π., σελ. 36, 37

καταλύθηκε η Επτάνησος Πολιτεία, διεργασίες που συμπεριελάμβαναν και τους συνταγματικούς σχεδιασμούς, αναπτέρωσαν τις ελπίδες και τις προσδοκίες του υπόδουλου έθνους, καθώς αναφύοταν για πρώτη φορά στον ελλαδικό χώρο κράτος, με έστω υπό όρους αυτό-κυριαρχία, θεμελιώδες στοιχείο της οποίας και το γεγονός ότι, έστω υπό όρους και ιδιοτυπίες, διέθετε Σύνταγμα⁴⁰⁰.

Ελπίδες και προσδοκίες που εκφράζονται χαρακτηριστικά από τον Αδαμάντιο Κοραή, ο οποίος στην ελληνική μετάφραση-στην οποία ο Κοραής προέβει και εξέδωσε το 1802- του έργου του Cesare Beccaria⁴⁰¹, «Περί εγκλημάτων και ποινών»⁴⁰², όπου αφιερωματικά ο Κοραής αναφέρει «*Αγαθή τύχη τη νέο-συντάκτω τών Επτά Νήσων Ελληνική Πολιτεία ό μεταφραστής τήν βίβλον δια τας χρηστάς ελπίδας ανέθηκε*».

Δύο χρόνια αργότερα, ο Ευγένιος Βούλγαρης αφιέρωνε το έργο του με τίτλο «Αι καθ' Όμηρον αρχαιότητες και αι Κερκυραϊκοί άρχαιολογίαι» που εκδόθηκε στη Μόσχα το 1804, «*τη άρτισυστάτω αίσίω τε και όλβιοδαίμονι Έπτανήσω Ίωνική Πολιτοκρατία, Υπερήδισα και Πανευγνωμόνως ανατιθέμεναι*»⁴⁰³.⁴⁰⁴

Υπό αυτούς τους άρρηκτους συσχετισμούς λοιπόν, και παρά τις όποιες παλινδρομήσεις και ιδιοτυπίες τους, τα συνταγματικά κείμενα της Επτανήσου Πολιτείας, αποτελώντας οργανωτικούς σχεδιασμούς του ελπιδοφόρου αυτού κρατικού μορφώματος, διαλέγονται με τις επαναστατικές και εξελισσόμενες υπό συνθήκες πλήρους αβεβαιότητας διεργασίες των υποδούλων ελλήνων, και καθίστανται αναπόσπαστο μέρος τους. Και με αυτούς τους δεσμούς συναρτώνται στον εθνικό ιστό, ως συνεκτικά νήματα της πλούσιας, πολύπλοκης και περιπετειώδους σύγχρονης εθνικής μας ιστορίας,

⁴⁰⁰ Και έτσι, «τό ελεύθερον τούτο πρό της Έλληνικής Έπαναστάσεως Έλληνικόν Κράτος, ή άπελευθέρωσις αΐτη μέρους τοϋ Έθνους έγέγοντο οίανός ελπίδων δια τήν άπελευθέρωσιν καί τοϋ λοιποϋ Έθνους», όπως αναφέρει ο Δ. Σίδερης, βλ. «Ελληνικά Συντάγματα προ της Ελληνικής Επαναστάσεως», ο.π., σελ. 389

⁴⁰¹ Το έργο αυτό του Beccaria μεταφράστηκε ταχύτατα σε όλες τις ευρωπαϊκές γλώσσες και, όπως γράφει ο καθηγητής ποινικού δικαίου Νικόλαος Ανδρουλάκης «συνετέλεσε περισσότερο από οποιοδήποτε άλλο στην κατ'έχουση των νέων ιδεών και στην αποβαναύσωση της ποινικής πράξης», βλ. Νικόλαος Ανδρουλάκης Ποινικό Δίκαιο, τ. Α. Π.Ν. Σάκκουλας, Αθήνα, 2000, σελ. 36

⁴⁰² Διαθέσιμο στο <https://anemi.lib.uoc.gr/metadata/5/3/8/metadata-39-0000437.tkl>

⁴⁰³ Διαθέσιμο στο <https://anemi.lib.uoc.gr/metadata/9/6/9/metadata-39-0000315.tkl>

⁴⁰⁴ Για τις αφιερώσεις αυτές του Κοραή και του Ευγένιου Βουλγαρη βλ. και Πέτρος Πετράτος «Ο Α. Κοραής και η Κεφαλονιά. Η ονοματοδοσία της λέσχης «Μουσείον ο Κοραής» (1843)», στο *Ο Ερανιστής*, έτος ΜΒ-ΜΓ τ. 25, Αθήνα 2005, σελ. 286, διαθέσιμο στο <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/eranistis/article/view/1410>

Βιβλιογραφία.

- Αλιβιζάτος Ν., *Το Σύνταγμα και οι εχθροί του στην Νεοελληνική Ιστορία*, εκδόσεις Πόλις, Αθήνα, 2011
- Αραβαντινός Σπ., *Ιστορία Αλή Πασά του Τεπενλή*, τ. Ι, ανατύπωση εκδόσεις Πύρρος, 1979
- Ανδρουλάκης Ν., *Ποινικό Δίκαιο*, τ. Α. Π.Ν. εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα
- Αρβανιτάκης Δ. «Από τις αυτοκρατορίες στα έθνη-Εννοιολογήσεις της ρήξης στο Ιόνιο των αρχών του 19^{ου} αιώνα» στα Πρακτικά Επιστημονικής Ημερίδας για τα 200 χρόνια από την εγκατάσταση των εφοριών της Φιλικής Εταιρίας Στην Επτάνησο, 30/11/2019, Κέρκυρα, 2021,
- Βενιζέλος Ε., *Μαθήματα Συνταγματικού Δικαίου*, τ. Ι, εκδόσεις Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη 1991
- Βερύκιος Σπ., *Ιστορία των Ηνωμένων Κρατών των Ιονίων Νήσων, η αποκληθείσα Βρετανική Προστασία και οι αγώνες των Επτανησίων δια την Εθνικήν Αποκατάστασιν 1815-1864*, Αθήνα 1964
- Βλαχόπουλος Σπ., Χατζηβασιλείου Ε., *Διλλήματα της Ελληνικής Συνταγματικής Ιστορίας*, εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, 2018
- Braudel F. *Μεσόγειος*, Μτφρ. Κλαίρη Μητσοτάκη, εκδόσεις Μ.Ι.Ε.Τ, Αθήνα 2005
- Διαλέτη Α. «Κυβερνώντες και κυβερνώμενοι: ιδεολογία, πολιτική ισχύς και κοινωνικές ιεραρχίες στη μητρόπολη και στην αυτοκρατορία» σε Ανδρονίκη Διαλέτη Α. κ.α, *Ιστορία της Βενετίας και της Βενετικής Αυτοκρατορίας*, Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις, 2015
- Δαγτόγλου Π. Δ., *Ατομικά Δικαιώματα*, τ. Β', εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1991
- Δαγτόγλου Π., *Γενικό Διοικητικό Δίκαιο*, τρίτη έκδοση, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή 1992
- Διαλέτη Α. & Πλακωτός Γ, «Καθημερινότητα, ταυτότητες και τα όρια του επιτρεπτού: ιδιωτικός και δημόσιος βίος», στο Ανδρονίκη Διαλέτη Α. κ.α, *Ιστορία της Βενετίας και της Βενετικής Αυτοκρατορίας*, Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις, 2015
- Καποδίστρια Ι., *Κείμενα, Διακόσια χρόνια από τη γέννησή του*, εκδόσεις ΟΕΔΒ, Αθήνα 1976
- Ευτυχία Κοσμάτου, «Η τύχη των βενετικών ηπειρωτικών κτίσεων», στο *Επτάνησος Πολιτεία (1800-1807): τα μείζονα ιστορικά ζητήματα* (επιμέλεια Α. Νικηφόρου), εκδόσεις Γ.Α.Κ. –Αρχαία Νομού Κέρκυρας, Κέρκυρα 2001
- Κούκκου Ε., *Ιστορία των Επτανήσων από το 1797 Μέχρι την Αγγλοκρατία*, Παπαδήμα, Αθήνα 1999
- Κουρκουμέλης Ν. « Η ωρίμανση των πολιτικών ιδεών στο Ιόνιο- Από τις λέσχες των ιακωβίνων στην εθνική αυτογνωσία. Η περίπτωση της Κέρκυρας» στα πρακτικά του Συνεδρίου με θέμα: *Ρήγας Φερραίος, Ιωάννης Καποδίστριας, Φρανσισκο ντε Μιράντα - η Ελληνική Σκέψη στην Αυτοθέσμιση των Κοινωνιών, τον Διαφωτισμό και την Γνώση.*

- Λεοντσίνη Ε. «Τα συνταγματικά κείμενα της Ιονίου Πολιτείας και η Έννοια της Ελευθερίας», στα *Πρακτικά του Συνεδρίου Επτάνησος Πολιτεία, 1800-1807, 200 χρόνια από την ίδρυσή της (1800-2000)*, Αργοστόλι, 28-31 Οκτωβρίου 2000, Αργοστόλι, 2003,
- Λοβέρδος Ι. , *Ιστορία της Νήσου Κεφαλληνίας*, Κεφαλλήνια, 1888
- Λούντζης Ε., *Επτάνησος Πολιτεία*, μτφρ. Αβιγαΐλ Λούντζη Νικοκάβουρα, Κέρκυρα 19
- Λουκάτος Σ., *Ο Ιωάννης Καποδίστριας και η Επτάνησος Πολιτεία*, Αθήνα 1959
- Μανιτάκης Α, «Η εξαρτημένη από διπλωματικές συμφωνίες μετάβαση από το Παλιό βενετικό καθεστώς της διοικητικής αυτονομίας στην εθνική και δημοκρατική ενσωμάτωση», σε *Συνταγματικά Κείμενα Ιονίων Νήσων*, σχεδιασμός και επιμέλεια Α. Νικηφόρου, εκδόσεις Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων, Αθήνα 2008
- Μαυρογιάννης Γ.Ε, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων αρχομένη τω 1797 και λήγουσα τω 1815*, τόμοι α & β, Αθήνα, 1889
- Μιχαλοπούλου Ζ., *Ο Επτανησιακός Συνταγματισμός στα Χρόνια της Αγγλοκρατίας*, Διδακτορική Διατριβή, ΑΠΘ, Τομέας Δημοσίου Δικαίου και Πολιτικής επιστήμης, 2014
- Μοσχόπουλος Γ, *Ιστορία της Κεφαλονιάς*, τ. Α, εκδόσεις Κέφαλος, Αθήνα, 1998
- Νικηφόρου Α., «Η σημαία της Επτανήσου Πολιτείας: σύμβολο ανεξαρτησίας και αναγνώρισης, σε *Επτάνησος Πολιτεία (1800-1807): τα μείζονα ιστορικά ζητήματα* (επιμέλεια Α. Νικηφόρου), εκδόσεις Γ.Α.Κ. –Αρχαία Νομού Κέρκυρας, Κέρκυρα 2001
- Νικηφόρου Α., «Παρουσίαση της έκδοσης», σε «*Συνταγματικά Κείμενα Ιονίων Νήσων*», σχεδιασμός και επιμέλεια Α. Νικηφόρου, εκδόσεις Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων, Αθήνα 2008
- Ορφανουδάκης Σ., «Μελέτημα», σε *Συνταγματικά Κείμενα Ιονίων Νήσων*, σχεδιασμός και επιμέλεια Α. Νικηφόρου, εκδόσεις Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων, Αθήνα 2008
- Ορφανουδάκης Σ., *Η υπεροχή του Συντάγματος έναντι του Νόμου, ως απαύγασμα του Συνταγματισμού*, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη
- Παπαδοπούλου Τ., *Συνταγματικό Δίκαιο [Προπτυχιακό εγχειρίδιο]*. Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις, 2015
- Πετράτος Π. «Ο Α. Κοραΐς και η Κεφαλονιά. Η ονοματοδοσία της λέσχης «Μουσείον ο Κοραΐς» (1843)», στο *Ο Ερανιστής*, έτος ΜΒ-ΜΓ τ. 25, Αθήνα 2005
- Περραιβού Χ., *Σύντομος βιογραφία του αοιδίμου Ρήγα Φεραίου του Θετταλού*, εν Αθήναις, 1860
- Ροδοκανάκης Ε., *Ο Βοναπάρτης και αι Ιόνιοι Νήσοι*, Κέρκυρα, 1937
- Σίδερης Δ. «Ελληνικά Συντάγματα προ της Ελληνικής Επαναστάσεως» , στο *Σύμμεικτα εις μνήμην Αλέξανδρου Σβώλου*, Αθήναι 1961
- Σπηλιωτόπουλος Ε., *Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου*, ενδέκατη έκδοση, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2002

- Τάχος Α., *Ελληνικό Διοικητικό Δίκαιο*, όγδοη έκδοση, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα - Θεσσαλονίκη 2005
 - Χιώτης Π. *Σειρά ιστορικών απομνημονευμάτων*, τ.3, Καραβία, Δ. Ν. - Αναστατικές Εκδόσεις, 2008
 - Hobsbawm E.J., *Η εποχή των επαναστάσεων 1789-1848*, Εκδόσεις Μορφωτικού Ιδρύματος Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 2008
- Ηλ. Πηγές:
- <https://www.hellenicparliament.gr/Vouli-ton-Ellinon/To-Politevma/Syntagmatiki-Istoria/>
 - <https://www.syntagmawatch.gr/my-constitution/syntagmata-ethnegersias/>
 - <https://anemi.lib.uoc.gr/metadata/5/3/8/metadata-39-0000437.tkl>
 - <https://anemi.lib.uoc.gr/metadata/9/6/9/metadata-39-0000315.tkl>
 - <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/eranistis/article/view/1410>
 - http://www.academy.edu.gr/index.php/gr/conferences/fourth_symposium/acta_of_symposium